

בעדה שי"ת

ספר

שכר ועונש

חלק ראשון

סדר בראשית

בו יבואר גודל ענין הלימוד של עניני שכר ועונש, והעונשים הגדולים אשר מענישים את האדם בעולם הזה ובעולם העליון על כל עבירה ועבירה, ואין אדם יכול לשער מה שנפש הרשע תסבול בעולם הבא. שידע האדם שהפסיד תענוגי הגן עדן, ויתבונן אז בשכלו הזך כי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, וכמה שעות מימי חייו הלכו לבטלה.

יוצא לאור

סגת תסטי"א לפ"ק

❖ 1909 נדפס לזכות הרבנים ❖

❖ ונחלק בחינם לכל דורש ומבקש ❖

הספר נדפס לזכות את הרבים ונחלק בחנם לכל דורש ומבקש

הרשות נתונה לכל מי שברצונו להדפיס קטעים
מספר זה או כל הספר בכל לשון שהוא בכל מדינה
ומדינה, כדי להרבות תורה ויראת שמים בעולם
ולעזור לבות אחינו בני ישראל לתשובה שלימה.

שם המחבר לא נזכר, כי לא הבאנו בו
אומר הבא מן החדש רק דברים כשם
אומרים, וקבל האמת ממי שאמרו.

ספר שכר ועונש

בו יבואר גודל ענין הלימוד של עניני שכר ועונש, והעונשים הגדולים אשר מענישים את האדם בעולם הזה ובעולם העליון על כל עבירה ועבירה

השכר ועונש הוא אחת מיסודות הגדולות בקדושת ישראל וטהרתן

גם יבואר בו עניני יראת שמים והתעוררות, וגודל הפגם המגיע לנפש וגוף האדם הנכשל באי ידיעת עניני יראת שמים ויראת העונש חס ושלום, ואופן ותיקוני התשובה.

כל זה מלוקט מדברי חז"ל בש"ס בבלי ירושלמי ומדרשים, זוהר הקדוש תיקונים וספרי הראשונים, ומספרי מוסר מגדולי האחרונים זלה"ה, ודבריהם הקדושים חוצבים מלהבות אש, מלהיבים נפש האדם לעבודת הבורא. דברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם, ואפילו הלומדים והיראים מחמת חסרון ידיעה. ועל ידי ספר זה יהי יד הכל ממשמשין בהן ויזכרו לשמור ולקיים.

בו ימצאו רבנים, מגידי שיעור וראשי ישיבות, מלמדים ומחנכים את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון. גם כל בני אדם ימצאו בו הדרכה נפלאה איך להדריך את ביתם לתורה ויראת שמים.

המעייין בספר זה בלתי ספק יקבל תועלת גדולה ונפלאה בהתעוררות בלתי גבול להתאמת ולהתחזק לקיים מצות הבורא יתברך שמו על ידי שידע כל עניני שכר ועונש.

הספר שבר ועונש נחלק לפרקים לפי סדר פרשיות התורה לכל השנה, כדי שיוכלו ללמוד הספר הזה מדי שבוע בשבוע, לכל שבוע פרק אחד.

הדפסנו אותו כל סדר בחלק אחד כדי שכל אחד יוכל להחזיקו בנים הטלית או התפילין שלו, וכך יוכל להשלים חוקו מיד אחר התפלה מדי יום ביומו

לוח הפרקים לפי סדר הפרשיות של חלק ראשון
= סדר בראשית =

7.	ויצא..... פרק ז'
8.	וישלח..... פרק ח'
9.	וישב..... פרק ט'
10.	מקץ..... פרק י'
11.	וינש..... פרק י"א
12.	ויחי..... פרק י"ב

1.	בראשית.. פרק א'
2.	נח..... פרק ב'
3.	לך-לך..... פרק ג'
4.	וירא..... פרק ד'
5.	חיי-שרה.. פרק ה'
6.	תולדות..... פרק ו'

הקדמה

השיר והשבה לחי העולמים, שהגיענו לעת הזאת, להגיש לציבור שוחרי ואותבי תורה, ארזר בלום מלא כל טוב, מאות מאמרי חז"ל וספרי קודש שנלקטו ליקוטי בתר ליקוטי, דיבורים קדושים ונפלאים, התעוררות בענין שכר ועונש ועניני יראת שמים שאין איש שם על לב לעבדה ולשמרה, והעלינו את המאמרים האלו על ספר למען יעמדו ימים רבים, ולמען יאירו לדורות הבאים את אורחותיהם.

ובאמת גם מי שהוא תלמיד חכם ולמדן גדול ומתמיד בלימודו, מכל מקום לא נמצא בו שיהיה לו יראת ואהבת השם כראוי באמת, ושהיה דבוק באמת בהשם יתברך ובעבודתו, או שיתקן אפילו מדה אחת בשלימות על פי התורה.

וכמה פעמים רואים למדן שעוסק בתורה יומם ולילה ומתמיד בה בתשוקה רבה, והולך מחיל אל חיל מתורה לתפלה ומתפלה לתורה בהתלהבות, ומכל מקום לא זכה להארת התורה והעבודה האמיתית, כי לפעמים מרוב למדנותו של התלמיד חכם קל בעיניו לבטל אנשים אחרים ואינו משים אל לבו עיקר העבודה שהוא עגוה ויראת ה', ולכאורה מאין בא לו זאת, הלא הוא למדן ועובר ה', ונראה שחפצו לקיים את התורה, והרי ודאי למד ויודע עונש וגנות כל עושה אלה. אך התשובה על זה הוא משום שחספס בידעתו וזכרונו על דברים אלו רק בכלל הלימוד, ואינו עוסק בפרטיות להזכיר עצמו תמיד ולעורר נפשו ונשמתו בספרי מוסר, ולהתבונן על יראת שמים האמיתית ועל תיקון המדות.

לכן אף שלמד תורה הרבה עם כל זה לא נחקקו הדברים בלבו לזכור וליזהר בהם תמיד. ולכן נתפשטה הגאווה ונתמעט האמת, כי כל אשר יתמיד האדם בפשט ופלפול התורה, בלי התעסקות בעבודות של יראת שמים ותיקון המדות, ודאי יש בו גאווה ומדות פחותות יותר משאר אדם, כי מרוב לימודו לבו מתנשא עליו, ועל ידי זה בא לידי קלקול יותר מלתיקון.

ומשנה שלימה שנינו (אבות פרק ו') רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו', אוהב את המקום, אוהב את הבריות וכו', ומלכשתו ענה וידאה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקו מן החמא ומקרכתו לדי זכות וכו', והוה צנוע וארך רוח ומוהל על עלבונו.

רואים מזה שלימוד התורה כשהיא לשמה מביאה את האדם לדי אהבת וידאת השם יתברך ולכל מעלות ומדות טובות, אבל די צריך להיות לשמה. ובכלל לימוד התורה לשמה הוא שיביא הלימוד לדי מעשה בעיני המדות והמעשים על די עבודות הפרטיות, ואו גם הלימוד בעצמו מוזך את האדם ומקדשו ומסייעו הרבה לתקן המדות. אבל אם עוסק בלימוד גרידא בלי עבודה פרטית על ידאת שמים ותיקן המדות, לא יבוא למעלות אלו, ואף אם יתעורר לפעמים ליראת שמים ותיקן המדות, אחד כך יתקד מזה וישכת מכל אלה. ולכן צריך תמיד התעוררות חדש ליראה ולאזהבה את השם יתברך ולתקן המדות, שהוא יסוד כל עבודת האדם בעולם הזה.

וידוע מה שאמר רבן של ישראל החתם סופר זכותו יגן עלינו, שכאשר נודמן לו יום אחד שאינו עוסק בספרי מוסר, הוא מתקדד מעבודת השם יתברך. וכן ידוע מהגאון הקדוש רבי הלל מקאלאמי זצ"ל שאמר על עצמו: "השבט מוסר עשה אותי ליהודי". הוא היה אומר, מי שאינו עוסק בספרי מוסר אינו יכול להיות יהודי.

וידוע שהצדיק הקדוש רבי ר' אלימלך מליזענסק בעל נועם אלימלך זי"ע היה שגור בפיו הספר הקדוש קב הישר ולמד וחזר עליו עד ק"ב פעמים כמגין שם הספר ופרקיו.

וכן האדמו"ר תה"ק השד - שלום מבעלזא זי"ע סיפר על עצמו שלמד את הספר הקדוש "קב הישר" ק"ב פעמים (כמגין ק"ב), והעיד כי הידאת-שמים שלו שאב מרבני כיבושין של ספר-קדוש זה.

וכן תה"ק רבי חיים פלאני זצוק"ל כותב: יצוה כל אחד לבנו ללמוד בספר קב הישר ועוד.

גם הוא בעצמו גמר הספר בשיעורו בספרי מוסר כמנצאי שבת.

וכן הגה"ק בעל החיד"א זצוק"ל מזכיר רבות בספריו את דברי המתבר, ממליץ עליו כספר מעורר ליראת-ה', והיה מצוי על שולחנו בעתות רצון.

ובספר פתגמין קדישין הביא בשם הרב הקדוש רבי אהרן מויטומיר זצ"ל בעל מחבר ספר תולדות אהרן, שאמר בזה הלשון: ועיקר שלא ישבח אפילו רגע אחת מעבודת השם יחברך, ויעשה לעצמו סימנים בביתו שיזכיר לו יראת השם כל אחד ואחד לפי שכלו, וכן שיזכור להנצל מגאווה וזכעם וישקר ושאר עבירות ולא יסמוך על עצמו, עיין שם.

וגלל בן לקחנו על שכמנו לסדר ספר זה על ענייני שכר ועונש וגלגול נשמות והשארת הנפש, ועובדות הקשורים בעולם של הרוח והנשמה, התגלות הנשמות בעולם הזה, הגלגולים, היי הנצח בעולם שכולו טוב, הקשר ותיקון הנשמות בעולם הזה, ענייני יראת שמים, והכל למטרה אחת - לחזק את האמונה בבורא העולם יתברך ויתעלה.

וידוע מכתב ההתעוררות מכתבי הגאון הצדיק המפורסם רבי שלמה בלאך זצ"ל, שהיה תלמיד החפץ חיים זצ"ל, שכתב בשם הגר"א זי"ע (וכן כתב הגר"א בעצמו במכתבו הידוע שכתב לזוגתו ולמשפחתו מארץ ישראל), וזה לשונו:

במדרש רבה (בראשית פ"כ) ד' תשוקות הן וכו', ואמר הגר"א זצוק"ל יש עוד תשוקה אשר אין בכח איש לצייר ולשער חֻקָה וְגִדְלָה בעת שמוליכין את האדם מביתו לקברו ואז תפקחנה כל חושי ורואה מה שלא יכול לראות בימי חייתו, ומראין לו ענשי הגיהנם ותענוגי הגן עדן, ורואה איך כילה ימיו בהבל, וכל כספו וזהבו אשר עמל עליהם הם לצנינים ולחוחים בעיניו, כי בעבורם קנה לנפשו ענשי הגיהנם, וגם הפסיד תענוגי הגן עדן, ויתבונן אז בשכלו הזך כמה תענוגי גן עדן הפסיד בעולם הזה, כי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, וכמה שעות היה בכל ימי חייו אשר הלכו בכמלה, אשר כל שעה ושעה היה יכול להרויח גן עדן בתענוגים נפלאים אשר עין לא ראתה, ומחמת גדול התשוקה אשר הוא רוצה להתעורר שם והוא אינו יכול להכנס שם מחמת שהוא מלוכך בצואת עונותיו, הוא מרצה להענש בגיהנם בענשים קשים ומרים רק שיבוא

אחד כך לתענתי הגן ערן, ואין בכח אדם לצייד גדול שבירת לבו וחרטתו, ואם יהיה לאדם בעולם הזה אחד מאלף אלפים חלק מהצער שיש לו שם בעולם הבא, היה מוכרח למות מחמת שלא היה יכול לסבול גדול הצער, רק בעולם הבא נותן לו הקדוש ברוך הוא כח שיוכל לסבול זה הצער, ואז גדול תשוקתו שיתן לו רשות לחזור לביתו ולעסוק בתורה ועבודה כל ימי חייו, וממרט שערות ראשו וקורע את בשרו ואומר אי לי אך החלפתי עולם בתענוגים נצחיים על עולם חושך, והצער הזה קשה לו מכל יסורי גיהנם, עד כאן לשונו.

טעם למה פתח הרמ"א ז"ל חיבורו על שולחן ערוך, בעניני יראת שמים ובענין קיום שויתי ה' לנגד תמיד.

ורבינו הרמ"א זצ"ל פתח הגהותיו על השולחן ערוך (רמ"א שולחן ערוך אורח חיים סימן א' סעיף א'), בשם המורה נבוכים (ח"ג פרק כ"ב), בזה הלשון:

שויתי ה' לנגדי תמיד*, הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לברו

(* א. עיין בראשית חכמה שער האהבה (סוף פרק א'), ובשער הקדושה שם (פרק י').

ב. ועיין בספר הקדוש תולדות יעקב יוסף פרשת וירא בשם הרב הקדוש רבי נחמן קאסאווער זצ"ל שהוכיח לבני אדם שאינם מקיימין שויתי ה' וכו', גם בעסקיו בסחורה ומשא ומתן, וכי תימא איך אפשר זה, והא בהיותו בבית הכנסת ומתפלל אפשר לו לחשוב בכל מיני סחורה ומשא ומתן, הוא הדין איפכא נמי אפשר עד כאן.

ג. ובתהלים תפלה למשה (תהלים י"ז) כתב דהגם שנודע שבנהמא דכסופא מתבייש למחמי אפינ כמבואר בזוהר הקדוש, אמנם מי שמקיים בו שויתי ה' לנגדי תמיד אז גם בעת קיבול שכרו זוכה ורואה אפינ באפינ מדה כנגד מדה, עיין שם.

ד. הבעל שם טוב זצ"ל פירש הפסוק אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון, היינו שאם רגע אחד אינו חושב כי שם ה' לנגדו, אז נחשב אצלו זה לעון מחמת שהורגל לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד.

בביתו, כשיביטו ותנועתו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו וזרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדיבורו במושב המלך, כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקדוש ברוך הוא אשר מלוא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר אם יסתר איש

ה. בשערי תשובה (סוף סימן תרצ"ו) הביא בשם הברכי יוסף שהרמ"א ז"ל בחכמה יסד חתימה מעין פתיחה, שני תמידין כסדרן, הוא פתח בראש הגהותיו שויתי ה' לנגדי תמיד, וחתם וטוב לב משתה תמיד, עיין שם.

ו. ובראשית חכמה שער האהבה פרק י' כתב דבר נפלא על זה, הדחושב בשם הו"י ב"ה בגדולתו יבא לו שמחה על ידי זה. והביא ראייה לזה ממה שאמר הכתוב שויתי ה' לנגדי תמיד, ואחר כך כתיב לכן שמח לבי וגו' עד כאן דבריו.

ז. ושם בשער הענוה פרק ו' כתב, כי מי שחשוב בהקדוש ברוך הוא דרך עראי אין יראתו קנויה בלבד.

ורבינו יונה ז"ל כתב שהשוכח את הקדוש ברוך הוא עובר בלא תעשה כל רגע, כמו שנאמר השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך. גם כתבו שמצות עשה מן התורה שיהיה האדם דבוק תמיד במחשבתו בהקדוש ברוך הוא, וכמו שכתוב ולדבקה בו. וכן כתב בייטב פנים לשלש עשרה מדות אות א' כתב: כי השוכח את ה' רגע אחד עובר בלא תעשה.

ח. ועיין בספר החינוך בהקדמה וברמב"ן על התורה על פסוק את ה' אלקיך תירא וכו' ובו תדבק, ועיין בחרדים ובחיי אדם כלל א', שמצות עשה מן התורה לזכור את ה' תמיד, על דרך שויתי ה' לנגדי תמיד, וכמו שכתוב וזכרת את ה' אלקיך וגו', כמו שכתב בספר המצוות ובסמ"ג עשין ד' ובחינוך סימן תל"ד, שהמצות עשה של את ה' אלקיך תירא נוהגת בכל כעת ובכל רגע ובכל מקום.

ט. בספר בארת המים פרשת ואתחנן על הפסוק לא יהיה בך אל זר, כתב בשם הרב הקדוש רבי צבי הירש מרימנוב זצ"ל, הפסוק ירמוז לנו בזה לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד, ובאם לאו נקרא זר ונכרי עמך, כמו הבא רק לימים רחוקים ועתים ידועים, עד כאן.

במסחרים ואני לא אראנו נאום ה', מיד יגיע אליו היראה* וההכנעה בפרך השם יתברך ובשתו ממנו תמיד.

(*) ועיין בספר הקדוש עבודת ישראל במתניתין דאבות, וכל שחכמתו מרובה ממעשיו, שכתב וזה לשונו: **יש כמה מתאים בעולם שאין משגיחים את בניהם ביראת ה' ועבודתו בימי הבחורות ומניחים לבניהם לעשות כל הרעות שבעולם**, ועיקר מגמתם הוא רק בענין לימודם שיהיו למדנים ואומרים שלעת זקנתם ועמדם על דעתם יחזיקו אז ביראת ה' ועבודתו, והם עניי הדעת חסרי לב כי מה תועלת יבא להם בלימודם כי אף אם יזקינו ישגו באולתם ובעונם ורחמנא ליצלין, עד כאן לשונו.

ובספר נוצר חסד מהגאון הקדוש מקאמארנא זצ"ל (פרק ג) על המשנה כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו כתב וזה לשונו: תמיד מנעוריו בהיותו ילד יקדים יראת חטאו לפי השגחתו לחכמתו דלא הוה כמו איזה שוטים שאין מחנכין את הילד ביראה ואומרים שזה יהיה לו זמן בעת שיתגדל אז יתפלל ויענה אמן, אלא מחנכין הילד עיקר ביראה שיטול ידיו תיכף בעת נייעור משנתו ויאמר עמו ברכות ושבחים לפי שניו ויטול ידיו לאכילה ויברך כל הברכות במתון ויענה אמן, ואחר כך מחנכין אותו שיתפלל מלה במלה ויחנכו בד"א כו', ואז בודאי חכמתו שישגי הן מקרא או משנה או גמרא ופוסקים יתקיים בידו, אבל אם מקדים חכמתו כדרך איזה שוטים שואמרים יהיה יכול ללמוד ויהיה חכם ודברים אלו של יראה יהיה לו עוד זמן כשיתגדל, אז זה וזה לא מתקיים בידו וכו', עד כאן לשונו.

ואמרו חז"ל בפרק חלק (סנהדרין דף ק"י ע"ב) תנא משום רבי מאיר, בשעה שיאמר אמן שנאמר (ישעיה כ"ו) פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי שומר אמונים אלא שאומר אמן, מאי אמן, אמר רבי חנינא א-ל מלך נאמן. וברש"י שם ד"ה מאי אמן, כתב וזה לשונו" כשעונין על ברכה וברכה אמן, האיך משמע **קבלת יראת שמים**. ושם ברש"י ד"ה א-ל מלך נאמן, כתב וזה לשונו: בנוטריקון **שמאמין עליו הקדוש ברוך הוא**.

ובקיצור שלחן ערוך סימן קס"ה כתב, ידקדק לבחור מלמד שהוא ירא שמים למען ירגיל את התינוק מנעוריו ביראת שמים.

וכתב שם הכאר היטב (סעיף קטן ג') בשם האר"י ז"ל: שויתי ה', שייציד שם הוי' תמיד נגד עיניו כזה יהו"ה, וזהו סוד שויתי ה' לנגדי תמיד, וזה תועלת גדול לענין היראה, עד כאן לשונו.

ובמשנה ברורה (שולחן ערוך סימן ה', סעיף קטן ו') כתב כזה הלשון: ונכון שיכסה ראשו במגילה, שכיסוי זה מכניע לב האדם ומביאו לידי יראת שמים, עד כאן.

ובספר הקדוש פרי עץ חיים (שער רוח הקודש, דף נ"ז ע"א) כתב: טוב לאדם שייציד אותיות שם הוי' תמיד בציורם לנגד עיניו, ודבר זה גורם להביא בלב האדם יראתו יתברך וגם לזכר הנפש, וזה שאמר דוד המלך לה' שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמומי.

יתן ה' שימצא ספר זה חן ושכל טוב בעיני ציבור היראים את דבר ה' שאליו הספר מופנה בעיקר, ושכשבילו כל מאמץ כדאי ומשתלם, ויאירו דברי הספר את עיניהם של ישראל בכל מקום שהם לדבוק וליקח בדרכי הצדיקים המובאים בהספר לזכות וליאור באור פני מלך חיים, וזכותם של הצדיקים הנ"ל יגינו עלינו ועל כל בני ביתנו, להשלים משאלין ולבאי ולבא דכל עם ישראל למב ולחייך ולשלם אמן כן יהי רצון.

חיבור הנוכחי מטרתה להקל מעול הציבור לדפדף בספרי הפוסקים לידע דינים היותר נחוצים ורגילים בנושאי שכר ועונש, ועניני יראת שמים, אשר בלערוך אי אפשר לקיים מצות אפילו כיהודי פשוט, כאשר עיני כל תחונה משרים.

יהי רצון שיערה ה' עלינו רוח טהרה וזכה לטהר לבבנו לעבוד ליוצרנו בכל כוחנו ובכל נפשנו ובכל מאודנו עד שישלח לנו משיחנו ויקבץ נדחנו במהרה בימינו אמן.

וזאת למודעי שהספר הזה מותר ומצוה לכל אחד להדפיס כמה שרוצה באיזה לשון שרוצה, וכל המזכה את הרכים זכותו עומדת לעד וזכה לבנים צדיקים.

וטרים אכלה לדבר הנני קובע ברכה לכבוד ידידי הרבני הנני המופלג האברך כמדורשו מו"מ בתורה ויראת שמים ומוכתר במדות טובות וישרות

וכו' מהדר"ר... ג"י אשר נתן יד מסייעת עידוד ואימוץ להתנאת הספר הזה, יהי שכרו כפול ומכובד בכל מילי דמיטב ומן שמיא ישפע לו ולכל משפחתו שפע ברכה והצלחה וכן לבניהם, יפרחו ויגדלו בנחת ובשלחה, ועוד יזכו לעוד, דשנים ורעננים יהיו, אמן.

זו תורה זו שכרה, אלקי אברהם בעזרו, כי מתוך שמחת הלב זכה להוציא לאור הספר הקדוש הזה שרכים מחכים לו, צדקת חמים תיישר דרכו, זכותם של התנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי והאר"י הקדוש וכל בעלי המתכרים הקדושים המוכאים בספר הזה זי"ע, וזכות כל הלומדים שיעיינו בספר הזה (ובכרכים הבאים בעזרת השם יתברך על הסדרים שמות ויקרא במדבר דברים) וישיבו בתשובה שלימה, יגנו עליו ועל כל משפחתו להמשיך פעליו בקדוש, ובשכחה בבית ה' כל הימים, מתוך ברכת בכל מכל כל, ולשבות נחת עולמים מיוצאי חלציו, ואך טוב וחמד ישכון באהלו, עד כי יבוא שילה בב"א.

ויהי נועם ה' עליהם להתברך בכל מילי דמיטב, ובשיבה טובה, אתה ה' לעולם תשמרם, ברכם שמרם מזהים, ובגודל כוח זכות הרכים שזוכים על ידי זה לבנים צדיקים חלוי בו, שיזכו לראות מיוצאי חלציהם רב תענוג ונחת דקדושה, עד אשר נזכה בקרוב לשמוע קול מבשר ואומר בביאת גואל צדק בב"א.

יום ג' לסדר "ולעבדו בכל לבבכם"

שנת "שתבנה בית מקדשנו ותפארתנו" לפ"ק

המוציא לאור

בעזרת השם יתברך

פרק א'

• בראשית •

בפרק הזה יבואר:

גודל ענין הלימוד של עניני שכר ועונש, העונשים הגדולים אשר מענישים את האדם בעולם הזה ובעולם העליון על כל עבירה ועבירה, ואין אדם יכול לשער מה שנפש הרשע תסבול בעולם הבא, כמו שכתב הרמב"ן (בשער הגמול) שאם יהיה לאדם יסורים בחייו כיסורים של איוב, אינו כטיפה מן הים נגד צער יום המיתה, וכל יום המיתה אינו כטיפה מן הים נגד יסורי עולם הבא, (עיין שם). השכר והעונש היא אחת מהיסודות הגדולות בקדושת ישראל וטהרתן.

תוכן הענינים של פרק א'

- א. בו יבואר ענינים של יראת שמים והתעוררות לבאר גודל הפגם המגיע לנפש וגוף האדם הנכשל באי ידיעת עניני יראת שמים ויראת העונש חס ושלום, ואופן ותיקוני התשובה על זה, והתועלת בזה ובכא למי שזוהר ונשמר בהם.....ה.
- ב. אי אפשר לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך אם לא מודיע לחבירו ענין שכר ועונש.....ה.
- ג. גודל השכר למי שמעורר אחרים ליראת שמים.....ו.
- ד. החיוב להדריך את בניו לתורה ויראת שמים.....ו.
- ה. לאחר מאה ועשרים שנה שואלים לאדם, מדוע לא הוכיח את קרוביו, ובשבילם יענש.....ז.
- ו. על ידי לימוד עניני שכר ועונש יכניע החומר.....ז.
- ז. שמואל השקול כמשה ואהרן, גם כן פחד מיום המיתה.....ח.
- ח. לא ימוש מעיניך יום המיתה ויום הקבר ויום הדין.....ח.
- ט. עונש הגיהנם חמור יותר ממה שהאדם חושב.....ח.

- י. גילוי גדול שנשמעה אחת גילתה להרב הקרוש בעל ראשית חכמה..... י
- יא. מצוה יראה היא מצוה תמידית בכל רגע..... יא
- יב. על ידי מצות יראה ישמר מכל דבר רע..... יא
- יג. עיקר התחלת העבודה היא היראה..... יב
- יד. יראת העונש היא השער שבה יכנס לעבודת ה'..... יד
- טו. על ידי יראת העונש יזכה לעבוד את ה' מאהבה..... טו
- טז. מה שגילה הבעל שם טוב זכר צדיק לכרכה בחלום..... טז
- יז. יראת העונש או יראה פנימית..... טז
- יח. לומר בכל יום פסוקים המעוררים ליראת שמים..... יז
- יט. אי אפשר ליכנס ליראה הפנימית בלתי יראת העונש מקודם..... יח
- כ. מעשה גורא מגודל פחדו של הרש"ש מיראת העונש, ועד כמה מסר נפשו להנצל מזה..... יח
- כא. תכלית הבריאה היה בשביל היראה..... כ

פרק א'

יבואר בו ענינים של יראת שמים והתעוררות לבאר גדול הפגם המגיע לנפש וגוף האדם הנכשל באי ידיעת עניני יראת שמים ויראת העונש חס ושלום, ואופן ותיקוני התשובה על זה, והתועלת בזה ובבא למי שנהרג ונשמר בהם.

אי אפשר לקיים מצות ואהבת לרעך כמוך אם לא מודיע לחבירו ענין שכר ועונש

כתב בספר הקדוש קב הישר (פרק ה') וזה לשונו: ואהבת לרעך כמוך (דברים ו, ה), אמרו רבותינו זכרונם לברכה (תורת כהנים, פרשת קדושים, ד') זה הוא הפסוק, שהוא כלל גדול שבתורה. ואין לך אהבה יותר, כשרואה האדם דבר מגונה באחיו ישראל, שעושה איזה חטא ועוון, שצריך להוכיחו^א על זה, כי נשמתן של ישראל הן קשורין ודבוקין זה בזה. אבל הכלל הוא, שצריך האדם מי שהוא יודע ההרפתקאות והסיבות והעונשים^ב שבאים לנשמת האדם אחר יציאת הנשמה מהגוף, צריך להודיע לחבירו^ג, אולי על ידו יזכה חבירו גם כן ויעזוב דרכו הרשעה "ושב ורפא לוי" (ישעיה ו, י).

(א) ואין לך אהבה יותר... שצריך להוכיחו על זה. ובוה מתבאר בטוב טעם דבריהם ז"ל, שואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה, כי האהבה הגדולה ביותר לחבירו הוא להוכיחו כשרואה בו איזה חטא, ולקרבו לעבודת ה' לקיים המצוות שבתורה.

(ב) הסיבות והעונשים שבאים לנשמת האדם אחר יציאת הנשמה מהגוף, אם לא השלימה ותיקנה בעולם כראוי וכנכון. (יסוד יוסף, מאורי האש).

(ג) אבל הכלל הוא... צריך להודיע לחבירו. כלומר, שלא יסתפק להוכיחו סתם, שאינו נוהג עצמו כשורה, אלא יודיע לו גם

גודל השכר למי שמעורר אחרים ליראת שמים

כתיב (דברים ד, י) אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון, ופירש רש"י ילמדון - ילפון לעצמם, ילמדון, יאלפון לאחרים.

וכתב בספר מעלת המדות (שער יראת שמים) וזה לשונו: ראוי לכל ירא שמים שלא יירא מן האנשים להוכיחם אם יראה אותם שנוהגים שלא כשורה, כי דבר זה נגד יראת שמים, כמו שאמר חכם אחד (מבחר הפנינים א, ה): ראוי למחזיק בחכמה ובצדק שלא יירא מבני אדם. ואמר חכם אחר (שם א, ו): הצדיקים אינם יראים כי אם האלקים לבדו, אך לירא מפני חכמים ותלמידיהם מפני מעלת התורה, דבר זה ראוי והגון, וחייב אדם לכבדם ולירא מפניהם, שכך אמרו חכמינו זכרונם לברכה (פסחים דף כ"ב ע"ב) את ה' אלקיך תירא, לרבות תלמידי חכמים.

החיוב להדריך את בניו לתורה ויראת שמים

ובספר מרפא לשון (להגאון רבי רפאל מהאמבורג זצ"ל, עמוד רס"ח) כתב שכל איש מישראל מחויב להדריך את בניו לתורה וליראת ה', שיהיה יראת ה' קודמת לחכמתו, בפרט בימים הקדושים האלה שלא יעכבו אותו מלעשות תשובה, כמו שהבאתי לעיל בשם הרמב"ם, שהוא אחד מן הדברים המעכבין את התשובה, ולכן יוכיח את בניו ואת ביתו שישובו מדרכם הרעה אשר דרכו בה כל השנה, עכ"ל.

כן העונש על החטא שהוא נכשל בו, כי אולי על ידי זה יעזוב דרכו הרשעה ויזהר ביותר מלהכשל במ עוד. (מאורי האש, לפי ביאור אשכנז).

לאחר מאה ועשרים שנה שואלים לאדם, מדוע לא הוכיח את קרוביו, ובשבילם יענש.

ואמר מרן החפץ חיים זצ"ל (מובא בספר שיחות החפץ חיים, ס"ק ע"ו) בזה הלשון: כל אחד צריך לחזק ולהוכיח את קרוביו ומיודעיו אם הם רפיין בקיום המצוות, וכן מי שיש לו קרובים באמריקא הרפים בקיום המצוות, צריך לכתוב לו זאת: אחי, לא לעולם אחיה, ולאחר מאה שנים כשאגיע לעולם העליון בודאי ישאלוני מדוע לא הוכחתי את קרובי, ואקבל עונש בשבילך. לפיכך אני מזהיר אותך, עכ"ל.

ובאגרת המוסר להגאון רבי ישראל מסאלאנט זצ"ל, כתב בזה הלשון: לזאת ישים האדם אל לבו לזכות את הרבים לעוררם להתבוננות היראה והמוסר, כי עיני האדם פקוחות על אחרים לדעת ולהכיר חסרונותיהם וכי נצרכים המה למוסר למרבה, כן יחזיק בכל עוז בלימוד המוסר למען ישוטטו בו רבים ותרבה יראת ה', וזכות הרבים תהיה תלויה בו, וממילא לאט לאט לימוד המוסר ידריכהו בנתיב הצדק, והיא רפואה גשמית וגם רוחנית, כמאמר חכמינו זכרונם לברכה כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו.

על ידי לימוד עניני שכר ועונש יכניע החומר

כתב רבינו הקדוש רבי חיים ויטאל זי"ע בספרו שער הקדושה אשר צריך כל אדם להתבונן ביראת העונש, וסגולה לזה ללמוד אלו הענינים המדברים מעונשים הגדולים אשר מענישים בעולם העליון, אשר אין קץ וגבול ליסורים הללו, למען לידע כי אית דין ודיין ואין העולם הפקר חס ושלום, וכן הזהירו אותנו בזה רבותינו תלמידי הבעש"ט הקי' זי"ע בספריהם, ועל ידי ידיעת הפרטים של שכר ועונש יוכל להכניע החומר, כמאמר רז"ל (ברכות דף ה' ע"א) אם נצחו מוטב

ואם לאו יזכור לו יום המיתה, והוא סגולה גם כן להכנעת כל התאוות וכל המידות רעות.

שמואל השקול כמשה ואהרן, גם כן פחד מיום המיתה

בשער הקדושה להרב הקדוש רבי חיים וויטאל (חלק א' שער ו' ד"ה ועתה נתקן תרופה כוללת וכו') כתב:

ישים יראת ה' על פניו, לא תמוש מנגד עיניו יראת יום המיתה והכנסת הקבר עד ירקב תרווד רקב אחד, בהפך בשרו למאכל תולעים, ודין חבוט הקבר, ודינה של גיהנם, ויום הדין הגדול לכל באי העולם, כי אפילו שמואל השקול כמשה ואהרן (ראה מדב"ר פי"ח, ח. תנחומא קרח ה'. זהר בראשית דף כ"א ע"ב. ועוד. וראה ברכות דף ל"א ע"ב. ר"ה דף כ"ה ריש ע"ב). נתיירא ממנו (ראה ויק"ר (פכ"ו, ז) שהי' שמואל סבור שהוא יום הדין ונתיירא כו'. (ועד"ז בתנחומא אמור ב'). עד כאן לשונו.

לא ימוש מעיניך יום המיתה ויום הקבר ויום הדין

עוד שם (בחלק ב' שער ב'), וזה לשונו: לעולם אל יליזו מעיניך יום המיתה ויום הקבר ויום הדין הגדול, כאלו אתה רואה אותן, וכאלו אתה עומד בו, וכאלו אתה נכנס לדין, הרי שלא יעלה על לבך דברי הרהורים של חטא שכל איבריך מעידין בך, ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא (אבות סוף פרק ד'), עד כאן לשונו.

עונש הגיהנם חמור יותר ממה שהאדם חושב

והא לך לשונו הקדוש של בעל פלא יועץ (אות ו'): יראה לאו מילתא זוטרתא היא, כי בה תלוי השמירה מכל דבר רע.

וידוע דאית יראה¹ ואית יראה: האחת נקרא יראה חיצונה, שירא מעונשים בעולם הזה ובעולם הבא, כי רבים מכאובים לרשע ותוכחות על עון, עד כדי שאין אדם יכול לשער בדעתו הרעה הגדולה אשר נפש הרשע סובלת בעולם הבא, עד כדי שאמרו (רמב"ן, שער הגמול) שאם יהיו לאדם יסורין בחייו כיסורין של איוב, אינו כטיפה מן הים נגד צער יום המיתה, וכל צער יום המיתה אינו כטיפה מן הים נגד יסורי עולם הבא, שנותנים כח ברשעים לסבלם, ועוברי בעמק הבכה מעין ישיתוהו (תהלים סד, ז) ופירשו רבותינו זכרונם לברכה (עירובין י"ט ע"א) שמורידין נהרי נחלי דמעיה. הנה כי כן צריך

ד) ובספר ליקוטי תורה וש"ס מהרי"א ספר דברים בהקדמה מביא סיפור נפלא, איך שפעם אחת בא הרב הקדוש רבינו רבי זושא זללה"ה אצל הרב הקדוש רבינו רבי שמעלקא מניקלשבורג זללה"ה, וביקש ממנו שילמוד עמו. השיב לו הרב הגאון רבי ר' שמעלקא אם אתם תלמדו עמי חכמות הנסתרות אני אלמוד עמכם נגלות התורה, ואמר לו כן, ושאל אותו רבי ר' שמעלקא איזה לימוד הוא רוצה, השיב לו רבי ר' זושא כדרכו בקודש בענותנותו, זושא הוא עם הארץ גדול וצריך ללמוד משניות ויפרש לו כל תיבה בלשון אשכנז, והתחילו ללמוד מסכת ברכות ויפרש לו תיבה הראשונה מאימתי (פון ווען) קוראין את שמע וכו' והפיל עצמו הרב הקדוש רבי ר' זושא לארץ באימה ופחד גדול, ואמר להרב הקדוש רבי ר' שמעלקא מנין אתם יודעים שתיבת מאימתי פירושו "פון ווען", דילמא פירושו "פאר פארכט", פירוש מאימתי השם יתברך צריך לקרות קריאת שמע. אמר אמר לו הרב הקדוש רבי ר' שמעלקא, למדו אתם לעצמכם כמו שאתם רוצים, עד כאן לשונו.

ובספר אהל מועד כתב בשם הרב הקדוש מרוזין זצ"ל, לפי שבפרשה ראשונה הוא עול מלכות שמים שפיר החיוב "בכל מאורך", אבל פרשה שנייה הוא עול מצות ולא שייך בכל מאודכם, כי מצוה היא עד שליש במצוה, והמבזבו אל יבזבו יותר מחומש וכו' עכ"ל.

האדם בעודנו באבו לחוס על נפשו ולהיות מחשב שכר עבירה כנגד הפסידה, ויאמין באמונה שלימה, שאין הקדוש ברוך הוא ותרן ואינו מוותר אפילו דקה מן הדקה.

גילוי גדול שנשמה אחת גילתה להרב הקדוש בעל ראשית חכמה

עוד כתב שם בפלא יועץ וזה לשונו: וכבר גילתה נשמה אחת להרב הקדוש בעל "ראשית חכמה", שמדקדקין על האדם מן השמים הרבה יותר ממה שהוא חושב, והאלקים יביא במשפט על כל. ולכן האיש הירא ורך הלבב יזהר וישמר מכל חטא כמפני חרב. ואם חטא יחיש מפלט לו, עד אשר לא יבואו ימי הרעה וימים אשר לא יועיל החרטה. ובעוד יש בו כח, כל אשר בכחו לעשות יעשה.

אמנם יראה זו קורא אותה בזוהר הקדוש (בראשית, דף י"א ע"ב) יראה רעה, שנמצא שאינו ירא את ה', אלא ירא לנפשו, ואפילו הכי גם יראה זו היא טובה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אמנם יראת ה' טהורה היא^א, שירא יראת

ה) ובספר דעת משה (פרשת מטות) כתב וזה לשונו: במדת היראה לבד אי אפשר לעבדו כי חלילה היו בטלים במציאות, וכמו ששאל אחד את הרב הצדיק מוה"ר זוסיא זצלה"ה ללמדו איך לעבוד את ה' ביראה, והוריד הרב ידו ונפל אותו האיש על פניו ארצה ולא יכול לקום על עמדו מגודל היראה, עד שהניף הרב ידו אזי קם על עמדו, רק צריך לצרף מדת אהבה בכדי שנוכל להיות קיימים ותתקיים נפשינו בקרבנו עכ"ל.

ובספר זרע קודש (פרשת תצוה) כתב בשם הגאון הקדוש מוה"ר שמשון מאוסטראפאליע זצוק"ל כי אהבה ויראה מצטרפין אותיותיהם, חצי תיבה מזו וראש התיבה וכן מזו תצרפם וכן חצי השני מב' תיבות תצרפם ויהיה גם כן צירוף יראה אהבה.

ובספר בני יששכר כתב בשם תלמידי הבעל שם טוב זצוק"ל, האדם אין צריך לטרוח רק אחר היראה, ואהבה תבא לו ממילא

הרוממות בגין דאיהו רב ושליט וכו', כי גדול ה', ולגדולתו ולשלימות מדותיו וידיעתו אין חקר ואין מספר. ולא כל אדם זוכה ליראה זו, אלא הכל לפי התעוררותו ולפי מעשיו של אדם ולפי שקידת לימודו בספרים המלמדין לאדם דעת ויראת ה'.

מצוה יראה היא מצוה תמידית בכל רגע

עוד כתב בפלא יועץ (שם) וזה לשון קדשו: ועיקר גדול לכל דבר שבקדושה הוא ההשתדלות והשקידה, וידוע, שמצוה לירא את ה' הנכבד והנורא היא אחת מתרי"ג מצוות, ורבה היא, והיא מצוה תדירית, שבכל עת ורגע שיזכור ליראה את ה', מקיים מצוה דאורייתא. וזו אחד מן הדברים שלא יוכל האדם לומר בשום רגע שהיה רוצה לקיים מצוה, אבל אין בידו, כי יש המצוות התלויות במחשבה ובזכירה דסגי בידיה לקיימן תדיר, בשבתו בבית ובלכתו בדרך ובהיותו בחברת אנשים או טרוד בעסקיו ויושב בחנות וכדומה לא יפנה לבו לבטלה, אלא יחשוב מחשבות טהורות, ובזה מקיים מצוות, והקדוש ברוך הוא קובע לו שכר.

מן השמים, כי דרכו של איש לחזור אחר אשה אשת חיל יראת ה' עכ"ל.

ו) ובספר מאור עינים (פרשת שמיני) כתב בשם הבעל שם טוב זצ"ל, שכל הפחדים אפילו בבעלי חיים המגיע לאדם, היא כוונת השם ברוך הוא להפחידו כדי שיזכור לירא את ה', ואם האדם חכם ומתבונן את זה אז אין שום דבר המפחידו להרע לו, מחמת שבתחלה היתה כוונת השם ברוך הוא להפחידו לא משום שיענישו על ידי הפחד, כי אם שמפחד זה יבוא לירא ולפחד מהשם, וכן יעשה האדם, אבל אם האדם לא יתבונן את זה ולא יפחד וירא מהשם אז באה עליו הרעה שהיה מפחד ממנה. וזהו אשרי אדם מפחד תמיד, היינו שבכל הפחדים המגיעים עליו על ידי זה הוא ירא מהשם ומתפחד ממנו תמיד, ואז אשרי לו עכ"ל.

על ידי מצות יראה ישמר מכל דבר רע

וּכְתַב שם עוד, ומה טוב שיהיה שגור בפיו לומר כפעם בפעם פסוק "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים ט"ז, ח'), ויצויר את השם נגד עיניו נקוד בניקוד יראה או בניקוד שכינה, כי כן כתבו משם האר"י ז"ל (ליקוטי תורה, פרשת בא), שהוא מסוגל ליראה (ואני ראיתי אנשי מעשה, שהיו כותבים בקלף או בנייר שלשה תיבות הללו: יהו"ה, אהבה, יראה: והיו קושרין אותו תחת אצבעותיהם באופן שלא יראה חוצה, להיות לזכרון בין עיניהם תמיד בשבתם בבית ובלכתם בדרך). והנה מצוה זו של היראה, רעותיה מובאות אחריה, שעל ידה ישמר מכל דבר רע. ואשרי אדם מפחד תמיד, שמא חס ושלוש יגרסו צער וכעס למלך¹ רם ונשא, איום ונורא, ויחרד האיש וילפת, ויסור מרע ויעשה טוב לעשות נחת רוח ליוצרו עכ"ל.

עיקר התחלת העבודה היא היראה

בספר מאור ושמש פרשת עקב כתב, וזה לשונו: **ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו בכל לבבך ובכל נפשך וגו'.**

בגמרא דברכות (דף ל"ג ע"ב) אמרינן אטו יראה מילתא זוטרתא היא אין לגבי משה מילתא זוטרתא משל זכו', וקשה (ועיין ג"כ סי' תניא קדישא פ' מ"ב) הלא משה אמר זאת לישראל ואצלם ה"י היראה דבר גדול ואיך שייך לומר כי אם

(ז) ובספר אמרי צדיקים מהרב הצדיק הקדוש מוהר"ר דוב בער ממעזריטש זצ"ל זי"ע כתב על זה משל לאיש חיל שבא לקראו אל המלך, החכם אינו מדבר עם השליח כלל. והשוטה, התחיל לשחק עמו, ולשטות ולהבל יגיעו. כך כל הדברים הבאים להאדם הן יראה הן אהבה, ילך להמלך יתברך שמו, עד כאן לשונו.

שכר בראשית - פרק א' ועונש יג

ליראה. ועוד קשה, הלא אמר גם כן וללכת בכל דרכיו" וראה אותנו, ואיך אמר להם שהקדוש ברוך הוא אמר להם שאינו שואל מהם כי אם ליראה, שמשמע הוא ולא יותר.

ונראה לפרש, דהנה כתיב (תהלים קיא, ז) ראשית חכמה יראת ה', משמע שעיקר התחלת העבודת היא היראה, שצריך להיות ירא שמים קודם שלומד תורה שהיא החכמה, והלא אמרינן בגמרא (אבות פ"ב מ"ה) אין בור ירא חטא, ובגמרא (שבת דף ל"א ע"ב) אמרינן אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו בהי עייל, מכריז ר' ינאי חבל על דלית לוי דרתא ותרעא לדרתא עביד, וקשה גם כן אהדדי, שמרבה בר רב הונא משמע שהתורה היא הפנימיות

(ח) ובספר עץ הדעת טוב מהרה"ק רבי עוזיאל מייזליש זצ"ל כתב: שמעתי מפי איש קדוש וטהור רבי ישראל בעל שם טוב זכורנו לברכה על הפסוק: "כי אם ליראה את ה' אלקיך", על דרך משל: אם האב מצוה את התינוק, שלא ילך בדרך יחף פן יזיק את עצמו ברגליו, הנה זה הוא היראה שאצל האב שלא יכאב לתינוק, אבל התינוק אינו מרגיש ואינו יודע מזה, ורוצה לילך יחף, רק שמתירא מאביו שלא יכנו ויעניש אותו מחמת שעובר על דבריו. ואם כן, יראתו של הבן אינה שווה ליראתו של האב. מה שאין כן אם הבן הוא חכם, ואז מתירא גם הוא לילך יחף שלא יזיק את רגליו. ואז יראת האב שווה ליראת בנו. נמצא ששניהם מתכוונים לדבר אחד.

כך הקדוש ברוך הוא ציוה לנו תרי"ג מצוות, כדי לזכות את ישראל, כי בלתי המצוות אי אפשר לקרב את עצמנו להשם יתברך, כי אנחנו מגושמים מאוד, ומכח קיום המצוות אנחנו קונים לעצמנו שלימות. וזהו ענין לזכות את ישראל, זכות הוא מלשון הזדככות, וזהו הכוונה בפסוק: "מה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה את ה' אלקיך", את הוא מלשון עם, והפירוש: שיהיה לך יראה שתהיה שוה עם יראת הבורא יתברך שמו, שרוצה בטובתך, שלא תחטא חס ושלום, עכ"ל.

והיראה היא השער ליכנס בה וצריך שתקדים היראה לתורה, ומר' ינאי משמע שהיראה היא הפנימית והתורה היא השער, שר' ינאי קאי על רבה שאמר שאדם שיש בו תורה ואין בו יראה כו' ועלה מכריזו ר' ינאי חבל על דלית לי' דרתא היינו שאין לו יראה ותרעא לדרתא עביד, והמשיל היראה לדירה והתורה לשער, ורבה המשיל להיפוך התורה למפתחות הפנימיות והיראה למפתחות החיצונות.

יראת העונש היא השער שבה יכנס לעבודת ה'

ונראה בכל זה, שבהתחלת לימוד התורה ועשיית המצות, צריך האדם להקדים טרם בואו להתחיל לעבוד השם יתברך לשום מול פניו יראת העונש^ט שאם יעבור חס ושלים על איזה עבירה יענש ביסורים גדולים ונוראים, וכמו כן צריך האדם להרגיל את עצמו תמיד שיראת עונש יהי' תמיד לנגד

ט) ובספר אמרי ש"י כתב שהיהודי הקדוש מפרשיסחא זצ"ל היה מחותנו של הרב הקדוש רבי דוד מלעלוב זצ"ל, וקודם לכן היה תלמידו, והרב הקדוש רבי דוד מלעלוב הביא אותו אל החוזה הקדוש מלובלין זצ"ל. בעיקר נסע היהודי לרבי דוד, כדי ללמוד ממנו מידת אהבת ישראל. לתכלית זו סבב עם רבי דוד בכפרים ובעיירות, כדי להסתכל במעשיו, וללמוד מדבריו ומידותיו.

פעם אחת באו בדרך נסיעתם לכפר אחד. רבי דוד, שהיה הוגה תמיד באהבת ישראל, סר מיד לביתו של היהודי שדר בכפר, כדי לדרוש בשלמו של אדם מישראל. היהודי שהיה עיף ויגע מטורח הדרך, ישב בחוץ לנוח קצת. שהה רבי דוד הרבה זמן אצל היהודי הכפרי, וכשחזר, שאלהו היהודי, למה שהה שם כל כך. השיבו רבי דוד:

- מצאתי בבית היהודי אב ובנו. האב עושה איזה מלאכה, והבן מוכיח את אביו על שמתעצל במלאכתו, מוכיח ואומר לו: אבא! לולא יראתי את האלקים הייתי הורג אותך על עצלותך! וכשראיתי את יראת האלקים של אותו יהודי, נשארתי שם, ולא יכולתי להיפרד מהר מירא שמים כזה.

עיניו, והיא השער הראשון שעל ידי זה יכנס לעבודת ה', ובלא זה אי אפשר כמו שאי אפשר לבנות בית בלתי יסוד, והירא יראת העונש זוכה לאהבה, שעושה רצונו יתברך שמו מאהבה, ומשם זוכה אל יראת הרוממות בגין שהוא רב ושלטי עיקרא ושרשא דכל עלמין, ובזה"ק איתא לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים ויתפלל, שיכנס לשני הפתחים אלו ליראת העונש ואהבה, ועל ידי זה יוכל להתפלל ביראת הרוממות.

ובזה אתי שפיר שרבה קאי על יראת העונש, לכן אמר האדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו המפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו, שלגבי יראת העונש התורה היא פנימיות, ומכל מקום אם כבר יש בידו יראת העונש ולומד תורה ואין כוונתו שעל ידי תורה יבוא ליראה הפנימיות, זו גם כן דרך לא טוב, ועל זה מכריז ר' ינאי חבל על דלית לי דרתא, היינו יראה הפנימית, ותרעא לדרתא עביד, שלגבי יראה הפנימית התורה היא השער ליכנס בה"כ. לכן כתיב ראשית חכמה יראת ה', שצריך שתקדים יראת העונש לכל דבר. והא דאמרינן אין בור ירא חטא, היינו יראת הרוממות.

על ידי יראת העונש יזכה לעבוד את ה' מאהבה

וזהו פירוש הפסוק ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו, פירוש,

(י) עיין זהר ויקרא (דף ח' ע"ב): לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים וכו' ויצלי צלותי . . . כאן רמו למה שאמר דוד (תהלים כ"ד) שאו שערים ראשיכם. . . שירותא דדרגין חסד ופחד ואינון פתחין דעלמא.

(יא) עיין ספר תניא קדישא ספכ"ג, וזה לשונו: ועל יראה גדולה זו אמרו אם אין חכמה אין יראה והתורה נקראת אצלה תרעא לדרתא כמו שאמר במקום אחר, עד כאן לשונו.

כשתתחיל ללכת בכל דרכיו תקדים היראה תחלה, היינו יראת העונש, ולאהבה אותו, פירוש, ועל ידי זה תזכה לעבוד את ה' בכל לבבך ובכל נפשך מאהבה, וממילא תבוא על ידם ליראת הרוממות. ומקשה הגמרא אטו יראה מילתא זוטרתא היא, אפילו יראת העונש אינו מילתא זוטרתא-היא, ותריץ, אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא, פירוש לגבי משה שהשיג יראת הרוממות הי' יודע שיראת העונש היא מילתא זוטרא אפילו לשאר בני אדם, אך מי שעדיין לא נכנס בה דומה עליו ככלי גדול, אבל באמת הוא נקל להשיג אותה לכל מי שיחזור אחריי ודו"ק, עד כאן לשונו.

מה שגילה הבעל שם טוב זכר צדיק לברכה בחלום

ובספר זכרון טוב (דף כ"ב עמוד ג') הביא שהרב הקדוש רבי יצחק מנעשכ"ז זצ"ל סיפר, שלאחר פטירת הבעל שם טוב זצוקלה"ה נתאספו הכנופיא תלמידיו הקדושים על ענייני התורה ששמעו מפה קדשו כל אחד ואחד לפי הבנתו. ונראה להם הבעל שם טוב זצוקלה"ה בחלום ואמר להם, למה אתם נותנים לב לדברי תורתי ואין אתם נותנים לב ליראת שמים שהיה לי, עכ"ל.

ובספר רשפי אש (אות קי"א) מביא ממרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע שאמר, תמה אני עליך הגוף הנגוף, איך לא התפוררת מאימת בוראך, עכ"ל.

יראת העונש או יראה פנימית

ופעם אחת דיברו חסידי הרה"ק מרופשיץ ביניהם שאין לעבוד ה' מיראת העונש רק מיראה פנימית, ואמר להם הרה"ק הנ"ל, תדעו בניי, אם היה משיג האדם יראת העונש, והיה מעמיק בזה ומבחין ומתבונן מה נעשה עם האדם בצאתו מן העולם, והיה רואה לפני עיניו עונשי גיהנם וכל שכן שאר העונשים חס ושלום, אז היה ירא ומתפחד ומתבהל ליקח

כף מאכל לפיו כל ימי חייו ממש, רק עד כמה האדם עוד רחוק מזה המדריגה.

לומר בכל יום פסוקים המעוררים ליראת שמים

והנה איתא בספרים שטוב לכל אדם לומר בכל יום פסוקי יראה כדי שעל ידי יתעורר ליראת שמים, על כן העתקנו כמה פסוקים שיוכל לאומרם בכל יום ויום.

1. כי אמרתי רק אין יראת אלוקים במקום הזה והרגנו על דבר אשתי (בראשית כ', יא).
2. את אלוקים אני ירא (בראשית מב, לד).
3. ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך (דברים י', יב, קב הישר פ' צ').
4. ליראה את ה' אלוקינו כל הימים לחיותינו כהיום הזה (דברים ו' כד).
5. את ה' אלוקיך תירא אותו תעבוד ובו תדבק (דברים י' כ).
6. מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי כל הימים (דברים ה' כו).
7. יראת ה' היא אוצרו (ישעי' לג, ו, ברכות לג:).
8. ראשית חכמה יראת ה' (תהלים קיא, י').
9. סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי (קיט, קכ).
9. סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם (קהלת יב, יג).
10. יראת ה' מקור חיים לסור ממוקשי מות. (משלי יד, כז).
11. אמר רבא בשעה שמכניסין האדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עיתים לתורה, עסקת בפרי' ורבי', צפית לישועה.. אפילו הכי אי יראת ה' היא אוצרו אין, אי לא לא, (שבת לא:).

אי אפשר ליכנס ליראה הפנימית בלתי יראת העונש

מקודם

אמרו רז"ל (זהר ויקהל דף רס"ז ע"א, ועיין עוד במסילת ישרים בהקדמתו), וכן מובא בספרים הקדושים, שאי אפשר ליכנס ליראה הפנימית בלתי יראת העונש מקודם. וכל שכן שפלי דשפלי כוותינו, אשר היצר רודף אותנו בכל מיני רדיפות, ומעקם עלינו דרכי ה' יתברך בכל מיני תאוות, יום ולילה לא ישבותו. ומי יתן ונרויח בזה לכל הפחות להיות יראת הבורא ופחדו עלינו על העונשים הגדולים והעצומים אשר לנפש החוטא, כי לא בחנם טרח רבינו שמעון בר יוחאי (זהר הקדוש פרי בראשית ופרי פקודי) לצייר כל הגיהנם וכל היכלות וכל הדינים שבו, וכן במדרשים, ובספר ראשית חכמה (שער היראה פרק י"ג), ויתר ספרי רבותינו ז"ל, רק שנדע ונבוש ונכלם ונפחוד מה' יתברך ומדיניו.

ואחר כך, כשכבר הישגנו יראת הבורא לבלי לעבור במזיד על עבודתו יתברך, ועל ידי זה נוכל להתרחק מלהכניס עצמנו לתאוות עולם הזה השפל והבליו, אחר כך נוכל לבקש מהבורא יתברך להשיג יראה האמיתית. וכך לפעמים בעתות רצון, הגם שעדיין הוא מלא מתאוות רק מתרפק בעבודת ה' זמן וזמנים, ברחמי ה' על נפש מישראל עושה עמו הקדוש ברוך הוא חסד בבחינת (שיר השירים ב, ד) ודגלו עלי אהבה, דהיינו שמדלגין להקדוש ברוך הוא, ועולה לרצון לפני ה'.

מעשה נורא מגודל פחדו של הרש"ש מיראת העונש,

ועד כמה מסר נפשו להנצל מזה

ובספר אמרי ש"י הביא סיפור ידוע מהגאון הרש"ש זצ"ל, שהיה למדן גדול ועסקן ציבורי. גם היה מנהל של גמילות חסדים והיה מדקדק ומקפיד בחשבון שתהיה נקי מגזל ומאבק גזל, והיה מדקדק עם המלוה ולוה שיהיה סדר

שכר בראשית - פרק א' ועונש יט

בחשבונם ולא לגרום שום נזק. קרה פעם ביהודי אחד מפשוטי העם לוח אצלו מאה רובל על ארבעה חדשים, וכשהגיע זמן הפרעון בא האיש הזה לביתו של הרב לשלם את חובו ולא מצאו בבית, והלך לבית הכנסת ומצאו יושב ועוסק בסוגיא קשה.

ניגש האיש ושם הכסף על הספק שלומד בו, ואמר לו זה תשלום חובי, והרב היה שקוע כולו בסוגיא, נענע בראשו לאיש ואמר לו, טוב. אבל כשהלך האיש מלפני הרב שכח הכל ונשאר הכסף תוך דף הגמרא. כשהלך לביתו הניח הגמרא בארון כרגיל ומעיין ברשימת הלווים מי מהם שהגיע הזמן לשלם כדי להזכירו, וראה שהאיש הזה עבר זמן פרעון חובו. שלח להודיעו שיבוא לשלם, האיש מיהר ובא ואמר לו היום שילמתי לו בבית המדרש, אבל הרב, ששכח לגמרי מזה, אמר לו, רמאי, תתחרט על מעשיך.

בינתיים נתפרסם בכל העיר ווילנא כי זה האיש העיז לפני הרשיש ואמר ששילם חובו. כמובן שכל העיר מאמינים להרב ולשני חשדוהו לגנב ורמאי ופטרוהו מעבודתו. לאיש הזה היה לו בן צנוע. כששמע בזיונו של אביו וגם פטרוהו מעבודתו, מרוב הבושה ברח מוויילנא לאיזה כפר. ובמשך הזמן נזדמן לכבוד הרב לעיין באותו הגמרא ומצא שם את הכסף, נזכר למפרע ונדעזע עד מאוד, ומיהר להזמין את האיש לביתו, וכשבא האיש קם הרב בכל קומתו ואמר לו, במה אפייסך בעד כל הצער והבושה שגרמתי לך, קודם כל אני מבקש סליחה באותו בית הכנסת שמסרת לי הכסף ואני אזמין אותן האנשים אשר היו שם ואני אבקש סליחתך בפרהסיא לפניהם, ושם אספר הדבר כמו שהוא.

ענה לו האיש, יסלח לי כבוד הרב, זה לא מספיק, מה יאמרו כל העולם? מאחר שכבודו חסיד ועניו נכמרו רחמיו עלי מהבושה והיסורים שקבלתי ולכן פייסתי ברבים, אבל

בלבם ישאר רושם כי אני רמאי וגנב - ובינתיים בני ברח ממני
מרוב הבושה ועזב אותי לבד, ומה מועיל הסליחה?

הרב הגאון שקע בהרהורים והבין היטב שהוא צודק. אמר
לו, שלח נא לקרוא את בנך, אני אקח אותו לחתן עבור
בתי וזה יטהר אותך לגמרי מכל חשד.

כששמע האיש דבר כזה, נתמלא שמחה כל גופו, נשק ידיו
של הגאון ושלח אחרי בנו. כעבור שבוע ימים גמרו
את האירוסין וכבוד הרב פירסם בוילנא את המאורע, והזוג
יצא לפועל.

תכלית הבריאה היה בשביל היראה

וכתב בספר הקדוש יסוד ושורש העבודה (שער א' הגדול,
פרק א') וזה לשונו: ייחוד ה'יראה ו'אהבת ה'עבודה
הבאה ממנה, היא עיקר כוונת הבורא, יתברך שמו ויתעלה
בבריאת האדם, שיהא האדם עובד אותו יתברך, ומעבודתו
יגיע נחת רוח להבורא יתברך ויתעלה. דבר זה כתוב בתורה,
ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים.

כתוב בתורה - בתחילת בריאת האדם בפרשת בראשית (ב,
טו): "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה", ודרשו
רבותינו זכרונם לברכה (זוהר, חלק א, דף כז עמוד א) לעבדה
זו מצות עשה, ולשמרה זו מצות לא תעשה.

שנוי בנביאים - בישעיה (מג, כא): "עם זו יצרתי לי תהלתי
יספרו".

ומשולש בכתובים - בקהלת (ג, יד) כתיב: "והאלקים עשה
שיראו מלפניו", ופירש החסיד בעל "חובת

הלבבות" (ריש שער הבחינה), שתכלית עשיית הבריאה²³ היתה בשביל היראה, ומהיראה באה העבודה²⁴, כי ענין יראה נאמרה

יב) ובגמרא (שבת דף ל"א ע"ב) על פסוק מה ה' אלקיך שוא למעמך כי אם ליראה, אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר, אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנאמר מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה', וכתוב (איוב כא) הן יראת ה' היא חכמה, שכן בלשון יוני קורין לאחת הן.

ובמדרש (קהלת רבתי דף קי"ז) אמר רבי יודן, גדולה היא היראה ששמים וארץ לא נבראו אלא בזכות היראה, הדא הוא דכתיב והאלקים עשה שיראו מלפניו, עיין שם.

עבודת התשובה של הרב הקדוש הרבי ר' זושא זצ"ל

יג) ובספר מנחת יהודה וירושלים (עמוד קס"ב) מביא מהרב הקדוש הרבי ר' זושא זצ"ל שכל לילה היה עושה חשבון הנפש והיה בוכה ואומר, זושא זושא, אוי נא, למה חטאת היום בעבירה זו ולמה לא חזרת בתשובה על חטא זה, ומתי תיחלץ כבר מרשת היצר הרע, הלא הנך רואה שאתה מלא בעוונות ופשעים. וכה הוסיף לבכות ולהתמרמר על חטאיו, ואמר: רבונו של עולם, הנני מבטיחך מכאן ואילך לשוב באמת אליך ולעשות רצונך בלבב שלם. ומיד הוסיף ואמר, זושא, הלא גם אתמול הבטחת שתשוב בתשובה ולא קיימת. ומה בצע בהבטחתך החדשה כעת.

ושוב נענה ואמר: רבונו של עולם, אבל היום הנני מבטיחך באמת ובתמים כי לא אשוב לכסלה עוד לעולמים, ושוב הוסיף למרר ולבכות ביתר שאת, זושא, הלא גם אמש הבטחת באמת ובתמים שלא תשוב לכסלה יותר לעולמים, והנה כל הבטחתך הוא כעלה נדף, וכה היה ממשיך וחחר חלילה.

והנה פשוטי בני אדם חשבו שהוא בוכה ומתוודה על חטאיו ומקבל קבלה לעתיד עד שמתעייף ואז הוא מפסיק, אולם זקיני הקדוש הדברי חיים הסביר שהרב הקדוש הרבי ר' זושא זי"ע היה בוכה עד שהיה בטוח בעצמו כי קבלה זו שקיבל עכשיו על עצמו עדיין לא קיבל מעודו ועד היום הזה, קבלה גמורה וחזקה כזו

בעבד, כמו שכתוב (מלאכי א, ו): "אם אב אני איה כבודי, ואם אדונים אני איה מוראי". ובחתימת ספר קהלת כתיב: "סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם", ודרשו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות דף ו' עמוד ב') כי לדבר זה נברא כל האדם.

ועוד דרשו (שם): כל האדם לא נברא אלא לצוות לזה. נמצא שתכלית כל הבריאה לא היתה אלא בשביל האדם אשר יעשה המצוות. הרי זאת לפניך, שתכלית בריאת האדם לא היתה כי אם לכוונה זאת⁷¹. ומה רבו כמו רבו כמה פסוקים המורים מהם כיוצא בהם, שתכלית בריאת האדם לכוונה זאת.

ובזהר חדש פרשת בראשית (דף י"ז עמוד ב') כתבו וזה לשונו: "ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם" (בראשית ב, ח) רבי יוסי ורבי חייא אמרי תרווייהו: כתיב (שיר השירים ו, יא): "אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל", ראה כמה יש לו לאדם להרהר ולדקדק בלבו בכל יום ויום ולפשפש במעשיו ולדקדק בכל עניינו. ויהרהר בלבו, שלא בראו הקדוש ברוך הוא ונתן בו נשמה עליונה ומעלה על שאר בריותיו אלא להרהר בעבודתו ולהדבק בו, ולא ילך אחר ההבל וכו'.

עוד כתב שם, וזה לשונו: אמר רבי תנחום אמר רבי חנילאי: לא עשאו הקדוש ברוך הוא לאדם אלא להשתדל בכבוד קונו, הדא הוא דכתיב (ישעיה מג, ז) "כל הנקרא בשמי

לשוב את השם יתברך, ורק כשהיה בטוח בזה פסק מלבכות. עד כאן לשונו.

(יד) ובספר חסידים סימן קנ"ח: י"ח פעמים כתוב יראה במשלי, כנגד י"ח טריפות שהחיות תלוי בהם, כי היראה מארכת לו חיים, שלא יחוק ב"ח דברים המטריפים את בעל חי, ועל כן נקרא בעל חי, לפי שקיומו תלוי ב"ח עד כאן לשונו.

שכר בראשית - פרק א' **ועונש** כג

ולכבודי בראתיו". מאי לכבודי? להשתדל ולדעת את כבודי
ולחשוב ממעשיו שינתן לו חלק טוב לעולם הבא, עד כאן.

בעזרת השם יתברך

פרק ב'

• נח •

בפרק הזה יבואר:

אפילו הצדיקים בגן עדן מתביישים אם לא עשו מצוה אחת - ארבעה מלאכים מזומנים לנשמה - אשרי לנשמה שזוכה להחסד להתעדן בעדן העליון - המקדש עצמו בעולם הזה, דירתו בעולם הבא בין קדושי עליון - שמחת הצדיקים כשנכנסים לגן עדן, ומה רואים שם - כחצות הלילה הקב"ה נכנס לצדיקים בגן עדן - ירושלים של מעלה המוכן לנפשות של הצדיקים - איך הנשמה נכנסת לפתח השני של שערי גן עדן - אם הנשמה לא זכתה נוטלין פנקסה ממנה.

תוכן הענינים

של פרק ב'

- א. אפילו הצדיקים בגן עדן מתביישים אם לא עשו מצוה אחת.....ה
- ב. ארבעה מלאכים מזומנים לנשמה.....ו
- ג. אשרי לנשמה שזוכה להחסד להתערך בעדן העליון.....ז
- ד. המקדש עצמו בעולם הזה, דירתו בעולם הבא בין קדושי עליון.....ז
- ה. כמה מדורים על מדורים יש בעולם הבא.....ח
- ו. כל נשמה ונשמה רואה את אדם הראשון לפני שהולכת לגן עדן או לגיהנום.....ט
- ז. שמחת הצדיקים כשנכנסים לגן עדן, ומה רואים שם.....יא
- ח. כחצות הלילה הקב"ה נכנס לצדיקים בגן עדן.....יב
- ט. ירושלים של מעלה המוכן לנפשות של הצדיקים.....יג
- י. שבע פתחים שנכנסים בהם נפשות של הצדיקים.....יד
- יא. איך הנשמה נכנסת לפתח השני של שערי גן עדן.....יד
- יב. אם הנשמה לא זכתה נוטלין פנקסה ממנה.....טז
- יג. אשריהם של הצדיקים שזוכים ליכנס לשער השביעי וזה הצדיק נקרא איש צדיק תמים.....טז
- יד. הקדוש ברוך הוא יתן גן עדן בתורת צדקה.....טז
- טו. ליום הדין הגדול והגורא צריך להגיד האמת ולהיות מודה ועוזב.....יז

פרק ב'

אפילו הצדיקים בגן עדן מתביישים אם לא עשו מצוה אחת

בספר הקדוש ראשית חכמה (פרק ו') וזה לשונו: רבותינו זכרונם לברכה^א פירשו פסוק זה (ישעיה ד, ה), זה לשונם: וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, עתיד הקדוש ברוך לעשות לכל צדיק וצדיק שבע חופות בגן עדן, שנאמר: וברא ה' על כל מכון הר ציון ואל מקראיה ענן יומם וגו', כי על כל כבוד חופה. אמר רבי יוחנן, מלמד שכל צדיק וצדיק הקדוש ברוך הוא עושה לו חופה לפי כבודו. ועשן בחופה למה לי. אמר רבי חנינא הגדול, שכל אחד ואחד חופתו נכוית מחופתו של חברו, אוי לה לאותה בושח, אוי לה לאותה כלימה, עד כאן לשונו.

ומבואר במהרש"א שם לבאר ענין חופתו נכוית, וזה לשונו: ונראה לומר, לפי שיש לכל צדיק וצדיק שום מעלה ומדרגה בשום מצוה, שאין כן לחבירו, דוגמא דרבי חנינא ורבי חייא דפרק הפועלים (בבא מציעא דף פ"ה עמוד ב'), ועל זה אמרו (מכות דף כ"ג עמוד ב') לפיכך הרבה להם תורה ומצות כדי לזכותם. ועל כן, כל אחד מן הצדיקים אין מתבייש מחבירו, לפי שכל אחד יש לו שום מדרגה בשום מצוה שאין לחבירו, וכל אחד מהם נכוה מחופתו של חברו, ר"ל נכוב בשום דבר מצוה מה שאין בו שיש לחבירו, אבל אמר אוי לה לאותה בושח ואוי לאותה כלימה לאותו איש שאין לו שום מעלה ומדרגה, וכיוצא בו ביהושע וכו', עד כאן לשונו.

(א) בבא בתרא דף ע"ה עמוד א', ילקוט ישעיה ת, ועיין זוהר פקודי רמ"ה עמוד א', ויעוין זוהר פרשת לך דף צ"ד עמוד ב', איתא עשרה חופות, וכן הוא בתיקוני זוהר תיקון ע' קל"ב עמוד א', ובזוהר חדש שיר השירים סז, ב.

עוד שם בפסוק הנזכר, ביארו רבי שמעון בן יוחאי עליו השלום בזוהר, והוא סוף המאמר שהעתקנו בשער היראה פרק ב', זה לשונו:

תנא בתר² ז' יומין גופא הוי כמא דהוה, ונשמתי עאלת לדוכתה, עאלת למערתא דכפלתא, חמאת מה דחמאת, ועאלת לאתר דעאלת, עד דמטאת לגן עדן, ועראת לכרובים ושנן דחרבא די בגן עדן דלתתא, אי זכאה הוא דליעול עאלת.

ארבעה מלאכים מזומנים לנשמה

תנא ארבע³ סמכין זמינין, וחד דיוקנא דגופא בידייהו, מתלבשא ביה בחדוותא, וייתבת בההוא מדורא עד זמנא דאיתגזר. לבתר כרוזא קרי, ועמודא דתלת גווני אזדמן, וההוא עמודא איתקרי "מכון הר ציון", דכתיב "וברא ה' על כל מכון הר ציון, ועל מקראיה ענן יומם, ועשן ונגה אש

(ב) למדנו, אחר שבעה ימים הגוף נעשה מה שנעשה (היינו שנעשה עפר כמו שהיה), והנשמה נכנסת למקומה, ונכנסת למערת המכפלה, ורואה מה שרואה, ונכנסת למקום שנכנסת, עד שמגיעה לגן עדן ופוגשת בכרובים, ולהט החרב אשר בגן עדן התחתון. אם כדאי היא להכנס נכנסת.

(ג) ולמדנו, ארבעה עמודים (שהם ארבעה מלאכים) מזומנים לנשמה. וצורה אחת של הגוף בידיהם, והיא מתלבשת בה בשמחה, ויושבת במדור (גן עדן התחתון) עד הזמן שנגזר (עליה לשבת שם), ואחר זה כרוז קורא, ועמוד אחד עם שלשה צבעים מזומן שם (בגן עדן התחתון), ונקרא מכון הר ציון שכתוב: "וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונגה אש להבה", והנשמה עולה בעמוד ההוא אל הפתח של צדק שבו ציון ירושלים, ואם זוכה לעלות יותר מזה, הנה יפה חלקה וגורלה להתדבק בגוף המלך, ואם אינה זוכה לעלות יותר, כתיב עליה: "והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו".

לבהב". סלקא בההוא עמודא לפיתחא דצדק דציון וירושלים ביה, אי זכי לסלקא יתיר טב חולקיה ועדביה לאתדבקה בגו גופא דמלכא, ואי לא זכי לסלקא יתיר, כתיב: "והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים, קדוש יאמר לו".

אשרי לנשמה שזוכה להחסד להתעדר בעדן העליון

ואי זכיל לסלקא יתיר זכאה הוא, דזכי ליקרא דמלכא, ולא תעדנא בעידונא עילאה דלעילא, מאתר דאיתקרי שמים דכתיב (ישעיה נח, יד) "אז תתענג על ה'", על ה' דייקא. זכאה חולקיה מאן דזכי לחסד, דכתיב (תהלים נו, יא) "כי גדול עד שמים חסדך", וכי עד שמים הוא, והא כתיב (שם קח, ה) "כי גדול מעל שמים חסדך". אמר רבי יוסי, אית חסד ואית חסד, חסד עילאה וחסד תתאה, חסד עילאה מעל שמים הוא, חסד תתאה הוא דכתיב (ישעיה נה, ג) "חסדי דוד הנאמנים", ובהני כתיב עד שמים, עד כאן לשונו.

המקדש עצמו בעולם הזה, דירתו בעולם הבא בין קדושי עליון

עוד במעלת גן עדן ביאר רבי שמעון בר יוחאי בזוהר (פרשת חיי שרה, דף קכ"ט עמוד ב') וזה לשונו:

תא חזי^ה, מאן דאיתקדש ונטיר גרמיה בהאי עלמא דלא איסתאב, מדוריה בההוא עלמא בין אינון קדישין

ד) ואם זוכה לעלות יותר אשרי חלקה שזכתה לכבוד המלך, ולהתעדר בעדן העליון של מעלה, מהמקום שנקרא שמים. דכתיב: "אז תתענג על ה'", על ה' הוא בדיוק. אשרי חלקו מי שזכה לחסד הזה, שכתוב: "כי גדול עד שמים חסדך". ושואל וכי החסד עד השמים הוא והא כתיב: "כי גדול מעל שמים חסדך"? אמר רבי יוסי, יש חסד ויש חסד, חסד עליון וחסד תחתון, חסד עליון מעל השמים הוא, חסד תחתון הוא שכתוב "חסדי דוד הנאמנים", וכאלו כתיב "עד שמים חסדך", כי הם למטה מן השמים.

עילאין, ועבדין שליחותא תדיר, ואלין קיימין בחצר, כמה דאמר (שמות כז, ט) "את חצר המשכן". ואית אחרנין דאינון לגאוו יתיר, דלאו אינון בחצר אלא בביתא, כמה דאמר (תהלים סה, ה) "נשבעה בטוב ביתך", אמר דוד, נשבעה בטוב ביתך, כיון דאמר ישכון חצריך, אמאי כתיב נשבעה בטוב ביתך, ישבע בטוב מבעיא ליה, כמה דכתיב: "ישכון", אלא הא תנינן לית ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלחודייהו.

כמה מדורים על מדורים יש בעולם הבא

ואית אתר' חסידים עליונים דעיילי לגו, ומאן אינון כדכתיב (במדבר ג, לח): "והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו". וכמה מדורין על מדורין, ונהורין על נהורין מתפרשן בהוא עלמא, וכל חד

(ה) בא וראה, כל המקדש עצמו ושומר עצמו בעולם הזה שלא יטמא, דירתו בעולם ההוא היא בין קדושים עליונים, שעושין שליחותו של הקדוש ברוך הוא תמיד. והם עומדים בחצר, כמו שאתה אומר: "את חצר המשכן". ויש אחרים שהם עומדים יותר בפנים, שאינם עומדים בחצר אלא בבית, וכמו שאתה אומר: "נשבעה בטוב ביתך", אמר דוד, נשבעה בטוב ביתך, ושואל, כיון דאמר ישכון חצריך אמאי יכתיב נשבעה בטוב ביתך, ישבע בטוב ביתך צריך לומר, וכמו שנאמר ישכון חצריך? אלא הרי למדנו, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד (ועל כן אמר, נשבעה בטוב ביתך, וכונתו היה על עצמו ועל שאר מלכים שיש להם ישיבה בהערה, וביתך שאמר היינו לבית המקדש).

(ו) ויש מקום לחסידים העליונים הנכנסים עוד יותר בפנים, דהיינו לבחינת היכל, ומי הם, הם כמו שכתוב: "והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו", וכמה מדורים על מדורים, ואורות על אורות, נבדלים זה מזה בעולם ההוא, וכל אחד ואחד מתבייש מאורו של חבירו, כי כמו שמעשים טובים נבדלים בין איש לחבירו בעולם הזה, כך המקומות והאורות שלהם נבדלים זה מזה בעולם ההוא.

אכסיף מנהורא דחבריה, כמה דעובדין איתפרשן בהאי עלמא, הכי נמי דוכתינן והנורין איתפרשן בההוא עלמא, עד כאן לשוננו.

כל נשמה ונשמה רואה את אדם הראשון לפני שהולכת לגן עדן או לגיהנום

מובא בתוספת דזוה"ק (חלק ג' דף ש"ג ע"ב), וזה לשוננו: כד' נפק בר נש מהאי עלמא, כלהו בין צדיקי בין חסידי ותמימי וחייבי ורשיעי, כלהו עברי באוירא למחמי אדם"ן קדמאה לבני עלמא, ומתמן נטיל אורחא הן לגנתא דעדן הן

כל נשמה ונשמה רואה את אדם הראשון לפני שהולכת לגן עדן או לגיהנום

(ז) [פירושו הסולם - מאמר אוצר הנשמות] וכד ב"ג נפיק וכו'. וכשאדם יוצא מהעולם הזה, כולם, בין צדיקים בין חסידים ותמימים ורשעים, כולם עוברים בדרך זה לראות את האדם הראשון. הנראה לכל בני העולם. ושם לוקחים הדרך, אם לגן עדן, או לגיהנום.

ח) בספר נפלאות הרבי (אות צ"ה) כתוב: נודע כי הגה"ק מו"ה שלום מבעלזא זי"ע תלמידו, אמר: למדתי לקרוא פתקא שמות בני האדם ממורי ורבי הרבי מלובלין, הראני בפתקא של אדם אחד שורש נשמתו מאדם הראשון, אם מקין אם מהבל, וכמה פעמים הי' אדם זה בגלגול, ומה פגם וקלקל בכל גלגול, ובאיזה חטא נשתרש ונסתבך בו, ואיזה מצוה אחז בו. כן הראני באיזה מזל והצלחה נולד, ואם יצליח במעשה ידיו או לא. והי' דרכו בקודש, כי כאשר בא לפניו פתקא של אדם כשר וירא שמים, הי' מסתכל ומתבונן בו, וכאשר בא לפניו פתקא של אדם חוטא, העבירו מעל פניו מהר, לבל יראה בגנות של בני אדם.

לגיהנם, כל^ט אינון דאורחיהו לגנתא דעדן, מתקרבין לגבי חומה דלבר מאינון תלת חומות דתמן, כדין נפיק חד ממנא ואתער קמיהו, וקארי ואמר, זכאין אתון צדיקיא בעלמא, וההוא ממונא יעזרא"ל שמיה אוליף לון אורחא ואוליף קמיה עד תרעא חדא דגיהנם, ההוא ממונא קארי בחילא ואמר צנון תננא צנון יקידתא, בההוא שעתא בבהילו מצנני לה ועאלין כלהו וטבלין ועברין, וכל אינון חייבין אתמסרן בידא דדומ"ה ועאלין בגיהנם, וכל אינון זכאין לא אתמסרן אלא בהאי ממונא.

ובתר דטבלין ועברין, ההוא ממונא אזל קמיהו עד דמטן לשור דגנתא דעדן, וההוא ממונא קארי לפיתחא ואומר (ישעי' כו, ב) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים, כדין פתחין פיתחא ואעיל לון. וכן בכל פתחא ופתחא.

אפילו הצדיק צריך לעבור הגיהנום וטובל בו

ט) כל אינון דאורחיהו וכו'. כל אלו שדרכם לגן עדן, מתקרבים לחומה שמבחוץ מאלו ג' החומות אשר שם, שמסבבים את גן העדן. אז יוצא ממונה אחד, ומתעורר לפניהם וקורא, ואומר, אשריכם הצדיקים בכל העולמות. ואותו הממונה שמו יעזריאל, מלמד אותם הדרך, והולכים לפניו, עד שער אחד של הגיהנם, ואותו הממונה קורא בכח, קררו העשן, קררו השרפה. באותה שעה, בחפזון מקררים אותו, ונכנסים כל הנשמות וטובלים בגיהנם ועוברים. והרשעים כולם נמסרים בידי המלאך דומה ונכנסים בגיהנם. והם הצדיקים, אינם נמסרים בידי אלא בידי אותו הממונה יעזריאל.

י) (ובתר) כיון דטבלין ועברין וכו'. כיון שטובלים בגיהנם ועוברים בו, אותו הממונה הולך לפניהם עד שמגיעים לגדר חומה של גן עדן. ואותו ממונה קורא בפתח, ואומר, פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים. אז פותחים הפתח, ומביא אותן בפנים. וכן עושה לכל פתח ופתח.

שמחת הצדיקים כשנכנסים לגן עדן, ומה רואים שם

כיון דעאלו¹⁰ לגו אתר דצדיקייא, צדיקייא אוחרנין קיימין, כמה חדווא על חדווא על צדיקייא, וכל בני מתיבתא חדאן. לסוף תלתא יומין דאתטמרן בהיכלין ידיען נפקי ואוירן נשבי ומתציירן כולהו בדיוקנייהו, מכאן ולהלאה ירתין אחסנת ירותא כדקא חזי לכל חד וחד

חיזווא דאתחזי¹¹ בגנתא דעדן, מחיזו יקרא דיוקנא דכל דיוקנין וגוון דכל גוונין, דמלכא קדישא לא אתגלי בהיכלא ולא באתר חד אלא אתפתחא רקיעא מרקמא על גבי גנתא לארבע סטרין, ואתמליא מזיוא יקרא קדישא ואתחזי תמן ואתהנן כולהו צדיקייא, מאן חמא חדווא וכסופא דההוא נועם ה'.

עד כאן¹² הוה לי רשו למחמי בההוא ספרא, עד כאן לשונו.

(א) **כיון דעאלו לגאו וכו'.** כיון שהנשמות נכנסו לפנים, למקום שהצדיקים האחרים עומדים, כמה חדוה על חדוה, וכמה שמחה על שמחה על הצדיקים. וכל בני הישיבה שמחים. לסוף ג' ימים שנסתתרו בהיכלות ידועים, הן יוצאות, ואוירים נושבים, ומצטיירים כולן בצורתן. ומכאן ולהלאה, יורשות אחות נחלה כראוי לכל אחד ואחד.

(ב) **חיזווא דאתחזיא בג"ע וכו'.** המראה שנראה בגן עדן ממראה כבוד הצורה של כל הצורות, והגוון של כל הגוונים, של המלך הקדוש, אינו מתגלה בהיכל, ולא במקום אחד, אלא שנפתח רקיע מרוקם על הגן לד' צדדים, ונתמלא מזיו הכבוד הקדוש, וכל הצדיקים נראים שם ומאירים. מי ראה שמחה זו, ותשוקה זו, של נועם ה' ההוא.

(ג) **עד כאן הוה וכו'.** עד כאן היתה לי רשות לראות בספר הזה.

כחצות הלילה הקב"ה נכנס לצדיקים בגן עדן

וזה לשון ספר הקדוש קב הישר (פרק כ"א): ותנן נמי כשהקדוש ברוך הוא נכנס אחר חצות לילה עם הצדיקים בגן עדן, אזי כל שערי שמים כולם נפתחין, והוא עת רצון לעסוק בתורה, וכתות של מלאכי השרת וכל בוסמי גן עדן עם הצדיקים פוצחין רנה ושירה לפני הקדוש ברוך הוא. הדא הוא דכתיב (תהלים קמ, יד): "אך צדיקים יודו לשמך, ישבו ישרים את פניך". אימתי צדיקים יודו לשמך, כשישבו ישרים את פניך, דהוא בשעה שיושבים לפניך [בעדן] בחצות לילה. ואחר כך שלש כתות של מלאכי השרת שהן ממונים על משמרות הלילה, אומרים שירה, עד שמגיע עמוד השחר. ויש חובה לישראל בשעה שעולה עמוד השחר לקום ולהתגבר בשירות ותשבחות לפני מלכו של עולם. מאי טעמא? משום דנסבין שירתא בתר מלאכי השרת, והקדוש ברוך הוא באותו זמן הוא מצוי למטה. הדא הוא דכתיב (משלי ה, יז): "ומשחרי" ימצאנני". ואמר רבי יהודה: ובלבד שלא יפסיק¹⁰, עד שיתפלל כשהחמה זורחת.

אמר רבי יוחנן אמר רב: כשהקדוש ברוך הוא יוצא מאותן העולמות דכסיף בהון, ובא להכנס עם הצדיקים בגן עדן, הוא ממתין ורואה אם שומע קול העוסק בתורה, דתנן: האי קלא ניחא קמיה מכל שירין ותשבחין דאמרי מלאכי השרת לעילא. הדא הוא דכתיב (שיר השירים ו, יא): "אל גנת אגוז ירדתי לראות וגו'", מאי "לראות"? - אותן העוסקין בתורה. אמר רבי יצחק: וכי גן עדן נקרא "גנת אגוז"? אמר

יד) ומשחרי - אלה המתפללים לפני ה' עם עלות השחר, ימצאנני, הקדוש ברוך הוא מצוי עמהם למלא בקשתם ומשאלות לבם. (ביאור אשכנז - מאורי האש).

טו) ובלבד שלא יפסיק משעה שמתחיל, עד שיתפלל כשהחמה זורחת. (זהר ויסוד יוסף).

רבי יוחנן: אין, בודאי שהגן עדן נקרא "גנת אגוז" - מה האגוז סתום מכל עבריו, ויש עליו כמה קליפות, כך עדן, הוא סתום מכל צדדיו, ויש עליו כמה שמירות שלא שלטו בו לראות לא מלאך ולא שרף וחשמ"ל ולא עין נביאים. הדא הוא דכתיב (ישעיה סד, ג): "עין לא ראתה אלקים זולתך".

אמר רבי שמעון בן יוחאי: אנא הוית קם קמיה דרבי ברוקא, והוה אמר: כדין אזכה למעלת גנת אגוז עם חסידי ישראל, ולא הוה ידענא מאי קאמר, עד דשמענא דאמר רבי יוחנן בן זכאי, דקרי הקדוש ברוך הוא לגן עדן "גנת אגוז" - מה אגוז יש לה כמה קליפות, והפרי הוא מבפנים - כך עדן, הגן הוא מבחוץ, והעדן מבפנים.

על כן, אשרי מי שהולך תמים, ועמלו בתורה, וכל דרכיו הוא לשם שמים - אזי נשמתו היא מוכנת ליכנס לעדן דאקרי "גנת אגוז", והוא חיי עולם הבא, עד כאן לשונו.

ירושלים של מעלה המוכן לנפשות של הצדיקים

ומובא בזוהר חדש (פרשת נח במדרש הנעלם - כ, ד ואילך), אמר רבי יהודה, עשה הקדוש ברוך הוא ירושלים למעלה כנגד ירושלים של מטה, ונשבע שלא יבוא שם עד שיבואו ישראל בירושלים של מטה, שנאמר (הושע יא, ט) בקרבך קדוש ולא אבא בעיר, ושבע כתות של מלאכי השרת שומרים אותי^{טז} סביב, ועל כל פתח ופתח כתות של מלאכי השרת, והם הפתחים הנקראים שערי צדק, ואלו הם הפתחים המכוונים

^{טז} כיון דעאלו לגו זכוי. כיון שהנשמות נכנסו לפנים, למקום שהצדיקים האחרים עומדים, כמה חדוה על חדוה. וכמה שמחה על שמחה על הצדיקים, וכל בני הישיבה שמחים. לסוף ג' ימים שנסתתרו בהיכלות ידועים, הן יוצאות, ואוירים נושבים, ומצטיירים כולן בצורתן, ומכאן ולהלאה, יורשות אחוזת נחלה כראוי לכל אחד ואחד.

להכנס שם נפשות הצדיקים. ודוד המלך עייה נכסף להם, שנאמר (תהילים קיח, יט-כ) פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה י-ה, זה השער לה' צדיקים יבואו בו. ולמעלה מהם שומרים מלאכי השרת בחומות העיר, שנאמר (ישעי' סב, ו) על חומותיך ירושלים זו היא ירושלים של מעלה, הפקדתי שומרים אלו מלאכי השרת.

שבע פתחים שנכנסים בהם נפשות של הצדיקים

ותאנא שבע פתחים יש לנפשות הצדיקים להכנס עד מקום מעלתם, ועל כל פתח ופתח שומרים.

הפתח הראשון נכנסת הנשמה במערת המכפלה, שהיא סמוכה לגן עדן, ואדם הראשון שומר עליו. זכתה הוא מכריז ואומר פנו מקום שלום בואך, ויצאה מפתח הראשון.

איך הנשמה נכנסת לפתח השני של שערי גן עדן

הפתח השני בשערי גן עדן, ומוצאה את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת. זכתה, נכנסת בשלום, ואם לאו שם תקבל עונשה (ותשפט) [ותשרף] בלהב הכרובים. וכנגדם היו הכרובים במקדש בשעה שהכהן נכנס ביום הכפורים, זכה נכנס בשלום, לא זכה מבין שני הכרובים יוצא להב ונשרף מבפנים ומת, והיו מכוונים כנגד אלו אשר בשער גן עדן לצרף הנשמות. **זכתה הנשמה נותנין לה פנקס סימן להכנס, ונכנסת לגן עדן אשר בארץ, ועמוד אחד של עץ ונוגה מעורב זה בזה, ועשן נוגה סביביו, שנאמר (ישעי' ד, ה) וברא ה' על כל מכוון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם עשן ונוגה, והוא נעוץ מלמטה למעלה לשערי שמים, זכתה לעלות למעלה עולה באותו עמוד, לא זכתה יותר נשארת שם ומתעדת מהטוב אשר למעלה, דאמר רבי יוסי ראיתי גן עדן והוא מכוון כנגד**

פרוכת קרח הנורא אשר למעלה, והיא נהנית מזיו השכינה אבל אינה ניזונת ממנה.

אם הנשמה לא זכתה נוטלין פנקסה ממנה

זכתה לעלות, עולה באותו עמוד עד שמגיעת עד **הפתח השלישי**, והוא נגד הרקיע הנקרא זבול, ומגיעת עד ירושלים אשר שם, ושם השומרים, **זכתה פותחין לה הפתחים ונכנסת, לא זכתה נועלים השערים ודוחים אותה לחוץ ונוטלים פנקסה ממנה**, והנשמה אומרת (שה"ש ה, ז) מצאוני השומרים הסובבים בעיר, אלו מלאכי השרת השומרים בית המקדש וירושלים אשר למעלה, נשאו את רדידי מעלי, זהו פינקס סימן שלה, שומרי החומות, כמה דאת אמרת על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים.

אשריהם של הצדיקים שזוכים ליכנס לשער השביעי וזה הצדיק נקרא איש צדיק תמים

זכתה לעלות, נכנסת שם באותן השערים ומשבחת להקדוש ברוך הוא בבית המקדש אשר למעלה, ומיכאל השר הגדול מקריב אותה לקרבן. אי"ר יצחק לרבי חייא, מה קרבן הוא זה, יכול לומר כשאר הקרבן, אי"ר חייא, הקרבה זו היא כאדם המקריב דורון לפני המלך.

ומיכאל הולך עמה עד הפתח הרביעי והחמישי והששי, אומר לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם אשרי בני אוהביך אברהם יצחק ויעקב, אשריהם הצדיקים הטובים הזוכים לזה. עד שמגיעים לשער השביעי, שהוא ערבות, וגנזי חיים טובים מצויין שם, וכל נשמותיהן של צדיקים כולם שם, ונעשים מלאכי השרת ומקלסין לפני הקדוש ברוך הוא, ונוזנין מזיו השכינה אספקלריא המאירה, ושם המנוחה והנחלה ונוח חיי העולם הבא אשר עין לא ראתה

פרוכת קרח הנורא אשר למעלה, והיא נהנית מזיו השכינה אבל אינה ניזונת ממנה.

אם הנשמה לא זכתה נוטלין פנקסה ממנה

זכתה לעלות, עולה באותו עמוד עד שמגעת עד **הפתח השלישי**, והוא נגד הרקיע הנקרא זבול, ומגעת עד ירושלים אשר שם, ושם השומרים, **זכתה פותחין לה הפתחים ונכנסת, לא זכתה נועלים השערים ודוחים אותה לחוץ ונוטלים פנקסה ממנה**, והנשמה אומרת (שה"ש ה, ז) מצאוני השומרים הסובבים בעיר, אלו מלאכי השרת השומרים בית המקדש וירושלים אשר למעלה, נשאו את רדידי מעלי, זהו פינקס סימן שלה, שומרי החומות, כמה דאת אמרת על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים.

אשריהם של הצדיקים שזוכים ליכנס לשער השביעי וזה הצדיק נקרא איש צדיק תמים

זכתה לעלות, נכנסת שם באותן השערים ומשבחת להקדוש ברוך הוא בבית המקדש אשר למעלה, ומיכאל השר הגדול מקריב אותה לקרבן. אי"ר יצחק לרבי חייא, מה קרבן הוא זה, יכול לומר כשאר הקרבן, אי"ר חייא, הקרבה זו היא כאדם המקריב דורון לפני המלך.

ומיכאל הולך עמה עד הפתח הרביעי והחמישי והששי, אומר לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם אשרי בניך בני אוהביך אברהם יצחק ויעקב, אשריהם הצדיקים הטובים הזוכים לזה. עד שמגיעים לשער השביעי, שהוא ערבות, וגנזי חיים טובים מצויין שם, וכל נשמותיהן של צדיקים כולם שם, ונעשים מלאכי השרת ומקלסין לפני הקדוש ברוך הוא, ונזונין מזיו השכינה אספקלריא המאירה, ושם המנוחה והנחלה ונוח חיי העולם הבא אשר עין לא ראתה

שכר נח - פרק ב' **ועונש** יז

עצמו, לו - שאיש כמותו, אינו ראוי לשום שכר רק בתורת צדקה.

ליום הדין הגדול והנורא צריך להגיד האמת ולהיות מודה ועוזב

ובספר רביד הזהב פרשת נצבים (אופן ד', דף ע"ב עמוד ד') כתב וזה לשונו: והנה האדם כאשר בא ליום הדין הגדול והנורא צריך להגיד האמת ולהיות מודה ועוזב ולהעיד בעצמו שלא פעל ולא עשה בעולם הזה. על דרך ששמעתי בשם רבן של כל בני הגולה רבי אלימלך זכותו יגן עלינו שאמר על עצמו שבטוח הוא שיהיה לו עולם הבא, [כי] כאשר יבוא לעולם העליון וישאלו אותו אם למד, יאמר לא. ישאלו אם התפלל, יאמר לא. עשית מצוות ומעשים טובים, יאמר לא. ומשיבין לו, אם כן אתה אומר האמת, בעבור האמת מחויבין ליתן לך חלק לעולם הבא, עד כאן לשונו.

בעזרת השם יתברך

פרק ג'

• לך לך •

בפרק הזה יבואר:

שכר עולם הבא ליראי ד' - סי' ריבוא
מלאכי השרת משרתים את הצדיק
כשבא לגן עדן - שישים מלאכים
עומדים בראש כל צדיק וצדיק -
שמונים רבוא מיני אילנות יש בכל
זוית וזוית - הבתים של הצדיקים
בשלוש מאות ועשרה עולמות.

תוכן הענינים

של פרק ג'

- א. שכר עולם הבא ליראי ד'.....ה
- ב. ס' ריבוא מלאכי השרת משרתים את הצדיק כשבא לגן עדן.....ז
- ג. כל צדיק וצדיק יש לו חופה בפני עצמו.....ז
- ד. שישים מלאכים עומדים בראש כל צדיק וצדיק.....ח
- ה. שמונים רבוא מיני אילנות יש בכל זוית זוית.....ח
- ו. הבתים של הצדיקים בשלוש מאות ועשרה עולמות.....ט

פרק ג'

שכר עולם הבא ליראי ד'

כתיב אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד (תהלים קיב, א), וכתב המצודת דוד שם, כי הדבר הזה יחשב היולל לה', ירא מלעבוד על לא תעשה, במצותיו לקיים מצוות העשיות, גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך, לא זה בלבד שאשרי לו, כי גם לזרעו ייטיב ויהיה כל אחד גיבור בארץ, ואף כל אנשי הדור של הישרים יהיו מבורכים, כי מכריעים את העולם לזכות, הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד, אם כי יקבל גמול טוב בזה העולם ויהיה הון ועושר בביתו, עם כל זה שכר צדקתו עומדת לעד, ושמורה לו לעולם הבא עד כאן לשונו.

וכתיב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (תהלים לא, מ), וכתב שם רש"י ז"ל, מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, ידעתי לעולם הבא יש שכר טוב ליראיך, ומכל מקום בעולם הזה שהרשעים מקיפים אותם אני מתפלל עליהם שתסתירם בסתר פניך עד כאן.

ובגמרא (סוכה דף מ"ט עמוד ב') אמר רבי חמא כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים, שנאמר (תהלים קג, יז) וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו.

ובפירוש המצודת דוד (תהלים לג, יח) כתב, הנה עין ה' אל יראיו, השגחת ה' הוא על יראיו אשר יקוו לחסדו.

ובספר הקדוש קב הישר (פרק ט"ו) כתב טעם למה נקראים שמם של ראשים ומנהיגים וקצינים, נשיאים, מפני

שאדם אדם זכה ונוהג ביראת ה', ינשא מעלה מעלה וגם נשמתו בעולם הבא צרורה היא בצרור החיים במעלות קדושה, עד כאן.

והגר"א ז"ל במשלי (יט, כג) כתב בזה הלשון: יראת ד' לחיים, כלומר שיראת ה' היא מביאתו לחיים, וגם שגיהיה שבע יליו ושלא יפקד רע, כלומר בין הרעים, והענין שנתן הקדוש ברוך הוא לאדם בטבעו שיטן כדי שתעלה נשמתו לשיבה של מעלה ושם מגלין לו רזי תורה, מה שאי אפשר לאדם ללמוד בשבעים שנה לומד שם בשעה אחת, אך מאותו הלימוד אינו בא לו שום שכר כלל, אלא שזהו השכר בעצמו, אבל מה שלומד ביום היא מביאתו לידי חיי עולם הבא, וזהו יראת ה' מה שלומד התורה ביראת ה' כל היום מביאתו לחיים.

וכתב בחובת הלבבות (שער הבטחון, שער הבטחון, פרק ג') ואם הוא מגביר עבודת האלקים ובוחר ביראתו ובוטח בו בעניני תורתו ועולמו, וסר מן הדברים המגונים ונוסף למדות הטובות לא יבעט במנוחה ולא יטה אל השלוה ולא ישיאהו היצר, ולא יפת בכשפי העולם, יסתלק מעליו טורח הגלגול והסיבוב בהבאת טרפו.

ובספר צדקת הצדיק לרבינו צדוק הכהן מלובלין (עמוד צ"ב) כתב: על ידי היראה אדם זוכה לבנים, כמו שכתוב (תהלים קכח, ד) הנה כי כן יבורך גבר ירא ה', וגבר נקרא האיש מצד כחו כח גברא, ולכן נקרא כן התרנגול, כדרך שאמרו (ברכות כ"ב ע"א) שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשיהם כתרנגולים, וגם שם הגבורה, כמו שאמרו (אבות פרק ד', משנה א) איזהו גבור הכובש את יצרו, וכשהוא באותו כח ירא, פירוש מוגדר שלא יעשה רק לרצון השם יתברך (וגם יראה זו בושה, כמו שאמרו (נדרים כ"י ע"א) שמתבייש בחדרי חדרים מפני השם יתברך, אז זוכה לשכר פרי הבטן, שהגפן

פוריה עושה פירות זיתים, כי שמן הוא חכמה וגפן יראה כנודע, וראשית חכמה יראת ה', ואי יראת ה' היא אוצרו אין, אי לא לא.

ס' ריבוא מלאכי השרת משרתים את הצדיק כשבא לגן עדן

בספר שבט מוסר (פרק כ"ה) מביא מילקוט בראשית (רמז כי) אמר רבי יהושע בן לוי שני שערי כדכד יש בגן עדן ועליהם ס' רבוא מלאכי השרת, וכל אחד מהם זיו פניהם כזוהר הרקיע מבהיק, ובשעה שהצדיק בא אצלם מפשיטין מעליו הבגדים שעמד בהן בקבר, ומלבישין אותו ח' בגדים של ענני כבוד, ושני כתרם נותנין על ראשו אחד של אבנים טובות ומרגליות ואחד של זהב פרוים, ונותנין שמונה הדסים בידו ומקלסין אותו, ואומרים לו (קהלת ט, ז) לך אכול בשמחה לחמך, ומכניסין אותו למקום נחלי מים מוקף ת"ת מיני ורדין והדסים.

כל צדיק וצדיק יש לו חופה בפני עצמו

וכל אחד ואחד יש לו חופה בפני עצמו לפי כבודו, שנאמר (ישעי' ד, ה) כי על כל כבוד חופה, ומושכין ממנה ד' נהרות, א' של חלב, וא' של יין, ואחד של אפרסמון, ואחד של דבש, וכל חופה וחופה למעלה ממנה גפן של זהב, ולי מרגליות קבועות בו, וכל אחד מבהיק זיוו כזיו הנוגה, וכל חופה וחופה יש בה שולחן של אבנים טובות ומרגליות.

ובספר אספקלריא המאירה (פרשת כי תשא) כתב וזה לשונו: הנה מבואר בזוהר בכמה מקומות וגם בהרבה ספרים חכמי האמת שיש חילוקים רבים בין צדיקי יסוד עולם בעולם הבא בגן עדן, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה ברמז כל צדיק וצדיק יש לו מדור בפני עצמו. וכלל הענין הוא כי יש גן עדן שלמטה ויש גן עדן שלמעלה. והנה למטה חלוק הרבה גן מעדן, כי עדן הרבה עדיף מהגן ולמעלה

הימנו. וכל מי שזוכה לישוב בגן שלמטה, אינו זוכה לעדן רק בשבתות וימים טובים. וכשיצא שבת חוזרים מעדן שלמטה לגן שלמטה הימנו. ויש צדיקים יותר גדולים אשר זוכים לעדן כל ישיבתם, וכשיגיע שבתות וימים טובים להיות להם מעלה יתירה, עולים מעדן שלמטה לגן שלמעלה מהם ועדיף יותר מעדן שלמטה. ויש עוד צדיקים שלמעלה יותר מהם שיושבים תמיד בגן שלמעלה, וממילא בהגיע ימי הקודש עולים עד לעדן שלמעלה שעליו נאמר, עין לא ראתה אלקים זולתך. אכן צדיקים וחסידיים היותר גדולים שבכל ישראל כגון אבות הקדושים ואמהות והשבטים ומשה ואהרן וכיוצא בהם, המה בני היכלא דמלכא עילאה שיושבים תמיד בעדן עצמו שלמעלה, והמעלה שיש להם בימי הקודש אין להשיג לשום אדם ושום נברא בעולם, כי מתחדשים עם השכינה כביכול בשוה.

שישים מלאכים עומדים בראש כל צדיק וצדיק

וששים מלאכים עומדים לראש כל צדיק וצדיק, ואומרים לו, לך אכול בשמחה דבש, שעסקת בתורה שנמשלה כדבש, שנאמר (תהילים יט, יא) ומתוקים מדבש, ושתה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית, שעסקת בתורה שנמשלה כיון, שנאמר (שיר השירים ח, ב) אשקך מיין הרקח.

שמונים רבוא מיני אילנות יש בכל זוית וזוית

והכעור שבהן כדמותו של יוסף וכדמות רבי יוחנן, ופריטי רמון של כסף מוקף כנגד השמש, ואין אצלם לילה, שנאמר (משלי ד, יח) ואורח צדיקים כאור נוגה, ומתחדש עליהם לשלש משמרות, משמרה ראשונה נעשה קטן ונכנס למחיצת קטנים ושמח שמחת קטנים, משמרת שניה נעשה בחור ונכנס למחיצת בחורים ושמח שמחת בחורים, משמרה שלישית נעשה זקן ונכנס למחיצת זקנים ושמח שמחת זקנים.

הבתים של הצדיקים בשלוש מאות ועשרה עולמות

ויש בגן עדן שמונים רבוא מיני אילנות בכל זוויתיו, הקטן שבהן משובח מכל עצי בשמים, בכל זוית יש בו ס' רבוא של מלאכי השרת מזמרים בקול נעים, ועץ החיים באמצע ונופו מכסה כל גן עדן, ויש בו ת"ק אלף טעמים, ואין דמותו של זה דומה לזה, ואין ריחו של זה דומה לשל זה. וז' ענני כבוד למעלה הימנו, ומארבע רוחות מכין אותו, וריחו הולך מסוף העולם ועד סופו, ותחתיו תלמידי חכמים שמבארין את התורה, וכל אחד יש לו שתי חופות, אחת של כוכבים, ואחת של חמה ולבנה, בין כל חופה וחופה פרגוד של ענני כבוד.

ולפנים ממנה עדן שבה י"ש עולמות, שנאמר (משלי ח, כא) להנחיל אוהבי יש, יש בגימטריא שלש מאות ועשרה, ובתוכה **שבעה בתים של צדיקים**^א, **ראשונה**, הרוגי מלכות, כגון רבי עקיבא וחביריו, **שנייה**, טבועים בים^ב, **שלישית**, רבן יוחנן בן זכאי ותלמידיו, מה היה כוחו, שכך היה אומר, אם כל השמים יריעות וכל בני אדם לבלרין וכל

(א) ובספר קב הישר (פרק ט"ז) כתב בשם מדרש הנעלם (פרשת נח) אמר רבי יהודה, ז' כתות של מלאכי השרת אצל השער דאיקרי שערי צדק שעליהם אמר דוד המלך ע"ה פתחו לי שערי צדק כו' צדיקים יבואו בו. וז' פתחין הן לנשמות הצדיקים להכנס לגן עדן עד מקום מעלותם, ועל פתח שומרים. פתח הראשון נכנסת הנשמה במערת המכפלה שהיא סמוכה לגן עדן כו'. אמר רבי יוסי ראיתי גן עדן והוא מכוון נגד הפרוכת. זכתה לעלות יותר אזי נכנסת בפתח השלישי והוא נקרא זגול כו'. ומשבחת להקדוש ברוך הוא בבית המקדש של מעלה, ומיכאל שר הגדול שהוא כהן לא-ל עליון מקריב הנשמה זו לקרבן. אמר רבי חייא, הקרבה זו אינה באה כשאר הקרבנות, אלא כאדם המקריב דורון לפני המלך כו', עיין שם.

(ב) בזית רענן כאן: נראה לי דהם הילדים שקפצו לתוך הים, כדאיתא בגיטין פ"ה [דף נ"ז ע"ב].

היערים קולמוסין, אינן יכולין לכתוב מה שלמדתי מרבתי, ולא חסרתי מהם אלא ככלב המלקק בים, כת **רביעית**, אלו שירד הענן וכסה עליהן¹, כת **חמישית**, אלו בעלי תשובה, במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורין אינן עומדין, כת **ששית**, אלו רווקים שלא טעמו טעם חטא מימיהם, כת **שביעית**, אלו עניים שיש בהן מקרא ומשנה ודרך ארץ, עליהם הכתוב אומר (תהילים ה, יב) וישמחו כל חוסי בד לעולם ירננו, והקדוש ברוך הוא יושב ביניהן ומבאר להן את התורה שנאמר (שם קא, ו) עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי וגוי, ולא פרסם הקדוש ברוך הוא כבוד המתוקן להם יותר ויותר, שנאמר (ישעיי' סד, ג) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו, עד כאן לשונו.

ובשבט מוסר שם ממשיך: ודע באמת שאין אדם יכול להשיג לחיי התענוג הזה אלא אם כן מסגף עצמו בעולם הזה על דרך אדם כי ימות באהל דאין השגת החיים כי אם אחר מיתה כזרע הנזרע שאין יכול להגיע לכלל צמיחה אלא אם כן נבאש ונסרח קודם שהיא בחינת מיתה לגבי דידיה כנזכר בפרק דלעיל. וענין זה הראה לנו הקדוש ברוך הוא בטבע חיי האדם שהרי אם אדם לא ישן מיד מת כנודע מארז"ל (סוכה נ"ג) ולכן הנשבע שלא לישן מתירין לו מיד, משום דאי אפשר לפי שימות.

והנה השינה אחד מסי' מהמיתה כארז"ל (ברכות נ"ז), הרי תלויין חיי אדם במיתה, שאם ממית עצמו על ידי השינה שהוא סי' מהמיתה חי ואם לא מת. ותלמוד מכאן דאין השגת החיים האמתיים הם חיי עולם הבא אלא אם כן מסגף

ג) בזית רענן כאן: כמדומה לי שהם בני משה שכסה אותן הענן לאחר החורבן [עיי' ירושלמי סנהדרין פרק י' הלכה ד', איכה רבה על הפסוק (איכה ב, ה) היה ד' כאויב (פ"ב, ט). מהרז"ו לבמדבר רבה פרק טז, כה].

שכר לך לך - פרק ג' ועונש יא

עצמו על התורה ועל העבודה. כדכתיב אדם כי ימות באהל באהלה של תורה כדרז"ל (ברכות ס"ג). וטעמו של דבר כידוע, דאין שייך מיתה אלא לחומר וכיון שאדם מסגף עצמו על התורה ועל קיום מצותיה מתמרק החומר ועולה לבחינת הרוחניים ונכנס בכלל החיים, דכיון שאין חומר אין שייך מיתה כמדובר.

הרי אין השגת החיים אלא אחר מיתת החומר. ודע שהמסגפים עצמם בעולם הזה הם משיגים בזה חיי עולם הבא ובניהם אחריהם משיגים חיי עולם הזה, שבזכותם אוכלים בעולם הזה, כארז"ל אלו האבות היו אוכלים שכר מצותם בעולם הזה מה היו אוכלים בניהם אחריהם כו'. כך הוא המידה שכר מצות בהאי עלמא ליכא, כל אחד אוכל בזכות אבותיו ומצותיו שמורות לעולם הבא, וכן חוזר לכל אחד ואחד.

ובהיות שאוכל האדם בעולם הזה בזכות אבותיו יש לו פנאי לעשות תורה ומצות לזכות לעולם הבא, ולהניח לבניו אחריו שיאכלו בזכותו. ואם כן כמה צריך שישתדל האדם לעבוד לבורא. ולא יחוש על הצער שמקבל כיון שזוכה לעצמו ולבניו אחריו להניח להם מקום שיתפרנסו משם, שהרי ניזונין בזכותו כמדובר, צא ולמד ממה ששמעתי שהיתה אומה בעולם שהחזיקו למלכם שלהם לאלוה והמלך לא היה מתראה

ד) ובספר מדרש תלפיות (אות ג') כתב בשם ספר חסד לאברהם (נהר ג', עין יעקב) וזה לשונו: דע כי בעת בריאת אדם הראשון יוצא מן גן עדן אל העולם לצורך תשמיש הגוף וכל צרכו, והיה הגן עדן של אדם הראשון כמו בית המקדש או בית הכנסת להתפלל בו, וכמו בית המדרש לעסוק בתורה ולקיים המצוות ולהתנבאות שם בשם ה', ושאר העולם היה שייך לכל רכושיו וחיותו הגשמי. רק שלא האריך אדם הראשון בשלותו ונתגרש משם עד כאן לשונו.

יב שבר לך לך - פרק ג' ועונש

לעמו כי אם פעם אחת בשנה וביום שיצא וחזר בעיר בכל מקום שעבר היו נשחטים בפניו כמה בני אדם הם בעצמם על חיי המלך. והתועלת המגיע לאלו ששחטו עצמם על חיי המלך שהמלך היה פוסק פרנסה לבניהם אחריהם. הרי אומה זו היו ממייתים עצמם בידם על אהבת המלך ואהבת בניהם שיהיה להם מה לאכול. ואנו יודעים באמת שכל אותם הממייתים עצמם הולכים לחרפות, מיהו כבר היו עושים כך על אהבת המלך ובניו.

כל שכן וקל וחומר אנו עדת ישראל הקדושים שה' אלהינו ותורתנו אמת ועולם הבא לנו ולבנינו שחפץ בקיום תורה ומצוות ועל אהבת בניו שיאכלו אחריו בזכותו. ובפרט בראות האדם מה שעושה עמו הבורא מיום שנוצר בבטן אמו עד שיוצא לאויר העולם שצריך כל אחד לסגף עצמו בעסק התורה והמצוות על אהבת הבורא למלא רצונו, והשכירות ששומרו בחייו בעודו על האדמה מכל דבר רע ונתן לו מצות וחיי בהן לבדול מכל דבר המזיקו כרופא העומד על האדם תמיד להזהירו על כל מאכל המזיק שירחק ממנו, כאשר תראה בפרשת שמיני שצוה מזה תאכל ומזה לא תאכל, דכל מה שאסר הם דברים מזיקים מזגו של אדם וסותם ומטמטם מעייני ההשכלה ממנו. דכל שכן וקל וחומר דצריך האדם להמית עצמו על אהבתו כיון שאנו עבדיו חייבים לעובדו, ועם כל זה נוהג עם האדם כאב עם בנו וגם מרבה בשכרו כאלו אין עלינו חיוב לעובדו. ה' יחזקנו בעבודתו עדי עד אמן. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.^ה

מה שגילה המגיד להבית יוסף

(ה) ומובא באזהרות שבתחילת ספר מגיד משרים, מה שגלה המלאך שהיה מתגלה תדיר לרבינו מרן הבית יוסף ז"ל, וגילה לו מה שמוכן ועתידי לו בעת צאת נפשו, וזה לשונו, ויפקן כל צדיקייא

דגן עדן לקדמותך ושכינתא בראשיהון, ויקבלון יתך בכמה שירין ותושבחן, ידברוך קדמהון כחתן דמהלך בראש, כלהון מלוין יתך לחופה דילך.

והא זמינא לך שבעה חופות זו לפנים מזו, ושבעה חופות אחרנין זו למעלה מזו, ובחופה פנימאה ועילאה ז' נהרין דאפרסמונא טבא תמן כלהו, ומתקנן לך כורסייא די דהבא בז' דרגין, וקביעין בה כמה מרגלין ואבנים טובות, והא כל צדיקייא ילוון וישוררו קמן עד די תמטי לחופה קדמאה, ותמן ילבשון יתך לבושא דיקר תניינא, וכן בכל חופה וחופה, עד דייעלון יתך בחופה בתראה ישתכחון עלך י"ד לבושי דיקר.

ובתר כן יקומון תרי צדיקייא מאינן דמלוין יתך, ויקומון א' לימינך וא' לשמאלך כשושבינא לחתן, ויסקון יתך לכורסייא, ובעידן דתשרי למסלק, יילבושך לבוש דיקר על י"ד לבושין דעלך באופן דישתכחון עלך ט"ו לבושין דיקר, ובהאי יותיבו יתך לכורסייא, ויסבון כתרא דתלייא ויחתון יתה ברישך, ותיתיב על כורסייא וחד מימינך וחד משמאלך, וכל אינן צדיקייא יתבין סחור סחור שקלין וטרין עמך במילי דאורייתא, וכן עד משלם שמונים ומאת יום, דוגמת (אסתר א.ד) בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו וכו' שמונים ומאת יום.

ובתר כן תעביד לכל צדיקייא דבגן עדן משתייא דאורייתא ז' יומין, תדרוש את בלחודך במילין דאורייתא דאוליפתך בהאי עלמא ודאוליפתך בהנך שמונים ומאת יום.

ובתר כן יקומון כל צדיקייא וידברון יתך קדמיהון כחתן, וכלהו ילוו יתך ומדברון בתרך, וקצתהון מדברין קדמך ומכריזין ואמרין תנו יקר לברא קדישא דמלכא עלאה, והבו יקר לדיוקנא דמלכא, וכלהו מזמרין ומשוררין עד דמטי יתך לאתר דתלת עשרי נהרי דאפרסמונא, ואת טביל בקדמיתא, והכי מתעדי מינך חד לבושא מאינן דאת לביש, וכן בב', וכן בתליתאה, וכן בכלהו, עד דכד את טביל בייג הא עברין מנך ייג לבושין, ובתר כן הוא נהר דינור נגיד ונפיק ותטבול ביה ויעדי מינך לבושא י"ד, וכד תסתלק מינך הא מזמנין לבושא דיקר חיוורין ומלבישין יתך, והא מיכא"ל כהנא רבא זמין לאסקא נשמתך קמי קוב"ה, ומכאן ואילך לית רשו

ותדע כי כל אלו הציורים שתמצא במדרשי רז"ל של תענוגי גן עדן של כסף וזהב, אינם גשמיות כסף וזהב חס ושלום, כמובא בזוה"ק (פרשת תרומה דף ק"י ע"א), וזה לשונו, ויטע' ה' אלהים גן בעדן מקדם (בראשית ב, ח), איהו נטע ליה בשמא שלים כגוונא עלאה לעילא, וכל דיוקנין עלאין כלהו מרקמן ומתציירן בהאי גן עדן דלתתא, ותמן אינון כרובים לאו אינון גליפין בגליפוי דבני נשא, מדהבא או ממלה אחרא, אלא כלהו נהורין דלעילא גליפין ומתציירין בציורא מרקמא עובדי ידי אומנא דשמא שלים דקודשא בריך הוא, וכלהו מחקקן תמן, וכל דיוקנין וציורין דהאי עלמא כלהו מתציירין תמן, וגליפן ומתחקקן תמן כלהו כגוונא דהאי עלמא, עד כאן לשונו.

לגלאה דעין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו, עד כאן לשונו.

הציורות המרוקמות בגן עדן שלמטה

(ו) [פירוש הסולם - מאמר והנה טוב מאד:] **גן עדן איהו וכו'.** הגן העדן נטוע בארץ, באלו הנטיעות שנטע הקדוש ברוך הוא. כמו שאמר ויטע הויה אלקים גן בעדן מקדם. הוא נטע אותו בשם השלם, דהיינו הויה אלקים כעין גיע העליון למעלה. וכל צורות עליונות כולן, מרוקמות ומציורות בגן עדן הזה שלמטה. ושם הם הכרובים. ואינם נחקקים בחקיקת בני אדם מזהב או מדבר אחר, אלא כולם אורות שלמעלה חקוקות ומציורות בציור מרוקם מעשה חושב של שם שלם של הקדוש ברוך הוא. וכולם נחקקים שם. וכל הצורות והציורים של עולם הזה דהיינו הרוחות של בני אדם, כולם מציורות שם, ומפותחים, ונחקקים שם כולם כעין שהיו בעולם הזה.

בעזרת השם יתברך

פרק ד'

• וירא •

בפרק הזה יבואר:

מעשה נורא מאיש אחד עם שרביט הזהב
במערה אצל הכניסה לגן עדן - אלפי
אלפים ורבי רבבות היכלות, מוכנים
בשביל כל צדיק וצדיק - מלבישים הנשמה
לבוש יקר שיוכל לקבל אור הגן עדן - על
ידי הלבושים החדשים יזכה להתעדן בייג
נהרא אפרסמונא דכיא המוכן לצדיקים
מנהר היוצא מעדן - העדן הזה לא שלטה
בו עין כל בריה.

תוכן העניינים

של פרק ד'

- א. מעשה נורא מאיש אחד עם שרכיט הזהב כמערה אצל הכניסה לגן עדן.....ה
- ב. מלבישים הנשמה לבוש יקר שיוכל לקבל אור הגן עדן.....ז
- ג. אלפי אלפים ורבי רבבות היכלות, מוכנים בשביל כל צדיק וצדיק.....ח
- ד. העדן הזה לא שלטה בו עין כל בריה.....ח
- ה. על ידי הלבושים החדשים יזכה להתעדן בי"ג נהרא אפרסמונא דביא המוכן לצדיקים מנהר היוצא מעדן.....יב

פרק ד'

מעשה נורא מאיש אחד עם שרביט הזהב במערה אצל הכניסה לגן עדן

מובא בספר נפלאות הזהר, וזה לשונו: מעשה שהלכו רבי אלעזר ברבי שמעון ורבי אבא מטבריא לציפורי. כשהיו בדרך פגע בהם חבר אחד, ושמו יועזר בן יעקב, והיו מדברים דברי תורה בדרך כמנהגם תמיד. הענין שהיו עוסקים בו הוא בדבר הרוח של אדם, אשר לאחר מותו הולך הרוח לגן עדן התחתון, והיו מתווכחים איך הוא תבנית הרוח בגן עדן. אם יש לו אותה הצורה שהיה לאיש ההוא בחייו או לא. ואמר רבי אלעזר כי כמו שגופו של אדם מורכב מן ארבעה יסודות שהם אש רוח מים עפר, כן גם הרוח לאחר מותו של אדם נרכב מן ארבעה יסודות רוחניים שמתחת כסא הכבוד, ועל ידי זה נצטייר הרוח באותה הצורה והתכנית שהיתה לו לאותו אדם בחייו.

באמצע שיחתם דלג לפניהם זה החבר שפגעו בו יועזר בן יעקב, הוא הפסיק דבריהם ואמר: "שמעוני רבותי! כי יש לי לספר לכם מעשה נפלא מאותו ענין שאתם עוסקים בו. הן זה מקרוב הייתי מהלך בדרך ותעיתי בדרכי ובאתי למקום מדבר, שם ראיתי מרחוק עץ גדול מאד נחמד למראה. קרבתי אל העץ וראיתי אצלו פתח אל מערה. מן המערה עלה ריח טוב מאד, והייתי מרגיש בזה הריח הטוב כל מיני בשמים שבעולם, ועל ידי זה נתחזקו כחותי ותחי רוחי בקרבי, וגמרתי בלבי לרדת אל המערה. כאשר נתרחקתי מן פתח המערה לא היה בה חשכות כלל, וראיתי שם במקום אחד פרשת דרכים, ובחרתי ללכת בדרך אחד שהיו בו עצים נאים רבים, וריח טוב של כל מיני בשמים נפרץ שם בכל פעם יותר ויותר, עד שהיה קשה לי לסבול אותו ריח טוב החזק מאד.

שם ראיתי איש אחד מאוים מאד שהיה בידו שרביט זהב, והוא עמד שם על משמרתו כמו איש חיל לפני פתח אחד אשר במערה. כאשר זה האיש ראה אותי התפלא מאד עלי, ויקרב אלי וישאלני, מי אנכי ומה מעשי בסערה הזאת. נפל עלי אימה ופחד גדול עד שלא היה ביכולתי לפתוח שפתי, אבל התחזקתי ובקול דממה דקה השיבותי לו, שאני מן החריי קדישא של רבי שמעון בן יוחאי, ושהלכתי בדרך ותעיתי למדבר, ובאתי למערה לנוח מעט, כי הרגשתי ריח הטוב של המערה. ויאמר אלי איש ההוא: "אם כן שאתה מן החברייא קדישא של רבי שמעון בן יוחאי, לקח ממני ספר הקטן הזה, ותמסרהו ליד החברייא קדישא היודעים סודות של רוחות הצדיקים בגן עדן". בתוך זה דפק בשרביטו על גופי ונפלה עלי פתאום תרדמה. שכבתי על הארץ וישנתי.

והנה בתוך שינתי ראיתי הרבה חילות ומחנות גדולות שבאו בזה הדרך אשר במערה, ללכת הלאה. וזה האיש עם השרביט הראה להם על ידי דפיקת השרביט באיזה פתח ילכו ויעברו הלאה. ומיד פרחו לשם לאותו הדרך שהראה להם איש ההוא, ולא הבנתי מי המה מחנות האלה.

מיד נתעוררתי משינתי ולא ראיתי עוד מאומה, אבל יראתי מאד. אז נגש אלי איש ההוא עם השרביט, וישאלני אם ראיתי איזה דבר בתוך שינתי. הגדתי לי כל מה שראיתי ושמעתי. ויאמר אלי: "תדע שזהו הדרך אשר הרוחות של הצדיקים לאחר מותם הולכים בו אל גן עדן התחתון. ומה ששמעת רעש גדול, הוא מזה שמחנות רוחות הצדיקים אשר בגן עדן באים לקראת מחנות החדשים שבאים ליכנס לגן עדן, לקבל את פניהם בשמחה, ונעשה שמחה גדולה ביניהם, ומזה נעשה רעש גדול, כי כמו שהגוף בחיי האדם מורכב מן ארבעה יסודות, כן גם הרוח לאחר מות האיש כשנכנס לגן עדן התחתון יורכב ויתקשר עם ארבעה יסודות רוחניים אשר בגן עדן, ומהם נצטייר הרוח באותה הצורה והתבנית

שהיתה לגופו בחייו. וגם נתלבש בלבוש של אור בגן עדן, כל אחד ואחד לפי ערכו ולפי כבודו, על פי מעשים הטובים שעשה בחייו".

לאחר שסיפר לי האיש בעל השרביט כל זה, פקד עלי לשוב לצאת מן המערה על ידי אותו הפתח שבו נכנסתי למערה, ויורני ויאמר לי באיזה צד ללכת, שאוכל לצאת מן המדבר ולבוא למקום הישוב. בתוך זה הזכיר אותי ויזהירני אודות ספר הקטן שמסר לידי, לבל אשכח למסרו ליד החברייא קדישא של רבי שמעון בן יוחאי, ולא ליד איש אחר. והנה עתה שפגעתי בכס, רואה אני כי מן השמים נחני הקדוש ברוך הוא לכאן לפגוש בכס".

אז מסר יועזר בן יעקב ליד רבי אלעזר ברבי שמעון את הספר הקטן בשמחה, על כי עלה בידו לקיים שליחותו כראוי במהרה. כאשר קיבל רבי אלעזר אותו הספר שמח בו מאד והתחיל לעיין בו. וכאשר פתח את הספר הופיע אור מן פנימיות הספר, והיה האור סובב ומתגלגל מסביב לאותו הספר, ונעשה לאור מקיף. ולאחר שרבי אלעזר היה מעיין בו מרישא לסיפא, פרח הספר מידו ואיננו, עד כאן.

מלבישים הנשמה לבוש יקר שיוכל לקבל אור הגן עדן

וכיון שנסתלק האדם, מתפשט מהאי גופא דהאי עלמא שהוא ממשכי דחויא^א, ומתלבש שם בלבוש יקר כדי שיוכל לקבל אור הגן עדן. ומתחילה מכניסים אותו בהיכל הראשון, כיון שלא נתרגל עוד לקבל תענוגי עולם העליון, ומשתהה שם בזה ההיכל זמן מה^ב, ואחר שכבר מוכן, מכניסין

(א) עיין תיקוני זהר תיקון כ"א (דף מ"ח עמוד ב'), וזה לשונו: גופא דבר נש בההוא עלמא איהו צרעת ממשכא דחויא, לברת דאתפשט מניה והדר לגנתא דעדן אתלבש בגופא קדישא דיליה, עכ"ל. ועיין גם כן בזהר פ' תרומה (דף ק"ג ע"א) שנעתק להלן בפרק זה.

(ב) עיין ספר חסד לאברהם מעין חמישי נהר מ"ד.

אותו היכל לפנים מהיכל. כי שבעה היכלות יש בגן עדן מהיכלות הכלליות, והמה גדולים ונוראים כמה פעמים בלי שיעור מזה העולם.

אלפי אלפים ורבי רבבות היכלות, מוכנים בשביל כל צדיק וצדיק

וכל היכל יש בו אלפי אלפים ורבי רבבות היכלות, שהוכן בשביל כל צדיק וצדיק מדור והיכל לפי כבודו (כמובא בזוה"ק פרשת בלק דף קצ"ו ע"י"ב, ובזהר חדש פרשת אחרי בתחילת מדרש הנעלם, ויתר ספרי קודש). וכן בכל היכל יש מדורין רבים, לכל אחד לפי הראוי לו, בשביל שלכל מצוה יש לה אלפים ורבבות מיני היכלין של חלוקי מקיימי המצות, כי כל אחד לפי ערך שעושה המצוה, אם ביראה ובאהבה ובמסירת נפש, ולפי ערך הצער שסבל בשביל המצוה, ככה זוכה להשיג לפי זה היכל ומדור, ולהתעטר בזי חופות של גן עדן, ואלפים ורבבות מלאכים הממונים לשמש את הצדיקים בגן עדן, וגם כל אחד לפי מעשיו ולפי עבודתו להטעימו בהשגת אור זיו השכינה ותענוגים עליונים ומופלאים, כי אפילו הקטן שבתענוגי עולם העליון אי אפשר לבאר ולשער בשכלינו כלל.

העדן הזה לא שלטה בו עין כל בריה

לפנים מזה הוא העדן שלא שלטה בו עין כל בריה, כי לא נגלה זאת אפילו לנביאים, כמובא (ברכות דף ל"ד ע"ב) מאי (ישע"י סד, ג) עין לא ראתה, רבי שמואל בר נחמני אמר זה עדן שלא שלטה בו עין כל בריה, שמא תאמר אדם הראשון היכן היה, בגן, ושמא תאמר הוא גן הוא עדן, תלמוד לומר (בראשית ב, ז) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, גן לחוד, ועדן לחוד.

והנה אמרנו לעיל שמתלבש שם בלבוש יקר וכו', ואעתיק לך מזה"ק פרשת תרומה (דף ק"נ ע"א), וזה לשונו:

כיון דאתפשט¹ האי גופא מההוא רוחא ע"י דההוא מלאך המות, אזלא ומתלבשא בההוא גופא אחרא דבגנתא דעדן, דאתפשיט כד אתי להאי עלמא, ולית חדו לרוחא בר בההוא גופא דתמן, וחדוי על דאתפשט מהאי גופא דהאי עלמא ואתלבש בלבוש אחרא שלים, כגוונא דהאי (נ"א דההוא) עלמא, וביה יתיב ואזיל ואסתכל למנדע ברזין עלאין, מה דלא יכיל למנדע ולאסתכלא בהאי עלמא בגופא דא.

וכד אתלבשת¹ נשמתא בההוא לבושא דההוא עלמא, כמה עדונין כמה כסופין דיליה תמן. מה גרים לגופא דא לאתלבשא ביה רוחא, הוי אימא ההוא דאפשיט ליה לבושין אלין, וקבי"ה עביד טיבו עם בריין דלא אפשיט ליה לבר נש

השמחה הגדולה כשהרוח מקבל הגוף החדש בגן עדן

(ג) [פירוש הסולם - מאמר והנה טוב מאד:] **כיון** דאתפשט הגוף מעל הרוח על ידי מלאך המות, הולך הרוח ומתלבש בגוף האחר שבגן העדן, שנתפשט ממנו בשעה שבא לעולם הזה. ואין שמחה לרוח זולת בגוף ההוא אשר שם, והוא שמח שנתפשט מן הגוף של עולם הזה, ונתלבש בלבוש אחר השלם מגן עדן, שהוא כעין עולם הזה. ובו יושב והולך ומסתכל לדעת בסודות עליונים, מה שלא יכול לדעת ולהסתכל בהיותו בעולם הזה בגוף הזה.

(ד) **וכד** אתלבשת נשמתא וכי. וכשהנשמה מתלבשת בלבוש ההוא של עולם ההוא, כמה עדונים כמה חמודות יש לו שם. מי גרם לגוף הזה, שבגן העדן, שיתלבש בו הרוח, הוי אומר, מי שהפשיט לו הלבושים האלו של עולם הזה, שהוא מלאך המות. הרי שהמלאך המות הוא טוב מאד. והקדוש ברוך הוא עושה חסד עם הבריות שאינו מפשיט האדם מלבושים שבעה"ז, עד שמתקן לו לבושים אחרים יקרים וטובים מאלו, בגן העדן.

האנשים שאינם חוזרים בתשובה, ערומים באו לעולם

הזה, וערומים ישובו שמה

לבושין אלין עד דאתקין ליה לבושין אחרנין יקירין וטבין מאלין.

בר לאינון^ה חייבי עלמא דלא אהדרן בתיובתא שלימתא למאריהון, דערטילאין אתו להאי עלמא וערטילאין יתובון תמן, ונשמתא אזלא בכסופא לגבי אחרנין, דלית לה לבושין כלל, ואתדנת בההוא גיהנם דבארעא מגו ההוא אשא דלעילא, עד כאן לשונו.

ובכל פעם שהנשמה תעלה מעולם לעולם צריכה להתלבש בלבוש אחר, כמובא בזוה"ק (פרשת ויקהל דף ר"י ע"א ואילך), וזה לשונו:

באמצעיתא דהאלי רקיעא קיימא פתחא חדא לקבל פתחא דהיכלא דלעילא, דבההוא פתחא פרחין

ה) **בר לאינון חייבי וכו'.** חוץ מאלו רשעי עולם, שאינם חוזרים בתשובה שלמה לאדונם, שערומים באו לעולם הזה וערומים ישובו שמה. והנשמה הולכת בבושה מנשמות אחרות, כי אין לה לבוש כלל, ונדונית בגיהנם שבארץ מן האש שלמעלה. ויש מהם שמצפצפים בגיהנם ומיד עולים, ואלו הם רשעי עולם, שחשבו בתשובה בלבם, ומתו ולא יכלו לעשות תשובה. אלו נדונו שם בגיהנם, ומצפצפים ועולים לאחר כך.

ו) **באמצעיתא דהאי רקיע וכו'.** באמצע רקיע הזה נמצא פתח אחד כנגד פתח ההיכל שלמעלה ביצירה, שבפתח ההוא פורחות הנשמות מגן עדן התחתון למעלה, בעמוד אחד הנעוץ בארץ של הגי'ע, ומגיע עד פתח ההוא.

פירוש, כבר נתבאר לעיל (אות רצ"ט) ענין הפתח שנעשה באמצע הרקיע, שהוא הסיום החדש שנעשה באמצע המדרגה של השמים דגן עדן, מחמת עלית המלכות במקום בינה, שמשום הסיום הזה נפלה חצי המדרגה, דהיינו בינה ותו"מ, לבחינת המדרגה שלמטה, שהוא הארץ דגן עדן, אשר לעת גדלות, כשחזרת המלכות למקומה ובינה ותו"מ עולים למעלה למדרגתם לרקיע, לוקחים עמהם גם המדרגה התחתונה, דהיינו אותם הנשמות שהם

נשמתין מגנתא דלתתא לעילא, בחד עמודא דנעיץ בגנתא עד ההוא פתחא.

גו ההוא' רקיעא (נ"א עמודא) בההוא פתחא דאיהו באמצעיתא דרקיעא דבגנתא, עאלין בגוה תלת גוונין דנהורא כלילן כחדא, ונהרן לגוונין דההוא עמודא, וכדין רקיעא (נ"א עמודא) דא נציץ ואתלהיט בכמה גוונין (נ"א נהורין) דמתלהטן.

בכל שעתא נהרין צדיקיא מההוא זיוא עלאה, אבל בכל שבתא ושבתא ובכל ריש ירחא, אתגלייא שכנתא יתיר משאר זמני בהאי רקיעא, ואתיין כלהו צדיקיא וסגדין לגביה.

בבחינת הארץ דגן עדן, ונמצא, שסיום החדש שנעשה בבינה נתהפך להיות לפתח בשביל התחתון, שיוכל דרך שם לעלות לעליון. ותדע, שאותם בינה ותו"מ שנפלו תחילה למטה לארץ דגן עדן, הם הנבחנים, **בחד עמודא דנעיץ בגנתא**, כי התדבקו במדרגת הארץ דגן עדן, נבחן כמו שהם **נעוצים** בתוך קרקע הגן, והם עצמם נבחנים **כעמוד** גבוה המגיע **עד ההוא פתחא** שבאמצע רקיע, שדרך העמוד הזוה עולות הנשמות מארץ דגן עדן אל הרקיע דגן עדן, דהיינו לעת גדלות כשהבינה ותו"מ, הנבחנים **לעמוד**. עולים בחזרה לרקיע דגן עדן, לוקחים עמהם גם את הנשמות שבארץ דגן עדן, ומעלה אותם לרקיע דגן עדן.

באמצע הרקיע שעל הגן, נכנסים בו ג' גוונים של אור, שהם חב"ד כלולים יחד

(ז) **גו** ההוא **רקיעא וכו'**. בתוך רקיע הזה, בפתח ההוא שהוא באמצע הרקיע שעל הגן, נכנסים בו ג' גוונים של אור כלולים יחד, שהם חב"ד, ומאירים לגוונים של עמוד ההוא שעלה שם, ואז עמוד הזה נוצץ ומתלהט בכמה גוונים הלוהטים. והצדיקים שעלו עם העמוד ההוא לרקיע, מקבלים האורות מן הרקיע דרך עמוד הזה. ובכל שעה מאירים הצדיקים מזיו העליון ההוא, כלומר, שזה נוהג תמיד, אבל בכל שבת ושבת ובכל ראש חדש מתגלה השכינה ברקיע הזה יותר מבשאר הזמנים, וכל הצדיקים באים ומשתחווים אליה.

זכאה חולקיה^ח מאן דזכי להני לבושי דקאמרן, דמתלבשן בהו צדיקאי בגנתא דעדן (לתתא) אלין מעובדין טבין דעביד בר נש בהאי עלמא בפקודי אורייתא, ובהון קיימא נשמתא בגנתא דעדן לתתא, ואתלבשת בהני לבושין יקירין.

כד סלקא^ט נשמתא בההוא פתחא דרקיעא לעילא, אזדמנן לה לבושין אחרנין יקירין עלאין, דאינון מרעותא וכונה דלבא באורייתא ובצלותא, דכד סלקא ההוא רעותא לעילא, מתעטר בה מאן דמתעטרא, ואשתאר חולקא לההוא בר נש, ואתעביד מניה לבושין דנהורא לאתלבשא בהו נשמתא לסלקא לעילא, עד כאן לשונו.

על ידי הלבושים החדשים יזכה להתעדן בי"ג נהרא אפרסמונא דכיא המוכן לצדיקים מנהר היוצא מעדן

וכיון שנתלבש באלו הלבושין, אז זוכה להתעדן מתענוגי זיו הדר ויקר עליון, ותלת עשר נהרא אפרסמונא דכיא המוכן לצדיקים מנהר היוצא מעדן. ועל ידי זה הלבוש יש בכוח הנשמה לסבול זה הריח הטוב והנעים, כי בלי זה הלבוש אי אפשר לה לסבול את התענוג המופלא והנורא, שהקדוש

(ח) זכאה חולקיה מאן וכו'. אשרי חלקו מי שזכה לאלו הלבושים שאמרנו (באות ס"א) אלו הלבושים הם ממעשים טובים שעשה האדם בעולם הזה במצות התורה, דהיינו מצות התלויות במעשה, ובהם עומדת הנשמה בגן עדן התחתון ומתלבשת באלו הלבושים היקרים.

(ט) כד סלקא נשמתא וכו'. כשעלתה הנשמה דרך פתח הרקיע למעלה, מזדמנים לה לבושים אחרים יקרים עליונים שהם נעשים על ידי מצות התלויות ברצון וכוננת הלב בתורה ותפלה, כי כשעולה הרצון ההוא למעלה, מתעטר בה מי שמתעטר, וחלק ממנו נשאר לאדם ההוא, ונעשה ממנו לבושי אור שנתלבש בהם הנשמה לעלות למעלה.

ברוך הוא משפיע מכחו לחסידים וצדיקים, לסבול ולקבל שכרם, שלא יתבטלו במציאות מגודל הזיו והזהר והתענוג העליון, כמבואר בשבט מוסר פרק כה-כח.

כמובא בזוה"ק (פרשת ויקהל דף ר"י ע"ב ואילך), וזה לשונו:

והאי נקודא' תתאה איהי גנתא לגבי עדן עלאה, אתר דלא אתייהיב למנדע ולאסתכלא.

(י) פירוש הסולם: על כל דא וכו'. על כל זה כתוב, עין לא ראתה אלקים זולתך. שם זה, אלקים, מתבאר (א) אלקים זולתך, זה נקודה תחתונה הקדושה, שהיא מלכות דאצילות הנקראת אלקים, שהיא יודעת את עדן הזה שלמטה, בגן עדן הארץ, הנסתר בגן, ואין אחר מי שיודע אותו, זולת המלכות דאצילות. (ב) אלקים זולתך זה הוא עדן העליון על כל, שהוא סוד עולם הבא, כלומר חכמה דאצילות שהוא עדן העליון, שהיא מתגלה בבינה דאצילות הנקרא עולם הבא, שנקראת אלקים, שהוא יודע את נקודה התחתונה, דהיינו מלכות דאצילות, על ידי צדיק אחד שיוצא ממנה, שהוא הנהר המרוה אותה, דהיינו הנהר היוצא מעדן שהוא יסוד (עיין לעיל אות ש"י בסולם בסופו), הנקרא צדיק, ואין מי שיודע אותה חוץ ממנו, שכתוב, אלקים זולתך, שהוא אחז למעלה למעלה עד א"ס.

פירוש, עין ה"ס חכמה, ראה ה"ס השפעת החכמה, ואומר ב' פירושים על עין לא ראתה אלקים זולתך, (א) שרומז על מלכות דאצילות הנקראת אלקים, אשר החכמה אינה מתגלה בשום ספירה חוץ ממנה. ושיעור הכתוב, עין לא ראתה, להשפיע חכמה אל עדן שבגן עדן הארץ, זולת אלקים שהוא מלכות, שבת מתגלה החכמה. (ב) שרומז על בינה דאצילות שנקראת גם כן אלקים, ושיעור הכתוב, עין לא ראתה, להשפיע חכמה למלכות דאצילות, זולת אלקים שהוא בינה דאצילות, שממנה מתחיל השורש של אור החכמה שבמלכות, ולא מספירה אחרת, כי המלכות נבנתה מקו שמאל דבינה, שמשם מקבלת החכמה שבה.

על כל דא כתיב (ישעי' סד, ג) עין לא ראתה אלהים זולתך, שמא דא אתפרש אלהים זולתך, דא נקודא תתאה קדישא, דאיהו ידע האי עדן דלתתא דטמיר בגנתא, ולית אחרא מאן דידע ליה, אלהים זולתך, דא עדן עלאה על כלא דאיהו רזא דעלמא דאתי, דאיהו ידע לנקודא תתאה בחד צדיק דנפיק מניה נהר דרוי ליה, ולית מאן דידע ליה בר איהו, דכתיב אלהים זולתך, דאיהו אחיד לעילא לעילא עד אין סוף.

והאי נהר²² דנפיק מעדן לתתא רזא איהו לחכימין, ברזא דכתיב (ישעי' נח, יא) והשביע בצחצחות נפשך, ומלא דא אתפרש לעילא ותתא, נשמתא דנפקא מהאי עלמא דחשוכא, איהי תאיבת למחמי בנהירו דעלמא עילאה, כהאי בר נש דתאיב למשתי בתאיבו למיא, הכי כל חד וחד איהו צחצחות, כמה דאת אמר (שם ה, יג) צחה צמא, צמא מאינון צחות דנהורין דגנתא ורקיעא והיכלין דגנתא.

וההוא נהר²³ דנפיק מעדן, כל אינון נשמתין בלבושי יקר יתבין על ההוא נהר, ואלמלא ההוא לבושא לא יכלין

יא) פירוש הסולם: והאי נהר דנפיק מעדן וכו'. ונהר זה היוצא מעדן בגן עדן שלמטה, הוא סוד לחכמים, בסוד שכתוב, והשביע בצחצחות נפשך. ודבר זה מתבאר למעלה ולמטה, כי הנשמה היוצאת מעולם הזה החושך, הוא משתוקקת לראות באור של עולם העליון, כאדם הזה המשתוקק לשתות מים בצמאונו, כך כל אחת ואחת היא צמצחות, כש"א צחה צמא, כן צחצחות ירושו צחה צחות, שהיא צמאה אחר צחות האורות של הגן, והרקיע, והיכלות שבגן.

יב) פירוש הסולם: וההוא נהר וכו'. ונהר ההוא היוצא מעדן, כל אלו הנשמות יושבות בלבושי יקר על נהר ההוא. ולולא לבוש ההוא לא היו יכולות לסבול את האורות, ואז מתישבות ורוות בצחות האלו, ויכולות לסבול. ונהר ההוא הוא תיקון של הנשמות להתישב ולהזון ולהנות מצחות האלו, והנשמות מתקנות על נהר ההוא ומתישבות בו.

למסבל, וכדין מתיישבן ורוון באינון צחות ויכלי למסבל, וההוא נהר איהו תקונא דנשמתין לאתיישבא ולאתזנא ולאתהנאה מאינון צחות, ונשמתין אתהנן (נ"א אתתקנו) על ההוא נהר ומתיישבן ביה וכו'.

ובגין דמתתקנין⁹ נשמתין על ההוא נהר דנגיד ונפיק מעדן, יכלין לאתיישבא באינון צחות עלאין ולסלקא לעילא, בההוא פתחא דאמצעיתא דרקיעא, וחד עמודא דקאים באמצעות גגנתא דקאמרן.

בההוא עמודא¹⁰ סלקין לעילא בגו ההוא פתחא דרקיעא, וביה סחרניה אית ביה ענן ועשן ונגה (ישעי' ד, ה). ואף על גב דאוקמוה להאי קרא¹⁰, אבל ענן ועשן אלן מלבר, ונגה מלגו, ודא איהו לחפאי על אינון דסלקין לעילא דלא יתחזון מקמי אינון דיתבין לתתא.

הנשמות מתתקנות על ידי נהר היוצא מעדן

(ג) ובגין דמתתקנין נשמתין. ומשום שהנשמות מתתקנות על נהר ההוא הנמשך ויוצא מעדן, הן מכולות להתישב בצחות אלו העליונות, ולעלות למעלה, בפתח ההוא שבאמצע הרקיע, ובעמוד אחד העומד באמצע הגן, כמו שאמרנו (לעיל אות ט"ו) ונתבאר הכתוב, והשביע בעצמות, למעלה ולמטה, בעצמות שלמעלה, כמו שאמר כאן. ובעצמות שלמטה, שהן האורות של הגן והרקיעים וההיכלות כמו שאמר (באות ט"ד) ושניהם נעשים על ידי הנהר היוצא מעדן.

(ד) **בההוא עמודא סלקין וכו'**. בעמוד ההוא שבאמצע הגן עולים למעלה, דרך פתח ההוא שברקיע דגן עד, נשמות הצדיקים. ובו מסביב, יש בו ענן ועשן ונוגה. בסוה"מ, וברא ה' על כל מכוון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונגה וגו'. ואף על פי שהעמידו מקרא הוזה, אבל ענן ועשן אלו היו מבחוץ ונגה מבפנים, וזה היה כדי לכסות על אותם העולים למעלה, שלא יתראו לאלו היושבים למטה.

(טו) בזהר פרשת ויחי (דף רי"ט עמוד א'). פרשת אחרי (דף נ"ט ע"א). ועיין גם כן לעיל פ"ב (מזהר חדש פ' נח במדרש הנעלם).

והא הכא^{טו} רזא דרזין כד (נ"א בעי קב"ה לאתתקנא האי נקודה וכו') האי נקודה בעא לאתתקנא בתקונוי

סוד הסודות של ד' פנים של נשר

(טז) **והא הכא רזא וכו'.** והרי כאן סוד הסודות. כי כשנקודה הזו, דהיינו הגן, שהיא מלכות דבינה דארץ דעשיה, הנקראת נקודה, רצתה להתתקן בתקוניה ולהתקשט בשבת ובזמנים ובחגים, שולח לה הקדוש ברוך הוא ד' פנים של נשר, ועומדים על ההיכל שנקרא דרוור, והיינו מר דרוור. ומשום זה בשנת היובל צריכים להכריז דרוור, כמו שאמר וקראתם דרוור לכל יושביה. ואלו ד' פנים נותנים קול, דהיינו סקוראים דרוור לכל יושבי הגן, ואין מי שישמע אותם, חוץ מאלו הנשמות הראויות לעלות, והם מתאספים שם בהיכל הדרוור, ואלו ד' פנים לוקחים אותם ומכניסים אותם לפנים בעמוד ההוא העומד באמצע הגן.

ביאור הדברים, בשבת ויו"ט ור"ח מאירים מוחין גדולים בכל העולמות, ונדע שאינם מתפשטים ממעלה למטה אלא שהתחתונים עולים במקום מדרגות העליונות ושם מקבלים המוחין ההם ולא במקומם. ובכדי שכל תחתון יוכל לעלות לעליון צריכים לפתיחת הפתחים שבאמצע הרקיעים, שדרך שם עולה התחתון למקום העליון, ופתיחה זו נעשה על ידי ג' שמות אהיה, המורידה המלכות ממקום בינה למקומה עצמה ואז נפתח אותו הגבול של סיום החדש שהיה במקום בינה, שה"ס הרקיע, ויכולים בינה ות"מ שנפלו מעליון לחזור למדרגתם והם לוקחים עמהם גם את התחתון שהיו דבוקים בו בעת נפילתם ומעלים אותו לעליון, כמו שנתבאר זה באורך לעיל (אות קל"א) ע"ש כל ההמשך. ורק שינוי אחד יש כאן, שמה שנקראים שם אויר, דהיינו בינה ות"מ דעליון, מכונה כאן עמוד דקאים באמצע גנתא, וכמו שנאמר שם שהאויר נושא את התחתון ומעלהו לעליון, נאמר כאן שעמודא דקאים באמצעיתא נושא התחתון ומעלהו לעליון, כי היינו דך.

האיך הנשמות הולכות למעלה מהיכל דאיברי דרוור -

הסוד של ושבתם איש אחוזתו

וזהו אומרו האי נקודה וכו' ולאתקשטא בשבתי ובזמני וחגי, דהיינו לקבל הארות ג' אהי' המבטלות הגבול שבסיום הרקיע. כי

ולאתקשטא, בשבתי ובזמני ובחגי, משדר ארבע אנפין דנשר וקיימין על היכלא דאקרי דרור, והיינו מר דרור, ובגין דא בשתא דיובלא בעינן לאכרזא דרור, כמה דאת אמרת (ויקרא כה, י) וקראתם דרור, ואינון ארבע אנפין יהבין קלא, ולית מאן דישמע ליה בר אינון נשמתין דאתחזון לסלקא, ואינון מתכנשין תמן ונטלי לון אלין ד' אנפין ואעלין לון לגו בההוא עמודא דקיימא באמצעיתא.

מחזירות המלכות משם למקומה. **משדר ד' אנפין דנשר**, שהם חור"ג תו"מ שבקו אמצעי הנקרא פני נשר, שבחור"ג תו"מ אלו מלובשות ג' אהיה, שהארתן מורידה המלכות מסיום הרקיע למקומה, (כמו שאמר לעיל את קלא ריה והארה זו, עשיה) ומבטלת בזה כל הדינים והגבול מעל הגן, וזה שאמר **וקיימין על היכלא דאקרי דרור**, דהיינו שהארתם היא הארת דרור וחירות, ונקרא היכל דרור, המשחררת כל הדינים והגבולים מן כל המציאות שבגן, על ידי זה שמעלה אותם מסיום הרקיע ולמעלה על ידי עמוד האמצעי שבגן כנ"ל, והארה זו דומה להארת היובל שנאמר בו וקראתם דרור לכל יושביה, אף כאן ואינון ארבע אנפין יהבין קלא, דהיינו קריאת הדרור לכל יושבי הגן, שנתבטלו כל הדינים, והגבול, וכל אחד יכול לעלות למעלה עם עמודא דקיימא באמצעיתא, ולית מאן דישמע ליה בר אינון נשמתין דאתחזון לסלקא ואותן שאינן ראיות לעלות אינן מרגישות כלל מן דרור הזה. ואינון מתכנשין תמן בהיכל הדרור, ונטלי לון אלין ד' אנפין ואעלין לון לגו בההוא עמודא דקיימא באמצעיתא דהיינו שמתחברות בבינה ותו"מ דרקיעים הנפולים ונעוצים בגן. (כנ"ל את ס"ז) שעם עמוד הזה עולות מרקיע ולמעלה כפי מדרגתן. שה"ס ושבתם איש אל אחותו.

סוד העמוד שמעלה ענן ואש ועשן ונגה מבפנים

ובהיא שעתא¹⁷ סלקא ההוא עמודא דעננא ואשא ותננא, ונגה מלגו. ואלין תרין אקרון (ישעי' שם) מכון הר

(יז) ובהיא שעתא סלקא וכו'. ובשעה ההיא מעלה עמוד ההוא ענן ואש ועשן ונגה מבפנים, ושנים אלו הארת הדרור והנשמות, נקראים, מכון הר ציון ומקראיה, שעליהם אומר הכתוב וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן ייזמם עשן ונגה אש להבה לילה וגו', כי מכון הר ציון, הוא תקון שלמעלה כשנקודה התחתונה מתקשטת, והיינו הארת הדרור על ידי ד' אנפין דנשר שלמעלה. והן הנשמות, הן מקראיה של נקודה ההיא, להתקשט, והיינו אותן הנשמות ששמעו קריאת הדרור, נקראות מקראיה, מלשון קרואיה.

פירושו, כי נתבאר לעיל (אות ק"ל ד"ה וזה שאומר כאות קכ"ג) שאף על פי שהמלכות ירדה ממקום בינה למקומה עוד לא נתבטל משם הסיוס והגבול שנעשה בסבת עלית המלכות, כי קו אמצעי מקיים את הגבול בכח מסך דחירק שבו, והבינה ותוי"מ שמתחברים למדרגתם אינם מתחברים בעמדם למטה מסיוס החדש, אלא מוכרחים לעלות למעלה מסיוס החדש ולהעשות קו שמאל לכתר וחכמה שנשארו במדרגה, עש"ה. (וכמו שאמר באורך לעיל אות דצ"ב ד"ה ביאור הדברים).

ואלו הדינים הנמשכים מקיום הגבול על ידי מסך דחירק שבקו אמצעי נקראים עננא ואשא ותננא ונגה, שבסבתם אין הארת הדרור נמשכת מסיוס הרקיעים ולמטה לתוך הגן, אלא שמאירה מסיוס הרקיעים ולמעלה, ועל כן מחויבים הנשמות יושבי הגן, לעלות עם עמודא דקיימא באמצעיתא לתוך הרקיע ושם מקבלים הארתן.

ענן ועשן ונגה מכסה על אותן הנשמות שאינן ראויות שאינן יודעות מעליות הנשמות הראויות לעלות למעלה

זה שאמר למעלה (כאות ט"ז) בההוא עמודא וכו' וביה סחרניה אית ביה ענן ועשן ונגה וכו' ודא איהו לחפיה על אינון דסלקין לעילא דלא יתחזון מקמי אינון דיתבין לתתא כי אם היה הגבול מתבטל לגמרי והארת הרקיעים היה נמשך למטה לגן, אז היו כל הנשמות מקבלים הארה העליונה, בלי צורך לשום הכנה. אבל עתה כשמתקיים הגבול על ידי ענן ועשן וכו' אין הארה העליונה

ציון ומקראיה, מכון הר ציון דא איהו תקונא דלעילא כד נקודא תתאה מתקשטא, ואינון מקראיה דההיא נקודא לאתקשטא.

מתפשטת למטה אלא שהנשמות צריכות לעלות עם העמוד למעלה לרקיע. על כן הנשמות שאינן ראויות לזה אינן יודעות כלום מהארת הדרור, ואינן עולות, ורק הנשמות הראויות לזה שומעות כרוז מהארת הדרור ועולות. נמצא שקיום הגבול שנעשה על ידי ענן ועשן ונגה, מכסה על אותן הנשמות שאינן ראויות שאינן יודעות מעליות הנשמות הראויות למעלה. משום שהאור לא נמשך כלום למקום הנשמות למטה. וזה שאמר ודא איהו לחפיה על אינון דסלקין לעילא וכו', וזה שאמר כאן ובההיא שעתא סלקא ההוא עמודא דעננא ואשא ותננא וגו'. שמשום זה לא יוכל העמוד להשאר למטה, כי לא יוכל להתחבר עם כתר וחכמה דרקיעים עד שיעלה למעלה מסיום הרקיעים, נמצא שענן ואש ועשן הם מכריחים את העמוד, שהוא בינה ותו"מ שנפל מרקיעים, שלא יעמוד במקומו אלא עולה למעלה, ואז הוא לוקח עמו כל הנשמות שבגן הראויות לזה ומעלה אותן עמו למעלה לרקיעים. וזה שאמר ואינון מתכנשין וכו' בההוא עמודא וכו', ובכדי שהעמוד יעלה למעלה לרקיעים, סלקא ההוא עמודא דעננא ואשא ותננא ונגה מלגו, שמחמת זה הוא מוכרח לעלות למעלה, ולקוח עמו הנשמות. אמנם צריכים לזכור שאין העדר ברוחני, ואף על פי שהעמוד עולה למעלה, נבחן גם כן שנשאר למטה כמו שהיה. ועל כן נבחן שעמוד הזה נעוץ תמיד בגן, אף על פי שעולה למעלה.

וזה שיעור הכתוב, וברא ה', דהיינו בקו האמצעי, במסך דחירק שבו, על כל מכון הר ציון, שהיא הארת הדרור, ועל מקראיה, שהן הנשמות הזוכות לשמוע הקריאה של הדרור, ענן יומם ועשן וגו'. שיגבילו שאורות עליונים שלמעלה ברקיע לא ימשכו למטה. שבוה נעלמת הארת הדרור מן הנשמות שאינן ראויות. כמבואר.

כיון דסלקין^י אלין נשמתין עד ההוא פתחא דרקיעא, כדין ההוא רקיעא סחרא סחריני דגנתא תלת זמנין, ומקין נעימו דסחרא ההוא רקיעא, נפקין כל אנון נשמתין ושמעין ההוא נעימו דההוא רקיע, וחמאן ההוא עמודא דסלקא אשא ועננא ותננא ונגה דלהיט, וסגדין כלהו, כדין נשמתין סלקין בההוא פתחא עד דסלקין לגו עגולא דסחרא בההיא (נ"א לההיא) נקודה, כדין חמאן מה דחמאן, ומגו נהירו וחדוותא מההוא דחמאן סלקין ונחתין קרבין ורחקין.

(יח) **כיון דסלקין אלין וכו'.** כיון שעולות הנשמות עד פתח ההוא שברקיע, אז רקיע ההוא מסבב עצמו מסביב הגן ג' פעמים, דהיינו שהרקיע נוסע בג' דוכתי, בסור ג' קוין, שעיקר הארתם הוא רק בעת הנסיעה (כנ"ל בשלח דף ל"ט ר"ה וג'). ומקול הנעימות של סבוב הרקיע על ג' הקוין, יוצאות כל הנשמות שבפתח הרקיע, ושומעות נעימות ההיא של הרקיע, ורואות את עמוד ההוא שהעלה אותן, שהוא מעלה אש וענן ועשן ונגה הלזהט, דהיינו הדינים הלוהטים ממסך דחירק שבקו אמצעי המקיים את הגבול באופן שלא ימשכו האורות ממעלה לטה, כנזכר לעיל בדבור הסמוך, אלא ממטה למעלה בלבד, וכולן משתחזות. כלומר שמרכינות ראשן שזה יורה שמקבלות הגבול שלא ימשכו ממעלה למטה, שהוא בחי' ג"ר המכונה **ראש**, אלא שממטות ראשן, שלא יקבלו האור רק בבחינת ממטה למעלה, שהוא הארת ו"ק רחכמה ולא ג"ר רחכמה. ואחר שהנשמות קבלו עליהן את הגבול שלא ימשכו אלא ממטה למעלה, אז עלולות הנשמות דרך פתח ההוא, עד שעולות לתוך העגול המסבב נקודה ההיא, דהיינו לתוך הרקיע, המסבב את הגן הנקרא נקודה, שרקיע הזה הי"ס החכמה, אז רואות מה שרואות דהיינו שמקבלות הארת חכמה הנקראת ראה, ומתוך האורה והשמחה ממזה שרואות, הן עלולות ויורדות מתקרבות ומתרחקות, בסוד רצוא ושוב.

שכר וירא - פרק ד' ועונש כא

ואיהי תאיבא^ט לגבייהו ומתקשטא בנהירו, כדין אלביש קנאה (מנהורא) חד צדיק עלאה ואסתכל בנהורא ושפירו דהאי נקודה ובתקונהא, ואחיד בה וסליק לה לגביה, ונהיר נהורא בנהורא והוּו חד, כל חילא דשמיא פתחי בההיא שעתא ואמרי זכאין אתון צדיקיא נטרי אורייתא, זכאין אינון דמשתדלין באורייתא דהא חדוותא דמאריכון הוי בכו, דהא עטרא דמאריכון מתעטר בכון.

כדין כיון^כ דנהרין נהורא בנהורא, תרין נהורין מתחברין כחדא ונהרין, לבתר אינון גוונין נחתין ואסתכלן

כל צבאות השמים פותחים ואומרים, אשריכם צדיקים שומרי התורה, כי שמחת אדונכם הוא בכם

(ט) ואיהי תאיבא לגבייהו וכו'. והחכמה שה"ס נקודה עלאה, משתוקקת אליהן, ומתקשרת בהן באורה, כלומר, שהנשמות שעלו אליה נעשות בה לבחינת מין, אז הליבש קנאה צדיק אחד עליון, והיינו יסוד רעולם היצירה, ומסתכל באור ויופי של נקודה הזו ובתקוניה, ואוחז בה ומעלה אותה אליו, ליצירה, ומאיר אור באור, והיינו אור החסדים שביסוד מאיר באור החכמה שבנקודה, ונעשו אחד. כלומר שמתחברים. כל צבאות השמים פותחים ואומרים בשעה הזאת, אשריכם צדיקים שומרי התורה, אשריכם שאתם עוסקים בתורה, כי שמחת אדונכם הוא בכם, כי עטרת אדונכם מתעטר בכם. כי הם שגדמו לזווג ההוא. ומ"ש אלביש קנאה חד צדיק, הפירוש הוא, שאו האהבה בתכלית השלמות, כמו שאמר לעיל (פרשת ויחי אות תשל"ג) **כל מאן דרחים ולא קשיר עמו קנאה, לאו רחימותיה רחימותא.** ומזהות הקנאה הוא, שלא יתאחזו בה החצונים, מחמת חסרון חסדים.

(כ) **כדין כיון דנהרין וכו'.** אז כיון שמאירים אור באור, והיינו אור החסדים באור החכמה, ב' האורות מתחברים יחד ומאירים. אח"כ אלו גוונים, והיינו האורות של הזווג הזה, יורדים ומסתכלים להשתעשע באלו

כב שכר וירא - פרק ד' ועונש

לאשתעשעא באינון נשמתין דצדיקיא, ומתקנין לון לעטרא לעילא, ועל דא אתמר עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו, עד כאן לשונו.

נשמות הצדיקים, שעלו למיץ כניל, ומתקנים אותם שיעטרו למעלה. ועל זה נאמר, עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו.

בעזרת השם יתברך

פרק ה'

• חיי שרה •

בפרק הזה יבואר:

היכלות מיוחדות לאלו הנשמות שעבדו את בוראם במסירת נפש בלי ליאות - לאחר התחיה שיגיע לאלף השביעי בהתחדשות העולמות, בעת שהקדוש ברוך הוא יחדש עולמו, ישארו שם רק הצדיקים - איך אפשר לזכות לגן עדן ולא יצטרך לבוא עוד הפעם בגלגול.

תוכן הענינים
של פרק ה'

- א. השבעה היכולת דגן ערן התחתון וגן ערן העליון.....ה
- ב. היכולת מיוחדות לאלו הנשמות שעבדו את בוראם במסירת
נפש בלי ליאות.....ה
- ג. לאחר התחיה שיוגיע לאלף השביעי בהתחדשות העולמות,
בעת שהקדוש ברוך הוא יחדש עולמו, ישארו שם רק
הצדיקים.....יב
- ד. איך אפשר לזכות לגן ערן ולא יצטרך לבוא עוד הפעם בגלגול.....יב

פרק ה'

השבעה היכלות דגן עדן התחתון וגן עדן העליון

ונגד אלו השבעה היכלות דגן עדן התחתון יש שבעה היכלות עליונות, כי יש גן עדן התחתון ויש גן עדן העליון (כמובא בזוה"ק בראשית דף ל"ח ע"א, ועוד בכמה מקומות). ויש היכלות העליונות בגן עדן העליון שזוכים לזה הנשמות שעבדו את בוראם בחיות, ולא בעצלות ובעצבות ובמרה שחורה, ואלו שעבדו את בוראם בחיות ובשמחה ובהתלהבות אלו מכניסים אותן להיכלות עולם היצירה, אשר היכלות דלתתא אין להם ערך כלל להיכלות דלעילא, ולפעמים בעידן רצון גם הנשמות שלא זכו מצד מעשיהם להיות שרוים שם, עולין לפעמים בעתות רצון לאלו היכלות לפי מדריגתן.

היכלות מיוחדות לאלו הנשמות שעבדו את בוראם במסירת נפש בלי ליאות

ולמעלה מזה יש היכלות בעולם הבריאה לאלו הנשמות שעבדו את בוראם ביראה גדולה במסירת נפש בלי ליאות, ואינהו נעשו ונתהוו לבחינות שרפים.

ועוד יש צדיקים גדולים ונוראים שהתפשטו נפשותיהם מגשמיותם בעודם בעולם הזה, אלו עולים בעולם האצילות, [ויהי רצון שנהיה אסקופה תחת רגליהם של צדיקים האמיתיים], וכן עולין תמיד מדרגא לדרגא ומתענוג לתענוג מזיו לזיו מהדר להדר.

ויש צדיקים אשר נעשה נשמתם בבחינת שם משמות קודש, (כמובא בספר מדרש פנחס אות צ"ג, עיי"ש), וכפי זכותן וזכות תורתם ועבודתם, מתעלין מדרגא לדרגא אשר (ישעי' סד, ג) "יעין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לוי".

ואין לשער גודל שמחת הקדוש ברוך הוא בצדיקים, דמשתעשע בהו בגן עדן התחתון והעליון, המוכן ומזומן לאלו שלא נתפתו בתר האי חויה בישא, ועבדו רעותא דמאריהון, כמובא בזוהר חדש (בראשית במדרש הנעלם פרשתא ה' ד"ה רוח צפון), וזה לשונו:

תאנא אמר¹ רבי שמעון בן יוחאי, ביה שעתא נפק קודשא בריך הוא מאינון עלמין סגיאין דכסיף בהו, ואתי לאשתעשעא עם צדיקיא בגנתא דעדן, וקל כרוזא כריז קדמוהי ואמר (שה"ש ד, טז) עורי צפון ובואי תימן, כלומר, עורי רוח צפון ואיתער למיתי לעלמא ולאפחא בבוסמיא דעדן, הדא הוא דכתיב (שה"ש שם) "הפיחי גני יזלו בשמיו"

דתאנא בזמנ² שרוח צפון מנשבת בחצי הלילה והקדוש ברוך הוא נכנס לגן עדן, כל הבשמים וכל האילנות שבגן עדן עולים ריחם ומזמרים לפניו, דכתיב (דברי הימים א' טז, לג) "אז ירננו עצי היער מלפני ה'", אמר רבי שמעון האי יער כמה דאת אמר (שה"ש ה, א) "אכלתי יערי עם דבשי".

הקדוש ברוך הוא בא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן

(א) [פירוש הסולם - מאמר חדשא הארין דשא:] **תאנא אמר רבי שמעון בן יוחאי** ביה וכו'. ולמדנו, אמר רבי שמעון בן יוחאי, בה בשעה, יוצא הקדוש ברוך הוא מאלו העולמות המרובים שחושק בה, ובא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן, וקול הכרוז מכריז לפניו ואמר, עורי צפון ובואי תימן. כלומר, עורי רוח צפון. ונתעורר לבא לעולם, ולהפיח בבשמים של העדן. זהו שכתוב, "הפיחי גני יזלו בשמיו".

(ב) **דתאנא בזמן שרוח וכו'.** כי למדנו, בזמן שרוח צפון מנשבת בחצי הלילה, והקדוש ברוך הוא נכנס בגן עדן, כל הבשמים וכל האילנות שבגן עדן מעלים ריחם, ומזמרים לפניו, שכתוב, אז ירננו עצי היער מלפני ה' אמר רבי שמעון, יער זה הוא כמא שאמר, אכלתי יערי עם דבשי.

וכל הצדיקים כלם¹ נהנין מזיו אספקלריא של מעלה, וניזונין ממנו ומזמרין לפני יוצרם בגן עדן, הדא הוא דכתיב (שה"ש ד, טז) "יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו", עד כאן לשונו.

ומובא בזוהר הקדוש (פרשת בלק דף קצ"ו ע"ב), וזה לשונו :

אלא כמה² דתנינן, כמה חביבין נשמתין קמי קודשא בריך הוא, אי תימא כל נשמתין דעלמא, לאו הכי, אלא אינון נשמתהון דצדיקייא, דתמן מדוריהון בהדיה, מדוריהון לעילא ומדוריהון לתתא. והכי אתמר (תהלים פד, ד) גם צפור מצאה בית, אלין רוחיהון דצדיקייא.

תנינן תלת³ שורין אינון לגן עדן, ובין כל חד וחד כמה רוחין, ונשמתין מטיילין תמן ואתהן מריחא דענוגין דצדיקייא דלגו אף על גב דלא זכו למיעאל, אבל ענוגא דרוחיהון דצדיקייא דלגו (ישעי' סד, ג) עין לא ראתה אלהים זולתך, עד כאן לשונו.

ג) **וכל** הצדיקים כולם וכו'. וכל הצדיקים כולם נהנים מזיו המראה של מעלה, וניזונים ממנו, ומזמרין לפני יוצרם בגן עדן. זה שאמר, יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו.

ד) **אלא כמה** דתנינן וכו'. ומשב, אלא כמו שלמדנו, כמה חביבות הנשמות לפני הקדוש ברוך הוא, אם תאמר כל הנשמות שבעולם אינו כן, אלא נשמות הצדיקים שמדוריהם שם עמו. מדוריהם למעלה מדוריהם למטה. וכך למדנו, גם צפור מצאה בית, אלו הם רוחות הצדיקים.

העונג של הצדיקים שבגן עדן,

עין לא ראתה אלוקים זולתך

ה) תנינן תלת שורין וכו'. למדנו ג' חומות הם לגן עדן, ובין כל אחת ואחת כמה רוחות ונשמות מטיילות שם, ונהנות מריח העונג

אם כן איך נהיה פתאים מבוהלים להחליף עולם עומד בעולם עובר, ולמכור נפשינו בשביל בצע כסף, הבל הבלים, ובשביל שטותים והבלי תענוגי עולם הזה, שהמה רק דמיון ולפי רגע ושעה, והאיך נמכור ונחליף תענוגי עולם העליון, שהוא תענוג שאין שיעור וסוף וגבול וחקר, בתענוגי העולם הזה, ולהתפתות מהיצר הרשע האורב לנפשינו, לנתק אותנו מבוראינו הוותיק והמרחם אב הרחמן ובעל החסד המלך הגדול והנורא. הלא אם אדם בא לעולם העליון ורואה לפניו תענוגי עולם העליון, הוא מתחרט שיותר טוב היה לו לגוע ברעב הוא וכל בני ביתו ולהצטער בכל מיני צער יסורי איוב כל ימי חייו ממש, רק לזכות לנועם הקדוש ברוך הזיו והזהר והתענוג העליון הזה.

ועכשיו בעולם הזה השפל אפשר לנו ללקוט אבנים טובות ומרגליות קדושות, בעד כל לימוד ותפילה ומצוה

של הצדיקים שבפנים גן העדן, אף על פי שלא זכו להכנס בפנים. אבל העונג של הצדיקים שמבפנים, עין לא ראתה אלקים זולתך וגו'.

(ו) ראה מה שמובא בחז"ל (מסכת כלה רבתי, ב) וזה לשונו: כל יום מלאך יוצא מלפני הקדוש ברוך הוא לחבל את העולם, וכיון שהקדוש ברוך הוא מסתכל בתינוקות של בית רבן מיד נהפך כעסו לרחמים.

ואיתא בזוה"ק (ח"ג רפג) בשעה שבני ישראל עונים אמן, נפתחים בשמים שערי ברכה ושמחה.

משל מתאים מהרה"ק מאפטא זי"ע על הכסילות של המתאים המאבדים הון יקר ואבנים טובות ומרגליות בביטול המצוה הקלה הזאת של עניית עניית אמן.

איתא מהרה"ק מאפטא זי"ע בעל מחבר ספר אוהב ישראל על התורה פרשת עקב, על המדרש, והיה עקב תשמעון, הדא הוא דכתיב הלך ילך ובכה וגו' והיא פליאה.

ואמר הרה"ק מאפטא, עפ"י משל לאחד שהיה מחוסר פרנסה לא עלינו, ללכת ולקבץ במקומו שיתנו לו צדקה, והיה לו לבושה עד שהוכרח לעזוב ביתו ומקומו לילך למקומות שאין מכירין אותו, והלך ממקום למקום כמה וכמה שנים עד שבא למקום החוילה אשר שם הזהב כי שם הרים גדולים ומחצב הזהב וכל אבן יקרה נמצא שם, ובמדינה זו מונחים אבנים טובות הפקר בשווקים וברחובות. כמו במדינותינו אבנים פשוטים שמונחים הפקר, ולכל אבן היקר משם (הם הדימאנטיץ וברילאנטיץ) אפילו הקטן שבקטנים מהם אין לה שיעור וערך כמה שוה במדינותינו.

אבל האיש הזה לא שם על לבו ולא הבין איכותם עד היכן הם יקרים, כי עלה בדעתו שהם אבנים פשוטים, רק ממה שראה בהם קצת שינוי במראיתם מהאבנים שבמקומו הוטב בעיניו ולקח אמתחת קטנה ושם מעט אבנים קטנים באמתחתו כי היה בדעתו לשוב לביתו למקומו. וגם במדינה זו הנזכרת אשר שם האבנים הטובות עושים לבגדים כפתורים מהאבנים הטובות היקרים שבהם, וגם האיש הזה כאשר נתעכב שם זמן רב עשה לו שם גם כן בגד אחד ועשו לו גם כן בגד עם כפתורים ההם, וחזר לביתו ממקום למקום עד שישוב לביתו, ותעה על הדרך איזה ימים ולא היה לו מה לאכול.

ופגע באחד והיה לו שק גדול מלא לחם רק שהיה תרמית, כי כל השק היה לחם מעופש ואינו ראוי לכולם, רק השק מלמעלה היה מכוסה בלחם יפה ולא היה ניכר לחם המעופש. ואמר האיש שיתן לו לחם לאכול כי היה רעב, ואמר לו מה תתן לי בעד כל השק לחם, אמר לו האיש אין לי כלום רק אבנים באמתחתי. וכן עשו, שהאיש הריק לו מאמתחתו האבנים הטובות ולקח בעדם השק עם הלחם המעופש.

כאשר בא לביתו יצאו לקראתו בני ביתו וילדיו והיה להם שמחה גדולה כי לא ראו אותו כל כך הרבה שנים ודימו בנפשם כי הביא להם מתנות גדולות והון רב, וכאשר ראו אצלו השק עם הלחם המעופש היה להם צער גדול וצעקו במר נפשם מה זה שהיית כך וכך שנים על הדרך והבאת לנו שק לחם מעופש שאינו ראוי לכולם.

ואחר איזה ימים, כאשר חיפשו באמתחתו מצאו עוד אבן אחת מהאבנים הטובות, שלא הריק כראוי כאשר החליף האבנים בעד הלחם המעופש, וגם ראו על בגדו הכפתורים מהאבנים הטובות שהיה תפור על הבגד, ולקחו בני ביתו האבן הטוב עם הבגד לשומו אצל סוחר גדול ומבין על אבנים טובים, ואמר להם שיתן בעדם עשרת אלפים אדומים, ושמחו שמחה גדולה כל בני ביתו. אבל האיש הזה התחיל לצעוק צעקה גדולה ומרה ותלש בשערו, אוי לי, וי לי, שהייתי במקום אבנים טובים והיקרים ההם, והייתי יכול ליקח כמה שרציתי ולא ידעתי איך יקרים הם בכאן, ועוד הוספתי חטא על פשע שנתתי מעט האבנים הטובים שהיה באמתחתי בעד הלחם המעופש שאינו ראוי לכלום, ובכה מאד והיה לו לצער גדול רחמנא ליצלן.

והנמשל מובן. הנשמה קודם שבאה לעולם הזה בעולם העליון אוכלת נהמא דכסופא, ובאה לעולם הזה ללמוד תורה הקדושה ולעשות מצוות ומעשים טובים שתהא אוכלת בשכרה, וכל מצוה ממצוות התורה ודרבנן אין לה שיעור וערך גודל שכרה [הדא הוא דכתיב (משלי ג) יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה]] ועל זה אמרו חז"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, הפירוש שאין נמצא בכל העולם הזה לשלם שכר בעד מצוה אחת. והחכם עיניו בראשו אינו מאבד זמנו לבטל רק בתורה ומצוות ומעשים טובים ואפילו במשא ומתן הוא עושה לקיום התורה והמצוות בכל דרכיך דעהו. אבל הכסיל בחושך הולך ומאבד ימיו לבטלה ומדבר דברים בטלים כל היום, ולא די לו כל היום, אפילו בשעת התפלה ובחזרת הש"ץ השמונה עשרה אשר כל אמן שעונה אין לה שיעור וערך גודל שכרה והמדבר דברים בטלים העונש גדול מאוד.

וזהו פירוש המדרש והיה עקב תשמעון, ופירש רש"י אם המצוות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון, וכל המצוות שבירו לעשות ולא לדבר בשעת התפילה ולשמוע כל הברכה ולענות אמן, וקלים הם בידו לקיים בכל יום, ומשולים הם לאבנים טובים שמונחים הפקר ואינו רוצה לקבלם, והוסיף עוד חטא על פשע ומדבר אז דברים בטלים המכוונים ללחם המעופש (אבל עם כל זה אין ישראל שלא יעשה מצוה, כמאמר חז"ל כפלה הרמון

שאין כערכם ודוגמתם.

ומובא מהגאון הקדוש מווילנא זצ"ל, שקודם הסתלקותו תפס הציצית בידו, ואמר עלמא עלמא כמה יאות את וכמה שפירת את, שבעולם הזה בשביל איזה פרוטות אפשר לקנות ציצית וזוכים עיי"ז ליהנות מזיו השכינה לעתיד, ובעולם העליון אי אפשר להרויח כלום אפ"י אם יטרח מאה שנים שם להרויח איזה מצוה¹.

ועכשיו עוד הזמן והעת שבידינו לזכות ולתקן נפשינו, שלא יודע אנוש יומו, וישוב ויתחנן לה' כבן המתחטא לפני אביו שיזכהו לשוב לפניו בתשובה שלימה.

לאחר התחיה שיגיע לאלף השביעי בהתחדשות העולמות, בעת שהקדוש ברוך הוא יחדש עולמו, ישארו שם רק הצדיקים.

ודע כי כל זה שהבאתי עד כאן המה רק תענוגי עולם

ונגמור בטוב כל הפסוק, נושא משך הזרע, באם ששומע כל הברכות ועונה אמן אשר בעולם הזה נראה שהוא דבר קטן כמו הזריעה שזורעין בקרקע, אבל אחר כך בעולם העליון לעת פקודתו בא יבא ברנה נושא אלומותיו, נעשה מזה אלומות אלומות גדולים (ספר הפנים דף טו: אות לא).

ז) להעיר מדברי כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" מליובאביץ זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע (נדפסו ב"קיצורים והערות" לספר לקוטי אמרים ריש עמוד מו) וכלשון הזה אמר הבעל שם טוב זי"ע, אפילו מלאך מיכאל הגדול שבמלאכים היה נותן כל עבודתו והשגתו באלקות אפילו רק עבור מצות ציצית אחת מד' ציציות שיש לכל א' מישראל, כי השגת מיכאל הוא בחי' שבאה בהשתלשלות בעולם הבריאה, שהוא בחי' גבול, משא"כ בחי' הציצית הן בחי' שער רישי' כעמר נקי, שהוא בחי' המשכת או"ס ב"ה שלמע' מהשתל', וכן כיוצא בזה בכל המצות, עד כאן לשונו, עיי"ש בארוכה.

יב שכר חיי שרה - פרק ה' ועונש

לאחר התחיה שיגיע לאלף השביעי בהתחדשות העולמות, בעת שהקדוש ברוך הוא יחדש עולמו, ישארו שם רק הצדיקים.

ודע כי כל זה שהבאתי עד כאן המה רק תענוגי עולם הנשמות הנקרא עולם העתיד, כי עיקר תענוגי עולם הבא נקרא לאחר התחיה שיתענג הגוף והנפש ביחד, כמובא להלן ברצות ה', וכאשר מביא על זה רבינו בעל הרמב"ן ז"ל ראיות ברורות בספרו הק' שער הגמול, שעולם הבא נקרא אחר התחיה, עיין שם באריכות, ואחר כך לאחר התחיה שיגיעו לאלף השביעי בהתחדשות העולמות, בעת שהקדוש ברוך הוא יחדש עולמו, ישארו שם רק הצדיקים, ואשר שבו בתשובה שלימה לפניו יתברך, בכל ליבם ונפשם. הרחמן הוא יזכנו להיות מעבדיו ועושי רצונו עד עולם, אמן כן יהי רצון אמן ואמן.

איך אפשר לזכות לגן עדן ולא יצטרך לבוא עוד הפעם בגלגול

מובא בספר דורשי ה' לפרש הפסוק (תהלים י"ט, ח') **תורת ה' תמימה משיבת נפש**, פי' אם רוצה האדם שהתורה תהי' אצלו בתמימות ושלימות ויקיים את כולה כראוי ולא יצטרך להתגלגל, אז **משיבת נפש**, יראה להשיב נפשות אחרים, דהיינו שיאהב את כל ישראל וידאוג עבורם כמו שדואג לעצמו, ולכן נאמר **נפש** לשון יחיד, כמו שכתב רש"י בפרשת ויגש דביעקב כתיב נפש על שם שישראל עובדים לאי אחד, וזהו **משיבת נפש**, שיהי' באחדות עם כל אחד ואחד מישראל.

וכעין זה מובא בשם הגאון הקדוש המקובל בעל משנת חסידים זי"ע בספרו חושב מחשבות על פסוק הני"ל, **תורת ה' תמימה**, בשביל שתורת ה' צריכה להיות תמימה,

לפיכך משיבת נפש, צריך האדם לבא בגלגול¹ עוד הפעם כדי להשלים מה שתיסר ממנה, כמ"ש בכתבי האר"י זלה"ה.

ח) ובספר ערבי נחל (פרשת שלח) כתב לבאר הפסוק (תהלים מ"ט) כסיל ובער יאבדו ועזבו לאחריים חילם, על פי מה דאיתא בזה"ק, ששאלו לרשב"י, נשמות המגולגלות עבור שלא השלימו חוקם ומתגלגלים כמה פעמים, אותם גופים ראשונים מה יהי בהם לתחיית המתים. והנה יש דעה שניצוצי הנשמה מתחלפים לכל הגופים הללו וכולם עומדים בתחיית המתים. אבל האמת דגוף אחרון לבד שהשלים חוקו הוא עומד לתחיית המתים, וגופות הראשונים נאבדו. וכל מצוות שעשו גופות הראשונים, יורש זה הגוף האחרון. והקדמונים הנביאים ובעלי ריה"ק בראותם זה תסמר שערתם מגודל הרחמנות על גופות הראשונים שהמה נאבדים לגמרי, ועל זה אמר הכתוב כסיל ובער יאבדו ועזבו לאחריים חילם, היינו שכר המצוה שעשו גופות הראשונים יורש הגוף האחרון הלזה.

וכתב עוד שם, ביאור הפסוק (קהלת א') הולך אל דרום כו', על פי משארז"ל הרוצה להחכים ידרים, להעשיר יצפין, שהחכמה בדרום והעושר בצפון. והנה האדם נברא בשביל החכמה ללמוד ולעשות, ואח"כ הוא מבקש ומסבב לעשירות יומם ולילה לא ינוח, ואינו משלים עי"ז חוקו וחיובו בזה העולם, מוכרחת הנשמה להתגלגל. ולזה אמר הולך אל דרום, ר"ל הנשמה הולך לזה העולם בשביל דרום, דהיינו חכמה, והוא אינו עושה כן אלא טובב אל צפון, ולזה אמר ועל סביבותיו, ר"ל על ידי סביבותיו אלו שסובב תדיר לעשירות, שב הרוח, שמוכרחת נשמתו להתגלגל, ע"כ.

בספר "אורות מרדכי" מובא מעשה נורא מה שחסיד אחד סיפר שהי' נוכח פעם אחת בעת שנכנסו לחדרו של רבנו לאחר ההדלקה כל הקהל הקדוש הי' נדחק להכנס אל הקודש פנימה, לחדרו של רבינו, בין האנשים היו הרבה שבאו עם כלי זמר כגון כנורות ותופים והי' מזמרים לכבוד היום, אח"כ נחלקו לשני שורות ארוכות ורבינו הי' רץ באמצע, הלוך ושוב, והי' מפזם לעצמו בתנועות נוראות באימה ופחד, בזה"ל: **פינצטער און ביטער**

איז דער מענטש וואס ער זינדיקט קעגן דעם הייליקן בורא, וואויל איז דעם מענטש וואס ער טוט תשובה צום הייליקן בורא נאר מיט דעם גוף נאר מיט דעם גוף (=מר וחושך היא לאיש אשר חטא נגד הבורא אשרי האיש אשר ישוב לפני הבורא רק בגוף זה רק בגוף זה).

אימא ופחד גדול נפל על כל הקהל שהי' נוכח שם וכולם נתעוררו בהרהור תשובה כמו ביום הכפורים, וכולם פרצו בבכיות נוראות מגודל התשובה ולבבם הנשבר.

ובספר לב שמח מהרב הצדיק הקדוש מאלעסק זצוק"ל (פרשת מקץ) כתב שהמגיד אמר להב"י שכולם יעמדו באורות מצוות שעשו, רק שזה הגוף שנשלם על ידו הוא יהי' הרועה, והם יתנהגו על ידו כמו הצאן ע"י הרועה, ע"ש.

ובספר טעמי המנהגים בקונטרס אחרון אות תתרי"ח מביא, ובספר קרבן שבת כתב בשם קלף ישן הנקרא עטרת שלמה, וזה לשונו: והנה לפי דעת הזוהר, שהאחרון מי שהשלים המצות הוא הזוכה בנשמה ומתלבשת בגופו. אבל כל הבאים אחריו סוברים, שכל הגופות יעמדו, והחכם הפרדס בראשם, ונותן טעם לדבר, כי אחרי שהנשמה דומה לנר, והנר יכול להדליק כמה נרות ואינו חסר מראשונה כלום, כך כל הנשמות האלו. ואומר אני, שזה לדעתי רמז לנו הכתוב סוד זה באמרו, נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן, ר"ל אחרי שר' ה' נשמת אדם, מזה אתה יכול לידע שהוא חופש כל חדרי בטן, כל דייקא, ר"ל שהיו מקודם בכמה גופות, היא חופשת אותם לעתיד ומתלבשת בכלם אחרי שהיא דומה לנר כו'. ובודאי צ"ל כמ"ש בשם הפרדס, שכל הגופים יעמדו, והמגולגל נוטל אור מנשמה כפי חלק מצות שעשה, והשאר הוא נשאר לאיש הראשון, וכן כולם, ע"ש.

ובספר משכנות הרועים סי' ג' מביא מהגאון א' קדוש שעשה שאלות חלום על אשר על פי ד"ת חייב את הזכאי ממון הרבה, והשיבו לו שאבותיו של זה גזלו לאבותיו של הזכאי, על כן חשב השי"ת מחשבות לבל ידח ממנו נדח ואמרה התורה שתחזור הגזילה ליורשים.

ובספר אספקלריא המאירה (ויחי) כתב בשם הזוהר חדש שאחת מן השאלות לאדם בבואו לעוה"ב, אם יודע מגלגולו, ע"ש.

ובספר טעמי המצוות לרדב"ז סימן קכ"ט כתב שרבינו יצחק בנו של הראב"ד ז"ל הי' מכיר בפני האדם אם הוא מן הנשמות החדשות או מן הישנות^ט.

ובספר דברי יחזקאל (שופטים) כתב בשם הרב הגאון הק' מו"ה נתן אדלער זלה"ה על פסוק לא יהי' כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה, מה ששינה הכתוב כאן ולא כתב לא תלבש אשה שמלת גבר כמ"ש אח"כ, כי ידוע מסד"ק מי שהוא הולך במחשבות של זנות חס ושלום הוא מתגלגל אח"כ באשה, על כן אמר הכתוב לא יהי' כלי גבר על אשה, כלי הוא לשון מחשבה, מלשון נכליהם או מלשון ויתנכלו, שלא יהיו מחשבותיו של גבר על אשה, על ידי זה ינצל ולא ילבש גבר שמלת אשה, שלא יצטרך להתגלגל באשה.

ובשלחן ערוך האריז"ל כתב, האדם כשחייב גלגול ומת ונולד לו בן אחר מיתתו, הוא מתגלגל באותו בן. וזה שנקרא אביי, על שם אביו שנתגלגל בו. וזה שכתוב אשר בן ירוחם יתום, שר"ת אביי, שהי' יתום, עכ"ל.

ט) ובספר שם הגדולים להגאון הקדוש מוהר"ר חיד"א זצוק"ל (אות א') כתב, שרבינו יצחק בן הראב"ד דהגם שהי' סגי נהור הי' מכיר באדם בגלגוליו, והי' מרגיש בהרגשת האויר, לומר זה הי' וזה מת, והי' גדול בתפלתו כרבי חנינא בן דוסא, כמ"ש הרב יש"ר בס' מצרף לחכמה דף ט"ו.

ובספר אור צדיקים כתב שסיפר תלמיד של האריז"ל ה"ה החכם ר' גדלי' הלוי ז"ל, שבימי האריז"ל בכל ערב שבת היו הולכים חוץ לעיר לקבל את השבת, וראה פעם אחת על בית החיים של צפת חיילות נשמות שעלו מן הקברות לעלות למעלה לגן עדן העליון, וכן להיפך, ראה רבי רבבות נשמות שירדו כנגדן, ואלו הן הנשמות היתירות הנתוספות לישראל בשבת, ומתוך רוב

וכתב בספר ישמח משה (נח) בשם ספרי חכמי אמת, דאף דנשמה המגולגלת באדם אינה יודעת ואינה זוכרת כלל בהיותה בגוף האדם למה היא באה ולמי היתה בגלגול הקודם, אבל הנשמה המגולגלת בבעלי חיים שאינם מדברים, יודעת וזוכרת משל מי היא ואת אשר עיוותה ואת אשר נגזר עלי.

ובספר הגלגולים פרק י"ג כתב מה שכתב בשם ספר המגיד שמי שיש בידו להיטיב לעניים ולנדכאים או לאחד מישראל או שהוא עשיר והוא כילי, או שהוא בעל תורה ואינו רוצה ללמד לאחרים, כל אלו יתגלגלו בנשים.

בלבול וערבוב הנשמות הזכרח לעצום עיניו, ואע"פ כן ראה כל הדברים בעינים סגורות.

וכן פעם אחת הלך האריז"ל ללמוד תורה עם תלמידיו בשדה, וראה שעל האילנות היו יושבות עליהן נשמות לאלפים ולרבבות, וכן סמוך לשם הי' נהר, וראה על כל פני המים היו שטות ונגרות נשמות לאלפים ולרבבות, כיון שראה אותן, שאל להן מה טיבן, והשיבו לו ששמעו מקדושתו שיש כח בידו לתקן אותן, ושהן הנשמות שנדחו מחוץ לפרגוד, שלא עשו תשובה בימי חייהם בעולם הזה, והאריז"ל הבטיחן להעלותן בכל מה דאפשר.

(י) ובספר דבש לפי כתב וז"ל, דגלגול הוא לזכרים, כי הנקבות מקבלות עונשן לעוה"ב ובגיהנם, ולפעמים תתגלגל האשה בעבור בעלה, בסוד ויצאה אשתו עמו, ע"כ.

ובש"ע האריז"ל כתב, שאדם הבא פעם אחת לעולם הזה והי' חדש, ואז באה בת זוגו עמו כנודע, והנה כשבא הזמן שראוי לישא אשה, אז מזדמנת לו בת זוגו בלי שום טורח כלל ועיקר. אמנם אם חטא והוצרך להתגלגל עליו והוא מאותם שכתוב בהם ויצאה אשתו עמו שמגלגלים גם לבת זוגו פעם אחרת בעבורו, הנה האדם כזה, כאשר תבא לו אשה, לא תזדמן בת זוגו אליו אלא ע"י צער גדול וקטטות ומלחמות גדולות שיהי' לו קטרוגים, וזה נקרא זיווג שני.

ובספר יסוד האמונה בליקוטי קהלת פי' הפסוק "אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי", על פי מה שכתב האריז"ל בספר הגלגולים שנשים אינן מגולגלות, בסוד הפסוק "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר", וזה הפסוק נאמר על ענין גלגול הוא דוקא עם גבר ולא עם אשה. וכן כאן פירוש הפסוק הוא כך, ואשה בכל אלה, היינו בסוד הגלגול, בכל אלה יפעל אל וגוי לא מצאתי, שנשים אינן מגולגלות.

וזהו הענין שאומרים היתומים קדיש אחר הנפטר, דאין לשער גודל התועלת שיש לנשמת הנפטר ע"י אמירת הקדיש של היתומים.

וזה לשון ספר כל בו כתוב, טעם שאומרים קדיש, משום שפעם א' פגע רבי פלוני במת אחד שהי' מהלך ומקושש עצים ונושאן על כתפיו, אמר לו, בני, כל זה למה לך, אמר לו, רבי כה משפטי כל הימים להביא באשה של גיהנם להיות נידון^נ. אמר לו, ואין מי יוכל להצילך מן הצער הגדול הזה.

ובספר דודאים בשדה (בהר) פירש בשם ספר עמק המלך, נוח לו לאדם שלא נברא משנברא, היינו שלא נברא יותר, משנברא כבר פעם אחת, שלא יתגלגל יותר.

כתב בספר מעבר יבק, דבעולם האמת יש להאיש שייכות עם אשתו הראשונה. ועי' בזה"ק (בראשית דף כ"א ע"ב), דאשה שנשאת לב' אנשים זה אחר זה, חוזרת לעתיד לבעלה הראשון. ועיין באוה"ח על התורה פסוק הפעם ילווה אישי אלי. וע"ע במדרש שמואל בפסוק נפלאות אהבתך כו', אביגיל בעוה"ז ומיכל לעוה"ב, עכ"ל.

יא) הקדיש מועיל לשעתא ופלגא, ובשיווי ברכה סי' שע"ו כתב וז"ל, רבים נהגו לצוות לבניהם לומר ח' קדישים ביום, משום מ"ש בזה"ק דהקדיש מועיל לשעתא ופלגא, ולהכי יאמרו ח' קדישים להציל ל"ב שעות, אמנם רבינו מהרחס ושלוש וצ"ל גילה

אמר לו, אין מי שיצילנו אם לא שיאמר בני קדיש³¹ או יפטיר
בנביא לכבוד השם בעבורי. ואם יעשה זה, ידעתי כי זכותו

סודו שכוונת שעתא ופלגא אינו כפשוטו, אלא מדריגה בגיהנם
שנקראת שעתא ופלגא.

יב) בספר קיצור של"ה (והמעשה ידוע שרמזו עלי' כל
הפוסקים המדברים ממעלת אמירת קדיש אחר אב ואם נעיין דרכי
משה ורמ"א יורה דעה סימן שע"ו, ומובא באריכות באור זרוע
(הלכות שבת סימן נ'), ובס' מנורת המאור (נר א' כלל א' ח"ב
פ"א) ושם מובא בשם מדרש תנחומא, והמעשה הי' בר"ע עם עוד
כמה שינויים, ועיי"ע בספר מקדש מעט פרק ג', אות ג') מביא
מהזהר חדש במדרש הנעלם מביא מעשה גדול ונורא בתלמיד
חכם אחד שהי' הולך בהרי אררט ושמע קול צוחה קול מר שצוח
וי וי, עד שראה אדם אחד, ושאלו מן את, וא"ל יהודי חייבא נר"ל
רשע] אנא ודנין אותי זה כמה שנים על עבירות גדולות שעשיתי
בעודני בחיים, ושאלו מה שמו והשיב ששמו לא נודע לו, כי
הרשעים שוכחים שמם, על דרך שם רשעים ירקב, אבל מ"מ
הודיע לו מקום מושבו שהי' בגליל העליון, בעיר פלוני, ושם
אשתו. והלך אותו החכם לעירו ושאל אחריו, והשיבו איך שהי'
רשע גמור שלא הניח עבירה שלא עבר, ובן קטן הניח אחריו והוא
ג"כ רשע כאביו, ולקח אותו החכם בנו עמו לביתו ורצה ללמוד
עמו א' ב', ולא הי' רוצה לקבל, והתענה אותו החכם ג' פעמים מ'
יום והתפלל עד שהי' הנער מתחיל לקבל. והלך הנער ממדריגה
למדריגה עד שהלך וגדל בתורה עד שנסמך.

אח"כ בא אותו אביו של הנער בחלום לאותו החכם, ופניו
הבהיקו מאד כשמש בצהרים בתקופת תמוז, מזיו השכינה שזרח
עליו. וחרד החכם ההוא מאד, ואמר מי אתה, ואמר לי' אשריך
מה טוב חלקך ומה טוב גורלך שזכיתני והבאתני לכל הכבוד הזה
ע"י בני, כי ידעתי שהתענית ק"ך ימים הי' מועיל, אודות שעוונותי
היו כ"כ גדולים, שבאו שדים ומלאכי חבלה והיו מכסין המוח של
בני שלא לקבל, שלא יהי' לי זכות, כי לפעמים עוונות האבות
גורמים שאין לבניהם לב להבין בתורה (ובאים) שדים ומניחים
ידיהם על המוח שלא יקבל, אלא כאשר נהרגתי ע"י עכו"ם לא

תעמוד אלי ויגן בעדי. ויבא רבי פלוני ויגד זה לבנו של מת, ויעש ככל אשר אמר. לימים נגלה²⁷ המת אל החכם הנזכר פעם

המיתוני מיד אלא בחץ הכוני, והייתי עודני חי שני ימים ומכח יסורים גדולים הרהרתי בתשובה, כי היתה לי זכות כי כאשר הייתי משומד הצלתי איזה יהודים מהריגה. ועתה בכל פעם ופעם שעלה בני למעלה, היו מקילין בדיני, וכאשר הי' בני בר מצוה ועלה לתורה וקידש שמו של השי"ת ברבים ואמר ברכו את ה', העלוני מגיהנם, והי' הנקרא הבן ההוא הפקולי, ר"ל שגיהנם נקרא פלילה על דרך פקו פלילה. ור"ש הפקולי ססדר הברכות לפני ר"ג ביבנה הי' ממשפחתו, ע"כ. ממעשה הזה יכולים ללמוד, מה זה שהי' רשע גמור, מכל מקום הבן ע"י תורתו הצילו מגיהנם והכניסו לגן עדן, על אחת כמה וכמה מי שאינו כך ומגדל את בניו לת"ת, שהי' לו זכות שאין לו שיעור וערך. עכ"ל.

(ג) ספר "האיש על החומה" חלק א' עמוד 345 מובא מעשה מהגה"צ ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שאשה מכובדת ובעלת עסק מבוסס בעיר פרשבורג שבהונגרי, היתה נוהגת במשך שנים רבות להביא מידי פעם בפעם תרומה הגונה לישיבה, בתנאי שיגידו בישיבה קדיש תמידי לעילוי אותן נשמות גלמודות שאין מי שיגיד אחריהן קדיש, והישיבה העמידה בחור מיוחד שאמר קדיש לטובת נשמות אלו.

לימים הסתלק לעולמו בעלה של אותה אשה. ומכיוון שהוא ניהל את העסק ביחד איתה, פגעה פטירתו בעסק שנצטמק והלך עד שנסגר כליל. מצבה הכלכלי של האשה הלך והחמיר וברבות הימים נפל עלי' עול נוסף - כאשר הגיעו שתי בנותי' לפרקן, וכסף מנלך?

נשאה האשה את סבלה בדומי, קיבלה עלי' את הדין באומץ והשלימה עם גורלה. אולם על דבר אחד לא יכלה לוותר ולבה הי' מר עלי' ביותר והכאיב לה עד מאד, וזהו ענין שמירת הקדיש שעלול להתבטל אחרי שהפסיקה את הקצבתה למטרה זו. במר נפשה עלתה להנהלת הישיבה ושטחה את בקשתה שהישיבה תאות להמשיך גם הלאה את שמירת הקדיש לעילוי נשמות גלמודות, עד שירחיב ה' גבולה ותחזור לתמוך בישיבה כמקודם.

נתרגשו מאד ראשי הישיבה מתום-לבה וצדקת-נפשה של אלמנה זו והבטיחוה למלאת מבוקשה לשמור את אמירת הקדיש כמו עד כה. הבטחה זו מילאה את נפשה אושר אין קץ, וכשברק של אושר מנצנץ מעיני' הנוגות, נפרדה מראשי הישיבה ופנתה ללכת לדרכה. מעתה שוב לא העיק עלי' כל כך מצבה היא, ואפילו מצב שתי בנותי' שהגיעו כבר מזמן לפירקן. כי מרגע שענין הקדיש לנשמות הגלמודות הובטח לה, כמעט שלא חסר לה כלום בעולמו של הקב"ה. ובענין שתי בנותי' שמה מבטחה בה' אבי יתומים ודיין אלמנות. והוא הרחום וחנן יראה בוודאי בעוניין של שתי בנותי', ויזמין להן את זיווגן ואת כל צרכיהן.

בצאתה לרחוב בא למולה יהודי ישיש בעל הדרת פנים נדירה, כשזקן צח כשלג יורד לו על פי מידותיו ובירכה לשלום. הופתעה האשה מהסברת הפנים הלבבית של הזקן הבלתי מוכר לה. הפתעתה גדלה שבעתיים בעת שהזקן התקרב אלי' ונכנס איתה בשיחה תוך התעניינות במצבה ובמצב בנותי'.

נאנחה האשה קשות ושטחה לפניו את מר גורלה ואת נפילתה מאיגרא רמא לשפל המדרגה, עד שאין לה האמצעים ההכרחיים להשיא את בנותי' הבוגרות. "מהו הסכום המשוער הדרוש לך, להוצאות נישואיהן של בנותיך?" שאל הזקן. "לשם מה חשוב לך לדעת, למאי נפקא מינה?" השיבה האשה בתמהון ונקבה בסכום המשוער. שלף הזקן גליון נייר ורשם הוראה לבנק המקומי לשלם לאשה את הסכום שנקבה. אולם בטרם שם את חתימתו, הביע משאלתו, שהיות ומדובר בסכום רציני מאד, רצוי שתהא חתימתו בנוכחות עדים שיראו במו עיניהם כשהוא חותם אישית על ההמחאה, ויאשרו זאת בחתימת ידם.

נרגשת ומופתעת ממה שהתרחש, עלתה לאולם הישיבה ובקשה משני בחורים להילוות אלי'. משראה אותם הזקן, הציע להם שיתבוננו איך שהוא שם את חתימתו על הוראת התשלום. וליתר בטחון ביקש מהם פיסת נייר ורשם עלי' את חתימתו למזכרת ולדוגמא. במוסרו את ההמחאה על הסכום הנכבד לידי האשה, הורה לה שתלך לפדות את ההמחאה למחרת בבוקר.

כל הענין נראה לאשה ההמומה תמוה ומוזר. מה ראה הזקן הזר הבלתי מוכר להסביר לה פנים כל-כך ולהראות רוחב לב כזה, עד כדי כיסוי הוצאות השאת שתי בנותי. אף על פי כן נודרזה למחרת לסור אל הבנק ובלב פועם ניסתה את מזלה.

כשבחן פקיד הבנק את ההמחאה, תקע בה ובאשה מבט תודה, מסתכל פעם ופעמיים וכלו נבוך ומשתאה. תוך הבעת סימני המבוכה ביקש מהאשה להמתין, והוא נכנס עם ההמחאה למנהל הבנק שהי' גם בעליו. וכאן התרחש משהו דרמטי ביותר: כשראה מנהל הבנק את ההמחאה, צנח מכסאו והתעלף...

בבאנק קמה מהומה, הפקידים שמעו על המתרחש, הכניסו מיד את האשה לחדר צדדי והפקידו עלי' שומר לבל תתחמק, תוך חשר שהי' כאן ענין עם מעשה מרמה.

אחרי ששבה רוחו של מנהל הבנק ביקש לראות את האשה שהגישה את ההמחאה לפרעון. בהכנסה שאלה בבחילות, אימתי וכיצד קיבלה את ההמחאה, "רק אתמול קיבלתיו מיהודי מכובד בעל הדרת פנים, וישנם אפילו שני בחורי ישיבה היכולים לשמש כעדים, שראו איך כותב ההוראה חתם על ההמחאה", ענתה האשה כמתנצלת.

"האם תוכלי לזהות את האיש אם אראה לך אותו בתמונה?" שאל המנהל.

"בוודאי אזהה אותו ואין לי כל ספק שגם שני הבחורים יוכלו לזהות אותו", ענתה. הורה המנהל להביא לפניו את תמונת דיוקנו של אביו המנוח, וכשהוצגה התמונה בפני האשה, הצביעה ללא היסוס עליו כעל האיש שנתן לה את ההמחאה.

ציווה המנהל לפרוע את ההמחאה ושיחרר את האשה. אחרי שהאשה הלכה, סיפר המנהל לנוכחים את פשר הפרשה המוזרה שהתחוללה לנגד עיניהם.

האיש שמסר את ההמחאה לאשה, אינו אלא אביו שהלך לעולמו לפני עשר שנים. בלילה הקודם הופיע אביו בחלום ואמר לו בוו הלשון: "דע לך שמאז סורת מדרך הישרה והתחנתנת עם נכרית והפסקת לשמור את הקדיש, לא מצאה נשמתי מנוחה. עד שבאה אשה אלמונית וציוותה להגיד קדיש לנשמות שאין

כב שכר חיי שרה - פרק ה' ועונש

אחרת ואמר תנוח דעתך שהנחת דעתי^י, ועל זה פשט המנהג
לומר בנו של מת קדיש בתרא, גם להפטיר בנביא.

אומרים קדיש אחריהן. וזכותי עמדה לי שהקדיש הזה שאמר
בישיבה לפי פקודת האשה גרם לי עילוי ונחת רוח לנשמת. אשה
זו תופיע מחר בבוקר בבנק שלך עם המחאה שמסרתי לה לכיסוי
הוצאות נישואי שתי בנותי^י. כשקמתי בבוקר נפעם מהחלום,
ספרתי לאשתי שלעגה לכל הענין. אולם משהופיעה האשה עם
ההמחאה נתאמת לי שאכן החלום אמת הי'.

וסיים מורנו מורנו (הרה"ג ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל): "מי היו
שני הבחורים? אני הקטן וחברי ר' יהודה גרינוואלד".
האיש עשה תשובה, אשתו נתגיירה כדין, וזכו להקים בית
נאמן בישראל.

יד) ובספר אור ישראל להרב המגיד הקדוש מוהר"ר ישראל
מקאזוניץ זצוק"ל כתב על מה שכתוב בתיקונים דף ל"ה ע"א, ואית
לון קטטה באינן מארי דגיהנם דנגונין בי. שיש בני אדם שבחיייהן
יורדת הנשמה לגיהנם ונידון ואז בוערת האש בקרבו ומתקוטט עם
כולם, ויש שהם בשלוח בחייהם, ולאחר מיתה נידונים שם.

בעזרת השם יתברך

פרק ו'

• תולדות •

בפרק הזה יבואר בעזהי"ת:

מי שעובר על מצות התורה, היראה
הרעה מכה אותו - כיון שאינו דבוק
ביראת ה' נדבק ברעה - מי שאינו
עוסק ביראה נענש חס ושלום -
הנושא תפלין ואינו הגון, לא ינקה
- רשע לא יאריך ימים כצל אשר
איננו ירא מלפני האלקים -
כשהקדוש ברוך הוא רוצה להודיע
לאדם שאין לו עדיין יראה מפניו,
מגרה בו שר או מושל להפחידו
בסכנת נפשות או להזיק ממונו.

תוכן הענינים

של פרק ו'

- א. מי שעובר על מצות התורה, היראה הרעה מכה אותו..... י
- ב. מי שאינו עוסק בעשיית הטוב הפר יראת שמים והוא
מז הרשעים..... יא
- ג. הנושא תפלין ואינו הגון, לא ינקה, בנימטריא זה הוא
דין גיהנם..... יב
- ד. מי שאינו עוסק ביראה נענש חם ושלוש..... יג
- ה. כיון שאינו דבוק ביראת ה' נדבק ברעה..... יד
- ו. רשע לא יאריך ימים כצל אשר אינו ירא מלפני
האלקים..... יו
- ז. כגמול ידיו יעשה לו בעונשים רעים ומרים..... כו
- ח. כשהקדוש ברוך הוא רוצה להודיע לאדם שאין לו
עדיין יראה מפניו, מגרה בו שר או מושל להפחידו
בסכנת נפשות או להזיק ממונו..... כז

פרק ו'

בפרק הזה נבאר בעזרת ה' משפטי הרשעים ועוברי רצונו יתברך חס ושלום, בהיות שחלק גדול מהמון עם המה רודפי ההבל, ואלו אשר אין שום עבירה חוצץ בפניהם, לאחר שכבר פסקו תאותן מלמלאות רצון יצרם, ופסקו רבוי העסקים והרווחים, סוברים וחושבים בפתאות דעתם, מסכימים ואומרים כבר הוא הזמן שיגיע ביאת המשיח, בסברם שילכו לקראתו בתופים ובמחולות בעת התגלות מלכנו משיחנו, ושרים ומזמרים בשמחה "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו" וחושבים כי בזה יזכו לביאת המשיח ולבנין בית המקדש ויזכו להנות מזיו השכינה, ולא ידעו, כי מי שלא טרח בערב שבת מה יאכל בשבת^א, לכן נביא בקצור מקצת

א) עיין עבודה זרה דף ג' עמוד א'. ועיין בספר אהבת ה' על הפסוק (ועיין עוד בחובת הלבבות שער אהבת ה' מה שכתוב בזה) "בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לוֹעו, היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו" (נקה א-ג). צ"ב הקשר עם המזמור שלפניו שאומר בו "מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון". וג"כ הקשר עם הפסוק שלאחריו "היתה יהודה לקדשו".

ואפ"ל בהקדם פירוש האלשיך הק' בספרו רוממות א-ל, וז"ל: "הנה שלומי אמוני ישראל אשר היו במצרים כשבט לוי ודומיהם אשר לא למדו ממעשיהם ולא נטמעו בהם הלא הם יקראו בשם ישראל, אך אשר נטמעו ויתערבו במ ועשו כמעשיהם יקראו בית יעקב וכו'".

אחד בעיר יכול לזכות את כל העיר

כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה (ירמי' ג, יד), אמר ריש לקיש דברים ככתבם וכו' (ועי' רש"י בד"ה דברים ככתבם - שלא ימלטו אלא אחד מעיר ושנים ממשפחה [שרק בודדים יגאלו, והשאר יאבדו]). אמר ליה רבי יוחנן: לא ניהא לי' למרייהו דאמרת להו הכי, אלא, אחד מעיר

מזכה כל העיר כולה, ושנים ממשפחה מזכין כל המשפחה כולה וכו'. ועיין מהרש"א בח"א סנהדרין (ק"א ע"א) שר"י לשיטתו שלא יתמעטו אבל אחד מעיר מזכה כל העיר כו' כמ"ש באברהם שבזכותו ניצלת עיר צוער ושנים מזכים וכו' כמ"ש במשה ואהרן שבזכותם נבחרו כל שבט לוי לעם קדוש, עיי"ש. ועי' מהרש"א בח"א יומא (פ"ו ע"א) על הפסוק כי אנכי בעלתי וגו', שכולם יחזור בתשובה ע"י שיעמיד הקב"ה מלך כהמן ומחזירן למוטב, עיי"ש.

ונקדים עוד מאמרם ז"ל סנהדרין (ק"א ע"א): "תניא רבי סימאי אומר: נאמר "ולקחתי אתכם לי לעם" ונאמר "והבאתי אתכם" מקיש יציאתן ממצרים לביאתן לארץ, מה ביאתן לארץ - שנים מששים ריבוא אף יציאתן ממצרים - שנים מששים ריבוא. אמר רבא וכן לימות המשיח, שנאמר (הושע ב, יז) "וענתה שמה כימי נעורי" וכיום עלותה מארץ מצרים", וכן מובא בספורנו עה"פ (דברים לב, כו) אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם, וז"ל: אשאר' איזה פאה מהם, והמותר אכלה, כמו שאעשה באחרית הימים, אחרי שלא השגתי שלימותם לא במתן תורה, ולא בארץ ישראל, ולא בגלות, כאומר (יואל ג, ה) כי בהר ציון ובירושלים תהי' פליטה כאשר אמר ה' "ובשרידים אשר ה' קורא" עכ"ל.

על ידי בעלי מסירת נפש כשבט לוי, וכנחשון בן

עמינדב, וכפנחס, נזכה להיגאל תיכף ומיד

ובזה יובן המשך הפסוקים "מקימי מעפר דל", שהיו ישראל במצרים בתכלית השפלות עד שרק שניים ממש מאות אלף יצאו ממצרים, והשניים שזכו לצאת הי' בגלל המסירת נפש שלהם כשבט לוי שלא למדו ממעשיהם ולא נטמאו בהם, והם יקראו בשם ישראל, וזהו בצאת ישראל, ועל ידם זכו ג"כ לצאת בית יעקב מעם לועז, שבזכות הצדיקים שנקראים ישראל זכו גם הפשוטים בחינת יעקב לצאת ממצרים, וממשיך הכתוב, "הייתה יהודה לקדשו", היינו כמבואר באלשיך שיהודה מסר נפשו במעשה תמר ועי"ז זכה נחשון בן עמינדב שקידש שם שמים ונכנס במים עד חוטמו ואמר הושיענו אלקים כי באו מים עד נפש, וכל ישראל נמשכו אחריו, ועל כן זכה שהיו ישראל ממשלותיו של יהודה שתהי' ממשלותיו בם, ואמר לקדשו, שיהודה היינו נשיא

יהודה נחשון בן עמינדב, הכניס קדושה בכלל ישראל, והגין עליהם בזכותו. ומה מובן דכל נשיא הגין על שבטו דוגמת נחשון בן עמידב, והו' ישראל ממשלותיו, שהצדיקים שנקראים ישראל"ל כמ"ש האלשיך הנ"ל, המה משלו בישראל בכח קדושתם והבן.

וישראל שבדור ההוא מסרו את נפשם להשי"ת כשבט לוי, כמ"ש בפרשת כי תשא "ויעמד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי, ויאמר להם כה אמר ה' אלקי ישראל שימו איש חרבו על יריכו עברו ושובו משער לשער במחנה והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו וכו' ובני לוי עשו כדבר משה". ומרע"ה שבח אותם בפ' ברכה: "וללוי אמר תמיך ואוריך לאיש חסדיך וכו', כי שמרו אמרתיך ובריתך ינצורו".

וממשיך הפסוק, "הים ראה וינס", מכיון שהים ראה את מסירות נפשם של בני ישראל שמסרו נפשם להשי"ת במסירות נפש גדול כזה בכל שנים מששים אלף שעבדו את ה' במס"ג, על ידי זה ממילא וינס, כמו שדרשו רז"ל (ילקוט תהלים רמז תתע"ג) על הפסוק הים ראה וינס, מה ראה ארונו של יוסף ראה, אמר הקב"ה ינוס מפני הנס דכתיב "וינס ויצא החוצה", בזכות המס"ג של יוסף הצדיק, דכתיב בו "וינס ויצא החוצה", ויוסף הוא סוד מדת היסוד אות ברית קודש, ובזכות מדתו של יוסף הצדיק שמירת הברית זכו לקריעת ים סוף, וכשראה הים ארונו של יוסף עם ששים רבוא מישראל תלמידי יוסף שומרי הברית כמבואר במ"א פ' יתרו בית יעקב מעם לועז, ע"ם נוטריקון עירות מצרים, ולע"ז נוטריקון ע"בירה זרע ליבטלה, יהודה מרומז לכלליות ישראל שקדשו עצמם בקדושת הברית, וזה מרומז בתיבת "לקדש"ו" שעם הכולל בגמטריא כמנין "אמ"ת" שמרמו לבחינת יסוד אות ברית קודש, כמ"ש "ונתתי לך אות אמת" שהוא בסוד חותם האמת וכו'. והו' מ"ש "הים ראה וינס" המס"ג של יוסף ראה ובזכות זה נקרע הים, ויש להאריך וק"ל.

אם לא יחזרו ישראל בתשובה יעמיד הקב"ה עליהם

מלך כהמן חס ושלום

עוד אפ"ל שיטת ר"י שאחד בעיר מזכה את כל העיר, ובזה יבואר המהרש"א בח"א יומא (פ"ו ע"א) עה"פ כי אנכי בעלתי וגו',

וכולם יחזרו בתשובה ע"י שיעמיד הקב"ה עליהם מלך כהמן ומחזירן למוטב, דהנה דוד המלך ע"ה ברוח קדשו במזמור י"ד מדבר שם בנבוכדנצר שהחריב את הבית הראשון ובמזמור נ"ג שמדובר בטיטוס הרשע שהחריב את הבית השני, בשני המזמורים מקונן דוד המלך על חטא הדור שלא הי' בנמצא אף אחד שיעשה דבר טוב עד שבמזמור י"ד אומר (יד, ג) "הכל סר יחדיו נאלחו אין עושה טוב אין גם אחד", ובמזמור נ"ג (נג, ד) אומר כלו סג יחדיו נאלחו אין עושה טוב אין גם אחד, וכשעיינתי בזה לא הבנתי איך יכול להיות שאין גם אחד בדור שיחפש לעשות רצון ה', שהלא כתיב אחד הי' אברהם, ובכל דור ישנו אחד כאברהם אבינו שדואג להדור (עי' שבט מוסר פנ"ב), ואפילו אם ימצאו כבר אחד איך אפשר שעל ידו יונצלו כולם.

ובזה יש לפרש מה שנאמר אצל בנימין הצדיק (בפרשת ויגש) ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו, וצ"ב מה שאמר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו, ממה נפשך הלא יעקב אבינו ע"ה היו לו עוד בנים, ואמו דהיינו רחל הלא כבר נסתלקה בעת לידת בנימין, ומה שי"ך לומר כעת על בנימין שנשאר לבדו לאמו.

ולדרכינו הנ"ל אפשר לומר דהנה רש"י ז"ל כתב שם בפרשת ויגש על פסוק ובנימין בכה על צואריו, שבכה על שתי מקדשות שעתידין ליחרב אחד בחלקו של בנימין ואחד בחלקו של יהודה עיי"ש. א"כ חזינן מזה דמעשה אבות סימן לבנים שכבר אז ראו ברוח קדשם חורבן ב' בתי המקדש. וזהו שרמו יהודה באמרו ויותר הוא לבדו לאמו, היינו שכינה הקדושה שנקראת אימא עילאה, ואביו אהבו, היינו שאביו שבשמים אוהב את הצדיק ואפילו בשביל צדיק אחד הוא מציל את כל ישראל, ונרמז כאן מה שיהיה רק צדיק אחד בודד בעת שיחרבו בתי המקדש וכנ"ל ודו"ק.

ואגב אפשר לומר עוד בביאור מה שאמר שם ויותר הוא לבדו לאמו, דהנה מקרא מלא דיבר הכתוב, "כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בני', ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו, שאוג ישאג על נוהו ויקרא ה' א' צבקות לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק, על אלה

אני בוכי עיני יורדה מים כי רחק ממני מנחם משיב נפשי בני
שוממים מלאכי עליון מר יבכיון."

חזיון מזה שדוקא רחל אמנו ע"ה היא מבכה על בניה בחורבן
בית המקדש. וזהו כוונת הכתוב ויותר הוא לבדו לאמו ואביו
אהבו, שרחל אמינו מרגישה יותר בצער בני' בגלות ולכן בכתה
בעת החורבן יותר משאר האמהות, וזהו ויותר הוא לבדו לאמו
דייקא, ואביו שבשמים אהבו כאמרו כי רחק ממני מנחם משיב
נפשי.

ואפשר להוסיף ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו, פירוש
שהלך בדרך אמו רחל ע"ה שהיא מבכה על בני' בגלות, וגם
בנימין הולך בדרך הזה, ועל זה אמר ויותר הוא לבדו לאמו,
שהלך בדרך אמו בזה, ועל כן ואביו אהבו, פירוש אביו שבשמים.

ויש להוסיף עוד עפימ"ש חז"ל אין השם שלם ואין כסא שלם
עד שימחה זרעו של עמלק, והיינו שבזמן הגלות חסרים אותיות
הר"א, ה"ו משם הוי" ב"ה וא' מכס"א, וזהו כי יד על כ"ס י"ה וגו'.
וזהו ויותר הר"א לבדו לאמו, פי' דבזמן הגלות נשארו אותיות
הר"א לבדם וחסרים מן השם והכסא, ועבודת איש ישראל בגלות
הוא להשלים אותיות הר"א לשם וכסא, ואז ואביו אהבו, ודו"ק.

ואמרתי לפרש שדוד המלך הי' באמת האחד אבל חיפש עוד
אחד שיעזור לו בעבודתו, וע"ז קינן דהעה"ש בדרך שאלה אין גם
אחד. אבל האמת היא ראי' לשיטת ר"י שאחד יכול כבר להציל
את כל העיר, וכמבואר במדרש (אסתר רבה) שהשי"ת אמר
לאליהו שידבר עם משה רבע"ה ואמר לו לדרש אם יש צדיק אחד
בארץ שיבקש רחמים ומשה רבע"ה יבקש מלמעלה וכך יבוטל
גזירת המן רח"ל. וכך הי' שמצא את מרדכי הצדיק, ועשה מה
שעשה עד שביטל הגזירה, ואח"כ מצאתי אן לי שהאלשיך
הקדוש מבאר כל הענין הזה באריכות גדול ומביא ממדרש חזית
שאמר מרע"ה לאליהו לראות היש משכיל דורש את אלקים
בתשובה ועיי"ש שמבאר כי אלקים בדור צדיק כי לא יבצר שלא
יהי צדיק אחד בדור וכו'.

ובזה יובן מש"כ המהרש"א שמעמיד עליהם מלך כהמן
ומחזירן למוטב, ואחד בעיר יזכה כל העיר, כמו שהי' אצל מרדכי

ממה שמבואר בספרי קודש, ש"ס בבלי וירושלמי זוהר הקדוש, והמקובלים ראשונים ואחרונים, ומשאר ספרי מוסר, המבוארים משפטי עונשי עבירות ועונות ופשעים חס ושלום, ובפרט מספר הקדוש שבט מוסר ומספר הקדוש קב הישר ועוד, שמביאים מרבינו האר"י, ותורת משה הרמ"ק ז"ל, אשר העיד עליו רבינו האר"י ז"ל משה אמת ותורתו אמת.

מי שעובר על מצות התורה, היראה הרעה מכה אותו

בהקדמות ספר הזהר דף קצ"ה וז"ל: ובגין כך כתיב בראשית דאיהי יראה, ברא אלקים את השמים ואת הארץ, דמאן דעבר עלדא עבר על פקודי דאורייתא

שזיכה את כל העיר. ועיי"ש באלשיך הק' במזמור (נג, ג) שמבאר הפסוק ומרדכי ידע את כל אשר נעשה בשמים אז וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר, וכו'. ומסיים שם האלשיך הק' מי יתן שנהי' זכאים באופן שתשרה מיד השכינה בציון ונגאל בב"א.

ובזה יתבאר עוד מה שאמר "אין גם אחד", דהנה אמרו חז"ל לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, ועי' בחיד"א בחומת אנך פ' נח. ועי' סנהדרין (קג:), עבודה זרה (ד.), שבת (נד:), עיין בספר הקדוש קב הישר (פרק ה'), ועוד. ואם היו כאיש אחד היו יכולים להציל את בית המקדש שלא יחרב, כי הערבות הוא מכח האחדות שבין אחד לחבירו, והוא שאמר דוד המלך ע"ה אין עושה טוב אין גם אחד, שאין ביניהם אחדות כראוי שירגיש כל אחד ערבות להוכיח את חבירו.

וזהו שאמר רבי יוחנן שאחד מעיר מוכה את כל העיר, וכן אנו רואים בפנחס שהציל את עם ישראל מכלי' ח"ו, וכמו שמוזב בשל"ה הק' (בעשרה הלולים), מזה (מפנחס) ילמד האדם שיקנא את קנאת ה' צבקות כשרואה איזה חילול השם או חילול התורה, ראה איך החזיק לו השם יתברך טובה וחנות וברית שלום עכ"ל.

(ב) עיין סדר הדורות ה' "של"ב.

מה מכריזין עליו בעולם שלושים יום לפני מיתתו

שכר תולדות - פרק ו' ועונש יא

ועונשא דמאן דעבר עלדא האירצועה רעה אלקי ליי, והיינו והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלקים הא אילין ד' ענשים לאענשא בהון בהון חיביא [ומשום זה כתוב בראשית שהוא יראה, ברא אלקים את השמים ואת הארץ, כי מי שעובר על זה עובר על כלמצוות התורה, וענשו של מי שעובר על מצוות התורה הוא שרצועה הרעה הזו, דהיינו היראה הרעה מכה אותי, והיינו והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלקים, הרי אלו ארבעה ענשים להעניש בהם את הרשעים.

מי שאינו עוסק בעשיית הטוב הפר יראת שמים והוא מן הרשעים

בשערי תשובה, השער השלישי (אות יב) וז"ל: וקיום מצות עשה נקרא יראת שמים כמו הזהירות במצוות לא תעשה, שנאמר (ויקרא יט, לב): מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלקיך אני ה', ונאמר (תהלים לד, יב): יראת ה' אלמדכם, ונאמר אחריו (שם פסוק טו): סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו, למדנו מזה כי מי שאינו עוסק בעשיית הטוב ובקשת שלום, הפר יראת שמים והוא מן הרשעים כי לא יירא אלקים, שנאמר (קהלת ח, יג): וטוב לא יהי' לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני אלקים.

הנושא תפלין ואינו הגון, לא ינקה, בגימטריא זה הוא דין גיהנם

בפירושי התורה לבעלי התוספות, יתרו כ', וז"ל: לא תשא, אמר הקדוש ברוך הוא אני נקרא טהור וכל שאר הכנויים שלי ואם אין בך כל המדות הללו שנתכנת בהם, שנאמר בפסוק את ה' אלקיך תירא, לא תשא את השם בחנם, תשא זה הנושא תפלין ואינו הגון, לא ינקה, בגימטריא זה הוא דין גיהנם.

מי שאינו עוסק ביראה נענש חס ושלוס

בראשית חכמה, פתיחה (אות ז) וז"ל: ועוד בתקונים (תקון ע, קכב, א): כי מי שאינו עוסק ביראה לפחות נענש חס ושלוס, וזה לשונו: ומאן דמשתמע קלי' בין באורייתא בין בצלותא בין בצעקה בלא דחילו מיד וישמע ה' ויחר אפו וגו' [ומי שמשמיע את קולו בין בתורה ובין בתפלה בין בצעקה בלא יראה מיד וישמע ה' ויחר אפו].

כיון שאינו דבוק ביראת ה' נדבק ברעה

הגר"א ביהל אור, (הקדמת ספר הזהר יא, ב) וז"ל: אשר אדם מפחד תמים ומקשה לבו יפול ברעה (משלי כח, יד), ומקשה כו' הוא היפך של אשרי אדם מפחד תמיד רצה לומר אפלו בשעת טובה, ומקשה הוא היפוכו, לא מבעיא שבשעת הטובה אין מפחד, אלא אפלו ברעתו מקשה לבו, דגמת פרעה, יפול ברעתו כיון שאינו דבוק ביראת ה' אז נדבק ברעה שהוא היראה רעה רצועה בישא דלקי ובה יפול.

ובאבן עזרא שם עה"פ וז"ל: ושנות רשעים תקצרנה (משלי י, כז), תקצרנה מהזמן שיוכל לחיות, כי ה' יחליש כחו או ימיתם על ידי פגע ומקרה בעבור שאינם יראים ממנו.

רשע לא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלקים

והא ההוא תלמודא דהוה בשבבותי דרבי אלכסנדרי ושכיב אדזוטר ואמר אי בעי האי מרבנן הוה חיי, והא איתא דלמא מה בקדושו לא יאמין, ההוא מבעט ברבותיו הוה (חגיגה ה,א), רבי אלכסנדרי הי' מכיר בו שלא הי' מן הקדושים, וכתוב טוב לא יהי' לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלקים, ותניא במסכת קדושין (לג)

מורא זו איני יודע מהו, כשהוא אומר והדרת פני זקן ויראת מאלקיך, הוי אומר מורא זו כבוד חכמים (רש"י שם).

מובא בזהר (ויחי דף רי"ז ע"ב), וזה לשונו:

אמר ר' יוסי², כד ההוא בר נש אתקריבו יומיו, תלתין יומין מכריזי עליו בעלמא, ואפילו צפרי שמיא מכריזין עליו, ואי זכאה הוא תלתין יומין מכריזין עליו בין צדיקא בגינתא דעדן.

תנא כל אינון⁷ תלתין יומין נשמתיה נפקת מניה בכל ליליא וסלקת וחמאת דוכתה בההוא עלמא, וההוא בר נש לא ידע ולא אשגח ולא שליט בנשמתיה כל אינון תלתין יומין כמה דהוה בקדמיתא, דכתיב (קהלת ח, ח) אין אדם שליט ברוח לכלא את הרוח וגו'. אמר ר' יהודה, מכד שראן (מתחילין) אינון תלתין יומין, צלמא דבר נש אתחשך, ודיוקנא דאתחזי בארעא אתמנעת, עד כאן לשונו.

עוד מובא (שם דף רכ"ז ע"א) וזה לשונו:

ג) אמר ר' יוסי וכו'. כשקרבו ימיו של אדם למות, מכריזים עליו בעולם שלשים יום, שהגיע זמנו למות, ואפילו עוף השמים מכריזים עליו, ואם צדיק הוא, מכריזים עליו שלשים יום בין הצדיקים בגן עדן.

ל' יום לפני צאת הנשמה עולה ורואה מקומה בעולם העליון וצלמו של האדם נחשך

ד) תנא כל אינון וכו'. למדנו, כל אלו שלשים יום, יוצאת הנשמה ממנו בכל לילה, ועולה ורואה מקומה בעולם ההוא, ואותו אדם אינו יודע מהו, ואינו משגיח, ואינו שולט בנשמתו כל אלו שלשים יום כמו בתחילה, שכתוב, אין אדם שליט ברוח לכלא וגו'. אמר רבי יהודה, מכשמתחילים אלו שלשים יום, צלמו של אדם נחשך, והצורה של העלם, הנראית בארץ נמנעת מלהראות.

רבי חזקיה פתח^ה ואמר, (בראשית טו, יב) ויהי השמש לבא ותרדמה נפלה על אברם וגו', האי קרא אוקמוה, אבל דא יומא דדינא קשיא דאפקי ליה לבר נש מהאי עלמא. דתניא, (ההוא יומא) זמנא דמטא דבר נש נפיק מהאי עלמא, ההוא (יומא) זמנא יומא דדינא רבא, דאתחשך שמשא מן סיהרא, כמה דכתיב (קהלת יב, ב) עד אשר לא תחשך השמש, דא נשמתא קדישא דאתמנעת מבר נש תלתין יומין עד לא יפוק מעלמא, (והא חזא) וחמא דצולמא דאתמנעת מניה ולא אתחזי.

מאי טעמא^א אתמנעת מניה, בגין דנשמתא קדישא סלקת ואתעברת מניה ולא אתחזי, דלא תימא דכד מית בר נש

סוד יום הדין הקשה המוציא את האדם מעולם הזה

(ה) [פירוש הסולם - מאמר ויהי השמש לבא:] **רבי חזקיה פתח וכו'.** רבי חזקיה פתח ואמר, ויהי השמש לבא ותרדמה נפלה וגו', מקרא זה בארוהו, אבל זה סוד יום הדין הקשה המוציא את האדם מעולם הזה. כי למדנו, כשהגיע הזמן שהאדם יוצא מעולם הזה, זמן שהוא הוא יום הדין הגדול, שנחשך השמש מלהאיר אל הלבנה, כמו שכתוב, עד אשר לא תחשך השמש, זה נשמה הקדושה שנמנעת מן האדם שלשים יום מטרם שיצא מן העולם, ורואה שהצלם נמנע ממנו ואינו נראה.

ל' יום קודם שמת הכל מכריזים עליו שימות, ואפילו עוף השמים

(ו) **מאי טעמא אתמנעת וכו'.** סודא מהו הטעם, שהצלם חלף ממנו. ומשיב, משום שהנשמה הקדושה נסתלקה ועברה ממנו ואינה נראה, שאל תאמר, כשהאדם מת ונחלש נעברה ממנו הנשמה, אלא כשהוא בחייו, בכל כחו, נעברה ממנו הנשמה. ואינה מאירה אל הרוח, והרוח אינו מאיר אל הנפש, אז נעבר ממנו הצלם, ואינו מאיר לו. מיום ההוא והלאה, הכל מכריזים עליו שימות, ואפילו עוף השמים. מזה הטעם, משום שהנשמה נסתלקה ממנו, והרוח

ואתחלש, האי נשמתא אתעברת מניה, אלא כד איהו בחייו בתוקפיה אתעברת מניה (ואתחלש) האי נשמתא ולא נהרא לרוחא, ורוחא לא נהיר לנפשא, כדין צולמא אתעברת מניה ולא נהיר ליה.

(אלא) מההוא יומא כלא מכרזי עליה, ואפילו צפרי שמיא, מאי טעמא, בגין דנשמתא הא סלקא מניה ורוחא לא נהיר לנפשא, כדין נפשא אתחלשת ומיכלא וכל תיאובתא דגופא סלקא מניה ואתעבר.

ואמר רבי יהודה^א, ואפילו כל זמנא דנפיל איניש בבי מרעיה ולא יכיל לצלאה, נשמתא אתעברת וסלקא מניה, וכדין לא נהיר רוחא לנפשא עד דדיינין דיניה דבר נש, ואי דיינין ליה לבר נש לטב כדין נשמתא אהדרת לאתרה ונהירא לכלא, עד כאן לשונו.

ועוד מובא (שם דף רי"ח ע"ב), וזה לשונו:

תנא, בההוא^ב יומא תקיפא ודחילו דבר נש כד מטי זמניה לאסתלקא מעלמא, ארבע סטרין דעלמא קיימיין

אינו מאיר אל הנפש, אז הנפש נחלשת, ואכילה וכל תאות הגוף מסתלקות ועוברות ממנו.

ז) **ואמר ר' יהודה וכו'**, ואר"י, ואפילו כל זמן שאדם נופל למשכב, ואינו יכול להתפלל, הנשמה נעברה ונסתלקה ממנו, ואז אין הרוח מאיר לנפש, עד שדנים דינו של האדם. ואם דנים אותו לטוב, אז חזרת הנשמה למקומה ומאירה לכל, והיינו לרוח ולנפש, וזהו בזמן שהדבר תלוי בדין. ובזמן שאין הדבר תלוי בדין, כי כבר נחרז דינו למות, הנה שלשים יום מקדמת הנשמה לכלם ומסתלקת, והצלם נעבר ממנו.

טז שכר תולדות - פרק ו' ועונש

בדינא תקיפא, ומתערין דינין מארבע סטרי עלמא, וארבע קשורין נצאן וקטטותא אשתכח בינייהו ובעיין לאתפרשא כל חד לסטרוי (ארבע יסודות הגוף המקושרים בו יחד הם מתקוטטים מלהיות יחד, כי בא זמנם להתפרד ולכן קטטה ביניהם, דרך אמת).

כרוזא נפיק^ט ומכרוזא בההוא עלמא ואשתמע במאתן ושבעין עלמין, אי זכאה הוא כלהו עלמין חדאן לקדמותיה, ואי לאו ווי לההוא בר נש ולחולקיה.

תנא בההוא זמנא זכרוזא כריז, כדין נפק חד שלהובא מסטר צפון, ואזלא ואתוקד בנהר דינור, ומתפרשא

הארבע יסודות של האדם, שהם אש רוח מים ועפר, נצים, ורוצים להפרד כל אחד אל הצד שלו

(ח) תנא בההוא יומא וכו'. למדנו, ביום הקשה והנורא ההוא, כשהגיע זמנו של האדם להסתלק מן העולם, ארבע רוחות העולם שהן חריג תרי"ם, נמצאים בדין הקשה, לשפוט העולם, ומתעוררים דינים מארבע רוחות העולם, וארבע יסודות של האדם, שהם אש רוח מים ועפר, הקשורים זה בזה, נצים, ומריבה נמצאת בהם, ורוצים להפרד כל אחד אל הצד שלו: יסוד האש שבארם אל יסוד האש הכללי של העולם, ויסוד המים שבארם אל יסוד המים של העולם וכו', ויסוד העפר שבארם אל יסוד העפר שבארם אל יסוד המים של העולם וכו', ויסוד העפר שבארם אל יסוד העפר שבעולם. כי כן נפרדים ד' יסודות של האדם עם מיתתו.

הכרוז מכריז ונשמע במאתים ושבעים עולמות, אם הוא צדיק, כל העולמות שמחים לקראתו

(ט) כרוזא נפיק וכו'. הכרוז, שה"ס הארץ החכמה, מזווג השמאל יוצא ומכריז בעולם העליון, שהיא תבונה, ונשמע במאתים ושבעים עולמות. דהיינו מחזה ולמטה ששם ב' ספירות נז"ה, שהם מאתים ובי' שלישית ת"ת שהם ע'. אם צדיק הוא, כל העולמות שמחים לקראתו, היינו אם זכי, הא טוב, ואם אינו צדיק, אוי לו לאדם ההוא ולחלקו. היינו אם לא זכי, הא דע, (כנ"ל בהקשה"ז אות י"ג).

לארבע סטרי עלמא, ואוקיד נשמתהון דחייביא.

ונפק ההוא^כ שלהובא וסלקא ונחתא בעלמא וכו'.

אוף הכא^כ בשעתא דדינא דבר נש יתער, שארי וקרי ליה ולית דידע ליד בר ההוא בר נש דשכיב, דתנינן, בשעתא דבר נש שכיב ודינא שריא עליה לנפקא מהאי עלמא, אתוסף רוחא עלאה ביה מה דלא הוה ביומוי, וכיון דשריא עלוי ואתדבק ביה, חמי מה דלא זכה ביומוי, משום דאתוסף ביה ההוא רוחא, וכד^כ אתוסף ביה וחמא, כדין נפק מהאי עלמא, הדא הוא דכתיב (תהלים קד, כט) תוסף רוחם יגועון ואל

(י) **תנא בההוא זמנא וכו'.** ומפרש, כיצד לא זכי הא רע. ואומר, למדנו, באותו זמן שהכרוז מכריז, יוצא אז שלהבת אחת מצד צפון, והולכת ונשרפת בנהר של אש, הנוכר (דניאל ז) נהר די נור נגר ונפק מן קדמויה וגו'. ונפרשת לארבע רוחות העולם, ושורפת נשמות הרשעים.
 י"א) **ונפק ההוא שלהובא וכו'.** ויוצא אותה השלהבת, דהיינו דין המלכות, שמתגלה בסוד אי לא זכה הא רע, ועולה לבינה, ויורדת בעולם, וחוזר אל המלכות.

בשעה שנתעורר דין על האדם שהוא הולך למות

(ב) [פירוש הסולם - מאמר כד מטי - לאסתלקא מעלמא:] **אוף הכא וכו'.** אף כאן, בשעה שנתעורר דין על האדם, תרגול הסחור מתחיל וקורא, ואין מי שיודע זה, חוץ מאדם ההוא ההולך למות, כי למדנו בשעה שהאדם הולך למות, והדין שורה עליו, לצאת מן העולם, נתוסף עליו רוח העליון בשיעור שלא הי' לו מימיו, וכיון ששורה עליו ונתדבק בו, הוא רואה מה שלא זכה לראות מימיו. והוא, משום שהרוח נתוסף בו.

(ג) **וכד אתוסף ביה וחמא וכו'.** וכשנתוסף בו הרוח והוא רואה, אז יוצא מעולם הזה, וזה שאמר תוסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון. אז כתוב, כי לא יראנו האדם וחי, סמסמע בחייהם אינם זוכים לראות אבל במיתתם זוכים לראות.

יח שכר תולדות - פרק ו' ועונש

עפרס ישובון, כדין כתיב (שמות לג, כ) כי לא יראנו האדם וחי, בחייהון לא זכאן במיתתהון זכאן.

תאנא בשעתא⁷ דבר נש מית, אתיהיב ליה רשותא למחמי, וחמי גביה קריבוי וחברוי מההוא עלמא ואשתמודע להו, וכלהו גליפין בדיוקניהון כמה דהו בהאי עלמא, אי זכאה ההוא בר נש, כלהו חדאן קמיה ומקדמי ליה שלם.

ואי זכאה¹⁰ לא הוי לא אשתמודען גביה בר מאינון חייביא דטרדין לון בכל יומא בגיהנם, וכלהו עציבין ופתחין בווי ומסיימין בווי, וסליק עינוי וחמא לון כטיסא דמסתלקא מן נורא (כשלהבת המעופף ומסתלק מן האש, דרך אמת), און הכא הוא פתח ווי.

תניא בשעתא¹⁰ דנפק נשמתיה דבר נש, אזלין כלהו קריבוי וחברוי דההוא עלמא עם נשמתיה ומחזיין ליה אתרא דעדונא ואתרא דעונשא, אי זכאה הוי חמי דוכתיה וסליק

בשעה שהאדם מת, ניתן לו הרשות לראות

(ד) **תאנא בשעתא וכו'.** למדנו בשעה שהאדם מת, ניתן לו הרשות לראות, ורואה אצלו את קרוביו וחביריו מעולם האמת, ומכיר בהם, וכולם חקוקים הם בצורתם כמו שהיו בעולם הזה. ואם אותו אדם הוא צדיק כולם שמחים לפניו ומקדימים לו שלום. (טו) **ואי זכאה לא הוי וכו'.** ואם אינו צדיק, אינם נודעים אליו, רק אלו הרשעים, שמכים אותם בכל יום בגיהנם, וכולם עצובים, ופותחים באוי ומסיימים באוי, והאדם נושא עיניו ורואה אותם, כדבר שרוף העולה מן האש. ואף הוא פותח ואומר עליהם אוי. **טיסא** פירושו לפי הענין, דבר שנשרף באש, והוציאוהו מן האש מטרם שנשרף כולו, כמו אוד המוצל מאש.

(טז) **תניא בשעתה וכו'.** למדנו, בשעה שיצאה נשמתו של האדם, כל קרוביו וחביריו שבעולם האמת הולכים עם נשמתו ומראים לה מקום העדן, ומקום העונש. ואם הוא צדיק, הוא רואה מקומו, ועולה ויושב ומתעדן בעדן העליון שבעולם ההוא.

שכר תולדות - פרק ו' ועונש יט

ויתב ואתעדן בעדונא עלאה דההוא עלמא, ואי" לא הוי זכאה אשתארת ההיא נשמתא בהאי עלמא עד דאטמיר גופא בארעא, כיון דאטמר, כמה גרדינין דנמוסין (בעלי דינין הממונים בעולם, דרך אמת) אחדן ביה עד דמטא לדומי"ה ועאלין ליה במדורוי דגיהנם.

אמר ר' יהודה"י, כל ז' יומין נשמתא אזלא מביתיה לקבריה ומקבריה לביתיה ואתאבלת עלוי דגופא, דכתיב (איוב יד, כב) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל, אזלא ויתבא בביתיה חמי לכלהו עציבין ומתאבלא.

תנא בתר ז' יומין גופא הוי כמה דהוה, ונשמתיה עאלת לדוכתא, עאלת למערתא דכפלתא, חמאת מה דחמאת, ועאלת לאתר דעאלת, עד דמטת לגן עדן וערעת לכרובים ושן דחרבא די בגן עדן דלתתא, אי זכאה דתיעול עאלת וכו', עד כאן לשונו.

עוד מובא שם (פרשת לך לך דף ע"ח ע"ב ואילך):

אמר רבי אלעזר"ט, זכאין אינון צדיקייא דאולפי ארחוי דקודשא בריך הוא, בגין למיהך בהו ולדחלא מניה

(יז) ואי לא הוי זכאה וכו'. ואם אינו צדיק, נשאר נשמה ההיא בעולם הזה, עד שנקבר הגוף בארץ. כיון שנקבר, כמה בעלי הדין אוחזים בה, עד שמגעת לדומה, ומכניסים אותה במדורי גיהנם.

(יח) **אמר** ר' יהודה וכו'. אר"י, כל שבעת ימי אבלות, הנשמה הולכת מבית לקבר ומקבר בחזרה לבית, ומתאבלת על הגוף, שכתוב, אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. הולכת ויושבת בבית ורואה כולם עצובים, ומתאבלת גם היא.

(יט) [פירוש הסולם - מאמר וילך אברם כאשר דבר אליו ה'] **אמר** ר' אלעזר, אשריהם הצדיקים הלומדים דרכיו של הקדוש ברוך הוא, כדי ללכת בהם, וליראה ממנו, מאותו יום הדין שעתיד האדם ליתן דין וחשבון לפני הקדוש ברוך הוא.

כ שכר תולדות - פרק ו' ועונש

מההוא יומא דדינא דזמין בר נש למיהב דינא וחושבנא לקודשא בריך הוא.

פתח ואמר, (איוב לו, ז) ביד² כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשיהו, האי קרא אוקמוה, אבל תא חזי, בההוא יומא דאשלימו יומוי דבר נש לאפקא מעלמא, ההוא יומא דגופא אתבר ונפשא בעיא לאתפרשא מניה, כדין אתייהיב רשו לבר נש למחמי מה דלא הוה ליה רשו למחמי בזמנא דגופא שלטא וקאים על בורייה.

וכדין קיימי²² עליה תלת שליחן, וחשבי יומוי וחובוי וכל מה דעבד בהאי עלמא²³, והוא אודי על כלא בפומיה, ולבתר הוא חתים עליה בידיה, הדא הוא דכתיב ביד כל אדם יחתום.

ובידיה כלהו²² חתימין למידן ליה בההוא (ד"א בהאי) עלמא על קדמאי ועל בתראי על חדתי ועל עתיקי לא

כ) פתח ואמר, ביד כל אדם יחתום וגו'. מקרא הזה בארוהו. אבל בוא וראה, ביום ההוא שנשלמו ימיו של האדם לצאת מהעולם, ביום ההוא שהגוף נשבר והנפש צריכה לפרוש ממנו, אז ניתן רשות להאדם לראות, מה שלא הי' יכול לראות בעת ששלט הגוף, ומשיג דבר על בוריו.

האדם מודה בפיו על כל חטאיו מה שעשה בעולם

הזה

כא) וכדין קיימי עלי' וכו'. ואז עומדים עליו שלשה שליחים (שענינים מבואר בח"ב קצט. ע"ש) וחושבים ימיו וחטאיו, וכל מה שעשה בעולם הזה. והוא מודה על הכל בפיו, ואח"כ חותם עליו, על הדין וחשבון, בידו. וזהו שכתוב ביד כל אדם יחתום.

כב) עיין גם כן להלן פרק ז' (מזהר פרשת נשא דף קכ"ז עמוד ב').

כג) **ובידיה כלהו חתימין וכו'.** ובידו כולם, חתום כל מעשיו וחטאיו לדון אותו בעולם הזה, על ראשונים ועל אחרונים על חדשים ועל

שכר תולדות - פרק ו' ועונש כא

אתנשי חד מינייהו, ההי"ד לדעת כל אנשי מעשהו, וכל אינו עובדין דעבד בהאי עלמא בגופא ורוחא, הכי נמי יהיב חושבנא בגופא ורוחא עד לא יפוק מעלמא, עד כאן לשונו.

ועוד מובא בזהר (פרשת ויקהל דף קצ"ט ע"א ואילך), וזה לשונו, יונה^{טז} דנחת לספינה, דא איהי נשמתא דבר נש דנחתא להאי עלמא למהוי בגופא דבר נש. אמאי אתקרי יונה, בגין דכיון דאשתתפת בגופא, כדין איהי יונה בהאי עלמא, כמה דאתמר (ויקרא כה, יז) ולא תונו איש את עמיתו. וכדין בר נש אזיל בהאי עלמא כספינה בגו ימא רבא דחשיבת לאתברא, כמה דאת אמרת (יונה א, ד) והאניה חשבה להשבר.

ובר נש^{כז} כד איהו בהאי עלמא חטי וחשיב דערק מקמיה מאריה, ולא אשגח בההוא עלמא.

ישנים, אף אחד מהם אינו נשכח. וזהו שכתוב לדעת כל אנשי מעשהו. וכמו שכל אלו המעשים שעשה בעולם הזה היה בגוף ורוח יחד, כן הוא נותן חשבון עליהם כשהוא בגוף ורוח יחד, מטרם שנפטר מהעולם.

כד (יונה שירד לאניה. זה הוא הנשמה של האדם, שיורדת לעולם הזה להיות בגופו של אדם, למה נקראת יונה, משום, שאחר שנשתתפה בגוף, אז היא יונה בעולם הזה, דהיינו שהיא מרומה מן הגוף שמאנה איתה, כמו שנאמר, ולא תונו איש את עמיתו. ואז הולך האדם בעולם הזה כאני' בים הגדול החושבת להשבר. כמו שאמר, והאני' חשבה להשבר.

כשהאדם חוטא בעולם הזה, חושב שהוא ברח

מאדונו, ואדונו אינו משגיח עליו בעולם הזה

כד (ובר נש כד וכו'). וכשהאדם הוא בעולם הזה, הוא חוטא, וחושב שהוא ברח מאדונו, כי אדונו אינו משגיח כאן בעולם הזה. ואז מטיל הקדוש ברוך הוא רוח סערה חזקה, שזה הוא גזירת הדין העומד תמיד לפני הקדוש ברוך הוא ומבקשת מלפניו דין על

וכדין אטיל קודשא בריך הוא רוח סערה תקיפא, דא איהי גזירת דינא דקיימא תדיר קמי קב"ה, ובעאת דינא דבר נש מקמיה, ודא איהו דקא מטי לספינה ואדכר חובוי דבר נש לאתפסא ליה.

כיון דאתפס¹² בר נש על ידא דההיא סערה בבי מרעיה, מה כתיב (שם, ה) ויונה ירד אל ירכתי הספינה וישכב וירדם, אף על גב דבר נש בבי מרעיה, נשמתא לא אתערת לאתבא קמי מאריה למפרק חובוי. מה כתיב (שם, ו) ויקרב אליו רב החובל, מאן רב החובל, דא יצר טוב דאיהו מנהיג כלא, ויאמר לו מה לך נרדם קום קרא אל אלוקיך וגוי, לאו שעתא הוא למדמדך, דהא סלקין לך לדינא על כל מה דעבדת בהאי עלמא, תוב מחובך.

אסתכל במלין¹³ אלין ותוב למארך, (שם, ח) מה מלאכתך דאת עסקת בה בהאי עלמא ואודי עלה קמי מארך,

האדם. וזה, רוח סערה, הוא שהגיע אל האני, והזכיר עונותיו של האדם לתפוש אותו.

כו) **כיון ראתפס בר נש וכו'**. כיון שנתפש האדם על ידי סערה ההוא בבית חליו, מה כתוב, ויונה ירד אל ירכתי הספינה וישכב וירדם. אף על פי שהאדם בבית חליו, אין הנשמה מתעוררת לשוב לפני אדונה לפדות עונותיו. מה כתוב, ויקרב אליו רב החובל. מי הוא רב החובל. זהו יצר הטוב, שמנהיג הכל. ויאמר לו מה לך נרדם קום קרא אל אלקיך וגוי. אין השעה לנום, כי מעלים אותך לדין על כל מה שעשית בעולם הזה, שוב מעונותיך.

איך דנין הנשמה בבית דין של מעלה

כו) **אסתכל במלין אלין וכו'**. הסתכל בדברים אלו, ושוב לאדונך. מה מלאכתך, שעסקת בה בעולם הזה. ותתודה עלי לפני אדונך. ומאין תבא, הסתכל מאין באת, מטפה סרוחה, ולא תתגאה לפניו. מה ארצך, הסתכל שאתה נברא מארץ, ולא רץ

שכר תולדות - פרק ו' ועונש כג

ומאין תבא, אסתכל מאין באת מטיפה סרוחה ולא תתגאי קמיה, מה ארצך, אסתכל דהא מארעא אתבריאת ולארעא תיתוב, ואי מזה עם אתה, אסתכל אי אית לך זכו דאבהון דיגין עלך.

כיון דסלקין^{כ"ב} ליה לדינא בבי דינא דלעילא, ההיא סערה דאיהי גזרת דינא דסעיר עליה דבר נש, תבעת מן מלכא למידן אינון תפיסין דמלכא, וכלהו אתיין חד חד קמיה, ביה שעתא אתקריבו בי דינא, אית מנהון דפתחי בזכות, ואית מנהון דפתחי בחובה, וגזרת דינא תבעת דינא.

ואי ההוא^{כ"ג} בר נש לא זכי בדינא מה כתיב (שם, יג) ויחתרו האנשים להשיב אל היבשה ולא יכלו, משתדלין אינון דאורו זכותיה לאתבא ליה להאי עלמא ולא יכלו, מאי טעמא, כי הים הולך וסוער עליהם, גזרה אזיל וסעיר בחובוי דבר נש ואתגבר עלייהו.

תשוב. ואי מזה עם אתה, הסתכל אם יש לך זכות אבות שתגן עליך.

(כח) כיון דסלקין לוי וכו'. כיון שמעלים אותו לדון בבית דין של מעלה, סערה ההיא, שהיא גזרת הדין הסוער על האדם, מבקשת מן המלך לדון אלו האסירים של המלך, וכולם באים לפני אחד אחד, בה בשעה, נקרב בית הדין. יש מהם שפותחים בזכות, ויש מהם שפותחים בחוב. וגזרת הדין מבקשת דין.

ואם האדם לא זכה בדין, המלמדי זכות משתדלים להשיבו לעולם הזה

(כט) ואי ההוא ב"נ וכו'. ואם אדם ההוא לא זכה בדין, מה כתוב, ויחתרו האנשים להשיב אל היבשה ולא יכלו, אלו שלמדו עליו זכות משתדלים להשיבו לעולם הזה ואינם יכולים. מה הטעם, כי הים הולך וסוער עליהם. גזרת הדין הולך וסוער בעוניהו של האדם ומחנרר בשבילם.

כד שכר תולדות - פרק ו' ועונש

כדין נחתין^ל עליה תלת שליחן ממנן, חד דכתיב כל זכוון וכל חובין דעבד בר נש בהאי עלמא, וחד דעבידד חושבן יומוי, וחד דהוה אזיל עמיה כד הוה במעי אמיה, והא אוקימנא דגזרת דינא לא שכיך עד ההוא זמנא דכתיב (שם, טו) וישאו את יונה, וישאו, כד נטלי ליה מביתיה לבי קברי.

כדין מכרזי^{לא} עלוי, אי איהו זכאה מכרזי עליה ואמרי הבו יקר לדיוקנא דמלכא (ישעי' נז, ב) יבא שלום ינוחו על משכבותם הלך נכחו, מנייל, דכתיב (שם נת, ח) והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך, ואי חייבא איהי מכרזי עליה ואמרו ווי ליה לפלניא, טב ליה דלא יתברי, כדין מה כתיב (יונה שם) ויטלהו אל הים ויעמוד הים מזעפו, כד עאלין ליה לבי קברי דאיהו אתר דדינא, כדין גזרת דינא דהוה סעיר שכיך מזעפיה. ונונא דבלע ליה דא איהו קברא.

(ל) **כדין נחתין עליה וכו'.** אז יורדים עליו ג' שליחים ממונים, אחד, הכותב כל הזכיות וכל החובות שעשה האדם בעולם הזה. שהוא כנגד ב' קוין ימין ושמאל. שהזכיות בקו ימין והחובות בקו שמאל. ואחד שעושה חשבון הימים, שהוא כנגד קו המכריע השוקל אותם. ואחד שהי' הולך עמו כשהי' במעי אמו. שהי' המלכות, בסויה בהלו נרו עלי ראשי. שנאמר על ידתי העיבור. והרי העמדנו שגזרת הדין אינו שוכך, עד עת ההוא שכתוב, **וישאו את יונה, וישאו, פירושו,** כשנרשאים אותו מביתו לבית הקברות.

אם הוא צדיק, מכרזים ואומרים, תנו כבוד לצורת המלך

(לא) **כדין מכרזי עלוי וכו'.** אז מכרזים עליו. אם הוא צדיק, מכרזים עליו ואומרים, תנו כבוד לצורת המלך. יבא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכחו. מאין לנו. כי כתוב, והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך. ואם הוא רשע, מכרזים עליו ואומרים, אוי לו לפלני, טוב לו שלא נברא. אז מה כתוב, **ויטלהו אל הים ויעמוד הים מזעפו,** היינו כשמכניסים אותו אל הקבר, שהוא מקום הדין, אז גזרת הדין שהי' סוער ומבקש עליו דיו, שכיך עתה מזעפו. כי נתקיים מה שחפז, והדג שבלעו, זהו הקבר.

שכר תולדות - פרק ו' ועונש כה

מה כתיב²⁵ (שם ב, א) ויהי יונה במעי הדג, מעוי דדג איהו בטן שאול, מנלן דכתיב (שם, ג) מבטן שאון שועתי, ואיהו במעי דנונא הוה וקארי ליה בטן שאול. שלשה ימים ושלשה לילות, אלן תלת יומין דבר נש בקברא ואתבקעו מעוי.

לבתר תלתא²⁶ יומין ההוא טנופא אתהפך על אנפוי ואומר לו טול מה דיהבית בי (עיין מזה הענין לקמן סוף פרק ז), אכלת ושתית כל יומא ולא יהבת למסכני, וכל יומך הוה כחגיג וכמועדין, ומסכני הוה כפנין דלא אכלו בהדך, טול מה דיהבת בי, הדא הוא דכתיב (מלאכי ב, ג) זוריתי פרש על פניכם וגוי, והא אוקימנא.

לבתר דא²⁷, מתלתא יומין ולהלאה, כדין אתדן בר נש מעיניו מידי ומרגלוי ואוקמוה עד תלתין יומין, כל אינון

(לב) מה כתיב, ויהי וכו'. מזה כתוב, ויהי יונה במעי הדג. מעוי של הדג, הם בטן שאול. מאין לנו שכתוב, מבטן שאול שועתי. שהוא הי' במעי הדג, וקרא אותו, בטן שאול. שלשה ימים ושלשה לילות, אלו הם ג' ימים שהאדם בקבר ומתבקעים במעיו.

(ג) לבתר תלתא יומין וכו'. אחר ג' ימים, טנוף ההוא שבמעיו, מתהפך על פניו, ואומר לו, קח מזה שנתת בי, אכלת ושתית כל היום ולא נתת לעני, וכל ימיך היו כחגים וכמועדים, והעניינים היו רעבים, שלא אכלו עמך, קח מזה שנתת בי. זה שאמר, זוריתי פרש על פניכם וגוי. וכבר העמדנו.

לאחר ג' ימים עד ל' ימים נידון האדם, מעיניו, על מה שהסתכל במה שאסור. מידי, על מה שעשה דברים האסורים. ומרגליו, על שהלך לדברי עבירה.

(ד) לבתר דא מתלתא וכו'. לאחר ז' מג' ימים ולהלאה, אז נידון האדם, מעיניו, על מה שהסתכל במה שאסור. מידי, על מה שעשה דברים האסורים. ומרגליו, על שהלך לדברי עבירה. והעמדנו, שזה נמשך עד ל' יום. כל אלו ל' יום, נדונים הנפש והגוף יחד. ומשום זה, נמצאת הנשמה למטה בארץ, שאינה עולית למקומה, כמו אשה שיושבת לחוץ כל ימי

כו שכר תולדות - פרק ו' ועונש

לתתין יומין אתדנו נפשא וגופא כחדא, ובגיני כך אשתכח נשמתא לתתא בארעא, דלא סלקת לאתרה, כאתתא דיתבת לבר כל יומי מסאבותא, לבתר נשמתא סלקא וגופא אתבלי בארעא, עד ההוא זמנא דיתער קודשא בריך הוא למיתייא.

וזמינא קלא^{לה} חדא לאתערא בבי קברי ויימא (ישעי' כו, יט) הקיצו ורננו שוכני עפר כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל, אימתי יהא דא, בזמנא דיתעבר מלאך המות מעלמא דכתיב (שם כה, ח) בלע המות לנצח וגו', עד כאן לשונו.

כגמול ידיו יעשה לו בעונשים רעים ומרים

בספר אור ישראל (מכתב ט) וז"ל: אמרו רבותינו זכרונם לברכה הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שהיא תלויה בדעת ורשות האדם לקנותה, כמאמר הכתוב ועתה ישראל כו' כי אם ליראה, היראה עז לה בכחה לאסר עבותות התאוה בל יפרצו פרץ לחטוא ואשם, מה נורא חיובה על בן תמותה כי ה' יביא במשפט את כל המפעל, וסוף דבר הכל נשמע, את כל מעשה האדם אין דבר נפקד לתת דין וחשבון, וכגמול ידיו יעשה לו בענשים רעים ומרים, מה טוב כי יתחמם לב האדם בעודו באבו בחיים חיותו לזכר אחריתו.

טומאתה. ואח"כ הנשמה עולה, והגוף נרקב בעפר. עד זמן ההוא, שיתעורר הקדוש ברוך הוא להחיות המתים.

לה) **וזמינא קלא חדא וכו'**. ועתיד קול אחד, להתעורר בבית הקברות, ויאמר, הקיצו ורננו שוכני עפר כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל. מתי יהי זה. הוא בזמן שיהי נעבר מלאך המות מן העולם, שכתוב, בלע המות לנצח וגו'.

כשהקדוש ברוך הוא רוצה להודיע לאדם שאין לו עדיין יראה מפניו, מגרה בו שר או מושל להפחידו בסכנת נפשות או להזיק ממונו.

במשנה למלך (פרשת בשלח) וזה לשונו: איתא בספר דברי שמואל כאשר ה' יתברך רוצה להודיע לאדם שאין לו עדיין יראה מפניו כראוי, מגרה בו איזה שר או מושל ואיזה סיבה להפחידו באיזה סכנת נפשות או להזיק ממונו וכדומה, וימלא האיש אימה ופחד ואז הוא מזכיר את עצמו שלא הי' לו מעולם בעת התפלה אימה כזו שיש לו עתה ובושה מכסה פניו מאד, ומקבל עליו שיהי' לו על כל פנים אימה כזו מפניו יתברך שמו, והוא שבקש דוד המלך עליו השלום בתפלתו: שרים רדפוני חנם, כי מדברך, בלא זה פחד לבי, ודברי פי חכם חן, זכותו יגן עלינו, אמן.

בעזרת השם יתברך

פרק ז'

• ויצא •

בפרק הזה יבואר בעזהשי"ת:

תלמידי חכמים שאין בהם יראת שמים הרי הם כקלים שבציבור - כל מי שאין בו יראת שמים הוא היותר גרוע - האפיקורסים ומינים הם בעונש תמידי, ככלי חרס שאין לו תקנה - המזיקים ומחבלים שמכים את הרשעים, הם שנבראו ממעשיהם הרעים - מי שראה צער תלמידי חכמים בחייו ולא ריחם עליהם, יראה בכבודן של תלמידי חכמים לעולם הבא, ולא ירחמו עליו - סדר יציאת הנפש - ההולך אצל הצדיק, מוסרין אותו בידו של הצדיק, ומחויב לעשות לו טובה - הסי"מ מפתה את האדם סמוך למיתתו שיכפור באלקי ישראל חייו - טוב לעשות מסירת מודעה בחייו, שאם חייו דעתו יודה להמסית, הוא מבטל אותו מעכשיו - צריך לעשות המסירת מודעה בעודו בבריאותו, ולא ימתין עד קודם מותו חייו, כי מי יודע מה יולד יום - בזמן יציאת הנפש שוחטים אותו בסכין פגום כמו נבילה רחמנא ליצלן - בכל יום בת קול יוצאת ומכרזת שובו בנים שובבים - כל מה שפעל האדם בחייו, עולה ומעיד עליו לאחר פטירתו מן העולם הזה - כשמניחים את האדם בקברו באים ארבע מלאכים ומנערים אותו במקלות של ברזל, ומשברים כל גופו לשברי שברים באכזריות גדולות ונמרצות.

תוכן הענינים

של פרק ז'

- א. תלמידי חכמים שאין בהם יראת שמים הרי הם כקלים שבציבור.....ה
- ב. כל מי שאין בו יראת שמים הוא היותר גרוע.....ה
- ג. כמו שיש גן עדן למטה בארץ, כן יש גיהנום שלמטה.....ו
- ד. גלגל חמה מסובב ומטלטל את הרשעים שרוצים לעלות לגן עדן.....ז
- ה. העונש אינו שווה לכל אדם.....ח
- ו. האפיקורסים ומינים הם בעונש תמידי, ככלי חרס שאין לו תקנה.....יא
- ז. כל שמתרבים הרשעים, כן מתרחב גיהנום שלמטה.....יב
- ח. המזיקים ומחבלים שמכים את הרשעים, הם שנבראו ממעשיהם הרעים.....יג
- ט. גיהנום של מעלה הוא נהר דינור.....יד
- י. מי שראה צער תלמידי חכמים בחייו ולא ריחם עליהם, יראה בכבודן של תלמידי חכמים לעולם הבא, ולא ירחמו עליו.....יד
- יא. צדיקים אוכלים מן בגן עדן דוגמת המן שאכלו ישראל במדבר.....טו

- יב.** הבחירה ביד האדם לטוב או לרע ח"ו..... **כ**
- יג.** סדר יציאת הנפש..... **כא**
- יד.** אם זוכה האדם יוצא נשמתו כמשחל בניית מחלבא, ונשחמ
על ידי סכין כשר ומתוקן..... **כב**
- טו.** ההולך אצל הצדיק, מוסרין אותו בידו של הצדיק, ומחויב
לעשות לו טובה..... **כג**
- טז.** הס"מ מפתה את האדם סמוך למיתתו שיכפור באלקי ישראל
ח"ו..... **כד**
- יז.** טוב לעשות מסירת מודעה בחייו, שאם ח"ו דעתו יודה
להמסית, הוא מבטל אותו מעכשיו..... **כה**
- יח.** צריך לעשות המסירת מודעה בעודו בבריאותו, ולא ימתין עד
קודם מותו ח"ו, כי מי יודע מה יולד יום..... **כז**
- יט.** בזמן יציאת הנפש שוחטים אותו בסכין פגום כמו גבילה
רחמנא ליצלן..... **כח**
- כ.** בכל יום בת קול יוצאת ומכרזת שובו בנים שובבים..... **כט**
- כא.** כל מה שפעל האדם בחייו, עולה ומעיד עליו לאחר פטירתו מן
העולם הזה..... **לא**
- כב.** כשמניחים את האדם בקברו באים ארבע מלאכים ומגערים
אותו במקלות של ברזל, ומשברים כל גופו לשברי שברים
באכזריות גדולות ונמרצות..... **לז**

פרק ז'

תלמידי חכמים שאין בהם יראת שמים הרי הם כקלים שבצבור

בשאלות ותשובות הרא"ש (כלל טו ס"ק ז) וזה לשונו:
תלמידי חכמים המזלזלין במצוות ואין בהם יראת
שמים על פניהם, הרי אלו כקלים שבצבור ולא אמר הכתוב
אלא כל קדושיו, והן שאין פרענות באה לעולם בשבילם, יצאו
אלו שמחללין שם שמים, ועל כיוצא בהם נאמר לכן בגללכם
ציון שדה תחרש.

וברמב"ם (פרק א מהלכות מלכים) וזה לשונו: כל מי שאין
בו יראת שמים אף על פי שחכמתו מרבה אין
ממנין אותו למנוי מן המנויין שבישראל.

כל מי שאין בו יראת שמים הוא היותר גרוע

בשאלות ותשובות מהרשד"ם (יורה דעה סימן קסא) וזה
לשונו: נמצינו למדים כי מי שאין בו יראת שמים
גרוע מאד כאלו גיהנם פתוחה לו מתחתיו וידע למי הוא דן
ולפני מי הוא דן, ומי הוא עתיד להפרע ממנו, נמצא דמאן
דסגי שומעניי הוא היפך כל זה, והרשב"א אף על פי שהתיר על
ידי הדחק לקבל דיינים שאינם בקיין בתורה, כתב ומכל
מקום צריך לבודק אחר אנשים כשרים יראי אלקים, הרי שלא
המדרש הוא העיקר אלא יראת ה' היא אוצרו, ואמרו חכמים
אם דומה תלמיד חכם למלאך ה' מבקשים תורה מפיה ואם
לא לא.

הנה בספר הקדוש שבט מוסר (פרק כ"ו) מבאר בטוב טעם
דעת ענייני גן עדן וגיהנום, וזה לשון קדשו:

ישמח האדם ויגל הרוצה לדעת מהו גיהנם, כדי לשמוע ולהכניע לבבו הערל לשוב אל ה' ולזכות לנחול חלקו בגן עדן. ובהיות שבפרק דלעיל הזכרתי מענין גן עדן הנני כותב בפרק זה מעניני גיהנם. ונקדים קודם דעת המפרשים ז"ל בזה.

כמו שיש גן עדן למטה בארץ, כן יש גיהנום שלמטה

כתוב בספר אבקות רוכל וזה לשונו: יש לך לדעת כי גיהנם של מטה בארץ כדוגמת גיהנם של מעלה. וכמו שנתעוררו שיש גן עדן למטה בארץ כדוגמת גן עדן של מעלה, כמו כן יש גיהנם למטה בארץ הנקרא גיא בן הנום, ועל זה נקרא גיהנם לפי הסוד הנכון למשכילים יודעי חן, והיא אש דולקת.

והענין הזה סוד גדול למוצאי דעת, כי האש הגדולה הזאת מוכנת לנפשותם של רשעים להענישם שם. והאמנם כי זאת האש נמשכת על דרך אור הבורא יתברך מעם המשכת האש היסודי של מעלה שהיא סוד שמאל הנקרא פחד יצחק. וזהו שעוררו רבותינו זכרונם לברכה בפסוק מפחד בלילות, אמרו (יבמות ק"ט) מפחדה של גיהנם הדומה ללילה, כי מאותו הפחד נמשך המשכת גיהנם של מעלה. וזהו מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (בי"ר פ"ד) גיהנם נברא בשני.

ואמנם כי לאחר שנמשכה משם המשכה לגיהנם של מעלה משם נמשכת המשכה לגיהנם של מטה להיות הכל מעם סוד האש היסודי אשר אמרו שהוא אש יסודי דק פנימי וחזק יותר משאר אשות. ועל דקותו ותוקף גבורתו יש בו יכולת לשרוף רוח הנשמות אף על פי שהן דקות שבדקות. שמעלת זאת האש גדולה יותר ממקום שיוצאת הנפשות משם וממנו שואף המקום ההוא, ועל אותו האש נאמר נאמר (מלאכי ג') "הנה היום בא בוער כתנור" עד כאן.

גלגל חמה מסובב ומטלטל את הרשעים שרוצים לעלות לגן עדן

ובדף כ"ב ע"ב כתב וזה לשונו: ואמנם כי הנפשות כולם מהאש יצאו והאש תאכלם לאותם נפשות החוטאות ונכנסות בגיהנם של מטה ונדונות שם כדי רשעתם. וראיתי אומר כי דין הנפשות אינו כך, זולתי שנשמות של צדיקים¹ עולות מיד אל המקום אשר היה שם האילן בתחילה וניזונות שם מזוהר אספקלריא המאירה ואינן יורדות משם כפי הדעת שאמרנו. ונפשות הרשעים רוצות לעלות אל המקום ההוא ומפני שהן חוטאות מעכבות אותן ונוטל אותם גלגל חמה שהוא סובב את כל העולם ורודף אותן ומטלטל אותן בסיבוב כל העולם מעלה ומטה ונדחפות עד מלאות להן עונש כדי רשעתם, ומביאים ראייה מפסוק (שמואל א' כ"ה) "ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע"².

(א) ...כי הלך (הולך) האדם אל בית עולמו... (קהלת יב, ה). איתא במסכת שבת (קנב, א) על דברי הפסוק בקהלת - "כי הלך (הולך) האדם אל בית עולמו": מלמד שכל צדיק וצדיק נותנים לו מדור לפי כבודו. משל למלך שנכנס עם אנשיו ועבדיו לעיר, כשהם נכנסים כולם נכנסים בשער אחד, אך כשהם לנים כל אחד מהם מקבל מדור (חדר) לפי כבודו וחשיבותו. כך גם לגבי המוות, הכל מתים בשווה, אך לא לכולם שכר שווה, משום שהשכר ניתן לפי מעשיו ופעולותיו של האדם בעולם הזה. ועיין שם בפירושו רש"י, שלכל אחד ואחד יש למעלה בית המוכן לו לפי כבודו, לפי מה שהוא עשה ועבד את הבורא יתברך.

(ב) ועיין רש"י שם, כף הקלע - חתיכת עור רחבה עשוי' כמין כף באמצע הקלע שניתן בה אבן. ובמצודת דוד שם פירושו: יקלענה - תהי' משוטטת נעה ונדה כהאבן הקלוע בכף הקלע.

ובדף כ"ג ע"ב כתב: דע אחי שיש סוברים ואומרים כי הענין שאמר הכתוב נהר דינר נגיד ונפיק מן קדמוהי שהנפשות העולות להיות צרורות בצרור החיים שנכנסות באותו נהר של אש שהוא נהר דינור. ואין זה נכון כי כבר אמרו רז"ל (חגיגה י"ג ע"ב) שנהר דינור אינו אלא מזיעת החיות, הרי כי איננו גיהנם לפי אותו הדעת, והוא ז"ל כתב כי הדרך המובחר הוא על המשכת שמרי היין מהיין המובחר והיין אינו מובחר כי אם כשהוא שוקט על שמריו וסודו ויאהב יצחק כו'. אמנם כל שתוכל לדעת סוד זה, תדע מהו גיהנם של מעלה ותדע ענין חטא אדם הראשון ופתוי סוד הנחש הקדמוני שפתה לאדם ולאשתו, וזהו כי ציד בפיו, ואף על פי כי יסוד גיהנם של מעלה הוא סוד הענין שאמרנו מסוד המשכת האש היסודי כפי אשר אמרנו עכ"ל.

העונש אינו שוה לכל אדם

והרב מנשה בן ישראל בספר נשמת חיים (פרק נ"ג ממאמר שני דף פ"ב ע"ב) כתב בענייני גיהנם וזה לשונו: צריך שתדע בענין הגיהנם שהוא כמו הלוקח כלים ישנים. יש מהם שצריכים שטיפה בלבד, ויש מהן שצריכים שטיפה והגעלה, ויש מהן שצריכים ליבון, וכלי חרס שנשתמשו בו בחמין אין לו תקנה וישבר. כך הענין עצמו בעונש הנפשות, כי בהיות

ובשבת דף קנ"ב, מבאר: **נשמתן**... של רשעים זוממות (קשורות, חבושות בבית הסוהר) והולכות, ומלאך אחד עומד בסוף ומלאך אחר עומד בסוף העולם ומקלעין (את) נשמתן (של הרשעים) זה לזה. בקהלת רבה (ג, כא) כתוב זה לשונו: ואילו את נפש הרשע - "ואת נפש אויבין יקלעה בתוך כף הקלע", דהיינו, נפש הרשע מושלכת ומטורפת מסוף העולם ועד סופו לכאן ולכאן בידי מלאכי חבלה כאבן קלע הנתונה בתוך כף הקלע ויורים מתוכה למרחק, עד שהאבן מתפוררת ואובדת בעומק שאול תחתיו.

שהנשמה מלוכלכת באמונות הרעות או בפעולות המגוונות אם לא עשה תשובה ותכבס בנתר המצות נכתם עונה ועונותיה עושין בה רושם ולא תוכל להטהר מהלכלוך אם לא בגיהנם, אבל העונש הזה אינו שוה לכל אדם, כי יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים פעם אחת ושתיים, כי אין צדיק אשר יעשה טוב ולא יחטא. ואלו הם הצריכים שטיפה בלבד ואינם מתעכבים שם בגיהנם, אלא עוברים דרך העברה במהירות. והמקובלים גזרו העונש הזה כמעט לכל הקדושים אשר בארץ המה לצרף הנשמה בגיהנם מכתמים. כמו שקיבל מהם יוחני המדקדק גם כן.

ולכן תמצא שרבי יוחנן בן זכאי בכה קרוב למיתתו ואמר לתלמידיו ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחד לגן עדן ואחד לגיהנם ואיני יודע באיזה דרך מוליכין אותי, שחס ושלוש לא היה חושב שלא יהיה בן עולם הבא ומשים עצמו רשע, כי איך יאמר לריק יגעתי לתוהו והבל כחי כליתי אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי קיר. אבל פחדו ואימתו היה להכנס דרך שם אפילו בהעברה, וירא שמא יגרום החטא שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם החסידים שנאמר (תהילים נ"י) "וסביבו נשערה מאד", דיקא נמי דקתני ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים ואיני יודע באיזה דרך מוליכין אותי. ראה נא איך קרא לשני המקומות האלו דרך ומעבר אשר באמצעותם מגיע הצדיק לבית עולמו ולמחוזו חפצו שהוא הגן עדן של מעלה תחת כסא הכבוד אשר משם הנשמה חוצבה.³

ג) בספר צפנת פענח כתב, שמעתי כי לעתיד לא יהי גיהנם, רק מכניסין הרשעים לג"ע וזה לו גיהנם יחשב, ששומע שם מתפללין בשמחה וריקוד ולומדים תורה בהתמדה וזה לו לצער יחשב שלא הי' מורגל בזה, א"כ בזה עצמו שהצדיקים מתעדינין בו, הרשעים נידונין.

וכן כתוב בספרי ישמור רגליך מגיהנם, וזהו רגלי חסידי ישמור. ונראה מדברי חכמי האמת שהצירוף הזה הוא בנהר דינור שהוא הגיהנם של מעלה כאשר כתבנו⁷ ויוצאים מזה הכלל רבי עקיבא וחבריו הנהרגים על קדושת שמו של הקדוש ברוך הוא. כדאיתא בזוהר פרשת אלה פקודי אינון נשמתין עילאין כגון רבי עקיבא וחברוהי באילן לא אתקרבו לאתסחאה⁸ באתר דנהר דינור דהא כל שאר נשמתין אתסחיין תמן והא אוקמה וכו'. וכל שכן הנהרגים בשביל להציל את ישראל כגון אותם שני אחים שנהרגו בלוד פפוס ולוליאנוס דאמרינן בגמרא (בי"ב י') דאין למעלה ממחיצתן דודאי אינם צריכים להצרף שם.

אולם הנשמות אשר צריכים שטיפה והגעלה ומתעכבים בגיהנם איזה זמן מועט הם מהבינונים. והצריכים ליבון הם נשמות הרשעים, באשר הם כבגד המנוגע אשר כובס ושב הנגע שאין לו תקנה אלא בשריפה. ויש בהם מדרגות כי יש שנידונים שנים עשר חדש משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש. ואחר הימים האלו תשוב הנשמה למקומה זכה ונקיה, ועל אלו נאמר (זכריה י"ג) והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצרוף הכסף. ובעבור זה אמרו בקידושין (דף ל"א) על ענין כיבוד אב ואם מכבדו בחייו מכבדו במותו. ואומר כך

ובספר תולדות יעקב יוסף כתב גם כן כי אין לרשעים גיהנם יותר ממה שמכניסין אותן לגן עדן שאין שם אכילה ושתי' ותאוות עולם הזה, רק הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם הם שהיו פחותי הערך בעיני גסי הרוח שהיו סרוחים בעיניהם כמו שכתוב וחכמת סופרים תסרח, ועתה הם בראש הקרואים ומתעדנין בתענוגי התורה והתפלה.

(ד) וזה הדעת אשר דחה אבקת. רוכל בקנה הרצוף.
(ה) לטבול.

אמר אבא מורי הריני כפרת משכבו והני מילי בתוך י"ב חדש, לאחר י"ב חדש אומר זכרונו לחיי עולם הבא.

ויש שנדונים יותר, אבל לא בעונש כל כך חזק, ככתוב בספר החסידים (סימן מ"ו). ויש מן הרשעים שמפסידים את נשמתם ולא תספיק אש של גיהנם לצרפם, וכן אחר קבלת עונשם יכרתו ויאבדו, ועליהם נאמר (מלאכי ג') ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגלי הצדיקים.

האפיקורסים ומינים הם בעונש תמידי, ככלי חרס שאין לו תקנה.

והמדרגה התחתונה אשר היא ככלי חרס שאין לו תקנה, הם הנשמות שנתלכלכו בדעות הרעות כאפיקורסים ומינים, והם בעונש תמידי ועליהם נאמר (ישעיהו ס"ו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר וכו'. (ועניינים כאלו מהנפש והגוף תמצא בחובת הלבבות שער חשבון הנפש וברבינו יונה ז"ל).

ומה שדעתי נוטה בענין עונש הגוף עם הנשמה בגיהנם הוא באופן זה. שכשם שהמצוה אשר עושה האדם נעשית גוף כמו שקבלנו מרבותינו זכרונם לברכה. ובהשלמת קיום המצות נשלם ונגמר זה הגוף המשוכלל למעלה מסיבת המצוה בהפרד הנשמה מהגוף החומרי הזה עולה ונכנסת ומלבשת בגוף של מעלה אשר עשה מהמצות שעשה. כן מן העבירות שאדם עושה מתפעל ונברא גוף טמא מצד הקליפות דבצאת נפש הרשע מגופו מכניסין אותה באותו גוף הטמא כזכר, ונידונים שניהם יחד. וזה הגוף הטמא הוא כדמותו כצלמו כגוף המושלך בקבר. ובהיותם שניהם מתכונה אחת כדרך התאומים. כשמגיע נזק וצער לגוף הטמא מגיע גם כן נזק וצער לגוף שבקבר כדוגמת התאומים כשחש ראשו של זה חש גם כן

ראשו של האחר. וזה ענין רבי עקיבא שמצא אדם מת טעון קיסין ובורח על ההרים ושאל מה טיבו והגיד לו שהוא מת, וגזרו עליו לכרות עצים הוא בעצמו, כדי לשרוף אותו בכל יום. זהו כללות המעשה עיין במקומו באורך.

כ הנה הגוף הזה אשר מצא רבי עקיבא הוא הגוף הטמא שעשה מהעבירות לדון נפשו בתוכו כמדובר, שגוף המת עצמו תמצאנו לעולם שם בקבר. וכשדנים לגוף הטמא הנעשה מהעבירות מרגיש גם כן הגוף שבקבר, מסיבת נפש הבהמית שנשארה עמו בקבר כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה. ואחר השלמת עונשו במשפט גיהנם מתעכל הגוף הטמא הנעשה מהעבירות והנשמה עולה למעלה וטובלת בנהר דינור ונכנסת בגוף הנעשה מן המצות אם עשה, ואם לא עשה, מגלגלין אותה בזה העולם כדי שיקיים המצות לעשות גוף קדוש להתלבש בו אחרי מותו. זהו דעתי בענין עונש הנשמה עם הגוף.

כל שמתרבים הרשעים, כן מתרחב גיהנם שלמטה.

ובענין מהו גיהנם של מטה הוא מקום גדול מחזיק רבבות, וכל מה שמתרבים הרשעים גם כן מתרחב יותר, ויש שם כמה מיני מדורות זו קשה מזו לדון שם לכל אחד ואחד כפי העונש הראוי לו, והוא למטה בארץ, ויש בו ג' פתחים, אחד בים, ואחד במדבר, ואחד בישוב, וכל אחד נכנס בפתח הראוי לעונש כפי מעשיו, משום דיש הפרש וצער לנכנס בפתח זה מפתח זה, והאש הנמצא שם הוא גדול סי' פעמים מהאש של עולם הזה כאמרם ז"ל (ברכות נ"ז) אש של עולם הזה הוא אחד מסי' מאש של גיהנם. ויש שם גחלים כהרים וגבעות, ונמצא בתוך גיהנם נהרי נחלי זפת וגפרית שנובעים מן התהום.

**המזיקים ומחבלים שמכים את הרשעים,
הם שנבראו ממעשיהם הרעים.**

ויש שם כמה מיני מזיקים ומחבלים משונים ומכוערים להעניש את הרשעים, ונראה שאלו המזיקים ומחבלים המכים אותם הם המזיקים והמחבלים שעשה ברוע מעשיו, כאמרם ז"ל (אבות פ"ד מ"א) והעובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד, מלבד הממונים והמחבלים הממונים שם להעניש לרשעים מיום שנברא גיהנם. ונותנים כל מכות משונות באותו גוף, יש מי שתולין וחונקים אותו, ויש מי שהורגים אותו וחונקים אותו, ויש מי שנוקרים את עיניהם, ויש מי שתולין אותו בקדקדי ראשיהם, הכל כפי כבדות העבירות שעשה. וכמה מן החיים ראו פתח גיהנם שבמדבר מרחוק.

ואני שמעתי מפי קדוש מדבר החכם השלם כמה"ר חיים אלפסי ז"ל שספרו לו נחותי ימא שיש מקום בשפת הים הגדול אשר שפתו מגיע למדבר חרב, ושמה רואים ממרחק בקיעה בארץ יוצא מתוכה להבות אש עד לב השמים, והספינה מתרחקת הרבה כדי שלא יתהתך הזפת מחמימות האש. ושהוא ז"ל הלך בספינה בים הגדול ובלילה ראו להבות אש יוצאים מתוך הים, והלהב היה משבר הרים ומפרק סלעים שבתוך הים, והספינות העוברות בים זה יודעין ומכירין המקום ומתרחקים הרבה משם.

וספרו לו אנשי הספינה שזה המקום הוא פתח גיהנם שבים והאש הזה אינו נראה בתוך המים הנזכר כי אם בלילה, כי ביום מחמת אור השמש אינו נראה. ואני ראיתי בספר אחד שיש מקום בעולם והוא מדבר שמים שהולכים שם שומעים קול צעקה וצוחה במקום אחד שבמדבר זה יוצאה מתוך הארץ. ובפרט אם נוטים האוזן סמוך לארץ מתחזקים

הקולות כדוגמת קולות המכין אותם וצועקים מתוך צערם. ואומרים ההולכים שם ששם תחתיו גיהנם שבארץ. ומלך אחד רצה לידע סיבת הצעקה הנשמעת במקום הזה מהו, וצוה לחפור חפירות עמוקות מאד ולא מצאו דבר, אך הצעקה היתה נשמעת לעולם עד כאן.

ודברים אלו לא כתבתי חס ושלום להחזיק דברי רבותינו זכרונם לברכה שאומרים (עירובין י"ט) שיש פתח לגיהנם בים ובמדבר, כי דבריהם הם אמתיים מעצמם ואינן צריכין חיזוק, כי כולם ברוח הקודש נאמרו, אלא הבאתי אותם כדי להלהיב ולהפחיד הלבבות הנרדמות מלכלוך עונותיהם. הרי לך ענין גיהנם של מטה.

גיהנם של מעלה הוא נהר דינור

וגיהנם של מעלה הוא נהר דינור כסברת המקובלים זכרונם לברכה. ונראה לי עוד, שהמדור שיש לכל אחד גדול מחבירו זהו גיהנם של מעלה עם אותו הצער והביוש והכלימה שמקבל בהיות חבירו למעלה ממנו במקום ובמעלה ביתר שאת ויתר עז. וכאמרם ז"ל (בי"ב ע"ה) כל אחד נכוה מחופתו של חבירו וכו', ומקבל בושה מזה.

ועוד אמרו ועשן בחופה למה, אלא לכל מי שענינו צרות בתלמיד חכם בעולם הזה וכו'. הרי מקבל עונש בגן עדן עצמו, והעונש הזה הוא אחר שקבל בגיהנם עונש על איזה עבירות שבידו.

מי שראה צער תלמידי חכמים בחייו ולא ריחם עליהם, יראה בכבודן של תלמידי חכמים לעולם הבא, ולא ירחמו עליו.

ואם תאמר למה לא קיבל בגיהנם גם עונש העון שהיה עינו צרה בתלמיד חכם כשם שקיבל עונש שאר עבירות

וממתינים לו לעונשו בתוך גן עדן. התשובה, כל מדותיו יתברך מדה כנגד מדה. דכשם שבעולם הזה היה רואה לתלמיד חכם בצערם ועינו צר ולא מרחם עליהם, גם הוא יראה בעיניו מעלת התלמיד חכם ותלמיד חכם יראה בצערם ואין מרחם, כאשר עשה, כן יעשה לו. וכשם שיש גיהנם למטה כך יש גן עדן למטה כאן בארץ במקום מוצנע בעולם ובו כל מיני אילנות טובות אשר עין לא ראתה, והן מוציאים פרח ויצץ ציץ וכל מיני מגדים מופלאים בריחם ובצביונם, כעובדא דרבה בר אבוח (בבא מציעא פ"ט, קי"ב), שהוליכו אליהו בחומות גן עדן ופשט טליתו ולקח מעלי האילנות וכשיצא לילך שמע בת קול אומר, מי אכל עולמו כזה וניער טליתו אלפי דינרי פלגינהו לחתנוותיה עד כאן.

גם בעובדא (כתובות ע"ז) דרבי יהושע בן לוי שהוליכו המלאך המות בגן עדן בגוף ובנפש והוא בגן עדן של מטה, הרי גן עדן כאן בארץ במיני אילנות בפועל מופלאים בריחם כמדובר, ושם מתעדנין הנשמות והנכנסים בגופם חיים כר"י וחבריו מרוחניות הריחות, אמנם לא מהאכילה ושתיה כשם שמתעדנין החיים, שהאכילות ושתיה שם על דרך ויאכלו וישתו כשראו את אלהי ישראל, שהראיה נחשב להם כאלו אכלו ושתו, אמנם ניזונין מהריחות ומיני התענוגים הרוחניים אשר שכל המלוּבש בגוף אינו יכול לשער.

צדיקים אוכלים מן בגן עדן דוגמת המן שאכלו ישראל במדבר

גם יש לנשמות הצדיקים בחינת אכילה ברוחניות כאמרם ז"ל (חגיגה י"ב) למה נקראו שחקים ששחקים מן לצדיקים כו', ובודאי שאינו דרך אכילה ממש, אלא הוא אופן אשר אין שכל בני אדם יכול להבינו, והאמנם שנוכל ליישב אכילת המן הזה בגן עדן הוא השגות עליונות כמו להכיר

באחדותו יתברך ולהבין בסודי תורתו מעין מה שפעל לאוכלי המן במדבר, כדפירש מוהר"י אדרבי ז"ל במאמר (יומא ע"ה שמ"ר פל"ב בשינו ע"ש) עם המן היה יורד אבנים טובות ומרגליות וגדולי ישראל מלקטים אותם, דקשה למה דווקא גדולי ישראל ולא שאר העם, כיון שלכולם היה יורד וכולם לוקטים מן. אלא הכוונה לומר שהקב"ה יהיב חכמתא לחכימין ועל ידי המן היו מזדככין והיו משיגים סודי רזי התורה. וזהו דווקא החכמים והגדולים כיון שכבר היה בהם חכמה, וזהו דקאמר שהגדולים מלקטין אותם אבנים טובות שהם סודי התורה, וזה לא שייך בשאר העם שאינן חכמים שהקב"ה אינו נותן חכמה כי אם למי שיש לו חכמה כמדובר (ועיין שם הענין יותר באורך).

גם אמרו כאן שוחקים מן לצדיקים, רמז להשגת האחדות הקדוש והבנת הסודות שעתיד הקב"ה לגלות להם כנודע מרז"ל, תענוגי הריחות שהנשמה נהנה מהם כדרז"ל (ברכות מ"ג) על פסוק "כל הנשמה תהלל יה", איזה דבר שהגוף אינו נהנה והנשמה נהנה, הוי אומר זה הריח, יש להם בגן עדן שמתעדגים מהריחות המשובחות, כעובדא (ב"ר פס"ב) דרבי אבהו ורבי אלעזר בן פדת (תענית כ"ה) יוכיח, שהראו להם שלשה עשר נהרי אפרסמונא דכיא שהוא ריח טוב שעתידים להתעדן בהן, הרי שנהנה מהריח.

ויש מעלה אחרת גדולה מזו, והוא תכלית העונג והיינו כשנשלם זמן ישיבת הנשמה כאן בגן עדן של מטה ועולה לגן עדן של מעלה ונכנס בצרור החיים לראות פני מלך חיים, אין תענוג יותר גדול מזה.

ואופן קיבול השכר על כל מצוה ומצוה¹, ראיתי בספר אחד דכך הוא, אף על פי שהנשמה בגן עדן במדה הראוי לה בעבור איזה מצוה שעשה, כשבאים לתת לה שכר על מצוה אחרת לתת לה מדור יותר עליון מדקדקים אם קיים אותה כתקנה מעליון לה, ואם לא מוציאים אותה החוצה שתקבל עונש, כפי מה שגוזרים בבית דין הצדק. ואחר שתקבל עונשה

(ו) איתא במדרש רבה (פקודי נב, ג): מעשה ברבי שמעון בן חלפתא שהי' עני מרוד מאוד ולא הי' לו במה להתפרנס. פעם אחת בערב שבת יצא לבית הכנסת, התפלל לפני ה' - וירדה לו מן השמים אבן יקרה מאוד כדי שיתפרנס ממנה. כאשר הוא סיפר את הדבר לאשתו, אמרה היא לו שאינה רוצה ליהנות מהאבן ושיחזירה מיד חזרה לשמים.

שאל אותה רבי שמעון, מדוע? ענתה לו, האם אתה רוצה שיהי' שולחנך לעולם הבא בגן עדן חסר, ושולחן חבריך מלא (כלומר, שיחסר משולחנך כדי אותה אבן יקרה שקיבלת בעולם הזה)? הלך רבי שמעון וסיפר את הדברים לרבי הקדוש (שהי' רבו, הצטער רבי מאוד על כך שרבי שמעון ימשיך לסבול צער עניות אחרי שהי' שלח לו מטמון זה) - ואמר לרבי שמעון: לך ואמור לאשתך שאם יהי' שולחנך חסר אני אמלאנו משלי. הלך ואמר לה, אמרה לו בוא עימי לרבי. הלך רבי שמעון עימה אל רבי, וכשבאה לרבי שאלה אותו, וכי רואה אדם את חבירו בעולם הבא? וכי לא לכל צדיק וצדיק יהי' לו עולם לעצמו? והרי נאמר "כי הולך האדם את בית עולמו" - עולם שלו! כאשר רבי שמעון אתדברתי הוא הסכים עימה, ורבי שמעון בעלה הלך והחזיר את האבן היקרה לשמים.

ובעין זה איתא במסכת תענית (כה, א) מובא לגבי רבי חנינא בן דוסא שביקש רחמים ונתנו לו רגל אחת משולחן של זהב מהשמים, ואשתו ראתה בחלומה שעתידים כל הצדיקים לעולם הבא לאכול בשולחן של שלוש רגלים, ואילו לבעלה יהי' שולחן חסר שלשתי רגלים, ורבי חנינא בן דוסא ביקש רחמים ולקחו ממנו בחזרה את רגל השולחן.

מעלין לה לאותו מדור העליון יותר, ובדרך זה בכל מצוה ומצוה. וכל זה בגן עדן של מטה.

אמנם כשהנשמה עולה בגן עדן של מעלה, אז כבר נתבררה ונצרפה בכל מצוה ומצוה בגן עדן של מטה, וזכתה למדור היותר עליון, ועולה למעלה בצרור החיים, ואינה צריכה עוד צירוף, אלא עולה שם ממדרגה למדרגה להתעדן בכולם בלי שום בדיקה כשם שהיו בודקים אותה כשהיתה בגן עדן של מטה כדפרישית. זה דעתי בעניני גן עדן וגיהנם כפי מה שראיתי והבנתי בדברי רבותינו זכרונם לברכה ומפי ספרים.

ודע שכללתי באלו הדברים הרבה ולא פרשתיים באורך מיראת האריכות למען לא יקוץ הקורא. כי כוונתי בחיבור זה שיהיה מובן לכל קורא בו ולא יקוץ בדברי ויקבל מוסר מסבת היותו קורא בפיו ענין גן עדן וגיהנם, וקצת ממה שיש בתענוגי גן עדן ועונשי גיהנם. ובהיות כוונתי זו אכתוב פה פיסקא אחת קטנה מה שכתב הרב החסיד ז"ל (בעל ראשית חכמה) מעונש גיהנם למען יחרד ויפחד הקורא בו ולפחות יהרהר תשובה בלבו¹ ומחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה.

(ז בזהר חלק א' רכו, א), כתוב, יש גן עדן למעלה ויש גן עדן למטה, ויש גיהנם למטה ויש גיהנם למעלה. ובמאמר העיקרים 'בגן עדן וגיהנם' כתוב, ולנשמות היוצאות מהגוף בעת הפטירה, הוכנו מקומות בעולם הבא. אם האדם זכה על ידי מעשיו בעולם הזה, נשמתו נכנסת לנוח עד לזמן התחי' במקום המנוחה שנקרא גן עדן. ובגן עדן יש מדרגות שונות, יש גן עדן תחתון ויש גן עדן עליון.

בגן עדן התחתון - יושבות הנשמות באותו מראה, דמות וצורה של הגוף החומרי שהן היו בו בעת היותם בעולם הזה, ויש שם סוגים שונים של הנאות. ואילו בגן עדן העליון - הנשמות יושבות שם בבחינת נשמות ממש, והן נהנות בסוגי הנאות

כתב במסכת גיהנםם (פ"ב דף מ"ז ע"א משם רז"ל) וז"ל:
 אמר ריב"ל פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאני אליהו
 הנביא אמר לי רצונך לעמוד על פתח גיהנםם אמרתי הן. ראיתי
 בני אדם שתלויים בידיהם ובני אדם ברגליהם, והראני נשים
 שתלויות בדדיהן, והראני בני אדם שמאכילים אותם בשרם,
 ובני אדם שמאכילים אותם גחלי רתמים, ובני אדם יושבים
 חיים ותולעים אוכלים אותם. אמר לי אלו שכתוב עליהם
 (ישעי' ס"ו) ותולעתם לא תמות. והראני בני אדם שמאכילים
 אותם חול דק, והיו מאכילים אותם בעל כרחם דשניהם
 נשברות, והקדוש ברוך הוא אומר להם רשעים כשאכלתם
 הגזל היה מתוק בפיהם ועתה אין בכס כוח לאכול, לקיים מה
 שנאמר (תהלים ב) שני רשעים שברת.

והראני בני אדם שמשליכין אותם מן האש לשלג ומן השלג
 לאש כרועה זה שרועה צאנו מהר לבקעה ומבקעה
 להר, ועליהם הכתוב אומר (תהילים מ"ט) "כצאן לשאול שתו
 מות ירעם". אר"י כל מלאך ומלאך מוכן לפרוע עונש עבירה
 שעשה. זה בא ודן אותו והולך לו, וכן השני, וכן השישי וכן
 כולם, עד שמשלימין לכל העבירות שיש בידו עד כאן לשונו.

אש של גיהנםם חזק הוא אחד מששים מן האש שבשערי
 צלמות וכל מדור ומדור האש חזק יותר ששים מחבירו

רוחניות גדולות ונשגבות יותר מדהנאות שיש בגן עדן התחתון,
 וכן יש שם חילופי זמנים ושינויי עתים להנאות שונות ומתחלפות,
 ומדרגות שונות לנהנים שם.

הגיהנום הוא המקום לנשמות שצריכות להיענש. שם הן
 מקבלות צער ומכאובים, כל אחת לפי מעשי. יש שם מדרגות
 שונות של צער כמו שיש בגן עדן מדרגות שונות של תענוג.

עד שבשאל חציו אש וחציו קרח. והרשעים שבתוכו כשיוצאים מתוך האש לוחץ אותם ברד, וכשיוצאים מן הברד לוחץ אותם האש ודולקן.

גרסינן התם שבעה מיני גיהנם ברא הקדוש ברוך הוא, וכל גיהנם וגיהנם יש בו שבעה מדורין, וכל מדור ומדור יש בו שבעה מדורות של אש וז' נהרות של ברד וכל אחד ואחד רחבה אלף אמה ועומקן אלף אמה וארכו שלש מאות אמה. וכל אחד ואחד מושכין ויוצאין זה אחר זה. וכל רשע ורשע עוברים בהם ונשרפים בהם, ומלאכי חבלה הממונים עליהם חוזרים ומחיים אותם על רגליהם, ומודיעים להם כל מעשיהם שהם רעים, וכל מעשיהם ודרכיהם שהם מקולקלין ואומרים להם אף עכשיו עברו לפנינו בנהר ברד ובנהרי אש ובנהרי הלפידים ובנהרי שלג על שעברתם על דברי תורה ומצוות שניתן לכם בהר סיני, ואתם לא יראתם מאש של גיהנם, ומן דינא של אבדון, בואו ותנו חשבון על מעשיכם. ולא עוד אלא שבכל מדור ומדור יש בו שבעה אלפים סדקים, וכל סדק וסדק יש בו שבעה אלפים עקרבים, וכל עקרב ועקרב יש בו שלש מאות חוליות, וכל חוליא וחוליא יש בו שבעה אלפים כדים מרים תלויים בו, ויוצאים ממנה שבעה נהרות של סם המות, ואדם הנוגע בו מיד נבקע, וכל אבר ואבר שלו מיד נופל, וכריסו נבקעת ונופלת על פניו, וכמה מלאכי חבלה עומדים ונוטלים כל אבר ומחיים אותם ומעמידים אותם על רגליהם ונפרעין מהם. עד כאן לשונו.

הבחירה ביד האדם לטוב או לרע ח"ו

ואתה בן אדם ראה נתתיך בעונשי גיהנם ובתענוגי גן עדן, והנה הנם לפניך שני דרכים, דרך המות, ודרך החיים, ובחרת בחיים למען תחיה וירשת חלקך ונחלתך בגן אלקים, שהבחירה בידיך נתונה לבחור את הדרך ישכון אור, כי לא גזרו

עליך צדיק ורשע, כאשר אמרו חז"ל (נדה ל"א) בפרשת תזריע וילדה זכר דבשעת צאת הטיפה המלאך מוליכה לפני המקום וגוזר עליה חכם או טיפש עני או עשיר גיבור או חלש, אבל צדיק ורשע לא קאמר.

ונראה דזהו ענין הסמיכות, כתיב לעיל להבדיל בין הטמא ובין הטהור וסמך אשה כי תזריע וגו', ירצה, היות הבחירה ביד כל אדם להיות טהור או טמא כלומר צדיק או רשע. בעבור דאשה כי תזריע מוליכין את הטיפה לפני הקדוש ברוך הוא כביכול ועל הכל גוזר אבל לא על צדיק ורשע, ולכן ברשותו של אדם להיות צדיק טהור או טמא, ולהלוך ברגליו וליכנס בתוך משפטי גיהנם, או להלוך וליכנס בגן עדן מקדם לעלות בצרור החיים, עד כאן לשונו הקדוש.

סדר יציאת הנפש

והנה בצאת נפשו של אדם^ח, בא אליו המלאך הגדול והנורא שהוא מלא עינים, והאדם כשרואה אותו נהפכו מעיו בקרבו, ונשתנה תואר פניו, מגודל הפחד והמורא מהמלאך הגדול והנורא שחרבו שלופה בידו עם כד של סם המות, כמו שמובא במסכת ע"ז (דף כ" ע"ב), וזה לשונו: אמרו עליו על

(ח) בספר גשר החיים (חלק ג, פ"ו) כתוב, המיתה נקראת בתורה ובנביאים ובכתובים ובתלמוד ובמדרשים - בשמות שונים שמכנים את מציאות הנפש לאחר הפטירה. היא מכונה בשם - **הליכה**, כאדם ההולך ממקום למקום, "הולך בדרך כל הארץ" ועוד. היא גם נקראת בלשון - ביאה, "ואתה תבוא אל אבותיך בשלום", ועוד. היא נקראת בלשון - **שינה**, "וישנו שנת עולם" ועוד. בשם - **שכיבה**, "ושכבתי עם אבותי" (אבותי) ועוד. בשם - **אסיפה**, "ויאסף אל עמיו", ועוד. בשם - **יציאה**, כאדם היוצא ממקום למקום. בשם - **פטירה**, "כאדם הנפטר ממקום זה למקום אחר. בשם - **מנוחה**, ולכן נקרא המת בשם "מנוח".

מלאך המות שכולו מלא עינים. בשעת פטירתו של חולה עומד מעל מראשותיו וחרבו שלופה בידו, וטיפה של מרה תלוי' בו, כיון שחולה רואה אותו מזדעזע ופותח פיו וזורקה לתוך פיו, ממנה מת ממנה מסריח ממנה פניו מוריקות וועיין גם כן להלן בפרקין (מזהר פי' נשא דף קכ"ו ע"ב). ואמרין לקמיי בגמרא, אמר מר ממנה מת, נימא פליגא דאבוה דשמואל, דאמר אבוה דשמואל, אמר לי מלאך המות, אי לא דחיישינא ליקרא דברייתא הוה פרענא בית השחיטה כבהמה (ופרשיי לראות מבחוץ כבהמה, אלמא מחתך ממש הוא), דלמא ההיא טיפה מחתכה להו לסימנין, עד כאן לשונו.

אם זוכה האדם יוצא נשמתו כמשחל בניתא מחלבא, ונשחט על ידי סכין כשר ומתוקן.

ואם זוכה האדם יוצא נשמתו כמשחל בניתא מחלבא^ט, ונשחט על ידי סכין כשר ומתוקן^י, ומתגלה עליו השכינה בלוית צדיקים וקדושים ונשמות קדושות לאלפים, המצפים לביאתו בצאת נפשו ממנו, ומלויים את מטתו בבכי והספדים עד לאחר הקבורה, שמכניסים נפשו לעין לא ראתה אלהים וזלתך^י, בשירות וזמירות ותשבחות, ועולה מגן לגן ומהיכל להיכל, עד שזוכה לבא אל שורשו ומקור מחצבתו, ואתכלל

ט) עיין ברכות (דף ח' עמוד א'): תשע מאות ושלושה מיני מיתה נבראו בעולם. . ניחא שבכולן נשיקה. . דמיא כמשחל בניתא מחלבא (כמושך נימת שער מתוך החלב, רש"י).
י) עיין מענין זה בספדה"ק חסד לאברהם מעין חמישי נהר י"ז, ובספר טוב הארץ מהרה"ק ר' נתן שפירא בעהמ"ח ספר מצת שמורים.

יא) ישע"י סד, ג. וראה ברכות דף ל"ד ע"ב. לעיל ספ"ב (מזהר חדש במדרש הנעלם פ' נח), ובהנסמן שם הע' ח'.

ואתקשר בצרורא דחיים דלעילא, כמו שכתוב (שמואל א' כה, כט) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים.

ואם אינו זוכה חס ושלוס, בא אליו המלאך הגדול והנורא והעצום המלא עינים, והוא הוא המלאך בעצמו שפיתה אותו לכל העבירות, וככה מנסה אותו עוד לפתות אותו לכפור באלקי ישראל חס ושלוס, כמו שמובא בס"י מהקדוש והנורא רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, שפעם אחת בא דפעשע (טעלעגראם) מחסיד אחד שצריך לרחמים, והיה מצוה להשיב ברכת רפואה, והחסידים דשם באותו מקום שנתקבלה הדפעשע הבינו מתשובת הצדיק שכבר אפס התקוה, שהיה כבר לאחר הגזירה רח"ל, ונתקבצו סביב למיטתו של החולה, וכיון שהגיע סמוך ליציאת נשמתו, פתאום התעורר זה האברך החסיד בבכי רב וצעקה, וסיפר להעומדים סביבו, אשר בא אליו מלאך פלוני בתפוח של זהב וקבוע בו כל מיני מרגלות דנהורין ובידו השני עבודה זרה, ואמר שבאם ישתחוה לאותו עבודה זרה, אז יתן לו זה התפוח, ויחזור ויבריא אותו, וכל כך היה גדולה פיתויו שכמעט שנתפתה אליו, ופתאום בא אליו רבו הקדוש מטשערנאביל, וצעק והרעים בקול גדול על המלאך, מה תרצה מזה האברך, אין לך רשות לפתות אותו, ותיכף הרף ממנו. וככלותו לספר זאת יצאה נפשו, ושבק לנו חיים זה האברך. ונסעה אמו לאותו צדיק לספר לו המאורע, ואמר הרב הקדוש, בודאי ובודאי אין אני מניח חס ושלוס את אנשי עד שאתקן אותם בתיקון הראוי להם.

ההולך אצל הצדיק, מוסרין אותו בידו של הצדיק, ומחויב לעשות לו טובה.

ופירש בזה מה שאמרו רז"ל (במסכת אבות פרק ה') הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו, כי ההולך אצל הצדיק ואינו עושה, שאינו מרגיש שום תכלית של עשיה, כי לא כל

אחד זוכה להרגיש ולהתפעל שם, שכר הליכה, אז מה השכר הליכה שלו, בידו, שמוסרין אותו של הצדיק, והוא מחויב לעשות לו טובה. כל אחד מישראל מחויב לידע זאת שלא להתפתות חס ושלום, ומה יעשו אלו שנמכרים בחיים חיותם להיצר הרע ועוברים על מצות התורה, ובעד בצע כסף בגניבות וגזילות ואונאה וריבית וכו', ואיך ינצלו אז מהמלאך המות, אם בחיים חיותו נמכר לו חס ושלום.

והנה אגב דאתי לידי ספר תורת חסד לדודי הרה"צ הק' ר' מרדכי ראטשטיין, אעתיק מרגניתא טבא שמצאתי בספרו בפרשת ויקרא (דף כ"ט ע"ד ואילך), וז"ל שם :

בפסוק ופשט את בגדיו וגו' והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור, הנה מצאתי מה שאהבה נפשי ומה שתמיד עלה על רעיוני בסי' הקדוש אמרי טוב, וז"ל :

**הס"מ מפתה את האדם סמוך למיתתו
שיכפור באלקי ישראל ח"ו.**

"ופשט מתרגם המתרגם וישלח, בעת שישלח וילך אדם מן העולם הזה לעת פקודתו להשתלח הנשמה מהגוף, על זאת צריך להתפלל כל חסיד לעת מצוא שיהי' בעת שפשט הנשמה מן הגוף בדעת שלימה, כי **הס"מ בא לו לאדם קודם פטירתו ואמר לו כפור באלקי ישראל** כדי להטעותו מדרך הטוב ומאמונת הקב"ה בעת שפשט הנשמה מן הגוף [התבונן אחי זאת ושים על לבך הטהור], **ע"כ צריך אדם לבקש ולחנן לפני הקב"ה בעת שיהי' יום פקודתו שיהא בדעת שלימה כדי שיכול למסור את נפשו בקדושה וטהרה.** וזהו **ופשט** עולה נשמה בגימטריא, להתקשר להוי' ברוך הוא. וזה הוא **ופשט** במספר קטן גימטריי' הוי"ה ברוך הוא. ומאריך שם, וסיים: על כן צריך להתפלל על זה בכל עת ובכל זמן. וזהו **הוציא**, בעת יציאת נשמתו מהגוף צריך לקבל עליו **את הדשין**, למסור את

נפשו **לשרפו לאפר** בשביל הקב"ה, ומקבל עליו הדין באהבה ויראה, ואז יכול ליחד יחודא עילאה ולקבל עליו עול מלכות שמים **באמת**, ויתעורר עליו זכות **יצחק אבינו** שאפרו מונח לזכרון לכפר על בני ישראל, ואז ינצל מן השטן, כי הדש"ן גימטריא שט"ן **אל מחוץ למחנה** (ר"ל), בעת יציאת נשמתו מחוץ לגופו יתעלה נשמתו אל מחנה שכונה, אל מקום אשר נחצבה משם, ויקויים בו **טהור** הוא, שיום צאתו כיום ביאתו, ואז יתעלה נפשו **אל מקום טהור**, עכ"ל הקדושה.

על כן אחי היקר ראוי להתבונן בדברים הקדושים האלו ולשים על הלב לעת מצוא זה יום המיתה, ושלא נשכחם חלילה.

טוב לעשות מסירת מודעה בחייו, שאם ח"ו דעתו יודה להמסית, הוא מבטל אותו מעכשיו.

והנה בזה כמה שנים אשר ראיתי מענין הזה בס' הקדוש שבט מוסר (פרק כ"ז), וחשבתי בלבי, טוב להעתיק בספר ראשון שחברתי, אבל לא עלתה בידי, אבל עכשיו שחברתי בעזה"י הספר הזה וראיתי מענין זה בספר אמרי טוב הנ"ל, נזכרתי להעתיק מה שכתב השבט מוסר מענין מסירת מודעה **שתקנו הקדמונים ז"ל שימסור האדם מודעא בחייו, שאם חס ושלום מסיבת בלבול דעתו יודה אל דברי המסית, יהיו דבריו כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש.** וקודם מסירת מודעא הזאת צריך האדם שישוב בכל לבו מהעבירות שבידו שעשה מנעוריו עד היום הזה, אע"פ שכבר עשה תשובה ונתחרט ועזב את דרכיו המקולקלים ועשה תשובה על כל העבירות שעשה, שמא לא עשה תשובה שלימה בכל לבבו, אבל עכשיו שמוזכר יום המיתה בודאי צריך שישוב בכל לבבו. וכתוב שם הנוסח מה שצריכין לאמר, ויכול כל אדם לראות שם. וסיים שם: **וטוב לאמרה ברבים כדי לזכות את הרבים.** ואני המחבר [הוא המחבר

ספר הקדוש שבט מוסר] קראתי ברבים בתוך הדרוש ברוב עם הדרת מלך, ואמרתי לעם שיתכוונו עמי במסירת מודעא זו לעת מצוא זו מיתה, שאפשר ימות אדם פתאום דמיתה מצוי, **לכן טוב לאומרו בהיותו בריא שדעתו מיושבת עליו כדי שימסרנה בלב טוב ובנפש חפיצה בלי עונש כלל, כי סמוך למיתתו נראה כמוכרח, עכ"ל הקדוש.**

התבונן אחי שראוי לעשות כן כמו שעשה הקדוש בעל שבט מוסר, **שבעוד שאדם בריא יראה אדם לאסוף לו עשרה לומר בפניהם הנוסח מסירת מודעה, ובודאי יועיל לאריכות ימים ושנים, כי אפשר שבעת חליו תטרף דעתו חס ושלום, ע"כ בודאי נכון לעשות המסיר[ת] מודעא הזאת בעת שאדם בריא, והבא לטהר מסייעין אותו, כי בודאי אמת שבשעת יציא[ת] נשמתו השטן עומד על ימינו לשטנו ויאמר לו כפור בד' אלקי ישראל, והנשמה ממאנת, ואפשר שיבוא לידי הודאה חס ושלום וחלילה, ע"כ בודאי צריך ליהרר אדם בזה ביתר שאת וביתר עוז להקדים בימי בריאותו לומר הנוסח של מסירת מודעה שכתב בשבט מוסר הנ"ל או בליקוטי צבי החדש, ויזכה לכל טוב.**

והנה מביא שם השבט מוסר מעשה בחולה אחד שצעק מאד קודם מותו יען שראה למלאך המות, ואמרו לו חכמים שיאמר שמע ישראל, והוא ענה: חלילה לאמר שמע ישראל, כי השטן עומד לנגדו ואומר שאם יאמר שמע ישראל יעשה עמו שפטים גדולים ואם לא יאמר יצילהו מצער חליו, ולא אמר שמע ישראל ויצאה נשמתו והלך לחרפות, וכולם פירשו מאצלו שלא ידבק בלבושיהם מטמאתו, עד כאן לשונו הקדושה.

התבונן אחי במעשה הזאת. על כן בודאי נכון לומר מסירת מודעה בעודנו בריא בחיים חיותינו, ונזכה לאריכות ימים בזכות התשובה המתנוצץ בנו, אמן. ועיין שם בשבט

מוסר שמאריך במעשה הזאת ותבין. עכ"ל בס' תורת חסד שם. ושם לפני זה (בדף כ"ט ע"ב ואילך) כתב, וזה לשונו:

אחר כתבי מענין מסירת מודעה, מצאתי את שאהבה נפשי בס' הקדוש ברית אברהם מאבי השלי"ה הקדוש, שנדפס שם הצוואה של נכדו ר' שעפטל אשר כתב שם, וזה לשונו: כתב אדוני אבי ז"ל [הוא השלי"ה הקדוש] בספר, **אדם כשמייע זמן למות, עומד השטן ב"מ על צדו ומפתה אותו ואומר לו כפור באלקי ישראל, ואדם אין לו דעת באות[ן] הימים רחמנא ליצלן, ע"כ הנני עומד [כן אומר בנו, השלי"ה הקדוש] מעכשיו בפני הש"י שמו הגדול ב"ה ושכינתיי ובפני ב"ד של מעלה ובב"ד של מטה, שהנני מוסר מודעה, אם חלילה וחס שאדבר סמוך לאותו ענין איזה דבר שלא כהוגן, יהיו אותן הדברים בטלין ומבוטלין לא שרירין ולא קיימין על עצמי, והדברים של עכשיו הם קיימים, באשר אני מקבל על עצמי ומעיד אני שהקב"ה הוא מסבב כל הסיבות ומהוה כל הויות, והוא נצחי, ראשון לראשונים ואחרון לאחרונים, ושמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד, וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והן הן הדברים שאני מקבל עלי מעכשיו ולעולמים, עכ"ל הקדושה.**

צריך לעשות המסירת מודעה בעודו בבריאותו, ולא ימתין עד קודם מותו ח"ו, כי מי יודע מה יולד יום.

התבונן אחי היקר ללמוד מהצדיק הלז לעשות כן כל אדם **בעוד בבריאותו, ושלא להתעצל ולהמתין עד קודם מותו, כי מי יודע היום חלילה, ע"כ בודאי נכון לכל אדם למי שיש לב חי בקרבו לשים זאת על לבו, לבחור איזה יום לאמר מסירת מודעה אפילו בפני שלשה, כדמוכח הלשון של מסירת מודעה דלעיל שמזכיר ובב"ד של מטה. ע"כ בודאי נכון שלא להתעצל בדבר הזה בעודו בבריאותו ואל יבוש משום אדם, כי אם חס ושלום יתעצל ובבוא יומו חס ושלום אולי יכפור איזה קצת**

מחמת בהלה אזי מתחייב בנפשו יען כי לא קדם במסירת מודעה, ובפרט בנוסח קצר כנ"ל, והבא לטהר מסייעין אותו מן השמים, אמן.

הג"ה: ובכתבי זאת אמר לי חתני היקר [זקיני] מו"ה יהושע כ"ץ נ"י, שאיזה פעם קרא לו חותני הצדיק מו"ה זא[ב] זייף ז"ל לצרף לבי"ד לומר מסירת מודעה זו, וזאת הי עוד בבריאותו. הרי אחי שרבים עושים כן, ע"כ נכון שגם אנחנו לא נתעצל. **וכן אני מצוה זאת לכל יוצאי חלצי עד עולם.** וגם זה סיבה שלא לשכוח ביום המיתה. ובזכות זה השם ברחמיו ובחסדיו הגדולים יאריך ימים לעבודתו ית', אמן ואמן, ע"כ הגי"ה. עד כאן לשון ספר תורת חסד.

בזמן יציאת הנפש שוחטים אותו בסכין פגום כמו נבילה רחמנא ליצלן

וכיון שבא הזמן לצאת נפשו, נשחט בסכין פגום כמו נבילה (עיינין זהר ויקרא דף כ"ט סוף ע"א ותיקונים דף נ"ט סוף ע"א), ויוצא נפשו בגודל צער ותמרורים, (ברכות דף ח' ע"א) כפיטורי בפי וושט² או כחיזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא³, ועומדים סביב למטתו אלפי אלפים ורבבות כתות

י"ב) ים אוקיינוס יש בו מקומות שאינו מקבל ברזל, ומחברין לחי הספינה על ידי חבלים ועקלים שתוחבים בנקביו ותוקעים אותו בדוחק לפי שהם גסין כמדת הנקב. פיטורי חבלים, דמתרגמינן ופטורי ציצם (מלכים - א' ו') אטונין. בפי וושט, הוא הנקב שהוא עגול כפי וושט (רש"י).

יג) כאנפי הסירים הנסבכים בגזת הצמר כשאדם נותק בחזקה ומשליך לאחור, שאי אפשר שלא ינתק הצמר עמה (רש"י).

בכל יום ויום הכרוז קורא ואומר,

"עד מתי פתאים תאהבו פתי"

חיות רעות ומשוניים ואכזרים, והמונים המונים מאלו החיצונים שפעל ועשה על ידי עונותיו ואשר הטעו אותו ושמו לו המר למתוק, ומצפים ליציאת נפשו לנקום ממנו נקמת ה' צבאות תחת שהתפתה להם, והמה אחר כך נעשים לו אכזרים ורוצחים להכותו ולצערו ביסורים שאין להם חקר ומספר.

בכל יום בת קול יוצאת ומכרזת שובו בנים שובבים

ומובא בזהר (פרשת נשא דף קכ"ו ע"א ואילך), וזה לשונו: רבי אבא^ר פתח, (תהלים קג, א) לדוד ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו, כמה אית ליה לבר נש לאסתכלא ולמנדע בפולחנא דמאריה, דהא בכל יומא ויומא כרוזא קרי ואמר (משלי א, כב) עד מתי פתאים תאהבו פתי וגוי' (ירמיה ג, כב) שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם, ולית מאן דירכין אודניה, אורייתא קא מכרזא קמייהו ולית מאן דישיגח.

תא חזי^י, בר נש אזיל בהאי עלמא והוא חשיב דדיליה הוא תדיר וישתאר בגויה לדרי דרין, עד דאיהו אזיל בעלמא

י'ד] [פירוש הסולם - מאמר מיתה וחבוט הקבר:] ר' אבא פתח וכו'. ר' אבא פתח, לדוד ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו. כמה יש לבר אדם להסתכל ולדעת בעבודת אדונו, כי בכל יום ויום הכרוז קורא ואמר, עד מתי פתאים תאהבו פתי וגוי'. שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם. ואין מי שיטה אוננו. התורה מכרזת לפניהם ואין מי שישיגח.

טו) **תלמיד חכם בר נש וכו'.** בוא וראה, אדם הולך בעולם הזה, והוא חושב ששלו הוא תמיד, וישאר בו לדורי דורות. ובעוד שהוא הולך בעולם, נותנים אותו בכבלים, דהיינו שנחלה ונקסד אל מסתו. ובעוד שהוא יושב כך, דנים אותו בחברת שאר בני הדין. אם נמצא לו מליץ טוב, הוא ניצול מן הדין. זה שאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר וגוי'. מי הוא מליץ טוב, אלו הם מעשים הטובים העומדים לאדם בשעה שצריך להם. קינפון פירושו חבורה ומקום קבוץ. מלשון שעומדים

יהבין ליה בקולרא, עד דאיהו יתיב דיינין ליה בקונפון (פי' מושב הדיינים בגרדום, הרש"ב בנצוצי אורות) עם שאר בני דינא, אי אשתכח ליה סניגורא הא אשתזיב מן דינא, הדא הוא דכתיב (איוב לג, כג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר וגוי, מאן הוא סניגורא, אלין עובדין דכשרן דקיימי עליה דבר נש בשעתא דאצטריך ליה, ואיט"ו לא ישתכח עליה סניגורא הא אתחייב מן דינא לאסתלקא מן עלמא.

בההיא שעתא, כד איהו שכיב בקולרא דמלכא עד דזקיף עיניו, חמא דאתיין לגביה תרין דכתבין קמיה כל מה דעבד בהאי עלמא", וכל מה דאפיק מן פומא, ויהיב דינא (נ"א חושבנא) על כלא וכתבין קמיה, הדא הוא דכתיב (עמוס ד, יג) כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחו וגוי', והוא אודי עלייהו.

עליו בקנפון (כלים כ"ג), (פי' מושב הדיינים בגרדום, הרש"ב בנצוצי אורות).

אם לא נמצא עליו מליץ טוב,

מתחייב הוא מן הדין להסתלק מן העולם.

טז) ואי לא ישתכח וכו'. ואם לא נמצא עליו מליץ טוב. הוא מתחייב מן הדין להסתלק מן העולם. בשעה ההיא, כשהוא שוכב קשור בכבלים של המלך, בעוד שנושא עיניו, הוא רואה שבאים אליו שנים הכותבים לפניו כל מה שעשה בעולם הזה, וכל מה שהוציא מפיו, ונותן דין על הכל, וכותבים לפניו. זה שאמר, כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחו וגוי'. והוא מודה עליהם.

י"ז) עיין גם כן לעיל פרשת לך לך דף ע"ח ע"ב).

כל מה שפעל האדם בחייו, עולה ומעיד עליו לאחר פטירתו מן העולם הזה

מאי טעמא^נ, בגין דההוא עובדא דאיהו עביד סלקא וקיימא עליה לאסהדא ביה וקיימין לאסהדא עליה, וכולהו נחתין ואתרשימו קמיה וקיימי קמיה, ולא מתעברן מניה עד שעתא דאתדן בהו בההוא עלמא.

תא חזי, כל אינון מלין דעביד בר נש בהאי עלמא, כלהו זמינין וקיימי לאסהדא ביה ולא אתאבידו מיניה, ובשעתא דמפקי ליה לקברא כלהו מתעתדן ואזלי קמיה, ותלת כרוזי מכרוזי, חד קמיה וחד מימיניה וחד משמאליה, ואמרי, דא פלנייא דמריד במאריה, מריד לעילא, מריד לתתא, מריד באורייתא, מריד בפיקודוי, חמו עובדוי חמו מלוי, טב ליה דלא אברי.

עד דמטי^ט לגבי קברא, כלהו מתין אתרגזון מדוכתייהו עליה ואמרי ווי ווי דדא אתקבר בגוון, עובדוי ומלוי אקדמן

יח) **מאי טעמא בגין וכו'.** מהו הטעם שמודה על כל מעשיו. הוא משום שאותו מעשה שהוא עשה, עולה ועומד לפניו להעיד בו, וכל המעשים עומדים למעלה להעיד עליו, ויורדים כולם, ונרשמים לפניו, ועומדים לפניו, ואינם עוברים ממנו, עד השעה שנדון בהם בעולם ההוא.

ג' כרוזים מכריזים ואומרים זה הוא פלוני שמרד באדונו, טוב לו שלא הי' נברא

בוא וראה, כל אלו הדברים שעשה האדם בעולם הזה, כולם מוכנים ועומדים להעיד עליו, ואינם נאבדים ממנו. ובשעה שמוציאים אותו לקבר, כולם נועדים והולכים לפניו. וג' כרוזים מכריזים. אחד מלפניו, ואחד מימינו ואחד משמאלו. ואומרים זה הוא פלוני שמרד באדונו, מרד למעלה, מרד למטה, מרד בתורה, מרד במצותיו, ראו מעשיו, ראו דיבוריו, טוב לו שלא הי' נברא.

לב שכר ויצא - פרק ז' ועונש

ועאלין לקברא וקיימי עליה דההוא גופא, ורוחיה אזלא ושאט ומתאבלא על גופא.

כיון דבר נש אתטמר בבי קברי, דומ"ה קדים (ס"א קאים) ונפיק תחות ידיה תלתא בי דינא די ממנן על דינא דקברא, ותלת שרביטי דאשא בידיהו, ודיינן רוחא וגופא כחדא.

ווי על ההוא דינא, ווי על עובדוי.

בשעתא דאיהו² תפיס בקולרא דמלכא ואתדן דיניה ואשתלים דלא אשתכח עליה סניגוריא, וסנטירא דמלכא נחית וקאים קמיה לרגלוי וחד סייפא שנא בידיה.

זקיף בר³ נש עינוי וחמי כתלי ביתא דמתלהטן באשא (דזיוא) מניה. אדהכי חמי ליה קמיה כוליה מלי עיינין,

כל המתים צועקים אוי אוי שזה נקבר בינינו

י"ט) עד דמטו לגבי זכו'. עד שמגיעים לבית הקברות, וכל המתים ירגזו עליו ממקומם, ואומרים אוי אוי, שזה נקבר בינינו. מעשיו ודיבוריו מקדימים ובאים לתוך הקבר, ועומדים על אותו הגוף. ורוח הולך ומשוטט ומתאבל על הגוף. כיון שהאדם נתכסה בקברו, המלאך דומה מקדים ויוצא, ותחת ידו ג' בתי דינים הממונים על דין הקבר, וג' שרביטי אש ביניהם, ודנים את הרוח והגוף יחד. אוי על דין ההוא, אוי על מעשיו.

כ) **בשעתא דאיהו תפיס זכו'**. בשעה שהוא תפוס בכבלי המלך. דהיינו בשעה שהוא חולה ונקטר אל מסתו, ונדרן דינו, ונשלם לחוב, כי לא נמצא עליו מליץ יושר. והממונה של המלך, דהיינו מלאך המות, יורד ועומד לפניו, למרגלותיו, וחרב חדה אחת בידו.

רואה כותלי הבית שלו שלוהטים ממנו באש

כא) זקיף ב"נ עינוי זכו'. נושא האדם את עינוי, ורואה תחילה את כותלי הבית שלוהטים ממנו באש. ובתוך כך רואה אותו, כולו לפניו מלא עינים, ולבושו אש לוהט, עוסד לפני האדם. ואף על פי

לבושיה אשא דלהיט קמיה דבר נש.

הכי הוא ודאי, דהא כמה בני נשא חמו מלאכא בשוקא וקיימי קמיה ושאר בני אשא לא חמאן ליה.

ואי תימא²³ הא כתיב (תהלים קד, ד) עושה מלאכיו רוחות וגו', היך יכול לאתחזאה בארעא, אלא מלה דא הא אוקמוה, דכיון דנחית מלאכא לארעא אתלבש בגופא ואתחזי למאן דאתחזי בההוא לבושא דאתלבש ביה, ואי לאו, לא יכיל למסבל ליה עלמא ולאתחזאה, כל שכן וכל שכן האי דכל בני עלמא צריכין ליה.

סאחרים העומדים שמה אינם רואים אותו, כך הוא ודאי, כי כמה בני אדם רואים מלאך בשוק ועומדים לפניו, ושאר בני אדם אינם רואים אותו. **סנטר**, פירושו ממונה, מלשון אפוטרופא או סנטר (יהושלמי ב"מ ה).

(בב) **ואי תימא הא וכו'**. ואם תאמר הרי כתוב, עושה מלאכיו רוחות וגו', ואיך אפשר לראותם בארץ. ומסיב, אלא דבר זה, הרי העמדנו. כיון שהמלאך יורד לארץ, הוא מתלבש בגוף ונראה למי שנראה באותו הלבוש שנתלבש בו. ואם לא היה מתלבש בלבוש, לא הי' העולם יכול לסובלו ושיהי' נראה. כל שכן וכל שכן בזה, במלאך המות, שכל בני העולם צריכים אליו.

כיון שרואה המלאך המות מזדעזע כל גופו ורוחו, ואומר, אוי לי על מה שעשיתי

תלת טפין²² בחרביה וכו' והא אוקמוה חבריא²³.

כיון דחמי ליה, אזדעזע כל גופיה ורוחיה, ולביה לא שכיך בגין דאיהו מלכא דכל גופא ורוחא דיליה אזלא בכל שייפי גופא, ואשתאיל מנייהו כבר נש דאשתאיל מחבריה למהך לאתר אחרא. כדין הוא אומר, ווי על מה דעבד, ולא מהנייא ליה אלא אי אקדים אסוותא דתשובה עד לא מטא ההיא שעתא.

דחיל ההוא²⁴ בר נש ובעי לאתטמרא ולא יכיל, כיון דחמי דלא יכיל הוא פתח עינוי ואית ליה לאסתכלא ביה ואסתכל ביה בעיינין פקיחין, וכדין הוא מסיר גרמיה ונפשיה, וההיא שעתא הוא עידן דדינא רבא דבר נש אתדן ביה בהאי עלמא.

(ג) ג' טפין בחרבי' וכו'. ג' טפות הם בחרבו, וכבר העמידו החברים (לעיל פקודי תקט"ז). כיון שרואה אותו מזדעזע כל גופו ורוחו, ולבו אינו שוקט, משום שהוא מלך של כל הגוף. והרוח שלו הולך בכל אברי הגוף, ונפרד מהם, כאדם הנפרד מחבירו ללכת למקום אחר. אז הוא אומר, אוי לי על מה שעשיתי, ואינו מועיל לו, אלא אם הקדים הרפואה של תשובה מטרם שהגיע שעה ההיא. כ"ד) במסכת עבודה זרה (דף כ' ריש עמוד ב').

האדם מפחד מהמלאך המות, ורוצה להסתתר ואינו יכול, ואז הוא מוסר עצמו ונפשו.

(כה) דחיל ההוא ב"נ וכו'. מפחד האדם ורוצה להסתתר ואינו יכול. כיון שרואה שאינו יכול, הוא פותח את עיניו. ויש לו להסתכל בו. ומסתכל בו בעינים פקוחות. ואז הוא מוסר עצמו ונפשו. והשעה ההיא היא העת של הדין הגדול שאדם נידון בעולם הזה. ואז הולך הרוח בכל אברי הגוף ונפרד מהם. ומשוטט בכל האברים, ומזדעזע לכל הצדדים. וכל אברי הגוף כולם מזדעזעים.

שכר - ויצא - פרק ז' ועונש לה

וכדין רוחא אזלא בכל שייפי גופא ואשתאיל מינייהו, ושאט בכל שייפין ואזדעזעא לכל סטרין, וכל שייפי גופא כלהו מזדעזען.

כד מטא¹² רוחא לכל שייפא ושייפא ואשתאיל מניה, נפל זיעא על ההוא שייפא ורוחא אסתליק מניה, ומיד מית ההוא שייפא, וכן בכלהו.

כיון דמטי¹³ רוחא למיפק, דהא אשתאיל מכל גופא, כדין שכניתא קיימא עליה ומיד פרחא מן גופא. זכאה חולקיה דמאן דאתדבק בה, ווי לאינן חייביא דרחיקין מינה ולא מתדבקין בה.

וכמה בי דינא¹⁴ אעבר בר נש כד נפיק מהאי עלמא. חד ההוא דינא עילאה דקאמרן כד נפיק רוחא מן גופא (וזה

(כו) **כד מטא רוחא וכו'.** כשמגיע הרוח לכל אבר ואבר ונפרד ממנו, נופלת זיעה על אותו האבר, והרוח מסתלק ממנו, ומיד מת אותו האבר. וכן בכל האברים.

כיון שמגיע הרוח לצאת, אז השכינה עומדת עליו. ומיד פורח הרוח מן הגוף

(כז) **כיון דמטי רוחא וכו'.** כיון שמגיע הרוח לצאת, כי כבר נפרד מכל אברי הגוף. אז השכינה עומדת עליו. ומיד פורח הרוח מן הגוף. אשרי חלקו של מי שנתדבק בה, בהשכינה, אוי לאלו הרשעים שהם רחוקים ממנה ולא נתדבקו בה.

צריך האדם, בעודו נמצא בעולם הזה, לירא מאדונו,

ולהסתכל בכל יום ויום במעשיו, וישוב עליהם לפני אדונו.

(כח) **וכמה בי דינא וכו'.** וכמה בתי דין עוברים על האדם כשיוצא מעולם הזה. א', אותו דין העליון שאמרנו, כשהרוח יוצא מן הגוף. וא', הוא הדין בעת שמעשיו ודיבוריו הולכים לפניו והכרוזים מכריזים עליו (כנ"ל אות ק"ג). וא', הדין כשנכנס לקבר (כנ"ל קיד). וא' דין הקבר (כמו שאמר סם). וא' דין התולעים שאוכלים את בשרו, וא',

לשון הספר חסד לאברהם, מעין חמישי נהר א', הראשון הוא דין הקשה בעת פרידת נפש מהגוף, שהוא דין ראשון בשיתוף הגוף והנפש, והוא לסיבת העונות שהוא חוטא בהם בגוף ונפש יחד בחיים, כך בעוד שכל חלקיו יחד מקבל עונשו. וזה העונש קשה מאד וקצר בשעה כמעט זמן, כדי עונג העבירה שעה קלה), וחד דינא כד עובדוי ומלוי אזלין קמיה וכרוזי מכרוזי עלוי (שם): השני הוא מעת היותו יוצא מביתו עד שמוליכין אותו לקברו מכריזין על מעשיו, כמה כרוזין עלוי לפי מעשיו, ומביישין אותו על מעשיו, ומענישין אותו, ומכריזין על כל עבירה ועבירה עונש פלוני על עבירה פלונית, וכל עבירה ועבירה גובה שם חלקו), וחד דינא כד עייל לקברא (שם): שם פתח הכניסה מעולם זה אל עולם אחר, לכך שם בעל חוב בא וגובה חובו. ובמקום אחר נראה מהזוהר ששם מענישים אותו על בנים זרים הנולדים מטיפי זרע לבטלה והקריין), וחד דינא דקברא (היינו חיבוט הקבר), וחד דינא דתועלתא, וחד דינא דגיהנם, וחד דינא דרוחא דאזלא ושאט בעלמא ולא אשכח אתר עד דישתלימו עובדוי (דהיינו אם הנפש עדיין לא זכתה ליכנס לגיהנם, כי הגיהנם הוא סוף הצירופים והעונשים כמובא בפנים המאמר), ודאי שבעה עדנין יחלפון עלוי.

בגין כך בעי בר נש כד איהו אשתכח בהאי עלמא לדחלא מן מאריה, ולאסתכלא בכל יומא ויומא בעובדוי, וייתוב מנייהו קמי מאריה.

דין הגיהנם. וא' דין הרוח ההולך ומשוטט בעולם ואינו מוצא מקום עד שישלם מעשיו. ודאי הם ז' עתים שעוברים עליו. משום זה צריך האדם, בעודו נמצא בעולם הזה, לירא מאדונו, ולהסתכל בכל יום ויום במעשיו, וישוב עליהם לפני אדונו.

כד אסתכלי^{כט} דוד מלכא באינון דינין דבר נש כד אסתלק מהאי עלמא, אקדים ואמר (תהלים קג, א) ברכי נפשי את ה', עד דלא תפוק מעלמא השתא דאנת אשתכחת עם גופא, וכל קרבי את שם קדשו, אתון שיפי דמשתתפי ברוחא, השתא דאשתכחת עמכון אקדימו לברכא שמא קדישא, עד לא ימטי זמנא דלא תיכלון לברכא ליה ולאודאה עלייכו, עד כאן לשונו.

כשמניחים את האדם בקברו באים ארבע מלאכים ומנערים אותו במקלות של ברזל, ומשברים כל גופו לשברי שברים באכזריות גדולות ונמרצות.

ואחר כך כשמניחים את האדם בקברו ומכסים אותו בעפר, באים ארבע מלאכים אדירים, והם משפילים קרקע הקבר ומעמיקים אותו בארץ גובה קומת האדם, ואז נותנים ומחדשים נשמתו בו כדרך שהיה בחיים, כי תכלית חיבוט

(כט) כד אסתכל דוד זכוי. כשהסתכל דוד המלך באלו הדינים של אדם כשנפטר מן עולם הזה. הקדים ואמר ברכי נפשי את ה', מטרים שיוצאת מן העולם, עתה, כשעוד את נמצאת עם הגוף. וכל קרבי את שם קדשו. אתם האברים המחוברים עם הרוח, עתה בעוד שהרוח נמצא עמכם, הקדימו לברך את השם הקדוש, טרם שמגיע הזמן שלא תוכלו לברכו, ולהודות לו בשבילכם.

(ל) וידע גדול העונש של חיבוט הקבר בספר מעבר יבק (שפתי רננות פ' מ"ב) כתב וז"ל: מצאתי בדרושי גורי האר"י, כי אחרי הקבורה באים ד' מלאכים המשפילים הקבר ומעמיקים אותו בארץ כגובה קומת האדם. ולהיות כי הקליפה קשורה עם הנשמה ועם הגוף, לכן מחברים אותם יחד, ואז אוחזים אותם המלאכים באותו האדם כל א' מן הקצה שלו ומנערים אותו, וחובטים אותו במקלות של ברזל כדרך שחובט אדם כסותו ומנערה להסיר ממנה העפר הדבק בה. וכך הם עושים עד שתפרד מעט מעט אותה קליפה מן האדם עד שנעקרת לגמרי. וזהו פירוש חיבוט הקבר ממש. אמנם הצדיקים אשר עשו מעשים טובים בחייהם היו חובטים עצמן ומתפרדת קליפה זו מעליהם ע"י היסורין והצער

הקבר להפריד זוהמת הנחש חויה קדמאי הדבוקה זה הזוהמא בכל גוף האדם, וכל שמוסיף עבירות ועבירות מוסיף ליתן בהגוף זוהמא ביותר וביותר, לכן מחזירין נשמתו בגופו כדרך שהיה בחיים חיותו, ומחברים אותם ביחד, כמו (סנהדרין דף צ"א ע"ב) למשל חיגר הרוכב על גבי סומא, ואז אוחזין אותו המלאכין באותו אדם, כל אחד מן הקצה שלו, ומנערים אותו במקלות של ברזל, כדרך שמנערים בני אדם את כסותם וחובטים מן העפר הדבוק בהם, כך הם עושים עד שמפרידין ממנו זה הקליפה הנדבק בו, ולפי מה שהאדם מזוכך עצמו בעולם הזה, אז הפרדת הזוהמא ביותר ניקל לגביה, והוא רק כדרך שמנער אדם טליתו, ואם לא כן, אז חס ושלום הוא צער גדול ונורא, כי משברים כל גופו לשברי שברים באכזריות גדולות ונמרצות^מ.

ואמרו רז"ל (שבת דף קנ"א ע"ב), (קהלת יב, ד) עד שלא^ב ירתק חבל הכסף וכו' ותשבר כד על המבוע זה הכרס, ונרוץ הגלגל אל הבור זה פרש (פירוש רש"י, וגלגל לשון גלל; אל הבור, שנופל לתוך פיו), וכן הוא אומר (מלאכי ב, ג) וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם, אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב חגא אלו בני אדם שמניחין דברי תורה ועושין כל ימיהן כחגים (פירוש רש"י, בתענוגים). אמר רבי לוי אמר רב פפי אי"ר יהושע, לאחר שלשה ימים כריסו נבקעת ונופלת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי^ב, ע"כ.

שסובלין בחייהם על ידי התורה שמתשת גופו של אדם. ברם להפרידה בחיים לגמרי אי אפשר, ואין איש ניצול מחיבוט הקבר. אך הרשעים צריכים טרחא יתירה.

ל"א) עיין לשון שער הגלגולים המובא בסוף פרק ח'.

ל"ב) בקרא: אשר לא.

ל"ג) עיין גם כן לעיל ספ"ו (מזהר פרשת ויקהל דף קצ"ט עמוד ב').

בעזרת השם יתברך

פרק ח'

• וישלח •

מסכת חיבוט הקבר
מובא בספר הקדוש ראשית חכמה

(שער היראה פרק י"ב)

ובספר חסד לאברהם

(מעין חמישי נהר אי' בי' גי' ד')

וסביב לו ביאור מספר חסד לאברהם הנ"ל

עם הוספות חדשות מהמוציא לאור

בו יבואר בעזהי"ת:

והיא סדר יום המיתה - כל אחד מעיד על עצמו
על כל מה שעשה בעולם הזה - כיצד דין הקבר
- המת מקבל מכות נוראות בשלשלאות של אש
וברזל - דין חיבוט הקבר קשה יותר מדין של
גיהנום - מכים את אביו ואת אמו ואומר להם,
מפני מה לא הדרכתם את בניכם ללמוד תורה
ומעשים טובים - כל תענוג בעולם הזה מוסיף
לו יסורים בחיבוט הקבר - על ידי כמה מצות
סגוליות יכולים להיפטר מחיבוט הקבר.

בעזרת השם יתברך

פרק ח'

• וישלח •

מסכת חיבוט הקבר

מובא בספר הקדוש ראשית חכמה

(שער היראה פרק י"ב)

ובספר חסד לאברהם

(מעין חמישי נהר אי בי גי ד')

וסביב לו ביאור מספר חסד לאברהם הנ"ל

עם הוספות חדשות מהמוציא לאור

בו יבואר בעזהי"ת:

והיא סדר יום המיתה - כל אחד מעיד על עצמו על כל מה שעשה בעולם הזה - כיצד דין הקבר - המת מקבל מכות נוראות בשלשלאות של אש וברזל - דין חיבוט הקבר קשה יותר מדין של גיהנום - מכים את אביו ואת אמו ואומר להם, מפני מה לא הדרכתם את בניכם ללמוד תורה ומעשים טובים - כל תענוג בעולם הזה מוסיף לו יסורים בחיבוט הקבר - על ידי כמה מצות סגוליות יכולים להיפטר מחיבוט הקבר.

תוכן הענינים

של פרק ח'

- א. פרק ראשון - סדר יום המיתה..... ה
- ב. כל אחד מעיד על עצמו על כל מה שעשה בעולם הזה..... ו
- ג. פרק שני - כיצד דין הקבר..... ז
- ד. המת מקבל מכות נוראות בשלשלאות של אש וברזל..... ח
- ה. פרק שלישי - דין חיבוט הקבר קשה יותר מדין של גיהנום..... ט
- ו. דין הקבר אפילו הצדיקים נידונין בו..... י
- ז. הדר בארץ ישראל ומת בערב שבת אינו רואה דין הקבר..... יא
- ח. כמה יסורין סובל האדם בעולם הזה, לאחר מיתתו..... יב
- ט. השאלות הנוראות ששואלים לאדם בשעת הדין..... יד
- י. אם אין לו המעלות הנ"ל מוסרים אותו לחמשה מלאכי חבלה,
כנגד חמשה חומשי תורה הם..... טו
- יא. מכים את אביו ואת אמו ואומר להם, מפני מה לא הדרתם
את בניכם ללמוד תורה ומעשים טובים..... טז
- יב. האדם החוטא ממשיך קליפה זוהמת הנחש כפי ערך חטאו,
על ידי התשובה יכול לדרחות מעליו הזוהמא ההיא שנדבקה בו
על ידי חטאתיו אפילו אם הם חטאים גדולים..... יז
- יג. כל תענוג בעולם הזה מוסיף לו יסורים בחיבוט הקבר..... יח
- יד. על ידי כמה מצות סגוליות יכולים להיפטר מחיבוט הקבר..... יח

תוכן הענינים

של פרק ח'

- א. פרק ראשון - סדר יום המיתה.....ה.
- ב. כל אחד מעיד על עצמו על כל מה שעשה בעולם הזה.....ו.
- ג. פרק שני - כיצד דין הקבר.....ז.
- ד. המת מקבל מכות נוראות בשלשלאות של אש וברזל.....ח.
- ה. פרק שלישי - דין חיבוט הקבר קשה יותר מדין של גיהנום.....ט.
- ו. דין הקבר אפילו הצדיקים נידונין בו.....י.
- ז. הדר בארץ ישראל ומת בערב שבת אינו רואה דין הקבר.....י.
- ח. כמה יסורין סובל האדם בעולם הזה, לאחר מיתתו.....יג.
- ט. השאלות הנוראות ששואלים לאדם בשעת הדין.....יד.
- י. אם אין לו המעלות הנ"ל מוסרים אותו לחמשה מלאכי חבלה,
כנגד חמשה חומשי תורה הם.....טו.
- יא. מכים את אביו ואת אמו ואומר להם, מפני מה לא הדרכתם
את בניכם ללמוד תורה ומעשים טובים.....טז.
- יב. האדם החוטא ממשיך קליפה וזהמת הנחש כפי ערך חטאו,
על ידי התשובה יכול לדרחות מעליו הוזהמא והיא שנדבקה בו
על ידי חטאתיו אפילו אם הם חטאים גדולים.....יז.
- יג. כל תענוג בעולם הזה מוסיף לו יסורים בחיבוט הקבר.....יח.
- יד. על ידי כמה מצות סגוליות יכולים להיפטר מחיבוט הקבר.....יח.

פרק ח'

מסכת חיבוט הקבר

פרק ראשון - סדר יום המיתה

כיצד אדם מת, באים אליו ארבע^א מלאכים, אחד ממלאכי השרת, ואחד ממלאכי המות, ואחד^ב סופר, ואחד ממונה עמו, ואומר לו קום הגיע קצך, והוא^ג אומר להם, עדיין לא הגיע קיצי, מיד פותח את עיניו ורואה מלאך ארכו^ד מסוף העולם ועד סופו, מכף רגלו ועד קדקדו מלא עינים, לבושו^ה אש, כסותו אש, כלו אש, וסכין בידו, וטפה של מרה תלויה בו, ממנה מת, ממנה מסריח, ממנה פניו מוריקות, ואינו^ו מת עד שרואה הקדוש ברוך הוא בעצמו, שנאמר (שמות לג, כ) כי לא יראני האדם וחי, בחייהם אינם רואים אבל רואים הם במיתתם, שנאמר (תהילים כב, ל) לפניו יכרעו כל יורדי עפר וגו'.

(א) **וטעם אלו המלאכים**. פשוט שהוא כדי לכתוב טובה ורעה, לכך הם ד' כנגד ד' אותיות של שם, ונגד המרכבה, הטוב מן הימין לכתוב זכיות, והרע מן השמאל לכתוב חובות.

(ב) **ואחד סופר ואחד ממונה**. כנגד התפארת ומלכות.

(ג) **והוא אומר עדיין לא הגיע קצי**. כי הוא מקשה את לבו ורשע אינו חוזר בתשובה.

(ד) **ארכו מסוף וכו'**. יש לו שליטה בכל הנמצאות ובכולם הוא מחטיא, ויש לו עינים להשגיח ולדעת שיעור החטא כמה, וכמה להעניש ברצון היוצר בדקדוק.

(ה) **לבושו וכסותו בדין אש**. וקודם זה הוא בא אליו להחטיאו בכמה פיתויים בכל ענייני העולם, עתה מראה הדין בכולם.

(ו) **ואינו מת עד שרואה לקונו וגו'**. שאין מענישין אותו עד שיראה לקונו ויבין למי חטא, ומה גרם בחטאו, ויצדיק עליו את הדין.

כל אחד מעיד על עצמו על כל מה שעשה בעולם הזה

מיד מעיד¹ על עצמו כל מה שעשה בעולם הזה, והוא מעיד והקדוש ברוך הוא חותם, אם² צדיק הוא מוסר נפשו לבעליו, ואם רשע³ גמור הוא מקשה ערפו ומגביר יצרו. מכאן אמרו רז"ל, אפילו בשעת פטירתו של אדם רשע יצרו מתגבר עליו, רבי אליעזר בן יעקב אומר כשם⁴ שמקשה ערפו בעולם הזה כך מקשה ערפו בשעת פטירתו שעומד בדין, שנאמר (תהילים קיב, ו) רשע יראה וכעס וגו', בשעת⁵ פטירתו של צדיק מהו אומר (ישעי' נו, א) הצדיק אבד וגו', ובשעת⁶ פטירתו של רשע מהו אומר (שמואל ב' כג, ו) ובליעל⁷ כקוץ מונד וגו'.

ז) הוא מעיד על החטא והקדוש ברוך הוא חותם על העונש. וזהו פתקא שביד מלאך המות להענישו כדי רשעתו.

ח) אם צדיק הוא מוסר עצמו למיתה. ומקבל בסבר פנים יפות ונדבקת בקדושה.

ט) רשע מקשה. ויוצאת בחזקה ואינה נדבקת בשכינה, לדעת תנא קמא ביצר הרע, ולדעת רבי אליעזר בן יעקב אינו מצד יצר הרע אלא מצד עצמו, והוא מדה שנותנין בו שיעשה כך.

י) וזה שכתוב כשם וגו' בשעת פטירתו וגו'. זה שלא בבחירה כדי שיענש, (ורבי אליעזר בן יעקב) [ותנא קמא] סבירא ליה בבחירה, או בהיפך, סוף דבר איכא בינייהו או בבחירה או מרצון ולא מסתיימא, או אפשר כולו בבחירה, ותנא קמא שעת פטירה, ורבי אליעזר בן יעקב קאמר שעת העמדה בדין.

יא) בשעת פטירתו של צדיק מהו אומר הצדיק אבד. בשעת אבירתו הוא צדיק, והוא נח מיד שנאמר יבא שלום.

יב) ובשעת פטירתו של רשע. הוא ממש רשע בשעת פטירה.

יג) ובליעל בקוץ. בעת יציאת נשמה הוא כקוץ דהיינו כפיטורי בפי ושט כזמר מן הקוצים.

פרק שני - כיצד דין הקבר

שאלו את רבי אליעזר, כיצד דין הקבר, אמר להם, בזמן שאדם נפטר מן העולם, בא לו מלאך המות ויושב⁹ על קברו, ומכה¹⁰ אותו ואומר לו קום¹¹ הגידה לי שמך, אמר לו, גלוי¹² וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאיני יודע שמי, מיד¹³ מכניס רוחו ונשמתו בגופו ומעמידו¹⁴ ומחייבו בדין.

(יד) ויושב על קברו. כדי להאהיל עליו אהל לעשות מחיצה בינו ובין שאר המתים, ושם מגביל לו מקום שזיקק לצרכי דינו, כי אין הדבר תלוי אלא במקום, לכך מלאך עושה לו מקום, והיינו יושב על קברו, ואין העפר שעליו מעלין ולא מורדין, יש כח לכל זה, והטעם שהיסודות אלו עם היותם מגשמיים טובלים כל הנשפע עליהם.

(טו) ומכה אותו בידו. דרך לעג ובזיון, ועוד על ידי הכאה זה נותן לו כח הדבור ומחזיר נפשו אליו, וכן דקדק אחר כך שאמר ומכניס רוחו ונשמתו, ונפשו לא נזכר מפני שהיא עמו בקבר, ובהכאה זו מכניסה בו.

(טז) קום הגידה לי שמך. מפני שפנקס עונותיו כתובין בידו וכתובים על שם פלוני, ולזה כדי שיצדיק הדין עליו אומר קום הגידה לי שמך, כדי שתראה פתקא שבידי שהיא כתובה על שמך מרשות עליון, וגזר דינו על האדם, ובראו ביצר הרע וצוהו על המצות, והנהגה כולה על ידו, ובשליחתו בא לשאול על שמו לדעת הבורא.

(יז) לכך משיבו גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאיני יודע מה שמי. והיינו ושם רשעים ירקב, והענין שהשם הוא ענין נוגע אל האדם מקיבוץ חלקיו, וכאשר השם הטוב מורה על קיבוץ אותם החלקים לטובה כך שם הרע מורה על קיבוץ אותן החלקים לרעה, והעד בגמרא עובדא דכידור, והצדיקים ז"ל אותה הבחינה הידוע שהיא שם, עומדת קיימת מציאות קיבוץ חלקיו לברכה להתברך למעלה, כענין ועצמותיך יחליץ, גם חלק השם המורה על קיבוץ חלקיו יתקיים להתברך, והרשע חלקיו נפרדין, שאין לו שובע צחצחות, ולא חליצת עצמות, ולא שאר חלקים אלא ירקב.

המת מקבל מכות נוראות בשלשלאות של אש וברזל

אמר רבי יהושע בן לוי חצי² אש ושלשלאות של ברזל בידו, [מכה אותן] פעם אחד איבריו^{2א} מתפרקין, פעם שני^{2ב} עצמותיו מתפרקין, ובאין מלאכי השרת ומלקטין אותן ומעמידן אותן, ומכה אותן פעם^{2ג} שלישית, ומבקשין^{2ד} ממנו

כעין שאוחז רקב בעצמות כך יאחז בשאר חלקים ובשם קבוצם, ולזה אינו יודע שמו שאינו נאחז בו אותם אותיות הקדושות, כי פרחו ממנו ונפרדו ואחוזם רקבון ולא ישאר בו חלק בהם.

(יח) **מיד מכניס רוחו ונשמתו בגופו.** כדי שיתקבצו חלקיו יחד לדין כענין שחטאו יחד, ועל ידי כך יזכור שמו אחר שחזרה הנשמה אליו, ואפשר הוא ששמו הוא מעשיו ולבושו, שהשם מורה על הפעולה והלבוש כנוצר במעין זה נהר ו', והוא אומר שאינו יודע שמו, שהוא כאבן דומם ופוטר עצמו מהדין על ידי טענה זו, ולזה מחזיר רוחו ונשמתו כאותו משל החיגר והסומא שאמרו רז"ל.

(יט) **מעמידו ומחייבו בדין.** שהוא מודה על פשעיו ועל עונשו ועל הגזירה הכתובה עליו לכולהו פירושא.

(כ) **חצי אש ושלשלאות להלקותו.** מפני שהאש שולט בנשמה והכאב בגוף, הנשמה נכזבת והגוף מתפרק ושניהם יחד טועמין טעם מיתה וצער ריסוק איברים וניתוחם.

(כא) **אבריו מתפרקין.** אינם נאחזים בגידים.

(כב) **שנייה עצמותיו מתפרקים.** ונופל אברים אברים, וזהו עונש שהרתיח אבריו לעבירה, ותחלה אבריו מפני שחמם בשרו, ועצמותיו מפני שהרגיל גופו, ואפשר שהאברים לנגד הנפש ונפשו עליו תאבל, עצמותיו לנגד הרוח.

(כג) **פעם שלישית.** לנגד הנשמה שקלקלו שלשתם, ואלו השלשה הכאות כוללת על הכל.

(כד) אחר כך **מבקשים ממנו דין.** למדת עונש הגזל ודינו, והוא משבעל דינו עומד כנגדו, (נוסח אחרונא והוא משיב על דינו).

דין, ודנין^כ אותו בכל מדה ומדה, יום א' ויום ב' כך דנין אותו, יום ג' דנין אותו במכות, ומכהו מב' עיניו מפני שלא ראה ואמר, ומאזניו מפני שלא שמע ואמר, ומשפתיו מפני שהוציא בשפתיו דברי תפלות, ומלשונו מפני שהעיד עדות שקר, ומרגליו מפני שהקדים ברגל לדבר עבירה, מכאן אמרו רז"ל כל המקדים רגליו לדבר עבירה מקדימין לו מלאך המות, וכל המלשין על חבירו מיתתו באסכרה.

פרק שלישי - דין חיבוט הקבר קשה יותר מדין של גיהנום

אמר רבי מאיר משום רבי אליעזר, קשה^כ יום הדין שהקדוש ברוך הוא דן את האדם בקבר יותר מדין של גיהנום.

(כה) ואחר כך דנין אותו מכל מדה. שחטא ועבר מענישין אותו במכות וריסוק וניתוח איברים, והיינו שני ימים שעדיין הגוף קיים וחזק, ואחר שכלה הגוף ונפול דנין אותו בדרך אחרת שיבא כל בעל דין ויקח את שלו מידו, העינים יבואו סרסורו שהחטיאו ויקח את שלו, וכן כל כח וכח המחטיא אותו יבא אל הקבר ויגבה חלקו, שממש השטן המחטיאו הוא הבא שם ליטול חלק האבר שהריח בהיותו מפתה אותו, מכאן אמרו לחבירו בחייו ולהקדוש ברוך הוא (נוסח אחרינא ולקברו) לאחר מותו.

(כו) קשה יום הדין שהקדוש ברוך הוא וכו'. פירוש מה שאנו רואין שדין זה אפילו על הקטנים, יצא לנו מזה שבמשמעותו קשה מאד מן הגבורה הקשה, שהרי אינה פוטרת שום אדם כל שכן שלא ישאר חלק ולא יוותר דבר, ויום הדין דקאמר כל מציאות דינו קאמר, אפילו מה שמלאכי חבלה דנין אותו, וכשמביא ראיה אינו מביא מן הצד הזה אינו בקטנים, אלא מפני שבכלל דין קבר נכנס דין בשר רימה ותולעה שהיא שוה לכל, לכך מביא ממנו ראיה לשאר הדינים, וכן דייק לשניה דקאמר ברישא קשה יום הדין שהקדוש ברוך הוא דן את האדם בקבר מורה על כל מציאות הדין שאדם נידון כלל ופרט, ואחר כן אמר אבל דין קבר סתם אפילו הצדיקים וגו'. וזה הדין אינו אלא דין רקב בשר שאינו ניצול ממנו אלא מעט מזעיר, אמנם קשה מאי גמולי מחלב ומאי

דין הקבר אפילו הצדיקים נידונין בו

דין של^כ גיהנם מעשרים שנה ולמעלה, אבל דין הקבר אפילו הצדיקים נידונין בו, אפילו גמולי חלב, אפילו יונקי שדים נידונין בו, (נ"א אפילו נפלים נידונים בה).

הדר בארץ ישראל ומת בערב שבת אינו רואה דין הקבר

אבל אמרו רבותינו זכרונם לברכה, הדר^כ בארץ ישראל ומת בערב שבת אינו רואה דין הקבר, ומה^ט יעשה וינצל

יונקי שדים ואפילו נפלים ממש, ואפשר שענין נפשו עליו תאבל לא שייך בנפלים שלא הוחזקה להם נפש, די להם במיתה עצמה שמתו.

כזו ומה שאמר דין גיהנם מעשרים שנה ולמעלה. בזהר מההוא עובדא דפרשת בלק (ובזהר שלנו הוא פרשת שלח דף קס"ז ע"א ודף קע"א סוף ע"א) נראה שתינוקות יש להם דין גיהנם, שאמר שם שהיו הכרובים תופסים בו, ואפשר לפרש שהתפיסה היתה שלא יכנסו עד שיהיה נדון דין קבר, אמנם האמת הוא שיש שני מיני גיהנם, והעליון הוא גיהנם לנשמה, והוא קשה מאד כאשר יתבאר, ועל זה אמר שאין נדון בו אלא מעשרים שנה ולמעלה, מפני שהוא נדון בדין עליון ואין דנים שם אלא מבן עשרים ולמעלה, אמנם יש גיהנם אל הרוח ואל הנפש ויש לו גבול, והאדם נדון בו אפילו קטן לפי שכלו ושניו כאשר יתבאר בסיעתא דשמיא.

כח) הדר בארץ ישראל ומת בערב שבת. אפשר דאו או קאמר או האי או האי כל אחד מהם מספקת, וזה הפירוש אינו דאם כן בטלת דין קבר בארץ ישראל מכל וכל וזה אינו. אלא דוקא בארץ ישראל מפני קדושתה, וילוח אל ענין זה קדושת היום, כשיהיו שניהם יחד ניצול כיון שקידש היום בארץ ישראל אין כח לחיצונים, אמנם אם לא קידש היום או שהוא בחוץ לארץ החיצונות מתגברות ושולטות ודנה את האדם בחיובו, ואם תאמר אם מת בערב שבת ובארץ ישראל סוף סוף מעשיו הרעים במה יתוקנו, אם נאמר שזכות ארץ ישראל מעכב מיניה, מה נאמר

שכר וישלח - פרק ח' ועונש יא

מדין הקבר, יהיה אוהב^ל צדקות, ואוהב^ב תוכחות, ואוהב^ג גמילות חסדים, ומכניס אורחים^ג לתוך ביתו, ויתפלל^ל

בערב שבת שאינו בזכות, אם לא שנאמר שהקדוש ברוך הוא גרם לו שימות כדי שיהיה ניצול מפני שאינו חייב, ועדיין קשה אם זה פטור אם כן אפילו לא ימות בערב שבת יהיה ניצול, ויש לומר כאותו מעשה דאיתא בזהר מאותו תינוק שתפסוהו הכרובים ונכנס לגן עדן שלא מן הדין, וקאמר התם אפילו הכי לא אתפס אלא בצערא סגי כאשר אבאר לקמן בסיעתא דשמיא, הנה מזה שמשכיח מצד אחד מתקן מצד קל יותר בענין שאין ויתור כלל, אלא דרכים קלים ברחמים על ידי זכות.

[הוספת המוציא לאור] ובספר יסוד התשובה פי"ד כתב וז"ל: (מפרק ג' במסכת חיבוט הקבר), ועיי"ע ר"ח שער היראה פי"ב באריכות), אמר ר"י משום ר"א, קשה הדין שהקב"ה דן את האדם בקבר יותר מדין גיהנם. דין גיהנם מכ' שנה ולמעלה. אבל דין הקבר אפילו צדיקים נידונים בו, אפי' גמולי חלב, אפי' יונקי שדים נידונים בו. אבל אמרו חז"ל, הדר בא"י ומת בע"ש, אינו רואה דין הקבר, ומה יעשה וינצל מדין הקבר, יהי' אוהב צדקות, ואוהב תוכחות וגמ"ח, ומכניס אורחים תוך ביתו, ומתפלל תפלתו בכוונה, אפי' מת בחוץ לארץ, אינו רואה דין חיבוט הקבר.

ובשם הארז"ל כתב, ששמע מחכם גדול, שכל הנקבר ביום ששי אחד ה' שעות ביום והשעה החמישית בכלל, אינו רואה חיבוט הקבר, כי קדושת השבת מפרידה ממנו בלי צער. וזה סוד יום הששי ה' יתירה, כי מאז ולמעלה הוא ערב שבת ממש.

בספר תולדות יעקב יוסף בקונטרס אחרון כתב וזה לשונו, רז"ל חשבו דברים שהעושה אותן ניצול מחיבוט הקבר, וחד מהם אם מת בערב שבת וכו'. והקשה מורי הא כוונת רז"ל להשמיענו אך לעשות תקנה להנצל מחיבוט הקבר, משא"כ בזה שימות בערב שבת אין זה בידו לעשות. וביאר שהוא מוסר גדול שימות בערב שבת, ר"ל לפנות את עצמו מכל עסקי עוה"ז כאילו מת כדי לעשות הכנה לשבת, ובוה ניצול מחיבוט הקבר. ע"כ מהמו"ל (ט) ומה יעשה וינצל. מפני שאין צדיק וגו'. לכך יתקן שבעה מדות.

ל) מצד התפארת אוהב צדקות. שכן התפארת אוהב צדק עליון וצדק תחתון.

לא) ומצד הגבורה אוהב תוכחות.

תפילתו בכונה, אפילו מת בחוץ לארץ אינו רואה, שנאמר^ל (יונה ב, ג) ויאמר קראתי מצרה לי אל ה' וגו', בן עזאי אומר שלשה^ל דינים הם ושלשתם לפני הקדוש ברוך הוא הם, רבי עקיבא אומר וכי שלשתם לפני הקדוש ברוך הוא הם, והלא דין קבר לבדו דנין אותו, ודין גיהנם לבדו דנין אותו, ודין שמים לפני הקדוש ברוך הוא הוא, אם אין עליו דין פוטרין אותו מיד, ואם לאו דנין אותו דין ארוך.

(לב) מצד החסד אוהב גמילות חסדים. לא שיעשה לבד אלא שיהיה לעשות ויעשו אחרים ויעשה מאהבה.
 (לג) ומכניס אורחים. נצח והוד אורחים כיסוד שהוא אורח לתוך ביתו מלכות.
 (לד) ויתפלל וגו'. נגד היסוד עם המלכות בתפארת שזהו כוונת התפלה.

(לה) שנאמר קראתי וגו'. קראו עסק בדין הקבר בטן שאול וקאמר אלו הענינים, וקאמר תוכחות בהתעטף עלי נפשי ביסורין וגו'. וקאמר תפלה תבא אליך תפלתי, וקאמר גמילות חסדים בהפך חסדם יעזובו מכלל לאו אתה שומע הן, וקאמר אוהב צדקות בקול תודה אזבחה לך, וקאמר הכנסת אורחים אשר נדרתי דהיינו לויתן לצדיקים אכסנאים ברכתי (איוב מ) יחצוהו בין כנענים, ושאר הכתובים מפרשים דין חיבוט הקבר, מפני שהדג הוא הקבר ויונה הגוף כנוכר בזהר וכמו שנתבאר לקמן בזהר בפני עצמו בסייעתא דשמיא.

(לו) שלשה דינים. כדמפרש רבי עקיבא דין קבר, ודין גיהנם לנפש או לרוח ודין שמים לנשמה בהיכלות שהוא דין ארוך כאשר יתבאר בסייעתא דשמיא. וזה מה שרציתי לבאר.

פרק רביעי

כמה יסורין סובל האדם בעולם הזה, לאחר מיתתו

אמר רבי יוסי, בא וראה כמה בין בהמה לאדם, בהמה^ל כמה יסורין סובלת בעולם, שוחטין אותה ומפשיטין אותה ואין עליה דין, אבל אדם^{לח} כמה יסורין סובל בעולם הזה, ולאחר מיתתו, אם צדיק גמור הוא פוטרין אותו מן הדין, ואם רשע גמור הוא דנין אותו בדינין חמורין. אמרו בשעה שאדם נפטר מן העולם, לא^ט די שהוא נבהל ממלאך המות שכלו מלא עינים וחרבו שלופה בידו, אלא שואל לו כלום עסקת בתורה^מ, ובגמילות^{מא} חסדים, והמלכת^{מב} לקונך שחרית וערבית, והמלכת^{מג} את חבירך בנחת רוח, אם יש^{מד} בו דברים הללו זורק אותה טפה לתוך פיו ויוצאת נשמתו בלא צער כמושך נימא מחלב, ואם^{מה} אין בו דברים הללו יוצאת נשמתו מגופו כגירירת

לו) בהמה כמה יסורין וגו'. ירצה אינה סובלת יסורין לא על מזונה ולא על מלבוש ולא בחלאים רק בשחיטה, ואחר כך בהפשטה גם כשמפשיטין אותה אחר מיתה אינה סובלת דבר, נמצאו כל דיניה רק שחיטה או מיתה.

לח) והאדם סובל בחיים כמה יסורין. כנודע, ואחר המות נכנס בחשבון אפילו הצדיק, והרשע אחר החשבון נכנס בדינים קשים. לט) לא די שנבהל. והיה ראוי להספיק לו על עונשו אל חשבונו עם קונו, והוא ימהר ויחיש מעשיהו, אלא שמתעכב עמו בדברים והוא נענש באותו הבהלה בהתעכב.

מ) ובתורה. תפארת.

מא) גמילות חסדים. חסד.

מב) המלכת את קונך. היינו מצד המלכות ובחסד ובגבורה.

מג) המלכת את חבירך. לשון עצה, מצד המלכות.

מד) ואפילו שיש בו דברים הללו. אינו ניצול מן המות אלא

זורק וכו'.

מה) ואם אין בו. הרי עונש לעת יציאת נפש לבד.

יד שבר וישלח - פרק ח' ועונש

קוצים מן הצמר. וכשבא מלאך המות אומר לו צדיק קונך שלחני אליך, מיד מתחנן^מ לו, אומר לו, שעה זו אי אפשר לעברה, אלא ששמעתי מאחורי הפרגוד שהקדוש ברוך הוא מתקן לך מדור בגן עדן.

פרק חמישי

השאלות הנוראות ששואלים לאדם בשעת הדין

בשעת הדין^מ אומר הקדוש ברוך הוא לאדם, טורח^מ גדול היה לי עליך משיצרתך במעי אמך ולא היית נפל, וכשיצאת^מ לאויר העולם תקנתי לך מזונות, והצלתך מן היסורין, כלום עסקת בתורה, ועשית גמילות חסד לפני, אם^י יש בו כל הדברים הללו פוטרין אותו מיד מן הדין.

(מו) מתחנן לו. שירפה ממנו, ומשיב מלאך המות שעה זו אי אפשר לעברה, אבל נותן לו תנחומין בשכר הטוב, והיינו אלא שמעתי שאתה נכנס אל מקום המנוחה, וזה מה שרציתי לבאר. (מו) בשעת הדין אומר לו הקדוש ברוך הוא. טענה בדינו לחייבו ממש.

(מח) טורח גדול היה לי. שמא תאמר שלא עשית עבודה מפני טורח, כבר הקדמתך בטורח זה אני, וזהו אמרו טורח גדול היה לי עליך, והנה כשהקדוש ברוך הוא בורא צדיק אינו טורח לפניו, אמנם כשהוא בורא רשע מקטרגת מדת הדין, ועושה לפניו משורת הדין, ועושה לאדם שני ענינים, האחד הוא עסק בריאתו, ולהצילו מכל המקטרגים כדפרישית, השני אחר היצירה לגמול לו חסד, והיינו אומר משיצרתך וגו'.

(מט) וכשיצא לאויר העולם וגו'. גמלתך חסד והזמנתי לך מזון, היה לך לעשות שניהם, כנגד היצירה שיצרתך היה לך לעסוק בתורה, שהעוסק בתורה בונה עולמות, כנזכר, וכנגד המזון שגמלתך חסד היה לך לעשות גמילות חסדים, ומפני שדרך אלו לעשות אותם לשם איזה פנייה, לזה אמר לפני ירצה לשמי, ועוד לפני שאני גמלתך ואתה לא גמלתני אם כן הרבה העזת פניך

אם אין לו המעלות הנ"ל מוסרים אותו לחמשה מלאכי חבלה, כנגד חמשה חומשי תורה הם

ואם לאו מוסרין^{נא} אותו לחמשה מלאכי חבלה, כנגד^{נב} חמשה חומשי תורה הם, אחד^{נג} מונה ואחד מכה כדרך שמונה ומכה בבית דין, השלישי מוציא אויר^{נד} מגופו ככבשן שהאור יוצא מתוכו, הרביעי^{נה} מביא עשבים רעים ומרים וחמוצים מן

לפני, וטעם לשני ענינים אלו מפני שעל שניהם העולם עומד, תורה ועבודה וגמילות חסדים, בטלה העבודה נשאר השנים, והם סוד התפארת תורה, והחסד כמשמעו להגביר ימין על השמאל, להמתיק הגבורה בין שני מדות אלו.

(ג) **אם יש בו דברים הללו פוטרין אותו מיד.** נראה שאפילו יהיה חוטא בדברים אחרים, וזה דוחק שיקח הקדוש ברוך הוא שוחד של מצות, ויש לומר שמדין זה דין הקבר יוכל להנצל, אמנם עדיין לפניו דין רימה ותולעה שינקה עונותיו על ידם, אמנם כשיש בו שנים אלו אין די קבר שולט בו, ואפשר שמי שיש לו שנים אלו אין חטא בא על ידו.

(גא) **מוסרין אותו לחמשה מלאכי חבלה.** כדי לגבות ממנו שלשה ענינים, אחד ביטול תורה מצד התפארת, השני גמילות חסדים מצד החסד, השלישי משאר עונות מצד הגבורה.

(גב) **כנגד חמשה חומשי תורה.** מפני שראשית מדון הוא התורה, וכמו שהם חמשה קדושות, כך הם בהיפך חמשה חיצונים, ומהם אצולים חמשה כוחות אלו לדון יחד והם הנגדיים. (גג) **אחד מכה, מגבורה.** ואחד מונה, שלא להוסיף, מצד החסד.

(גד) **ואחד מצד הגוף האמצעי מוציא אור מגופו מכבשן שהאור יוצא ממנו.** כך מהאדם עצמו יוצא האור להתלהב בו, ופירוש זה הראו לאלה"י הרמ"ק בחלום, אמנם הלשון מורה שהמלאך מוציא אותו מגופו אל האדם הכבשן וגו'.

(גה) **הרביעי מביא עשבים וגו'.** נראה שאם לא גזל אינו עושה זה, ואינו אלא על ידי אותם הכאות גופו מתחלש, וזה מחזיקו בהם כדי שיוכל לסבול כל הכאות והשריפה.

ההרים, שאם¹¹ גזל את חבירו אומר דקדק בשיניך לפי שאכלת גזל בשיניך.

מכים את אביו ואת אמו ואומר להם, מפני מה לא הדרכתם את בניכם ללמוד תורה ומעשים טובים

החמישי מכה¹² את אביו ואת אמו ואומר¹³ להם, מפני מה לא הדרכתם את בניכם ללמוד תורה ומעשים טובים, כדי שיעשה מצות ומעשים טובים ויפרש¹⁴ ממעשים הרעים, ומיד¹⁵ כותבין לו רשות להכות אביו ואמו, ואם קרא ולא קיים מלקין אותו בפניהם, עד כאן.

(נו) **ואם גזל אומר לו דקדק.** ונענש אגב אורחיה בזה, וזה מצד המדה אחרונה של נצח והוד שמצדה הם מרים וחמוצים, מרים מן הימין, וחמוצים מן השמאל, או בהיפך.

(נז) **החמישי מכה את אביו ואת אמו.** היינו מצד היסוד שהולידוהו והיינו נגד שלשה עליונות.

(נח) ואומר להם מפני מה לא הדרכתם וגוי שיעשה מצות ומעשים טובים. מצד התפארת והמלכות.

(נט) **ויפרוש ממעשים רעים.** מס"ם ולילית החיצונים.

(ס) **מיד נותנים לו רשות.** מפני שהולידו בן כזה. אם כן הולידו אותו מן החוץ וראוי להכותם, או ירצה כותבין הד' או הבית דין עליון אל החמישי רשות שיכה גם את אביו ואת אמו עם היות שנפטרו זה כמה שנים ונחו מדינם כותבין לו רשות שיכה אותם ודינם מתחדש על רשעת הבן, וזה נראה לי עיקר, זה הוא כשלא הדריכוהו לא בתורה ולא במעשים טובים, אבל אם הדריכוהו בתורה ולא קיים לא יכה אותם אלא יכה את הבן בפניהם והם מצטערים בצער, לפי זה למדנו ממה שקדם בחיבוט הקבר בהכאות אש ואכילת דברים מרים וחמוצים שלשה מיני דינים, הכאות כמספר לאוין שעבר, האש כמו שהרתיח עצמו בעבירה, האכילה כנגד האכילת גזל ושאינו שלו וכיוצא, וזה מה שרצינו לבאר.

האדם החוטא ממשיך קליפה וזוהמת הנחש כפי ערך חטאו, על ידי התשובה יכול לדחות מעליו הזוהמא ההיא שנדבקה בו על ידי חטאתיו אפילו אם הם חטאים גדולים

מובא בספר שער הגלגולים (הקדמה כ"ג), וזה לשונו, ודע כי כל החטאים והעונות שחוטא האדם בפני עצמו, זולת מה שחטא אדם הראשון, ודאי הוא דהאדם ממשיך עליו קליפה וזוהמת הנחש כפי ערך חטאו. האמנם הכל תלוי בתשובת האדם, כי על ידי התשובה יכול לדחות מעליו הזוהמא ההיא שנדבקה בו על ידי חטאתיו אפילו אם הם חטאים גדולים, אבל הזוהמא והקליפה שנדבקה בכל הנשמות כאשר חטא אדם הראשון אינו תלוי בתשובה, ומוכרח הוא למות ואחר כך יתוקן הפגם ההוא על ידי המיתה. ואף על פי שהקדוש ברוך הוא קבל גם תשובת אדם הראשון ונתכפר לו עונו, עם כל זה הזוהמא והקליפה שנדבק בו כשחטא לא הוסר ונפרד ממנו, אלא אחר המיתה. וטעם הדבר הוא, לפי שחטאו של אדם היה גדול עד מאד, מכמה סיבות אין מקום לבאורם וכו'. והנה האיש החוטא ממשיך עליו סטרא אחרא הנקרא מות, ולכן אין הקליפה ההיא נפרדת מן האדם אלא אחר המיתה, כי אז נקבר האדם ובשרו מתעכל בעפר ונפרד ממנו הקליפה שנדבקה בו בזוהמת הנחש שהטיל בחוה ובאדם.

ובזה תבין ענין חיבוט הקבר, וזה ענינו, והוא כי אחר מיתת האדם ואחרי קבורתו בעפר הארץ, אז תיכף באים ד' מלאכים ומשפילים קרקע הקבר ומעמיקים אותו למטה, ונשאר חלל בקבר כשיעור קומת האדם הנקבר שם, כנזכר במאמר פרקי חבוט הקבר, ועיין שם, ואז מחזירים נפשו בגופו כמו בחייו, והטעם הוא, לפי שהקליפה היא דבוקה עדיין וקשורה עם הנפש ועם הגוף ואיננה נפרדת מהם, ולכן צריך שיחזור נפשו בגופו ביחד, ואז המלאכים הנזכרים אוחזים בו כל אחד מקצה, ומנערים אותו וחובטים אותו במקלות של

אש, כדרך שאוחזים בטלית בשתי קצוותיה ומנערים אותה מן האבק הנדבק בה, עד שנפרדה מהם הקליפה ההיא לגמרי, ולכן נקרא חיבוט הקבר, כאדם שחובט טליתו ומנערה, ועל כן צריך להעמיק הקבר כדי שיהיה מקום חלל לנערו ולחבטו.

כל תענוג בעולם הזה מוסיף לו יסורים בחיבוט הקבר

ואמנם לא כל האנשים שווים, כי הצדיקים אשר בחייהם נתרחקו מן היצר הרע והיו מכניעים עצמם וחובטים עצמם ביסורין הבאים עליהם, וגם על ידי התורה והמצוות שמתשישים כוחו של אדם, עד שנמצא כשהגיע זמנם ליפטר מן העולם ולקבל חבוט הקבר אין צריכים צער גדול כי בחבטה כל שהיא מספיק להם להפרידה מהם, מה שאין כן ברשעים שאדרבה על ידי תענוגיהם בעולם הזה הם מקשרים ומחזקים יותר את הקליפה בגופם ונפשם.

על ידי כמה מצות סגוליות יכולים להיפטר מחיבוט הקבר

ונמצא כי זהו סוד למה אין אדם ניצול מחבוט הקבר, כנזכר בפרקי חבוט הקבר, וכמו שביארנו לעיל באותם שמתו בעטיו של נחש שאין להם תקנה להפרידה זולת על ידי מיתה וחיבוט הקבר, זולתי אותם הנזכרים שם בפרקי חבוט הקבר על ידי איזה מצוה הסגולית לזה הדבר, אבל כל שאר בני אדם כולם צריכים חבוט הקבר, אלא שיש הפרש בין חיבוט רב למעט כנזכר, וכל אחד ואחד הוא סובל עונשו כפי מדריגת קליפתו, וכפי עוצם דביקותה. ואמנם אפילו אותם הניצולים מחבוט הקבר כנזכר, הנה אותם המצות הסגוליות לזה כנזכר, הם מפרידות את הקליפות מהם בלי צער אחר. ושמעתי ממורי ז"ל כי כל הנקבר בערב שבת אחר חמש שעות ביום ושעה חמישית בכלל, אינו רואה חבוט הקבר, כי קדושת השבת מפריד ממנו הקליפה בלי צער חבוט הקבר. וזהו סוד יום הששי בהא יתירה, כי משעה חמישית של יום הששי ולמעלה כבר קדושת שבת מאירה אז, עד כאן לשונו.

בעזרת השם יתברך

פרק ט'

• וישב •

בפרק הזה יבואר:

דין חדש נורא ועצום שהוא צער
רימה ותולעה - הרימה ותולעה
בעצמם נולדים מהחטאים והעונות
שלו, כל רימה ותולעה הכל במספר
ובמפקד לפי חטאיו - הפסק מן גן
עדן על תלמיד חכם שגרם בושה
לחברו - מלאכי חבלה לא נותנים
להצדיק רשות ליכנס לגן עדן.

בעזרת השם יתברך

פרק ט'

• וישב •

בפרק הזה יבואר:

דין חדש נורא ועצום שהוא צער
רימה ותולעה - הרימה ותולעה
בעצמם נולדים מהחטאים והעונות
שלו, כל רימה ותולעה הכל במספר
ובמפקד לפי חטאיו - הפסק מן גן
עדן על תלמיד חכם שגרם בושה
לחברו - מלאכי חבלה לא נותנים
להצדיק רשות ליכנס לגן עדן.

תוכן הענינים
של פרק ט'

- א. דין חדש נורא ועצום שהוא צער רימה ותולעה.....ה
- ב. הרימה ותולעה בעצמם נולדים מהחטאים והעונות
שלו, כל רימה ותולעה הכל במספר ובמפקד לפי
חטאיו.....ו
- ג. הפסק מן גן עדן על תלמיד חכם שגרם בושה לחברו.....ז
- ד. מלאכי חבלה לא נותנים להצדיק רשות ליכנס לגן עדן.....ח

תוכן הענינים

של פרק ט'

- א. דין חדש נורא ועצום שהוא צער רימה ותולעה.....ה
- ב. הרימה ותולעה בעצמם נולדים מהחטאים והעונות
שלו, כל רימה ותולעה הכל במספר ובמפקד לפי
חטאיו.....ו
- ג. הפסק מן גן עדן על תלמיד חכם שגרם בושה לחברו.....ז
- ד. מלאכי חבלה לא נותנים להצדיק רשות ליכנס לגן עדן.....ח

פרק ט'

דין חדש נורא ועצום שהוא צער רימה ותולעה

ואחר כך כשנפטר מזה, אז מתחיל דין חדש נורא ועצום שהוא צער רימה ותולעה, אשר אמרו רז"ל (ברכות דף י"ח ע"ב, שבת דף י"ג ע"ב, דף קנ"ב ע"א) אמר רבי יצחק קשה רימה למת כמחט בבשר החי, ולא גזמו חס ושלוס בדבריהם חס להזכיר.

והצדיקים ובעלי תשובה אינו נעשה מגופם רימה ותולעה, רק גופם נתעכל בקל ובנחת ובמהרה, כי זה מעלה כל שממהר להתעכל הבשר, תקדם הנפש לעלות למקום מנוחתה*.

ואם לא יזכה נעשה מבשרו רימה ותולעה, ומתקבצין עליו המונים המונים מכל מיני נחשים ועקרבים ושרצים ורימה ותולעה ונושכין ועוקצין אותו, והוא שוכב ורואה ומרגיש גודל צערו הנורא אשר מי יכול לשער, למשל תצייר לפניך מי ששוכב במיטה ובאים חס ושלוס למאות אלפי

(א) מובא בזהר (תרומה דף קנ"א ע"א), וזה לשונו: ועל דא כמה טב לון, בין לצדיקי בין לחייבי, למהוי גופא דלהון דביק בארעא ולאתעכלא גו עפרא לזמן קריב, ולא למהוי בקיומא כל ההוא זמנא סגי, בגין לאתדנא גופא ונפשא ורוחא תדיר (בכל יומא), דהא לית לך כל צדיק וצדיק בעלמא דלית לוי דינא דקברא, בגין דההוא מלאך דממנא על קברי קאים על גופא ודן לוי בכל יומא ויומא, אם לצדיקים כך לחייבים על אחת כמה וכמה, ובומנא דגופא אתעכל ואתבלי בעפרא הא דינא אשתכך מכלא, בר מאינן חסידי קיימין דעלמא דאינן אתחזון לסלקא נשמתהון לההוא אתר עלאה דאתחזי לון וזעירין אינן בעלמא, עד כאן לשונו.

אנשים במחטים וידקרו אותו, וכל שכן זמן וזמנים טובא שנה או שנתים או יותר.

**הרימה ותולעה בעצמם נולדים מהחטאים והעונות שלו,
כל רימה ותולעה הכל במספר ובמפקד לפי חטאיו.**

כי הרימה ותולעה בעצמם נולדים מהחטאים והעונות שלו, כאשר תראה (בבא מציעא דף פ"ד ע"ב) במעשה ברבי אלעזר בן רבי שמעון שראתה אשתו כי תולעת רוחשת תחת אזנו ונבהלה מזה, ואמר לה אל תפחד, רק פעם אחת שמעתי זלזותא דצורבא מרבנן ולא מחיתי כראוי לי², בעבור זה בא לי

(ב) בספר "ויוסף אברהם" אות י"ט כתב בזה הלשון:
ואפי' כששומע מאדם אחר שמבזה תלמיד וכל שכן דיין העיר ואפילו שלא בפניו יש חיוב גדול עליו לתבוע עלבונו ולנקום בעדו, וכמו שכתב כאן שבית דין מנדין על זה.

ונמצינו בגמרא (ב"מ דף פ"ד, וסנהדרין דף מ"ד ברש"י ד"ה דבעיא) שגדולי ישראל נענשו על זה דשמעו פעם אחת זלזותא דתלמיד חכם ושתקו, וכל שכן אם בייש אחד לתלמיד בפניו שיש חיוב עצום מאד מאד על כל השומעים לתבוע קלונו תיכף, ואם לאו ענוש יענשו מאד על זה, ואף אם יהי' זה שמבזהו מי שיהי'.

ונמצא בס' קורא הדורות מהרב ר' דוד איש ירושלים זכרונו לברכה מעשה נורא מענין זה, וזה לשונו: כתוב בסוף מחזור האשכנזים שישראל אחד איש בליעל נתקוטט עם הרב ר' יוסף בן לב זכרונו לברכה (הוא המחבר שו"ת מהר"י בן לב) בשאלונקי על ענין פסק דין שכתב נגדו, והכהו על הלחי בשוק בפני כל העם, ולא הי' מי שימחה בידו, ואין דובר אליו דבר על ענין זה, מפני היות האיש הבליעל ההוא עשיר גדול, ותקיף ואלם מאד, והרב הי' שם בעת הזאת לפני חנות של בשם אחד ושמו אברהם קטלאנו, קרע הרב את בגדיו ואמר בקול גדול שומו שמים על זאת, ובלילה ההוא (שנת ה' אלפים ש"ה ד' לחודש אב) נכנס הבושם בחנות כו' והאור נאחו ונתרבה הלהב, וקם שריפה גדולה ונשרפו כמו חמשת אלפים בתים מבני ישראל במשך ו' שעות, כי

זה הצער, ומזה החטא נברא זה התולעת. הגם שיכול להיות שהיה זאת כמה זמן אחר הסתלקותו, כדמשמע שם מהגמרא, אבל הצדיקים כל מה שמעלים אותם מדרגא לדרגא מדקדקים אתם ביותר אפילו בדקות שבדקות.³

הפסק מן גן עדן על תלמיד חכם שגרם בושה לחברו

בספר נפלאות הזוהר (דף ל"ט) וזה לשונו: והשנית, אמרו עוד השלוחים אלרבי שמעון ב"י: "כאשר ידענו שרבי שמעון רוצה לדעת ענין המשפט שעל התלמיד חכם, נוכל להודיע הדבר.

מעשה שהי' כך הי'. אחד מן החברים תלמידי חכמים הי' צריך לדרוש ברבים על איזה פסוק שבתורה, וזה התלמיד חכם שמת רוצה ליכנס בגן העדן הי' חבר באותה הישיבה לזה החכם שהי' צריך לדרוש, והוא הבין וידע שזה הדרשן כאשר יגיע למקום אחד בהדרוש שלו יאמר טעות גדול, כי לא ידע ענין אחד שהי' נחוץ לו לדעת לזה הדרוש, ולכך הי'

מן השמים נלחמו הרוחות הנושבות, ונשרפו כמו מאתיים נפשות ובתי כנסיות ובתי מדרשות הרבה וספרים אין קץ, לא נראה צרה גדולה כזאת, ואנשים היו מבריחים רכושם מהאש רחוק כמטחוי קשת בשדות, ועל כל זה הלך האש עליהם ושרפם, ואחר כך עלה הנגף בעם והיו מתים בכל יום הרבה נפשות מישראל עד שהגיעו ביום אחד שנקברו ביום ההוא שי"ד מתים כמנין השם שד"י, ומזהיום ההוא והלאה הי' הנגף הולך ונתמעט עד שנעצרה המגפה עכ"ל עם הוספות מסדר הדורות מהגאון מהגאון ר' יחיאל ממניסק ז"ל.

והנה ממעשה זו התעוררות גדול יוצא לנו לזהר מאד מלשמוע עלבון תלמיד חכם ולשתוק, אבל מכל מקום ודאי שצריך לזהר בזה משום כעס בלב ולא יהי' רק נראה ככועס. עכ"ל, שם.
 ג) ראה פרי עץ חיים שער התפילין (פרק י'). שער הגלגולים (הקדמה כ"ב). שער הכוונות ענין סעודת שחרית של שבת בסופו.

מודיע מזה לשאר החברים שישתקו כולם ואל יודיעולו מזה המקום שיבוא לטעות, למען יכלם ברבים. וכך הוה, שכאשר הגיע הדרשן למקום ההוא עשה זה הטעות בשוגג, ונדע מזה הטעות להעולם שבא לשמוע הדרוש, ונעשה צחוק בעיניהם, ועל ידי זה הלבינו פני הדרשן ברבים.

מלאכי חבלה לא נותנים להצדיק רשות ליכנס לגן עדן

זאת היא העבירה שבשבילה נתעכב אותו התלמיד חכם על ידי הכרובים ומלאכי חבלה שלא יכנס לגן עדן, ויצא הפסק שיתעכב כך באותו הצער בין הכרובים ומלאכי חבלה ארבעים יום, ולאחר ארבעים יום יענש בעונש הגיהנם שעה וחצי, ואחר כך יוכל ליכנס בגן עדן.

כאשר שמע רבי שמעון זה הפסק נצטער על זה ויאנח. אחר כך שאל להשלוחים, אם יכולים לאמר לו את השם שלאותו התלמיד חכם שנענש כך. ויאמרו אליו, שאין להם רשות לגלות את שמו של הנענש. אמנם אם רבי שמעון יחפץ דוקא לדעת מי הוא זה, יכול להיות שבאם יעשה שאלת חלום על זה יודיעוהו את שמו מן השמים.

וכן תדע, כי אפילו מחט בבשר החי אינו שוה כשדוקרים בעין או במוח או בלב או בבשר עב וכדומה, כי אפילו הדקירות האלו גם כן אינם שוות רק לפי החטא, כי כל רימה ותולעה הכל במספר ובמפקד לפי חטאיו.

כל זה הם יסורי הגוף עם התלבשות הבלי דגרמי שבו, שמקבל הגוף העונש עד שישוב עפר ואפר, עד לעתיד ליאמר ה' (ישעיי כו, יט) "הקיצו ורננו שוכני עפרי", במהרה בימינו אמן.

והנה יש מעשים טובים המגינים על האדם, אשר על ידם ניצול האדם מצער חיבוט הקבר, ומצער רימה ותולעה, כדאיתא במסכת חיבוט הקבר המובא לעיל (פרק ח'),

שכר **וישב - פרק ט'** **ועונש** **ט**

והיו צדיקים קדושי ארץ שלא חזרו לעפר, והמה חיים וקיימים בקברם, כמו שמצינו (שבת דף קנ"ב ע"ב) אצל רבי אחאי בר יאשיה, ובמדרש רבה (קהלת פרשה י"א) ובזוה"ק (חלק ג' דף ע"א ע"א) ברבי אלעזר בן רבי שמעון, וביתר צדיקים קדושי ארץ, שחפרו אחר כמה מאות שנים בקברם ומצאו אותם כמו שהמה חיים, ואלו יש להם גם כן שיעור עד כמה וכמה, ואיזה צדיק, ואיזה מעשים טובים, והיודע נסתרות יודע.

שכר וישב - פרק ט' ועונש ט

והיו צדיקים קדושי ארץ שלא חזרו לעפר, והמה חיים וקיימים בקברם, כמו שמצינו (שבת דף קנ"ב ע"ב) אצל רבי אחאי בר יאשיה, ובמדרש רבה (קהלת פרשה י"א) ובזוה"ק (חלק ג' דף ע"א ע"א) ברבי אלעזר בן רבי שמעון, וביתר צדיקים קדושי ארץ, שחפרו אחר כמה מאות שנים בקברם ומצאו אותם כמו שהמה חיים, ואלו יש להם גם כן שיעור עד כמה וכמה, ואיזה צדיק, ואיזה מעשים טובים, והיודע נסתרות יודע.

בעזרת השם יתברך

פרק י'

• מקץ •

בפרק הזה יבואר:

מעשה נורא באשה ששחקה על
העונשים בעולם הבא - גודל העונש
של הרשעים בעולם הבא - צדיקים
במיתתם קרויים חיים, ורשעים
אפילו בחייהם קרויים מתים - על
ידי מצות הכנסת אורחים ניצל
ממיתות משונות ומחיבוט הקבר.

תוכן הענינים

של פרק י'

- א. בו יבואר גודל הטומאה שנעשה על ידי עבירה..... ה
- ב. מעשה נורא באשה ששחקה על העונשים בעולם
הבא..... ו
- ג. אפילו שהעונש לא בא מיד לאחר זה יבוא חס ושלום
בלי חנינה..... ו
- ד. גודל העונש של הרשעים בעולם הבא..... ו
- ה. עונש הרשעים בגיהנום..... ח
- ו. צדיקים במיתתם קרויים חיים, ורשעים אפילו בחייהם
קרויים מתים..... ט
- ז. על ידי מצות הכנסת אורחים ניצל ממותות משונות
ומחיבוט הקבר (ועיין לקמן בפרק ח' - מסכת חיבוט
הקבר)..... יא

פרק י'

בו יבואר גודל הטומאה שנעשה על ידי עבירה

בספר הקדוש קב הישר פרק א' כתב וזה לשונו: בוא וראה מה שמצאתי כתוב בספר "אותיות דרבי עקיבא", כי יש מלאך אחד עומד סמוך לרקיע הראשון ורואה מעשים של בני אדם ומכריז למלאך אחר, ואותו המלאך השני מכריז הכרוז לפני פרגודא קדישא (רוצה לומר, פרוכת הקודש), ומחמת קול כרוז זה מה שבני אדם עושין עבירות, מתרחקים משם כל המלאכים שרוצים לומר שירה, עד שמטהרין את המקום בטבילות.

אוי לנו! קל וחומר, אם מהמקום ששומעין כרוז העבירה, מלאכי השרת מתרחקים ומטהרים המקומות - כל שכן שיש טומאה באותו מקום עצמו שנעשה בה העבירה, וקל וחומר הבן אדם שעושה העבירה בעצמו.

ואל יאמר הבן אדם: יתמרמר לבי בקרבי, וי לי! אין לי תרופה עוד, שהרביתי לחטוא לפני הקדוש ברוך הוא! אדרבה, תחשוב בדעתך, כי ה' אלקי העולם הוא מלך רחמים, כפיו וידיו פרושות לקבל תשובה, ובפרט מעמו ונחלתו, ותיכף כשיקח האדם פנאי לעצמו ומתבודד כך, אז בודאי אלקים יהי' בעזרו לגדר גדר על להבא, ויהי' ד' אלקיו עמו, והבא לטהר מסייעין לו (שבת קד, א). ויש לו להבן אדם בעצמו לראות לישר המסילה ולתקן את המעוות. ואל יהי' מיקל לעצמו לומר: זה הוא עבירה קלה, ואין כדאי לחרוט בזה או לעשות תשובה, ואניח את הקלים, ואתבונן על החמורות לתקן, כי צריך האדם לידע שאין הקדוש ברוך הוא ותרן, ואפילו על דיבור קל.

מעשה נורא באשה ששחקה על העונשים בעולם הבא

ובוא וראה מה שכתב הרב החסיד בספר "רכב אליהו", מה שאירע בימיו באשה אחת, שהיתה יושבת בין שארי נשים, והיו מספרים אשה אחת עם חברתה בענין הדרכה של דין וחשבון שצריך כל אדם ליתן על מעשיו, ופתחה אשה אחת בדרך שחוק ואמרה: ואני בבואי לפני יום הדין בבית דין שלמעלה, וישאלו אותי למה עשית כך, אעשה את עצמו אילמת, שלא אוכל להשיב. ולא היו ימים מועטים עד שנעשית אילמת עד יום מותה. עד כאן לשונו. הרי מוכח שהדיבור סליק למעלה ועושה רושם.

אפילו שהעונש לא בא מיד לאחר זה יבוא חס ושלוש בלי חנינה

ואל יחשוב וידמה האדם לומר אחרי חטאו ופעולות שוב עשה, יש לו כל תענוגי עולם הזה ועושר ובריות גופו, ובשביל זה לא יחריד לו חרדה. אדרבה, עליו נאמר (קהלת ה, יב): "יש עושר שמור לבעליו לרעתו", כי הקדוש ברוך הוא ממתין לו עד שתתמלא סאתו, ובפעם אחת ישפך חרון אף ה' עליו, ובוא יבואו עליו בעלי חיצים ודינים קשים, רחמנא ליצלן, בלי חנינה וחמלה.

בן אדם, בן אדם! אם אתה יודע כמה שדים מסטרא אחרא, העורבים על רביעית הדם שבלב האדם - בודאי היית משעבד גופך ונשמתך להבורא יתברך!, עד כאן לשונו.

גודל העונש של הרשעים בעולם הבא

בספר שבע פתילות מובא, וזה לשונו: גדול עונש הרשעים גמורים לאחר מיתה^א, אין לו קץ ותכלה, שבא עליהם

(א) במסכת נדה (לא, א) ובקהלת רבה (הי, וזה לשונו: שלושה שותפין יש באדם (ביצירתו), הקב"ה ואביו ואמו. אביו

בחשבון כל מחשבותם ומעשיהם, ונידונין עליו. כדגרסינן בפרק קמא דראש השנה (טז, ב): תניא, בית שמאי אומרים, שלוש כיתות הן ליום הדין, אחת של צדיקים גמורים - נכתבים ונחתמים לאלתר לחיי העולם הבא, ואחת של רשעים גמורים - נכתבים ונחתמים לאלתר לגיהנם, ואחד של בינונים שעונותיהם וזכויותיהם שקולים - יורדין לגיהנם ומצפצפים ועולים, ועליהם אמרה חנה (שמואל-א ב, ו): "ה' ממית ומחיי, מוריד שאול ויעל". ובית הלל אומרים, רב חסד מטה כלפי חסד, ועליהם אמר דוד (תהלים קטז, א-ב): "אהבתי כי ישמע ה' וגוי' כי חטה אזנו לי". והרשעים ביום הדין הם מצדיקים עליהם את הדין, ואומרים יפה זכית, יפה חיבת, ויפה תקנת גן עדן לצדיקים וגיהנם לרשעים. והא דאמרינן רשעים אפילו בפתחה של גיהנם אינם חוזרים בתשובה - היינו פושעי אומות העולם, אבל פושעי ישראל לא, כדאיתא בעירובין (יט, א).

מזריע הלוֹבֵן (שממנו נוצרים בגוף הולד הלוֹבֵנים - הליחות הלבנות שבכל הגוף) שממנו עצמות וגידין... אמו מזרעת (בו) אדם שממנו (נוצרים בולד הליחות האדומות שבכל הגוף) עור ובשר.. והקב"ה נותן בו רוח (היא הרוח החיים המפעילה את איברי הגוף, והיא הנקראת "נפש החיונית") ונשמה (שהיא החלק שבו מתייחד האדם למעלה מהבהמה, נשמת אדם), וקלסתר פנים (זיו תואר הפנים שבו נבדל הוא מאחרים להבחין בין אדם לאדם), וראיית העין (חוש הראי'), ושמיעת האוזן ודיבור פה והילוך רגלים (כוח התנועה והפעולה בידיו וברגליו ללכת ולעשות), ובינה ושכל. וכיון שהגיעה זמנו להיפטר מן העולם, הקב"ה נוטל (את) חלקו, וחלק אביו ואמו מניח לפניהם...

ובפירוש עץ יוסף על מסכת נדה (לא, א) וזה לשונו: וביארו המפרשים כי אין הכוונה ל"שתפות" ממש, שהר הכל מאת הבורא יתברך, וגם אביו ואמו הם יצירת הבורא. אלא שהאב והאם הם הסיבות הטבעיות אשר באמצעותם נברא גוף הולד, אבל לגבי הנפש - הרוח - והנשמה שבאדם, נתינתה רק מלמעלה על ידי הקדוש ברוך הוא יתברך.

עונש הרשעים בגיהנום

ולמדנו גם כן עונש הרשעים בגיהנם ממעשיות הכתובים באגדה, שאסקוה לבלעם ולטיטוס בנגידא (פי' באוב), וכולם הודו שהם נידונים בגיהנם, ושישראל הם חשובים לעולם הבא בגן עדן, כדאיתא בגיטין (נז, א). וגם כן מצינו מעשה בתנחומא, פרשת תולדות נח, שרבי עקיבא פגע באדם שהי' טעון עצים על כתפו, ומרהיט בהם כסוס. ושאל לו רבי עקיבא מי הוא, והשיב שהוא מת, ובכל יום דנין אותו ושורפין אותו באותו עץ, ואחר כך חוזר לקדמותו, וכן בכל יום, מפני שעבר הרבה עבירות חמורות. ושאל לו רבי עקיבא אם לא שמע מן המלאכי חבלה הממונים עליו שיש לו תקנה, והשיב שאין לו תקנה אלא אם הי' לו בן שהי' עומד בציבור והי' אומר בציבור "ברכו את ה' המבורך", היו מתירין אותו מן הפרענות. הלך רבי עקיבא למקומו, ולימד את בנו לומר קדיש וברכו, ובזה פדאו מעונש גיהנם. וראה המת את עצמו בחלום לרבי עקיבא, ואמר תנוח דעתך שהנחת את דעתי. מיד פתח רבי עקיבא ואמר "הי' שמך לעולם, הי' זכרך לדור ודור" (תהלים קלה, יג).

והנשמה משתתפת עם הגוף לקבל העונש, כדאיתא בפרק חלק (סנהדרין צא, א) כמשל חגר וסומא, לפיכך יש לו לאדם לירא מן העונש הגדול³ הזה, ואל יהא שטוף אחר תאותו, שהוא יצרו הרע השונאו, וינצל מדינה של גהינם

גם

(ב) ובספר חיי עולם (פרק ז), כי הענין של הישארות הנפש וקיומה אחר פטירת האדם, נלמד מהתורה, מהנביאים וכתובים, מהקבלה האמיתית ומצד החוש. ולאחר שיתאמת אצל האדם האמונה בהישארות נפשו אחרי פטירתו מהעולם הזה, לא יוכל האדם להעלות על דעתו כלל - שתכליתו בעולם הוא עבור חיי העולם הזה - שכל ימי חייו אינם אלא שבעים שנה, ואילו נשמתו חיי וקיימת אלפי רבי רבבות שנים, אין קץ ומספר. מה ערכם של

מסברא נראה, שיש עונש לרשעים בעולם הבא על עונם בעולם הזה. כי בבוא על אדם טובה בעולם הזה בשכר מצוה, או רעה בעונש עבירה - אין זה רק במעשה הנס, והוא נס נסתר, יחשוב בו הרואה שהוא מנהגו של עולם והוא ענשו ושכרו באמת. ולזה האריכה התורה ביעודים בעולם הזה, שהם נסים מופתיים וכנגד התולדה, ולא בארה יעודי הנפש בעולם הנשמות, לפי שקיום הנפש והדבקה באלקים הוא דבר ראוי בתולדה, שתשוב אל האלקים אשר נתנה, ואותה שנמשכה אחר תאות גופה, יתחייב שתאבד כשיפסד חמדה, ועל זה אמרה תורה (במדבר טו, לא): "הכרת תכרת הנפש ההיא, עונה בה", ופירשו חכמינו ז"ל (סנהדרין ז, ב): הכרת - בעולם הזה, תכרת - בעולם הבא. רצונם לומר, שמכרתת שכלה בעולם הזה, לפי שנוהגת בהיפוך.

**צדיקים במיתתם קרויים חיים, ורשעים אפילו בחייהם
קרויים מתים**

ולזה

שבעים שנה לעומת הנצח, עולמי עד ונצח נצחים. לכן חייב האדם לבוא למסקנה הברורה - כי תכלית יצירתו וחיייו הם עבור חיי הנפש בעולם שכולו ארוך ונצחי, ולא לעולם הזה שהוא רק דרך ומעבר זמני כדי לזכות באמצעותו לחיי הנצח בעולם הבא.

האדם צריך לדעת כי הוא גר בעולם הזה

בדברי הימים (א, כט, טו), וכן כתוב במדרשים ומפרשים, כי גרים אנחנו לפניך (ימי שנותינו מועטים כימי הגר בארץ נכרי'), ותושבים ככל אבותינו (אנחנו היו גרים בעולם הזה, ואף אנו כן), כצל ימינו על הארץ (לא כצל האילן, ולא כצל העוף הפורח העושים צל, אלא כצל כנפי הדבורה שיש לה כנפיים, ואין לה צל), ואין מקוה (אין מי שיש לו תקווה שלא ימות). כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי. (תהלים לט, יג).

רמזו חכמינו ז"ל באמרם (ברכות יח, א): צדיקים אפילו במיתתם קרויים חיים³, שנאמר (שמואל-ב כג, כ): "ובניהו בן יהוידע בן איש חיי" - שאפילו במיתתו קרוי חי, ורשעים אפילו בחייהם קרויים מתים, שנאמר (דברים יז, ו) "על פי שנים עדים יומת המת" - המת מעיקרו. הא למדת, שאפילו בחייהם קרויים מתים, וכל שכן לאחר הפרד הנפש מן הגוף, שתשוב הנפש לתולדתה ולטבעה, ותלד לאבדון, ותכרת מן העולם הבא, כדכתיב (ויקרא כג, ל): "והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה". רוצה לומר, ממקום שנגזרה, שלא תשוב שמה, אלא תשאר בעפירותה, ובחמרה שחמדה בהיותה בגוף. וכתיב גם כן (ישעי' סו, כד): "ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים ביי". ומה שכתוב בתורה (במדבר טו, לא): "הכרת תכרת" - רוצה לומר, שתשאר נכרתת ממקום שנחצבה לעד⁷ לעולם. ואמר זה במגדף ועובד עבודה זרה, והוסיפו רבותינו

(ג) בספר 'מסילת ישרים' (פרק א) כתוב וזה לשונו: מקום השכר והגמול הוא בעולם הבא, חכמינו הורונו כי האדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, שזה התענוג האמיתי הגדול ביותר שיש. ומקום העידון הזה הוא בעולם הבא, והעולם הזה הוא הדרך להגיע אל מקום חפצנו, ובאמת! היוכל שום אדם בעל שכל להאמין שתכלית בריאת האדם ויצירתו הנפלאה הוא עבור מצבו בעולם הזה? שהרי מה הם חיי האדם בעולם הזה, היש אדם שהוא שמח ממש ושליו בעולם הזה? הרי ימי שנותינו הקצרים - שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה, מלאים בצער, חולאים, מכאובים, טרדות וייסורים, ולא נמצא אדם אחד מניאלף שאכן ימצא בעולם הזה הנאה ושלוה אמיתית, ואיך ניתן לחשוב שהאדם נברא עבור מצבו בזה העולם?

אלא, תכלית בריאת האדם הוא עבור מצבו העתידי בעלם הבא, ולכן ניתנה בו הנשמה הגדולה שבה ועל ידה יוכל האדם לקבל את שכרו במקומו ובזמנו, עד כאן לשונו.

(ד) עיין לעיל בפרשת ויצא באריכות.

שכר - מקץ - פרק י" וּעֹנֵשׁ יא

(ראש השנה טז, ב) גם כן הכופרים בעיקר והרשעים המוחלטים, אבל רשעים לתיאבון בעבירות אחרות, שהם כמו אנוסים לצרם, אינו מתחייב אבדון לנפשם מכל וכל, אלא עונש זמני כדי למרק עונותיו, עד שתתלבן הנפש ותשוב למקומה.

ועל אלו אמרו ז"ל (שם): יורדים לגיהנם ונדונים שם שנים עשר חודש. לאחר שנים עשר חודש - גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפזרתן תחת כפות רגלי הצדיקים. רצונם לומר, שמתעכבות נפשותם בגיהנם, לפי שהם מורגלות להמשך אחר התאוות, ומתעכבות שם לקבל ענשם למרק נפשם, ואחר המרוק חוזרות למעלה התחתונה שתחת הנשמות העליונות. על כן טוב לאדם לענות את גופו ולהכניעו ולמרקו בעולם הזה, שהוא כצל עובר, כדי שיבוא בשלו ויתעדן ויחיי לעולם הבא הנצחי האמיתי.

על ידי מצות הכנסת אורחים ניצל ממיתות משונות

ומחיבוט הקבר (ועיין לקמן בפרק ח' - מסכת חיבוט הקבר)

בפרשת בהר (ויקרא כ"ה, ל"ו) על הפסוק "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו", ולכאורה יליד מדוע אמר **וכי** ימוך אחיך, הול"ל **כי** ימוך אחיך, ומה בא אות וא"ו להוסיף על הפסוק.

ואפשר לומר דבאות ו' בא הפסוק להוסיף, דלא זו בלבד שתקיים **והחזקת בו**, ליתן לו כסף די מחסורו אשר יחסר לו, אלא ו' מוסיף, שתוסיף לבנות גם בית להכנסת אורחים, שהוא חלק ממצות צדקה וחסד. ועל פי זה יתבאר הרמזו בתיבת **וכי** ימוך אחיך, **וכי** בגימטריא ל"ו. והרמז בזה י"ל, עפמי"ש בספה"ק הישר והטוב להרה"ק בעל אך פרי תבואה מליסקא זי"ע, שאמר בהספד על איש חשוב אחד שכתב שם עליו וזה לשונו: שהי' אוהב תורה ולומד בעת שהי'

פנוי, ובעל הכנסת אורחים ביתו הי' פתוח לרוחה ובפרט לעוברים ושבים, ושמעתי מצדיק אחד שאמר על הפסוק (במדבר ל"ג, א') אלה מסעי בני ישראל, דהיינו אותן שעוזרין להולכי דרכים לנסוע ממקום למקום הם בבחינת הל"ו צדיקים, דהיינו אל"ה מסעי בני ישראל, אל"ה בגימטריא ל"ו, עי"ש.

ולפי זה יש לומר הרמז בתיבת ופי ימוך אחיך, דתיבת ופי עולה ג"כ ל"ו, והוא רמז למצות הכנסת אורחים שאדם המקיימה הוא בבחינתם של ל"ו צדיקי הדור, כמו שכתב הרה"ק מליסקא הני"ל, ודו"ק.

ובספר אהל יעקב להמגיד מדובנא זצ"ל פי' על פסוק הני"ל וכי ימוך אחיך, דבמדרש איתא הדא הוא דכתיב אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה', ומפרש הכוונה, דבראש השנה מקציבים לו לאדם כמה הפסדים ונזקים יהיו לו במשך השנה. ברם מי שיש לו שכל והגיון נותן מכספו לעניים וממילא הוא זוכה גם במצוה. אם הוא מקמץ ידו לעניים, נוטלים ממנו את כספו באופן רע. ועל זה אמרו חז"ל זכה הלא פרוס לרעב לחמך, לא זכה ועניים מרודים תביא בית.

וזהו הכוונה במדרש, אשרי משכיל אל דל, דאם הוא משכיל לתמוך את העניים, הרי ביום רעה ימלטהו ה', שאם נגזר עליו יום רעה חס ושלום, לסבול הפסדים שונים רח"ל, מצילהו השי"ת מזה, לפי שכבר הוציא את כספו מידו. אבל אם לא השכיל והוא מקמץ ידו לעני, הרי עליו להוציא את כספו "ביום רעה", ואין מידו מציל, ע"כ תו"ד האהל יעקב.

ונראה לומר ג"כ דהפסוק בא לרמז לגודל מצות הכנסת אורחים, שמצלת את האדם ביום רעה ע"י שמשכיל אל דל להכניסו לביתו, ויתבאר עפ"י הסיפור הידוע דפעם באו

לפני הבית דין של מעלה רב תלמיד חכם אחד ביחד עם איש כפרי פשוט מאוד. ושאלו לרב מה היי מעשהו בעולם הזה, והשיב שהיי עוסק בתורה, ודנוהו לגיהנם, כיון שתורתו לא היתה לשמה. אחייכ שאלו את הכפרי הפשוט, מה היי מעשיך בעולם הזה, האם למדת? והשיב שלא למד כי היי עיייה, ורק זאת היתה לו, שקיים בביתו שבכפר מצות הכנסת אורחים בשלימות בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו, ואז דנו אותו שיכנס לגן עדן העליון ושם תהא מנוחתו. וכמבואר כאן בזוהר הקדוש הנ"ל.

והטעם בזה, כי גבי מצות הכנסת אורחים אין מדקדקים עליי בבית דין של מעלה אם היתה לשמה כל כך, דהלא סוף כל סוף החיי נפשות עניים ונתן להם לחם לאכול ומקום ללון בו לינת לילה, ונמצא דבין כך ובין כך עביד מצוה דייליי, עייכ הניחוהו ליכנס לגן עדן.

וידוע מהרהייק מהריי"ד מבעלז זיייע שהיי כפרי אחד שהיי בא אליו להסתופף בצלו מפעם לפעם, ובכל עת שהיי בחדרו של הרהייק מהריי"ד היי מזכיר את עצמו שרוצה לעקור דירתו אל תוך העיר כי קשה עליו מאוד לדור בכפר, והרהייק מהריי"ד לא הניח לו לעקור דירתו מהכפר, באמרו שבשמים חשוב הרבה יותר מצות הכנסת אורחים שאתה מקיים בכפר (עייי שאנשים שנוסעים על הדרכים משחרים לפתחך ומתאכסנים אצלך) ממה שהיית פועל עייי דירתך בעיר. ובספר רמתים צופים הביא שהרהייק רי משה מפשעווארסק זיייע (בעמ"ח ספר אור פני משה) היה דרכו ליתן לכל אורח הבא אליו שני כוסות יין שרף, וכשנתייקר היין שרף לא נתן רק כוס אחד ואליהו זכרונו לברכה היה רגיל לבוא אצלו בכל יום ומאז לא בא אליו ועשה הרהייק רי משה מה שעשה עד שבא אליו אליהו וישאל לו רבי על מה לא באת אלי עד עתה, והשיב לו מחמת שהנחת מדת הנדיבות שהיה לך בענין הנ"ל ויאמר

לו רבי הלא זהו אינו נדנוד עבירה אך דבר קל וקש יחשב, והשיב לו שאני מקפיד גם על הקש.

עוד כתב שם בספר רמתים צופים וז"ל, דוגמא לזה שמעתי כי הרב ר' ליב דימימילעס ז"ל מלעמבערג (גיסו של הרה"ק ר' יעקב יצחק זצוק"ל מלובלין) היה מכניס אורח גדול ויצו בביתו ליתן לאכול לכל הבאים וכן ליתן יי"ש לשתות בלי מעות לכל אשר יחפוץ, והיה איש אחד מלעמבערג שהיה שותה בכל יום בביתו עד שנעשה שיכור, ופעם אחת ראה הרב ר' ליב הנ"ל כי השיכור הנ"ל נופל בין הצינורות ואשפות ואז צוה הרב ר' ליב בביתו שלא ליתן להשיכור הנ"ל יין שרף בחנם. והנה תמיד היתה הברכה מצויה בביתו ומאז והלאה נפסק מעיין הברכה מביתו ויסע לגיסו הרה"ק ר' יעקב יצחק מלובלין אודות זה וישאל אותו הרה"ק מלובלין אם פסק ליתן לאחד יי"ש, אז נזכר הרב ר' ליב מאותו השיכור ויספר זאת להרה"ק מלובלין, והשיבו שיפייסו ויתן לו לשתות בחנם כדרכו מקדם וחזרה הברכה בביתו.

עוד הביא בספר הנ"ל כי הרה"ק ר' מנחם מענדל מרימנוב זי"ע ראה פעם אחת בביתו שנתנו עבור האורחים ככרות לחם קטנים מכפי הרגילות והבין שהוא מחמת שהיה אז יוקר גדול, ואמר בפה קדשו כי אדרבה צריכים לעשות בשבילם עוד גדולים יותר מכפי הרגילות כי מסתמא הם רעבים יותר בעת היוקר (ועיין בספר הקדוש אור החיים פרשת ויגש בפסוק ולחם אין בכל הארץ וז"ל, פי' ולצד כובד הרעב היו אוכלים דבר מופלא וכילו הלחם והלא לראות עינינו דאבה נפשנו בשני רעב שהיו במערב שהיה אדם אחד אוכל שיעור מאכל י' בני אדם ועודנו רעב בבטנו רח"ל עי"ש) וכמה מהם אין להם לחם לשובע בביתם ע"כ צוה לעשות לחמים גדולים יותר מכפי הרגילות ע"כ.

ובספר מראה אש הביא (באות צ"ד) הביא שהרה"ק רבי מרדכי מנאדווערנא זי"ע כשהיה דר בקערעסטיר, פעם אחת שמע שאיש אחד מקערעסטיר נוסע אל הרה"צ מליסקא, שלח אחריו ואמר לו האם אתה נוסע להרה"צ מליסקא, אמר לו האיש הן. אמר לו ר' מרדכי"לע תאמר להרה"צ מליסקא שקשה לי הרמ"א בהלכות פסח - כי אז היה קודם הפסח - דאיתא בשו"ע או"ח בסי' תכ"ט: שואלים בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום. וכתב הרמ"א ז"ל: ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח כו' עיי"ש. וקשה דמחבר אמר שצריך לדרוש והרמ"א אמר לחלק חטים, אכן תאמר לו גם התירוץ, דהמחבר כתב שצריך לדרוש, על זה מוסיף הרמ"א מה לי לדרשתו, יראה שיהיה לעניים מצות על פסח.

וכשבא האיש הזה וסיפר מה שאמר לו הרה"ק ר' מרדכי"לע ושתק הרה"ק מליסקא, והנה קודם מנחה יום אחד קודם ערב פסח, כאשר הלך הרה"ק מליסקא לשאוב מים למצות מצוה, שמע שאשה אחת הולכת ברחוב ובוכה. וצוה הרה"ק לשאול אותה למה היא בוכה, ואמרה שנשארה בלי מצות על פסח, כי בעוד שהיו אופים לא היה לה קמח, ועתה שיש לה קמח אינם אופים מצות. אמר הרה"ק מליסקא, את זה רימז לי ר' מרדכי"לע, וכאשר שב מן שאיבת המים, אמר הרה"צ איש לא ילך מפה, והלך הרה"צ וכשראו שהרה"צ הלך הלכו עמו ואפו המצות של האשה הזאת.

וכבר אמרנו פעם להמליץ בביאור מה שאומרים בקינות לתשעה באב **זכור ה' מה הי' לנו וכו' מימינו בכסף שתינו וכו' על צווארנו נרדפנו - כי שנאת חנם רדפנו**. פי' **מימינו בכסף שתינו**, שרק אנו שתינו מימינו ולא היינו נותנים לאורחים לשתות ג"כ מימינו, וגם **על צווארנו נרדפנו**, שלא הקפדנו לתת לאורחים לאכול, רק **על צווארנו**, פי' שלעצמינו

יהי מה לאכול אבל לא דאגנו בעד צוארי האורחים שישבעו, ע"כ נרדפנו. והטעם בזה, מדוע באמת לא נתנו לאורחים רק לצווארי עצמם, **כי שנאת חנם רדפנו**, וכנ"ל דמצות הכנסת אורחים באה מכח מצות אהבת ישראל כי שניהם אחד הם, דאם אינו אוהב ישראל ממילא אינו נותן להם לאכול ולשתות ולישן, וע"כ סיים **כי שנאת חנם רדפנו**, משא"כ אם נותנים לאורחים לאכול לשובע נפשם, זוכים לכל טוב.

בעזרת השם יתברך

פרק י"א

• ויגש •

בפרק הזה יבואר בעזהשי"ת:

שכר ועונש מספר הקדוש **מנורת המאור** - במדה שאדם מודד מודדין לו - מעשה נורא ואיומה מדיבוק שסיפר כ"ק אדמו"ר **מבאבוב** זצוקלה"ה - הדיבוק לומד סימנים שלמים מתבואות שור ושאר הלכות שחיטה, ביחד עם דיבורי ניבול פה רח"ל - הדיבוק פורט ומונה כמה טריפות הכשיר, מצד חימוד ממון, וכי' - הגר"מ יונגרייז זצ"ל (הרב מקאשוי) העביר שוחט שהאכיל נוי"ט השוחט מת ונעשה דיבוק רח"ל, וסיפר מעונשיו העצומים. אנשים מתרעמים על הרב מקאשוי, ולבסוף נתברר שאכן צודק - פריסת שלום מעולם האמת להרב מקאשוי.

תוכן הענינים

של פרק י"א

- א. כמדה שאדם מודד מודדין לו.....ה
- ב. עונשו של אסא על שלקח תלמידי חכמים לעבודת המלך.....ח
- ג. יששכר איש כפר ברקאי היה מחלל קדשי שמים.....ח
- ד. מעשה גורא ואיומה מדיכוק כדור הסמוך לדורנו שסיפר
כ"ק ארמו"ר מבאבוב שליט"א [וצוקללה"ה] בהתועדות
חסידיו ברבים (נדפס בזכרונות המאור ע' קי"א).....יא
- ה. הדיבוק לומד סימנים שלמים מתבואות שור ושאר הלכות
שחיטה, ביחד עם דיבורי ניבול פה רח"ל.....יב
- ו. הדיבוק פורט ומונה כמה טריפות הכשיר, מצד חימוד
ממון, וכו'.....יב
- ז. הגר"מ יונגרייז וצ"ל (הרב מקאשוי) העביר שוחט שהאכיל
נו"ט השוחט מת ונעשה דיבוק רח"ל, וסיפר מעונשיו
העצומים. אנשים מתרעמים על הרב מקאשוי, ולבסוף
נתברר שאכן צודק.....יד
- ח. פריסת שלום מעולם האמת להרב מקאשוי.....טז

פרק י"א

הבאנו כאן מספר הקדוש **מנורת המאור** (פרק א', נר א', כלל א', חלק א') וחילקנו הענינים להקל על המעיין, וגם הוספנו הביאור נפש יהודה לפעמים בפנים. עוד הוספנו הערות חדשות מגאוני וצדיקי הדורות מוסדי דור ודור, אשר באורם נראה אור המאיר ומבהיק לוקים עם נערים, הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו.

במדה שאדם מודד מודדין לו

דיין האמת דן לאדם כפי מעשיו ומענישו מדה כנגד מדה בידי אדם, כדגרסינן בפרק קמא דסוטה דף ח' (עמוד ב') במדה שאדם מודד בה מודדין לו. היא קשטה עצמה לעבירה המקום מנוולה. היא גלתה עצמה לעבירה המקום גלה עליה. הירך התחילה בעבירה^א ואחר כך הבטן לפיכך הירך תלקה תחילה ואחר כך הבטן ושאר הגוף אינו ניצול, אמר רב יוסף אף על גב דמדה בטלה במדה לא בטיל, דאמר רב יוסף וכן תני רבי חייא מיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלו סנהדרין גדולה ד' מיתות לא בטלו, והא בטלו להו, אלא אימא דין ארבע מיתות לא בטלו. מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו, מי שנתחייב שרפה או נופל בדליקה או נחש מכישו מי שנתחייב הריגה נמסר למלכות או לסטין באין עליו מי שנתחייב חנק או טבע בנהר או מת בסרוכני.

תניא היה רבי מאיר אומר מניין שבמדה שאדם מודד בה

א) הירך התחילה בעבירה, כגון לשמש הירך נהנה תחלה בקירוב בשר לפיכך תלקה הירך תחלה לקלל אותה דכתיב בתת ה' את ירכך נופלת אבל אצל העונש כתיב וצבתה בטנה, ואחר כך ונפלה ירכה לפי שאין המים בחדקין אלא דרך כניסתן בה והוא תחלה לבטן.

מודדין לו, שנאמר (ישעיה כ"ו) בסאסאה בשלחה תריבנה, אין לי אלא סאה מנין לרבות תרקב וחצי תרקב רובע וחצי רובע תומן וחצי תומן ועוכלא (פירוש, שקלים קטנים), תלמוד לומר (שם ט"ו) כי כל סאון סואן ברעש, ומניין שכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול² תלמוד לומר (קהלת ז') אחת לאחת למצוא חשבון.

וכן מצינו בסוטה, במדה שמדדה בה מודדין לה. היא עמדה על פתח ביתה כדי שתראה לו, לפיכך כהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלונה לכל. היא פרשה סודרין נאין על ראשה (כדי לראות נאה), לפיכך נוטל כהן כיפה (צעף) שעל ראשה ומניחה תחת רגליה. היא קלעה שערה לפיכך כהן סותר את שערה. היא חגרה בצלצול יפה לפיכך כהן מביא חבל מצרים וקושר לה למעלה מדדיה. היא קשטה פנים לפיכך פניה מוריקות³. היא כחלה עיניה לפיכך עיניה בולטות. היא הראתה לו באצבעותיה (פירוש, רמזה לו) לפיכך צפרניה נושרות.

היא האכילתו מעדני עולם, לפיכך קרבנה מאכל בהמה (שעורים). היא השקתו יין משובח בכוסות משובחות לפיכך כהן משקה אותה מים המרים במקדה של חרס (פירוש, פחות שבכלי חרס). היא עשתה בסתר, יושב בסתר משים בה פנים (להפרע ממנה) שנאמר (איוב כ"ד) ועין נואף שמרה נשף וגו'. דבר אחר, היא עשתה בסתר הקדוש ברוך הוא מפרסמה בגלוי, שנאמר (משלי כ"ו) תכסה שנאה במשאון (במחשך) תגלה רעתו בקהל (פירוש, שמכסה השנאה בסתר להשמיד לחבירו עונשו הוא שתגלה רעתו), וגרסינן התם שמשון הלך אחר עיניו לפיכך נקרו פלשתים את עיניו.

(ב) אף על פי שלא נפרע ממנו פעם ראשונה ושנייה לא ויתר לו עליהם אלא מצרפיין אותם לחשבון.

אבשלום נתגאה בשערו, לפיכך נתלה בשערו, ולפי שבא על עשר פילגשי אביו כדכתיב בשמואל ויעזוב המלך את עשר נשים פילגשים לשמור הבית, לפיכך נתנו בו עשר לו נביאות (פירוש, חניתות), שנאמר (שמואל ב' י"ח) ויסבו עשרה נערים נושאי כלי יואב ויכו את אבשלום וימיתוהו. ולפי שגנב שלש גנבות (פירש רש"י, לב אביו ולב בית דין דכתיב אלכה נא ואשלם את נדרי, וכתיב את אבשלום הלכו מאתים איש קרואים והולכים לתומם. ואמרינן בסוטה ירושלמית משמע קרורים מדוד שעל ידי מצות דוד הלכו עמו. אמר לו כתוב לי שילכו עמי שנים שאבחר וכתב, והיה מראה חותמו של דוד לשנים והולכים אחריו, וכן לשנים אחרים עד שכינס מאתים וכולם ראשי סנהדראות הרי לב אביו ולב בית דין, עד כאן פירוש רש"י), ולב כל ישראל, שנאמר (שמואל ב' כ"ו) ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל, לפיכך נתקעו בו ג' שבטים, שנאמר (שם כ"ח) ויקח יואב שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום עודנו חי וגו'.

תנו רבנו, שמשון בעיניו מרד (על ידי עיניו מרד בבוראו), שנאמר (שופטים י"ד) ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני, לפיכך נקרו פלשתים את עיניו, שנאמר (שם ט"ז) ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו. וגרסינן התם (דף ט"ו) תנו רבנן חמשה נבראו מעין דוגמא של מעלה וכולם לקו בהם. שמשון בכחו, שאול בצוארו (דכתיב ויגבה מכל העולם משכמו ולמעלה), אבשלום בשערו, צדקיהו בעיניו, אסא ברגליו (פירש הקונטרס, לא מייתי ראייה אלא דכולן לקו), שאול בצוארו, דכתיב (שמואל א' ל"א) ויקח שאול את החרב ויפול עליה (פירש הקונטרס, במקום שהורגים בחרב

(ג) הכי תנן בסוטה: אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ויעיניה בולטות.

ח שכר ויגש - פרק י"א ועונש

והיינו צואר), שמשון בכחו, דכתיב (שופטים ט"ז) ותגלח וגוי ויסר כחו מעליו.

אבשלום בשער, דכתיב (שמואל ב' י"ח) ויחזק ראשו באלה. צדקינו בעינינו (פירש הקונטרס, לא ידענא מה לי דנשתנה לשבח, וכן אסא ברגליו, אלא כך שמע מרב) דכתיב (מלכים ב' כ"ה) ואת עיני צדקיהו עור.

אסא ברגליו, דכתיב (שם א' ט"ו) לעת זקנתו חלה את רגליו, ואמר רב יהודה מלמד שאחזתו פודגרא (פירוש, שם חולי שאוחז ברגלים שקורין פונקי גוטי בלע"ז). אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב נחמן, היכי דמי פודגרא, אמר ליה כמחטא בבישרא דחייא, מנא הוה ידע, איכא דאמרי מיחש הוה חייש ביה, ואיכא דאמרי מרביה הוה גמירא ליה, ואי בעית אימא (תהלים כ"ה) סוד ה' ליראיו.

עונשו של אסא על שלקח תלמידי חכמים לעבודת המלך

דרש רבא, מפני מה נענש אסא (פירש הקונטרס לחלות), מפני שעשה אנגריא (פירש הקונטרס, עבודת המלך) בתלמידי חכמים, שנאמר (מלכים א' ט"ז) והמלך אסא השמיע (פירש הקונטרס, הזעיקו) את כל יהודה אין נקי וישאו את אבני הרמה, שהיה בונה עליה כרך לבלתי תת יוצא ובא לאסא.

מאי אין נקי, אמר רב יהודה אמר רב אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה (חתן דכתיב ביה נקי יהיה לביתו), וגם כן מצינו ביישכר איש כפר ברקאי שהענישו הקדוש ברוך הוא בידי אדם, מדה כנגד מדה, כדגרסינן במסכת פסחים פרק מקום שנהגו:

יששכר איש כפר ברקאי היה מחלל קדשי שמים

תנו רבנן, ארבעה צוחות צוחה עזרה. צוחה ראשונה צאו

מכאן בני עלו שטמאו היכל ה' (שטמאו פירוש כדכתיב אשר ישכבון את הנשים), צוחה שניה, צא מכאן יששכר איש כפר ברקאי שמכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים. מאי הוה עביד, דהוה כריך ידיה בשיראי¹ ועביד עבודה.

ועוד צוחה עזרה, שאו שערים ראשיכם ויכנס ישמעאל בן פאבי (כשר היה, אבל אנשי ביתו היו בעלי זרוע) תלמידו של פינחס וישמש בכהונה גדולה. ועוד צוחה עזרה, שאו שערים ראשיכם ויכנס יוחנן בן נרבאי תלמידו של פנקאי וימלא כריסו מקדשי שמים. אמרו עליו על יוחנן בן נרבאי שהיה אוכל בסעודתו שלש מאות עגלים ושותה שלש מאות גרבי יין, ואוכל ד' מאות גוזלות בקינוח סעודה (פירוש, שהיה מגדל כהנים רבים). אמרו כל ימיו של יוחנן בן נרבאי לא נמצא נותר במקדש.

מאי סלקא ביה (מה גמול נשתלם לו) ביששכר איש כפר ברקאי, מלכא ומלכתא הוו יתבי (פירוש, מלכות בית חשמונאי). מלכא אמר גדי יאי (גדי טוב לאכול מן הכבש), מלכתא אמרה אמרא יאה. אמרו מאן נוכח, נוכח כהן גדול דקא מסיק קרבנות כל יומא. אתא אחוי בידיה (פירוש דרך שחוק ולא אורח ארעא לאחוי בידיה קדם מלכא), אי גדי יאי יסק לתמידא. אמר מלכא, הואיל ולא הוה ליה אימתא דמלכותא² פסקא לימיניה. יהב שותדא פסקוה לשמאליה. שמע מלכא הדור פסקוה לימיניה. אמר רב יוסף בריך רחמנא דשקליה ליששכר איש כפר ברקאי למיטרפסיה (פירוש, גמולו מיניה) בהאי עלמא.

אמר רב אשי, יששכר איש כפר ברקאי לא תנא (לא שנה משנה

(ד) וחליצה פוסלת בקדשים כדכתיב ולקח הכהן, שיקח בעצמו, ועוד דביוין הוא.

(ה) לא די שלא אמר כמותי, אלא אמר בלשון שחוק.

וברייתא), דתניא רבי שמעון אומר כבשים קודמין לעזים בכל מקום (כתיב כבש תחלה), יכול מפני שמובחרין במינן, תלמוד לומר אם כבש יביא קרבנו לחטאת¹, מלמד ששניהם שקולים כאחד. רבינא אמר, אף מקרא נמי לא קרא, דכתיב (ויקרא ד') אם כבש אם עז², אי בעי כבש ליתי כבש, אי בעי עז ליתי עז.

וכמו שמצינו שנענש האדם מדה כנגד מדה כך נותנין לו שכר, כמו שמצינו בפרק קמא דסוטה דף י"א, וכן לענין הטובה³, מרים המתינה למשה שעה אחת שנאמר ותתצב אחותו וגו', לפיכך נתעכבו לה ישראל שבעת ימים במדבר, שנאמר (במדבר י"ב) והעם לא נסע עד האסף מרים. מי דמי⁴, התם שעה אחת הכא שבעה יומי. אמר אביי אימא ולענין הטובה אינו כן.

אמר ליה רבא, והא וכן קתני. אלא אמר רבא הכי קתני וכן לענין הטובה, דבאותה מדה⁵ ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות, וגרסינן נמי בפרק סדר תעניות אלו דף כ"א, בסוריא הוה דברתא (דבר) בשבבותיה (בשכוניה) דרב לא הוה דברתא, סבור מיניה משום זכותיה דרב, איתחזי בחלמא (להנך אינשי דסברי דמשום זכותיה דרב הוא) רב נפישא

(ו) כאן הקדים שעירה לכבשה, דכתיב בפרשה עליונה והביא את קרבנו לחטאת מלמד ששניהם שקולים.

(ז) גבי שלמים כתיב, מדלא הראה לך הכתוב רמז מובחר בזה מזה שמע מינה שניהן שווין.

(ח) וקא סלקא דעתך שגם לטובה משלם מדה כנגד מדה.

(ט) וכי זה מדה כנגד מדה שהרי מרים לא המתינה על משה אלא שעה אחת וישראל נתעכבו בשבילה ז' ימים.

(י) יותר ממה שהוא מורד מודדין לו.

(יא) דוגמא מאותו ענין, כמו מרים המתינה לכך המתינו עליה, ומיהו יותר ממה שעשתה משתלם, שהרי היא לא המתינה אלא שעה אחת והכא ז' יומי דמדה טובה מרובה ממדת פורענות.

זכותא טובא. והא זוטרא ליה לרב (גם זה קטן הוא לפי גדלו של רב), אלא משום ההוא גברא דקא משייל מרא וזבלא לבי קברות²¹ בדרוקתא הוה דליקתא בשבבותיה דרב הונא לא הוה דליקתא, סבור מיניה משום זכותיה דרב הונא דנפיש, איתחזי להו בחלמא דרב הונא נפיש זכותיה טובא והאי זוטרא ליה לרב הונא. אלא משום זכותא דההיא איתתא דמחממה תנורא מערב שבת לערב שבת ומשיילא לשבבתה²², למדנו שהקדוש ברוך הוא דן לאדם במדה כנגד מדה בשכר ועונש. (ער כאן מספר הקדוש מנורת המאור)

מעשה נורא ואיומה מדיבוק בדור הסמוך לדורנו
שסיפר כ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א [זצוקללה"ה]
 (נדפס בזכרונות המאור ע' קי"א).

הסיפור הנורא דלהלן שמעתי מאבי הרה"ק זצ"ל שהוא בעצמו בהיותו צעיר לימים, הי' עד ראיי במעשה הזה שאירע לפני אביו, הוא זקני מהר"ש מבאבוב זצ"ל, ואני בעצמי שמעתי המעשה הזה ממקורבו של זקני מבאבוב, ר' ישראל יצחק, וכן שמעתי מהגבאים ומזקנים שהיו עדיין באותו מעמד וכולם העידו פה אחד על אמיתות המעשה האיום, ומעשה שהי' כך הי' :

בחזקת מחלתו על זקני הרה"ק מהר"ש זצ"ל מבאבוב והיי אסור למטתו, נמלכו אנשי ביתו ושלומו להביא אליו את דר. וואכטעל מקראקא מגדולי הרופאים בזמנו ולא חפצו לסמוך על רופא העיר באבוב גרידא. בעת ההיא בא לפני זקני מבאבוב אב ובתו מהונגריא, הבת היתה בגיל הבגרות ודיבוק שרוי בתוכה ומצערה ביסורי תופת שאין לשער, וקול

(יב) ומשום זכותיה דקבורה מדדו לו מדה כנגד מדה שלא מתו בשכונתיה.

(יג) לאחר שהסיקתו משלה, לפיכך נמדדת לה מדה כנגד מדה.

צעקותיה בקע שחקים, והדיבורים שיצאו מגרונה סימרו שערות ראש. מתוך דיבוריה ונוהגה היי מבורר כשמלה ללא כל ספק שהוא, שזה הוא דיבוק השוכן בה וממרר את חייה.

הגבאים נתנו רשות להאב להיכנס עם בתו אל בית הספרים שהיי אצל בית המדרש ולהמתין שם עד שישאלו את פי זקני אם מסכים שיבואו לפניו. הלומדים בבית המדרש והמקורבים נפל עליהם אימתה ופחד בשמעתם את הצעקות המשונות ואת הקולות האיומים שיצאו מפני הנערה, והבחורים נסו מבית המדרש באימת מות. הדיבוק צעק מרה על היסורים והמכות הנוראים שהמחבלים מייסרים אותו על דבר העבירות הגסות שעשה בחייו ומדריכים מנוחתו.

הדיבוק לומד סימנים שלמים מתבואות שור ושאר הלכות שחיטה, ביחד עם דיבורי ניבול פה רח"ל.

מכל דיבוריו וצעקותיו של הדיבוק נתברר שהוא היה שוחט ובודק בכמה קהילות והאכיל טריפות ונבילות ועבר על איסורי תורה חמורים. ממנהגיו המשוונים נתאמתו הרבה דברי חז"ל, ואף שרשעים אפילו בפתחיהם של גיהנם אינם חוזרים בתשובה. ברגעים שמחבליו הניחו לו קצת, דיבר דברים מכוערים של ניבול פה ובה בשעה למד סימנים שלמים מתבואות שור ושאר הלכות שחיטה, היה ברור כשמש שאין נערה בת י"ב בגדר כלל ללמוד בעל פה ברגילות מפתיעה ללא כל טעות שהוא, הלכות ארוכות מתבואות שור שלא שמעה מעולם.

הדיבוק פורט ומונה כמה טריפות הכשיר, מצד חימוד ממון, וכו'.

הוא שר ניגונים הונגריים בניבול פה גס שכל זה לא היה שום שייכות לילדה קטנה, ולא היי שום ספק שזה הוא דיבוק שנכנס בה. הוא סיפר לגבאים שנתגלגל זה כמה פעמים

ועכשיו נתנו לו רשות להיכנס בילדה זו, להינצל קצת מיסוריו המשוניים. קלי הדעת שעיניהם ראו ואזניהם שמעו דיבוריו ויללותיו, שבו בתשובה שלמה, כי ראו עין בעין, איך בעלי עבירה טובלים בעד פשעיהם הגסים. הם שמעו מפורש מפיו כמה טריפות הכשיר מצד חימוד ממון וכמה עבירות גסות עבר בתאוותיו.

כשהדיבוק שתק ישיבה הילדה במנוחה כאלו לא נעשה דבר, ואולם כאשר התקיף אותה קפצה ממקומה בבהלה ונוקפה על ראשי אצבעות רגליה ופיה נפתח במלואו והקולות החלו להרעיש מגרונה. השמיע דיבורים איומים, תבואת שור עם ניבול פה, דין וחשבון מפשעיו, וצעקות משונות מהיסורים והמכות הנוראים שספג ממלאכי חבליו מליו.

אבי הילדה התחנן אצל הגבאים שיניחוהו להיכנס לזקני הקדוש מבאבוב, אבל מקורבו, ר' ישראל יצחק, אמר שזקני אינו בקו הבריאות והביקור הזה יצערנו ויזיק לבריאותו, ולא אבה להרשות לו להיכנס. אמנם כמה מהנמצאים שם, בראותם את יסוריה של הילדה ואביה אמרו, שצריך לשאול את פי זקני אולי יסכים לראותה, ולתקן נשמה. אחרי חילוקי דעות נכנסו לזקני ומסרו לו ע"ד היהודי וילדתו ענה ואמר זקני מבאבוב, אם אפשר לתקן נפש ולפדותה מרשות הקליפות, הרי זה זכות גדולה, ובפרט ששלחום הנה מן השמים, בודאי אין היתר לדחות נפש מלהושיע לה, ואמר להכניסה.

אחד מן הגבאים, אברהם גבאי, שאמר שידע את השוחט ובודק בחייו, והי' לו פעם עסק עמו, פנה אל הילדה ואמר, הרי אמרתי לך אז שהנך שותה הרבה ויהי' לך סוף כזה. הילדה קפצה פתאום ממקומה ופשטה ידה באריכות

בלתי טבעית ומגרונה יצא קול מאוים. הגבאי אחזתו רעדה ונס בבהלה איומה.

הוסכם שהילדה תיכנס אל זקני זצ"ל תיכף בבוקר, אבל הגבאים יזמו תחבולה משלהם, לאחר כניסתה עד אחה"צ, להראותה מקודם לדר. וואכטעל, שהי צריך לבוא אז אל זקני, ולשמוע את דעתו על החזיון האיום הזה, ואף שראו שזקני התכוון לקבל את הדיבוק מיד בבוקר, וצוה להכניס אליו ספרי קבלה שונים, בכל זאת גמרו אומר להמתין. כשראה זקני מבאבוב, שכבר עבר זמן מה והיהודי ובתו לא הוכנסו לחדרו, שאל את הגבאים לסיבת הדבר והודו לו, שרצו להראותה מקודם לדוקטור. אמר להם זקני, ומה תרוויחו אם יראנה, והרי ישאר אפיקורס כמו שהי ובודאי לא יחזור בתשובה, והלא בקריעת ים סוף נאמר, נמוגו יושבי כנען וחיל אחז יושבי פלשת, אבל אף לא אחד חזר בתשובה.

אבא זצ"ל הי' רגיל לספר, שכשהוכנסה הנערה, נכנס גם הוא לחדר אביו, לראות איך יפול דבר, אבל מרוב אימה ופחד, אחז בהגבאים ר' ישראל יצחק ור' יצחק לזר, כשארכובותיו דא לדא נקשן.

הגר"מ יונגרייז זצ"ל (הרב מקאשוי) **העביר שוחט**
שהאכיל נוי"ט השוחט מת ונעשה דיבוק רח"ל,
וסיפר מעונשיו העצומים. אנשים מתרעמים
על הרב מקאשוי, ולבסוף נתברר שאכן צודק.

זקני שאל מיד את הדיבוק, מה אתה רוצה מהילדה התמימה הזו. הדיבוק התחיל לספר את כל דברי ימיו ושהי חוטא ומחטיא עוד בנעוריו ונעשה שוי"ב על אף קלות דעתו. הי' שוי"ב בכמה קהלות ורבי משה יונגרייז זצ"ל, אבי"ד קאשוי, העבירו מהיות שוי"ב. אחרי מותו נתנו לו רשות להתגלגל בנער שהובא לפני הרה"ק משינאווא, שציוה עליו

לצאת מהנער ויתקן אותו, הוא אמנם יצא אבל הרב משינאווא שכחו לגמרי. אח"כ עינו אותו שוב בעינויים קשים ומרים עד שנכנס אל גוף הילדה.

זקני הקי מבאבוב אמר לו, אתה מענה ילדה מישראל שלא עשתה לך שום רע מעולם, אם תצא ממנה אני מבטיחך שילמדו כאן משניות לתיקון נשמתך ויהי לך תיקון, אבל הדיבוק צעק בקול משתובב ומיילל, על הילדה יש להם רחמנות, אבל עלי אין מי שירחם. אמר לו זקני, אני מבטיחך שילמדו לתיקונך וגם אני בעצמי אלמוד. ושוב נשמע קולו המשונה באמרו, כבר הבטיחו לי פעם ללמוד בשבילי ולא קיימו הבטחתם.

ענה זקני ואמר, אם תצא מהילדה לא כאן, רק מיד כשתבוא לביתה, אני מבטיחך שאושיב מיד עשרה יהודים שילמדו בשבילך משניות שנה תמימה, ותהי לך מזה טובה גדולה.

כתום זקני זצ"ל את דבריו, אמרו הגבאים אל אבי הילדה, הנה הרב הבטיח להושיעך ויכול אתה לנסוע לביתך לשלום. אך יצאו האב ובתו מחדר זקני והדלת כמעט שנסגרה אחריהם, פתאום חזרה הילדה ודחפה בכוח את הדלת שהסתובבה ברעש על צירה, וקול איום משונה ומיילל במרר משונה ומוזר פרץ מגרונה: מען זאל נאר נישט פארגעסן צו לערנען. אחרי רבות בשנים כשאבי ז"ל סיפר לי המעשה סיים, הקולות המשונים עדיין מצלצלים באזני כאלו עכשו שמעתים.

עוד בלילה ההוא לקח זקני ז"ל משניות בידו ולמד בקול, כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב וכו' והתעמק מאוד ברעיונותיו.

אחרי כמה ימים בא מכתב מאבי הילדה בתודה עצומה

לוקני ז"ל, שהדיבוק עזבה ובתו ב"ה נתרפאה.

פריסת שלום מעולם האמת להרב מקאשוי

אחרי הסתלקות זקני זצ"ל, הי' אבי בברידיוב ואיקלע לתמן גם הרב הגאון מהר"מ יונגרייז ע"ה מקאשוי, אמר לו אבי ז"ל, הרב מקאשוי, יש לי אליכם פריסת שלוי מהעולם העליון. שאלו רבי משה, מה אתם חושבים, הרב מבאבוב. ענה אבי ז"ל, שמעתי בעצמי נשמה אחת מהעולם האחר מתאוון, שהרב מקאשוי העבירו משחיטתו ואין לו מנוחה משום ששחט והאכיל טריפות ונבילות.

השיב לו רבי משה, כן אמת הדבר, לא הי' לי כלל טעות בשקץ הזה. הי' אנשים שהתרעמו עלי בשביל שהדחתיו, אבל אני הכרתי מיד שהי' שקץ.

אולם זקני ז"ל קיים הבטחתו ולמדו אצלו משניות שנה תמימה ועשה בזה טובה מכופלת, שהדיבוק לא יצער עוד אנשים מישראל, והדיבוק אחרי סבליו העצומים המציא לו מנוחה נכונה בתיקון נשמתו. זכות זקני זצ"ל יעמוד לנו ולכל ישראל להושע ב"ב בכל מיני ישועות ונחמות.

מעשה נורא מרב אחד שנתגלגל בכלב

בספר זוהר דעת דף ס"ג מביא מספר דרך הנשר, (ומובא ג"כ בספר שמרו משפט - שיחות דף ע"ב) וז"ל: כ' בס' דרך הנשר בשם הגאון ר' יצחק ראב"ד ווערבא שהה"צ ר' עקיבא יוסף שלעזינגער ז"ל (חתן הגה"ק ר' הלל מקאלאמיא זצ"ל) כתב בספרו שמרו משפט שבשנת הכת"ר לפ"ק בערב פסח בא לבית חותנו איש אחד מאזיען בשם ר' אליעזר ב"ר שמעון ממדינת טיבעט (שהוא בין יאפאן וכינע) ודבריו הי' רק

בלשה"ק ובקשתו הי' מחותנו הה"ק ר' הלל זצ"ל להיות אצלו פסח בלבד, ורק בתנאי זה כי הסדר יעשה הוא בעצמו על שלחן מיוחד לו, והוא יתן לו המצות וצרכי הסדר, ונרצה לו, והי' כן, ולא אכל בליל פסח, כ"א כשיעור כזית מצה כהלכה, ושוב לא אכל כל הפסח עוד מצה, ורק אכילתו הי' מפירות ותפוחי ארץ ולוזים, ולא רצה לקבל שום מתנה, ולא שום ממון ולא צרכי נסיעה, וכו', והדברי' אשר שמעתי ממנו וראיתי אותו בחג, ואכתוב קצת אשר בזכרוני.

הסדר הי' בלהבות פלאים כל פסוק אשר אמר בקול הי' מתרגם אותו בלשונו אשר לא נודע לנו, ורק איזהו דברי זוהר ומדרשים אשר אזכיר בתוכם שמענו, התפלל בהתלהבות בקולות וברקים לערך ב' או ג' שעות ואח"כ בא לביתו וטעם רק תפוחי ארץ ביצים ופירות וכיוצא בלא בשר ומצה, ולא הי' זמן לשמוע ולדרוש ממנו, כ"א בחוה"מ וביו"ט דרשתי ממנו על מהותם ומהות תורתם, וא"ל כי הוא משולח ובא בטעם כמוס ע"פ **מצוות הראשים**, כאשר אביו הוא ג"כ ראש חב"ד, **וביניהם הם במספר לערך צ"ו אלפים ב"י תחת דגלם**, וסדר הזה עם שרי עשרה שרי חמישים שרי מאות שרי אלפים והם מקיימין המעשרות, וכל בי עשרה ביכלתם להחזיק פרנסת מנהל תי"ח היושב עה"ת ועבודה ומלמד עמהם בשבתות ומועדים בקביעות עתים לתורה לפי יכלתם, ראש הנשיאים הוא מקובל ובעל רה"ק והוא מנהיג הדור ע"פ הוא נעשה כ"ד, צדיק מושל ביראת אלקים ולא לבד לשפוט את עדתם, כי אם כמו שכי אצל בני יששכר יודעי בינה לעתים מה יעשו ישראל בכל הגולה, ואצלו סי' בשם האב"י"ב (ר"ת אחינו בני ישראל בגולה).

והנה מה שדיבר בסוד עם מו"ח זצ"ל לא אדע, ורק אשר שמעתי וראיתי ממנו אני כותב כי שקר שנאתי, והנה האיש הזה דברתי עמו בד"ת ביו"ט והוא רצה רק בלימוד

הפייט של ר"א הקליר, ובו דרש ע"ד האמת וכו' עם עמקות אשר ל"ה מוחי סובל, בשרשי הגלגולים, ועד"ז גילה לי הנשמות של דורינו, ואמר כי הראשונים מן לועזים בלע"ז המה באו בגלגול מן דור של כת ש"ץ ימ"ש, כאשר נכשלו עם חיצונים ובאו לחיצונים.

ואעתיק ממקצת מס' האביב מהנוגע לדעת בדורנו וז"ל: ר' נתן אדלר ותלמידו ר' משה סופר מפ"ב מקובלים בנסתר, רנ"א רצה לפסול השוחטים דפפד"מ, ולהכניע חותם הס"א ששורה על שוחטים פסולים בסוד על חרבך תחי' וגוי' ואלמלא השיג כל רצונו בא משיח, אך הס"ם העמיד עליו רודפים קצבים והוצרך לברוח מפ"ב ועל ר' משולם טימסניץ מפ"ב כי נשמת שרף - ועל הנוב"י כי עינו כעין חשמל - ועל מדינת מעהרן פיהם כי נחתם היא עם חותמו של ס"מ ר"ל, וישמור עצמו כל בעל נפש לעבור שם (ואין לך דבר שעומד בפני התשובה). ובעיר פראג כ"ז שהי' הנוב"י בחיים ל"ה יכול הס"מ להיות שם, רק בדוחק בבחי' אורח ועכשיו מולך שם, ותחלת הקלקול יצא ע"י חזן וראה"ק וכו' - ועל בתי כנסיות אלו כי שם כל תפלתם בהם תועבה כמו אשר מתפלל בבית הכבוד, וגרוע יותר כי שם אשר מזכירין שם.

ועוד זאת הי' לי לפלא, כי בבית מו"ח היה כלב מונח תחת שלחנו תמיד ובשום אופן ל"ה כח לגרשו מן הבית, וכל הכאות בו לא הועילו, וכאשר ראה הוא כן אמר לי למה אינו מתקן את הכלב הזה, וכי לא ידע מנהו כי זה הי' רב לוע"ז ממקום פלוני ושהי' סמוך לו, אשר קללו בקללות נמרצות, ונתגלגל בכלב הזה, והיא בסוד ויקרא ל"ה נובח בשמו, כי לה ר"ת לשון הנכרים, (וכזה כי בילקוט ראובני גם ברי"ת לשון הרע). וחשבתי שאינו כדאי להזכיר זה למו"ח, אך בא היום וכו', ספרתי דברים הנ"ל למו"ח אשר אמר לי האיש הנעלמי הנ"ל, והשיב לי אני לא אדע איזה תיקון לעשות לו, והגדתי זה

שכר ויגש - פרק י"א ועונש יט

להני"ל, ואי"ל זה תיקונו אשר יעשה לו והגדתיו למו"ח ועשה כן, ומן אותה השעה נעלם הכלב ולא בא עוד והי' לפלא, וגם בעיני יפלא, והאיש הני"ל ברגלו בא וברגלו הלך בבוקר אסרו חג אחר תפלת שחרית, והי' ברצונו שיסע על מסילת הברזל כנהוג ולשלם בעדו ולא רצה לקבל שום ממון לעזר וכתב, כ"א לקיים את פקודתו אשר קבל מן הראשים שלהם, להיות פסח אצלינו לבד, ושוב לשוב לדרכו אשר פנה על דרך קאשוויא, ומשם דרך פולין ורוסיא לפנות, והלכתי אני עם בני הישיבה שלי שהי' לי לערך ע' תלמודים אז, ללותו לדרכו, עד כי נעלם, ע"כ⁷¹.

יד) ומובן דאין הכוונה כאן על עשרת השבטים המוכרים בגמרא סנהדרין ק"י ע"ב שאין להם חלק לעולם הבא, כי שם מיירי מעשרת השבטים שסיפרו בגנות ארץ ישראל כמו שכתב רש"י שם ובדבר הזה נענשו מרגלים עיי"ש, והמשולח הזה בא מב' השבטים שלא גלו כמ"ש רש"י סנהדרין שם.

בעזרת השם יתברך

פרק י"ב

• ויחי •

בפרק הזה יבואר בעזהשי"ת:

סדר עונשי הנפש - כל המצות הולכים לפני האדם לאחר פטירתו, וזהו הפירוש צדק לפניו יהלך. - הגמול האמיתי וקבלת השכר יהיה לאחר תחיית המתים בעת חידוש העולם, ואז ייחנה בו האדם בגופו ובנשמתו. - ישנו מקום מיוחד שבו נמצאת הנשמה היוצאת מהגוף, עד לתחיית המתים - הנשמה מתענגת במעין התענוג שעתיד להינתן לה בזמן הגמול האמיתי - הנשמה באה שם לידי ההתגלות הראויה לה.

תוכן הענינים של פרק י"ב

- א. סדר עונשי הנפש.....ה
- ב. כל המצות הולכים לפני האדם לאחר פטירתו, וזהו הפירוש צדק לפניו יהלך.....ז
- ג. הגמול האמיתי וקבלת השכר יהיה לאחר תחיית המתים בעת חידוש העולם, ואז ייהנה בו האדם בגופו ובנשמתו.....ז
- ד. ישנו מקום מיוחד שבו נמצאת הנשמה היוצאת מהגוף, עד לתחיית המתים.....ח
- ה. הנשמה מתענגת במעין התענוג שעתיד להינתן לה בזמן הגמול האמיתי.....ח
- ו. הנשמה באה שם לידי ההתנלות הראוי' לה.....ט
- ז. בעת היות הנשמה בתוך הגוף - בחיים, היא כובשת ועוצרת את כוחותי'.....ט
- ח. ביאור בענין השכר והגמול של האדם.....ט

פרק י"ב

סדר עונשי הנפש

לעיל דיברנו מסדר עונשי הגוף, ועכשיו נתחיל לכתוב על סדר עונשי הנפש.

והנה מלאך גדול בא אל הקבר לאחר שנפטרו האנשים ממנו, ואומר לנפש, בא ותתן דין וחשבון לפני בוראך.

ובספר הגלגולים (פרק ס"ט דפוס פרעמישלא שנת תרל"ה) כתב וזה לשונו:

דע כצאת הנשמה מעולם הזה ורוצה לעלות לאדוניה, הנה יש מקום חושך ואפילה מהלך שלשה ימים, ולזה רמז השם יתברך במצרים^א חשך שלשה ימים, וכשהנשמה רוצה לעלות ופוגעת בזה החשך, הנה שם חיות רעות השומרות את הדרך, לפי שיש שם דרך ישר העולה למעלה לירושלים של מעלה שהיא מכוונת כנגד ירושלים של מטה, שכל הנשמות הטהורות עולות בדרך ההוא, ויש דרך אחרת ההולכת דרך גיהנם והיא מתחלקת לשלשים ושש אלפים דרכים, ובמקום אשר יתפרדו שני דרכים אלו, שם יש כל מיני חיות, על דרך שיש בעולם הזה אריות ונמרים וכו', וכלבים שומרים אלו הדרכים שלא להניח לעלות למעלה אלא הנשמות הטהורות, ולחטוף האחרות ולהוליכם לגיהנם לקבל ענשם.

והנה הכלב הוא השומר, כי גם כשהוא ישן הוא מרגיש כל עובר ושב, מה שאין כן בשאר החיות, ולכן לעולם שמים את הכלב לשומר, אם בבית אם בעדר צאן, ולכן גם למעלה אותם שהם בדמות הכלבים הם שומרים, וכשרואים

(א) בא י', ב: ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים.

ו שכר ויחי - פרק י"ב ועונש

ומרגישים שבא איזה נשמה, צועקים, ואז קמים החיות והאריות וחוטפין הנשמה אם היא ראויה להם, עכ"ל.

ובאם זכתה הנשמה, אז הקב"ה מסתירה מאלו הכלבים עזי נפש ומאלו החיות רעות, כמובא שם (בספר הגלגולים), וזה לשונו:

ועל זה אמרו רז"ל^ב שאמרה אסתר תחילה (תהלים כב, כא) הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי, ואחר כך (שם, כב) הושיעני מפי אריה. והכונה כי אסתר היא כינוי לנשמה, ואם היא כשרה הקדוש ברוך הוא מסתירה מהכלבים ומעלה אותה למעלה, ואם להיפך הוא מסתיר פניו ממנה ואז רואים אותה הכלבים וצועקים וכו', וזהו שאמרו רז"ל^ב מנין לאסתר מן התורה שנאמר ואנכי הסתר אסתיר פני מהם^ג. והנה בתחילה אמרה הנשמה מיד כלב יחידתי, אבל אחר צעקת הכלב אז אמרה הושיעני מפי אריה, שהנה אחשוורוש הוא מלך ואריה הוא מלך שבחיות^ה.

ועל זה הדרך בכל לילה כשהנשמה רוצה לעלות, אם היא טהורה ה' יתברך מסתירה ועולה ולומדת שם כל אחד כפי מדרגתו, ואם להפך חס ושלום וכו', עד כאן לשונו.

(ב) עיין מגילה דף ט"ו עמוד ב' (ועיין רש"י יומא דף כ"ט ע"א (ד"ה למה נמשלה אסתר כאילת): במס' מגילה אמרינן דאסתר אמרה מזמור זה כו'). יל"ש תהלים מזמור כ"ב (רמז תרפ"ה). אסתר רמז תתרכ"ו.

(ג) חולין דף קל"א עמוד ב'.

(ד) הוא צירוף ב' פסוקים: והסתרתני פני מהם (דברים לא, יז), ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא (שם, יח), ובחולין שם: אסתר מן התורה מנין, ואנכי הסתר אסתיר.

(ה) עיין ילקוט שמעוני תהלים שם (עה"פ הושיעני מפי ארי' גו').

**כל המצות הולכים לפני האדם לאחר פטירתו,
וזהו הפירוש צדק לפניו יהלך.**

בספר "ליקוטים יקרים" כתב, וזה לשונו: צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו (תהלים פה, יד), יש לומר בדרך מוסר, כי יש בני אדם ההולכים לדבר מצוה להתפלל או כיוצא, ובאמצע הדרך עומד לדבר עם בני אדם, אף שעושה אחר כך המצוה, עבירה הוא בידו שלא הלך בזריזות. והעונש שלו לאחר פטירתו גם כן מדה כנגד מדה, לפי שידוע מכמה ספרים שמעבירים את האדם על הנהר על מעבר קצר מאד, וזה לו יסורים קשים עד מאד, כי יש לו פחד ורעדה, אך צריך הוא לרוץ מהרה מאד כי זה הפעולה לעבור מהרה, והנה באמצע הדרך והמעבר שולח לו הקדוש ברוך הוא מלאך אחד לעכבו, ומלאך הזה הוא שנברא מאותה המצוה, והי' לאותו המלאך צער, כי במחשבתו שחישב בביתו לילך לדבר מצוה ההוא נברא נשמה למלאך, ובעשיית המצוה נברא הגוף, ובשביל שהוא שהה אותו לברוא הגוף מחמת שעמד לדבר עם בני אדם, גם כן בא המלאך באמצע המעבר לעכבו כדי שלא ירוץ. וזהו צדק לפניו יהלך, כי כל מצות הולכים לפני האדם לאחר פטירתו, אך שיראה בשעת הליכתו לדבר מצוה שילך בזריזות ולא בעצלות, בכדי שישים לדרך פעמיו ולא יעכבוהו במעבר הנהר, עכ"ל.

ויש נשמות שעולים באופן אחר, ונצררים בקדושה תיכף בצרור החיים, ואשרי חלקם וגורלם.

**הגמול האמיתי וקבלת השכר יהיה לאחר תחיית המתים
בעת חידוש העולם, ואז יינה בו האדם בגופו ובנשמתו.**

בספר הרמח"ל (דרך ה חלק א, פרק ג אות י) כתוב וזה לשונו: **בני האדם ייבחנו ומדרגתם תיקבע כפי מידת הטורח והעשי' שהם טרחו ועשו בעולם הזה, וכפי מידת**

ההשתדלות שהם השתדלו להשיג את השלמות בעת היותם בעולם הזה - עולם המעשה.

**ישנו מקום מיוחד שבו נמצאת הנשמה היוצאת מהגוף,
עד לתחיית המתים**

בספר "דרך ה'" (שם) כתוב וזה לשונו: ומכיון שנגזרה גזירת המיתה על האדם, והאדם המורכב מגוף ונשמה צריך להיפרד לזמן מה - דהיינו בין זמן פטירתו מהעולם הזה - לזמן תחייתו - שבו ישוּבו ויתחברו יחדיו הגוף והנשמה.

ראוי שיהי' מקום נאות לשני החלקים המתפרדים, הגוף חוזר למקום יסודו - לעפר, ואילו הנשמה אשר השכילה לזכות במעשי, מצפה שיעשה בגוף את אשר צריך להיעשות בו - שהוא התפוררות והפסד החומר הגופני הראשוני, הישארות בעפר כל זמן הצורך, עד לזמן בריאת הגוף ובנייתו מחדש בעת התחי', ואז תשוב הנשמה ותיכנס באותו גוף.

בינתיים, עד לתחי', הוכן עבור הנשמות, מקום שהוא עולם הנשמות שאליו ובו נכנסות הנשמות הזכות לאחר יציאתם מן הגוף - ובו הן שוכנות במנוחה.

**הנשמה מתענגת במעין התענוג שעתיד להינתן לה
בזמן הגמול האמיתי**

עוד כתב (שם) וזה לשונו: ובכל אותו הזמן בו שוכנות הנשמות בעולם הנשמות, הן מתענגות במעין התענוג שעתיד להינתן להן - אחר כך בזמן הגמול האמיתי (שהוא זמן התחי'), גם מדרגת מעלתם - וגודל תענוגותיהם נקבעים לפי המעשים שהם עשו בעולם המעשה, וכפי שייקבע הגמול העתידי בזמן התחי'.

אך את השלימות האמיתית המיועד לאלה הזוכים בו,

שכר - פרק י"ב ויחי - פרק י"ב ועונש ט

שיגוהו הגוף והנשמה - כאשר הם יתחברו שנית יחד אחר התחי'.

הנשמה באה שם לידי ההתגלות הראוי' לה

עוד כתב (שם) כתוב וזה לשונו: ומלבד הימצאותה של הנשמה בעולם הנשמות - כשהיא מצפה וממתינה לתחיית הגוף.

יש עוד תועלת גדולה למצב זה בו נמצאת הנשמה לבדה, משום שבעת היותה בתוך הגוף - בחיים, היא חשוכה - מוצנעת - עמומה, ואינה באה לידי התגלות ראוי'.

אך בעת יציאתה מהגוף ועלייתה לעולם הנשמות, היא מתפשטת ומזדהרת בעוצמת זוהרה כפי הראוי לה, לפי מעשי שעשתה בעולם המעשה.

בעת היות הנשמה בתוך הגוף - בחיים,

היא כובשת ועוצרת את כוחותי'.

עוד כתב (שם) וזה לשונו: אכן, גם בזמן יצירת הולד, וכניסת הנשמה לתוך גופו, היתה צריכה הנשמה בגלל עוצמת זוהרה ויקרה - לתת לגוף זיכוך גדול. וזאת למרות שעדיין לא עשתה וזכתה על ידי מעשי בקנייני השלמות והעשי', אלא בגלל עוצמתה העצמית. אך גזירת הבורא יתברך על הנשמה - שתהי' היא כובשת ובולמת את כוחה וממעטת את זוהרה. ברם, בעת התחי', תשוב ותחזור הנשמה לתוך הגוף במלוא כוחותי' ועוצמתה - ותזכך את הגוף זיכוך גדול.

ביאור בענין השכר והגמול של האדם

אני מאמין באמונה שלמה, שהבורא יתברך שמו, גומל טוב לשומרי מצותיו, ומעניש למי שיעבור על מצותיו.

(מתוך שלושה עשר עיקרי האמונה).

י **שכר** ויחי - פרק י"ב **ועונש**

בספר הרמח"ל (מאמר העיקרים 'הגמול') כתוב וזה לשונו:
האדם נתייחד מכל שאר הברואים בכך שניתנה לו
את יכולת הבחירה. ומתוך כך נוסף באדם עוד ענין שאינו
נמצא בשום נברא, והוא ענין הגמול, השכר והעונש, הנקבע
בהתאם למעשיו.

השכר - הגמול בעולם הבא נקבע לפי מעשיו שעשה בעולם
הזה. וישנם שני חלקים ושני זמנים, האחד בעולם
הנשמות - לאחר הפטירה, ואחד בעולם התחי', וזאת עלינו
לדעת, כי עיקר השכר והגמול הוא לעתיד לבוא.

הספר שבר ועונש נחלק לפרקים לפי סדר פרשיות התורה לכל השנה, כדי שיוכלו ללמוד הספר הזה מדי שבוע בשבוע, לכל שבוע פרק אחד.

הדפסנו אותו כל סדר בחלק אחד כדי שכל אחד יוכל להחזיקו בנים הטלית או התפילין שלו, וכך יוכל להשלים חוקו מיד אחר התפלה מדי יום ביומו

לוח הפרקים לפי סדר הפרשיות של חלק ראשון

= סדר בראשית =

7. ויצא..... פרק ז'	1. בראשית.. פרק א'
8. וישלח..... פרק ח'	2. נח..... פרק ב'
9. וישב..... פרק ט'	3. לך-לך..... פרק ג'
10. מקץ..... פרק י'	4. וירא..... פרק ד'
11. ויגש..... פרק י"א	5. חיי-שרה.. פרק ה'
12. ויחי..... פרק י"ב	6. תולדות..... פרק ו'